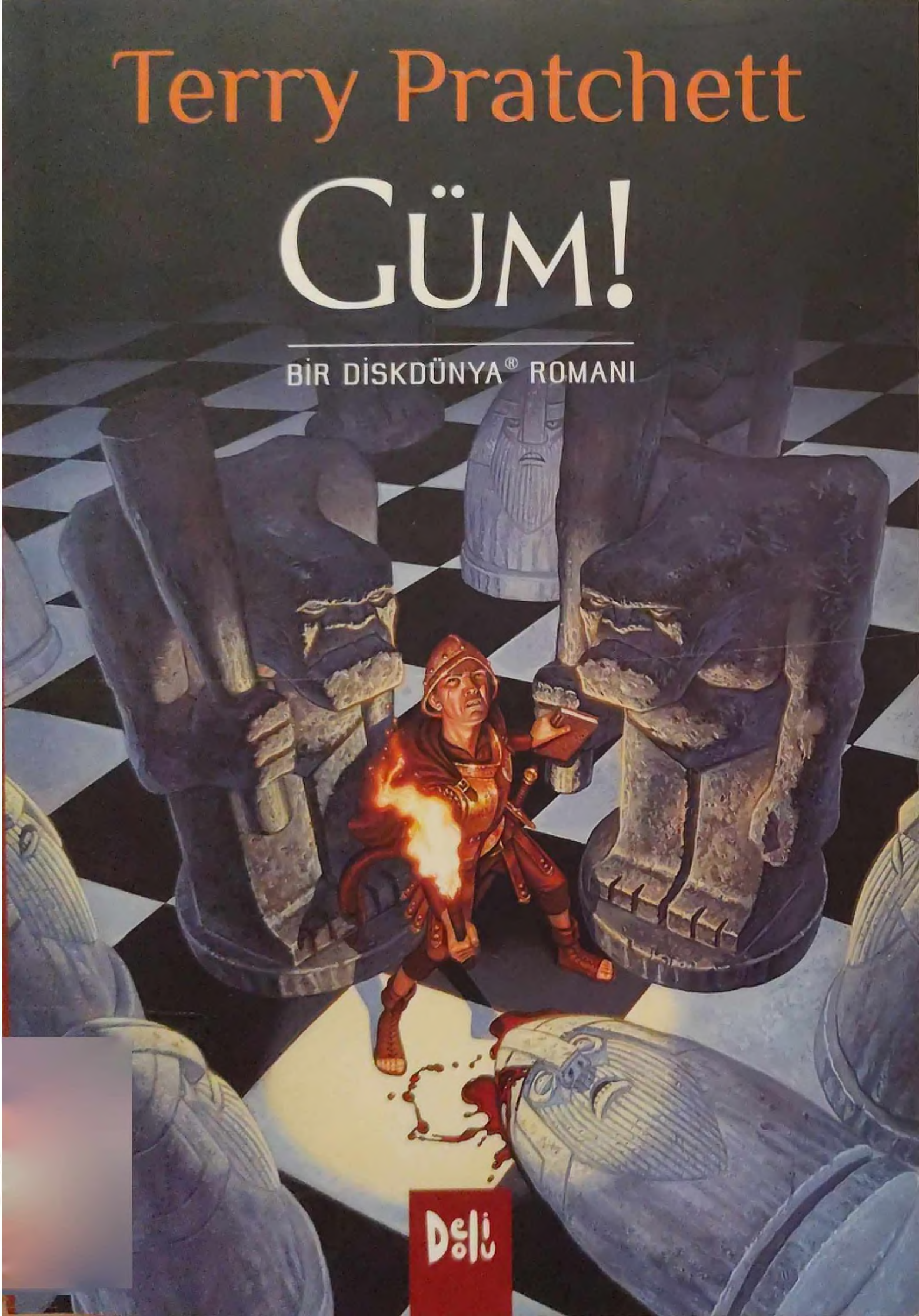
Terry Pratchett

GÜM!

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI

Deli

"Dürüst bir insan için siyaset, tuzaklarla dolu iştir."

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere, Buckinghamshire'da doğan Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biridir. Hayal gücü Büyük A'Tuin'in zihni kadar geniş, kalemi ise Rincewind'in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett, yarattığı Diskdünya evrenine 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar sığdırmayı başardı. Yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de yazdı: "Yazdığım yazacağım en iyi kitap," dediği *Ulus* ile 2010 İngiliz Yazarlar Ödülü'nü, genç okurlara yönelik bir Diskdünya romanı olan *Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri* ile de İngiltere'nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan Carnegie Madalyası'nı kazandı. Ayrıca, *Johnny Maxwell* üçlemesi ile *Viran Şatodaki Ejderhalar, Cadının Elektrikli Süpürgesi* ve *Noel Baba'nın Takma Sakalı* gibi öykü derlemeleri de yazarın külliyatını süsledi. İlki 1983 yılında yayımlanan ve sonrasında tüm dünyada 100 milyondan fazla satan Diskdünya kitapları, Terry Pratchett'a büyük bir şöhret ve devasa bir hayran kitlesi kazandırdı. Seri; film ve dizilere, tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Kısa süre içinde edebiyatın kült isimlerinden biri hâline gelen Pratchett, eserleriyle sayısız ödül kazandı, fahri doktoralar aldı, şövalye ilan edildi, turnelerde binlerce kitap imzaladı.

Aralık 2007'de Alzheimer'a yakalandığını duyuran Sör Terry, 2015 yılında yine bu hastalık sebebiyle hayatını kaybetti. Ya da daha doğrusu, boyut değiştirerek, *buradaki* hayranlarını öksüz bıraktı. Bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de var; çünkü ne de olsa, onun da dediği gibi, "dünyada yarattığı dalgalar tamamen yok olmadan hiç kimse tam anlamıyla ölmez..."

Terry Pratchett, İngiltere'de, Kitabı Raflardan En Çok Araklanan Yazarlar Listesi'nde hâlâ başı çekiyor.

Niran Elçi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü mezunu olan Niran Elçi, 2001 yılından beri çeviri yapıyor. Bugüne dek yüzden fazla eseri Türkçeleştirdi. Dilimize kazandırdığı yazarlar arasında Terry Pratchett, Doris Lessing, George Saunders, John Wyndham, J.R.R. Tolkien, Robert Jordan, Bram Stoker ve George Orwell gibi isimler bulunan Niran Elçi, *Karaböcü* serisi, *Adamı Zorla Cadı Yaparlar, Kurabi'ye Uçan Omlet* gibi çocuk kitaplarının da yazarıdır.

GÜM!

© 2022, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2005, Terry ve Lyn Pratchett

İlk baskı 2005 yılında, İngiltere'de *Thud!* adıyla Transworld Publishers'a ait Doubleday tarafından gerçekleştirilmiştir. Transworld Publishers, Penguin Random House şirketler grubunun bir altmarkasıdır.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DİZİ EDİTÖRÜ: Burhan Düzçay
KAPAK GÖRSELİ: Paul Kidby
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0312 284 18 14

Birinci Baskı: Temmuz 2023 (2000 adet)

ISBN: 978-625-7314-88-6
Yayınevi sertifika no: 45041
Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

delidolu.com.tr

Terry Pratchett

GÜM!

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI - 34

Deli

Tak, ilk olarak kendini yazdı.

Tak, ikinci olarak Kanunları yazdı.

Tak, üçüncü olarak Dünyayı yazdı.

Tak, dördüncü olarak bir mağara yazdı.

Tak, beşinci olarak bir *geod;* yani içi kristal, dışı taş bir yumurta yazdı.

Mağaranın ağzındaki alacakaranlıkta yumurta çatladı ve Kardeşler doğdu.

İlk Kardeş ışığa doğru yürüdü ve açık gökyüzünün altında durdu. Bu yüzden, fazla uzun boylu oldu. O, ilk İnsandı. Hiçbir Kanun bulamadı. Ve aydınlandı.

İkinci Kardeş karanlığa doğru yürüdü ve taştan bir çatının altında durdu. Bu yüzden, tam da doğru boya geldi. O ise ilk Cüceydi. Tak'ın yazdığı Kanunları buldu ve karardı.

...

Lâkin Tak'ın canlı özünün bir kısmı taş yumurtanın parçalarında kısılıp kalmıştı ve o, ilk trol oldu; çağrılmayan ve istenmeyen, ruhsuz ve amaçsız, öğrenme yeteneğinden ve kavrayıştan yoksun bir varlık olarak dünyada kol gezdi. O, ışıktan ve karanlıktan korkarak, hiçbir şey bilmeden, hiçbir şey öğrenmeden, hiçbir şey yaratmadan, hiçbir şey olmadan, hâlen alacakaranlıkta dolaşmaktadır.

– 'Gd Tak 'Gar, *yani* Tak'ın Yazdığı Şeyler'*den alıntı. Çeviren: Prof. W.W.W. Wildblood, Görünmez Üniversite Yayınları. Ederi: 8 AM$.*

(Not: Orijinalinde, alıntılanan metnin son paragrafı çok daha sonra eklenmiş görünmektedir.)

Onu dağlan ezemezsin
Onu güneşlen durduramazsın
Onu çekiçlen kıramazsın
Onu ateşlen korkutamazsın
Onu başın üste kaldırırsan kalp
O, elmas

– Ankh-Morpork pekmez madenlerinin en derin düzeylerinde, bazalt bir levhaya kazınmış hâlde bulunan Trol piktogramlarının çevirisi. Ham pekmezle yazılan yazıların 500 bin senelik olduğu tahmin edilmektedir.

Güm...

Bu, kalın sopa kafaya indiğinde çıkan sesti. Beden irkildi ve geriye doğru yıkıldı.

Görülmeden, işitilmeden oldu bitti: kusursuz bir son, kusursuz bir çözüm, kusursuz bir hikâye.

Ama cücelerin hep dediği gibi, bir yerde sorun çıkmışsa orada mutlaka bir trol vardır.

Trol, görmüştü.

Kusursuz bir gün olarak başlamıştı. Az sonra kusurlu bir güne dönüşecekti, Vimes biliyordu ama birkaç dakikalığına, dönüşmeyecekmiş gibi davranabilirdi.

Tıraş oldu. Bu onun gündelik meydan okumasıydı; onun... eh, sade vatandaş olduğunu doğrulayan bir eylemdi.

Evet, tıraşını bir *malikânede* oluyordu ve tıraş olurken de uşağı ona *Times*'tan haberler okuyordu ama bunlar yalnızca... ayrıntıydı. Aynada kendisine bakan yine de sade vatandaş Sam Vimes'tı. Aynada Ankh Dükü'nü gördüğü gün, kötü bir gün olacaktı. "Dük" yalnızca iş tanımıydı, hepsi bundan ibaretti.

"Haberlerin çoğu, süregelen... cüce meselesi hakkında efendim," dedi Willikins, Vimes burnunun altındaki zorlu kısımla uğraşırken. Hâlâ büyükbabasının gırtlak kesen usturasını kullanıyordu. Bu da gerçeklikle bir başka bağıydı. Dahası, çeliği bugünlerde bulabildiğiniz çelikten çok daha iyiydi. Modern ıvır zıvıra tuhaf bir eğilim duyan Sybil şu yeni tıraş aletlerinden satın almasını öneriyordu ikide bir. Hani şu, kendi makası olan ve kesme işini çabucak yapıp bitiren küçük, sihirli, cinli cihazlardan. Ama Vimes direniyordu. Biri yüzünde çelik dolaştıracaksa o kişi *kendisi* olmalıydı.

"Koom Vadisi, Koom Vadisi..." diye mırıldandı aynadaki yansımasına. "*Yeni* bir şey var mı?"

"Pek yok efendim," dedi Willikins, birinci sayfaya dönerek. "*Grag* Butparalayan'ın konuşmasına dair bir haber var. Daha sonra karışıklık yaşanmış, öyle yazıyor. Pek çok cüce ve trol yaralanmış. Cemiyet liderleri sükûnet çağrısı yapmış."

Vimes usturadaki köpükleri silkeledi. "Hah! Yapmışlardır eminim... Söylesene Willikins, sen çocukken çok kavga ettin mi? Çeteye falan katıldın mı?"

"Batangemininmallarıbunlarcılar Sokak Kaba Çocukları çetesinden olma ayrıcalığına erişmiştim efendim," dedi uşak.

"Cidden mi?" dedi Vimes. Gerçekten etkilenmişti. "Hatırladığım kadarıyla zorlu çocuklardı."

"Teşekkür ederim efendim," dedi Willikins rahatça. "Halat Sokaklı gençlerle nerenin kimin bölgesi olduğu konusunda can sıkıcı münazaralar yaşadığımızda, yediğimden fazlasını atmış olmakla gurur duyuyorum. Silah olarak tercihen *hamal kancası* kullanıyorlardı hatırladığım kadarıyla."

"Siz ne kullanıyordunuz?" dedi Vimes şaşkın şaşkın.

"Siperliğine keskinleştirilmiş madeni paralar dikilmiş şap-

kalar efendim. Zorlu zamanlarda her daim el altında bir silahtır efendim."*

"Aman tanrılar be adam! Öyle bir şeyle insanın gözünü çıkarabilirsin."

"Dikkatli kullanırsanız efendim, evet, çıkarabilirsiniz," dedi Willikins, havluyu titizlikle katlayarak.

Şimdiyse çizgili pantolonun ve uşak ceketin içinde pasparlak ve tostombul, burada duruyorsun, diye düşündü Vimes, kulaklarının altını alırken. *Bense bir düküm. Devir nasıl da değişiyor...*

"Peki, 'Hadi karışıklık çıkaralım!' falan dendiğini duydun mu hiç?" dedi.

"Asla efendim," dedi Willikins, gazeteyi tekrar eline alarak.

"Ben de. Yalnızca gazetelerde rastladığın bir şey demek ki..." Vimes kolundaki sargıya baktı. Yine de oldukça büyük bir karışıklık olmuştu. "Durumu şahsen kontrol altına aldığımdan bahsediyor mu?" dedi.

"Hayır efendim. Ama sokakta toplanan rakip hizipleri birbirine yaklaştırmamak adına Bekçi Teşkilatı'nın yiğitçe çabaladığını söylüyor."

"'Yiğitçe' demişler mi gerçekten?" dedi Vimes.

"Kesinlikle öyle yazıyor efendim."

"Eh, güzel," diye kabullendi Vimes aksi aksi. "İki subayın Halk Hastanesi'ne götürülmesi gerektiği ve bir tanesinin feci yaralandığı yazıyor mu peki?"

"Anlaşılmaz bir şekilde, yazmıyor efendim," dedi uşak.

"Hah... Onlardan ne beklenir zaten... Neyse, devam et."

Willikins uşaksı bir öksürükle öksürdü. "Şimdi okuyacağım haber için usturayı indirmek isteyebilirsiniz efendim. Geçen

* Yirminci yüzyılın başlarında Birmingham'da ün salan sokak çetesi Peaky Blinders üyelerinin de siperliğine jiletler yerleştirilmiş şapkalar taktıkları söylenirdi. [E.N.]

haftaki küçük kesik yüzünden başım hanımefendiyle derde girdi zaten."

Vimes aynadaki yansımasının iç çekmesini izledi ve usturayı indirdi. "Pekâlâ Willikins. En kötüsünü söyle bana."

Arkasında, gazete profesyonel bir biçimde hışırdatıldı. "Üçüncü sayfadaki manşet şöyle efendim: 'Bekçi Teşkilatı'nda Vampir Subay?'" dedi uşak ve dikkatle geri adım attı.

"Lanet olsun! Kim söyledi onlara?"

"Gerçekten bilemiyorum efendim. Burada, sizin Bekçi Teşkilatı'nda vampir istemediğiniz ama bugün yine de bir aday ile görüşeceğiniz yazıyor. Bu konuda hararetli bir tartışmanın sürdüğü yazıyor."

"Sekizinci sayfayı çevir lütfen," dedi Vimes. Arkasında gazete yine hışırdadı. "Evet? Aptal siyasi karikatürlerini genelde oraya koyuyorlar, değil mi?"

"Usturayı *indirdiniz*, değil mi efendim?" dedi Willikins.

"Evet!"

"Lavabodan da uzaklaşsanız iyi olabilir belki efendim."

"Yalnızca *bir* kişiyim, değil mi?" dedi Vimes sertçe.

"Kesinlikle efendim. Karikatürde ufak tefek, tedirgin bir vampir var. Sizin, bu şekilde ifade etmeme izin verilirse *gerçek hâlinizden daha büyük* çiziminiz ise masanıza yaslanmış ve sağ elinde tahta bir kazık tutuyor. Altındaki yazı şöyle: 'Nöbet bölgesine kazık çakmakta iyi misindir?' Bu şekilde efendim, komik bir sözcük oyunu yapmışlar; bir yandan standart polis prosedürlerine atıfta bulunurken bir yandan da..."

"Evet, zor da olsa anlayabildim," dedi Vimes bıkkınlıkla. "Bir koşu gidip, Sybil fırsat bulamadan karikatürün orijinalini satın alır mısın? Ne zaman benim karikatürümü yayınlasalar Sybil orijinalini alıp kütüphaneye asıyor!"

"Bay, ee... Fizz, sizi çok iyi benzetmiş efendim," diye kabullendi uşak. "Ve ne yazık ki hanımefendi *onun* adına, *Times*'ın ofisine gitmemi çoktan emretti."

Vimes inledi.

"Dahası efendim," diye devam etti Willikins, "hanımefendi size, saat tam on birde kendisi ve Küçük Sam ile, Sör Joshua'nın stüdyosunda buluşacağınızı hatırlatmamı istedi efendim. Sör Joshua'nın yaptığı resim önemli bir aşamaya gelmiş anladığım kadarıyla."

"Ama ben..."

"Çok *açık* konuştu efendim. 'Bir bekçi kumandanı bile kendisine zaman ayıramıyorsa kim ayırabilir ki?' dedi."

1802 senesinde bugün, ünlü ressam Methodia Rascal gecenin bir yarısı uyandı; çünkü komodininin çekmecesinden savaş gürültüleri geliyordu.

Yine.

Küçük bir ışık, mahzeni aydınla... Daha doğrusu, karanlığa farklı dokular kazandırdı ve gölgeleri daha koyu gölgelerden ayrıştırdı.

Şekiller hemen hiç seçilemiyordu. Kimin konuştuğunu anlamak normal gözlerle imkânsızdı:

"Bundan bahsedilmeyecek, anladınız mı?"

"Bahsedilmeyecek mi? Adam *öldü!*"

"Sadece *cüceleri* ilgilendiren bir mesele bu! Şehir Bekçileri'nin kulağına gitmeyecek! Burada onlara yer yok! Onları burada, aşağıda isteyen var mı aramızda?"

"Cüce subayları da var ama..."

"Hah! Onlar *d'rkza!* Güneşte çok fazla zaman geçirmişler! Artık kısa boylu *insan* sayılırlar. Cücece düşünürler mi? Üstelik Vimes

kazar da kazar, kanun adını verdikleri aptal çaputları ve paçavraları sallar tepemizde. Böyle bir ihlale neden izin verelim? Dahası, çok da büyük bir gizem sayılmaz, değil mi? Böyle bir şeyi ancak bir *trol* yapmış olabilir. Anlaştık mı? *Anlaştık mı dedim!*"

"Evet, böyle oldu," dedi bir şekil. Sesi ince ve yaşlıydı. Aslında kararsızdı da.

"Kesinlikle. Bu bir trolün işi," dedi bir başka ses. İlk sesin ikiziydi neredeyse ama biraz daha kendinden emindi.

Pompaların daimi gürültüsü, takip eden sessizliğin altını çizdi.

"Evet, ancak bir trolün işi," dedi ilk ses. "Hem, her suçun ardında bir trol bulabileceğiniz söylenmez mi?"

Kumandan Sam Vimes geldiğinde Pseudopolis Bekçi Karakolu'nun önünde küçük bir kalabalık toplanmıştı. O âna dek güzel, güneşli bir sabah olmuştu. Şimdi hâlâ güneşliydi ama eskisi kadar *güzel* değildi.

Kalabalık pankartlar taşıyordu. "Kan emiciler dışarı!!!" diye okudu Vimes. "Sivri dişlere hayır!" Kalabalıktaki yüzler donuk, yarı korkulu bir meydan okumayla ona döndü.

Vimes kendi kendine ama başkaları tarafından işitilme sınırında, kötü bir sözcük salladı.

Times'ın ikonografçısı Otto Chriek, elinde bir şemsiye, surat asarak duruyordu. Vimes'ı fark etti ve ayaklarını sürüye sürüye yanına gitti.

"Burada olmakta ne çıkarın var Otto?" dedi Vimes. "Güzel bir ayaklanmanın resmini çekmeye mi geldin?"

"*Hyaber* bu, Kumandan," dedi Otto, aşırı parlak ayakkabılarına bakarak.

"Kim tüyo verdi?"

"Byen yalnızca ryesim çekerim Kumandan," dedi Otto incinmiş bir ifadeyle başını kaldırarak. "Hem, byilsem de size söyleyemezdim, çünkü Basın Özgürlüğü diye byir şey var."

"*Ateşe körükle gitme özgürlüğü* demek istiyorsun yani?" dedi Vimes.

"Özgürlük *böyle* byir şey işte," dedi Otto. "*Hoş* olacağını kyimse söylemedi."

"Ama... Eh, sen de vampirsin!" dedi Vimes, elini protestoculara doğru sallayarak. "Bunların talepleri *senin* hoşuna gidiyor mu?"

"Yine de *hyaber* bu Kumandan," dedi Otto uysal uysal.

Vimes kalabalıktakilere dik dik baktı. Çoğunluğu insandı. *Bir* tane de trol vardı ama muhtemelen sırf prensip gereği, karışacak bir olay olduğu için gelmişti; ne de olsa bir vampirin bir trolü işe koşabilmek için taş matkabına ve bol bol sabra ihtiyacı olurdu. Yine de durumun bir avantajı vardı, eğer iyi bir şey sayılabilirse: Bu küçük gösteri, halkın Koom Vadisi'ni unutmasını sağlamıştı.

"*Senden* rahatsız olmamaları tuhaf Otto," dedi Vimes, birazcık sakinleşerek.

"Eh, byen ryesmî görevli değilim," dedi Otto. "Kılıcım ve rozetim yok. Onları tehdit etmiyorum. Byen bir emekçiyim yalnızca. Onlar bana *gyülüyor* zyaten."

Vimes vampire bakakaldı. Daha önce bunu hiç düşünmemişti ama... evet. Onca alet edevatı taşımak için kullandığı kırmızı astarlı siyah opera pelerini, parlak siyah ayakkabıları, alnında V şeklini alan saçları ve en önemlisi, kiminle konuştuğuna bağlı olarak kuvvetlenen veya zayıflayan saçma sapan aksanıyla ufak tefek titiz Otto, tehditkâr görünmüyordu. Komik görünüyordu. Bir soytarı, bir müzikhol vampiriydi. *Aslında* komik duruma düşenin karşı taraf olduğu ise Vimes'ın aklına hiç gelmemişti. *Onları güldürürsen senden korkmazlar.*

Otto'ya baş selamı verip içeri girdi. Çavuş Neşeli Dibiküçük, aşırı yüksek karşılama masasının ardında –bir kutunun üzerinde– dikiliyordu. Rütbe şeritleri kol yenlerinde yepyeni ve pasparlaktı. Vimes, kutu konusunda bir şey yapmayı aklına yazdı. Cüce bekçilerden bazıları kutu kullanmak zorunda kalmalarına bozulmaya başlamıştı.

"Dışarıya birkaç kişi dikmek iyi bir fikir olabilir Neşeli," dedi. "Kışkırtıcı olsun diye değil; halka asayişi *bizim* sağladığımızı hatırlatmak için yalnızca."

"Buna ihtiyacımız olacağını sanmıyorum Bay Vimes," dedi cüce.

"Teşkilat'ın ilk vampir bekçisinin protestocuların saldırısına uğramasını *Times*'ta görmek istemiyorum onb... çavuş," dedi Vimes sertçe.

"Ben de istemeyeceğinizi düşünmüştüm efendim," dedi Neşeli. "Bu yüzden onu getirmesini Çavuş Angua'dan rica ettim. Yarım saat önce arka kapıdan girdiler. Angua ona binayı gezdiriyor. Sanırım soyunma odasındalar."

"*Angua'dan* mı istedin?" dedi Vimes içi burkularak.

"Evet efendim?" dedi Neşeli aniden endişeye kapılarak. "Şey... bir sorun mu var?"

Vimes ona bakakaldı.

Neşeli iyi, düzenli bir bekçi, diye düşündü. *Keşke onun gibi iki bekçim daha olsa. Ve tanrılar biliyor ya terfiyi hak etmişti. Ama*, diye hatırlattı kendi kendine, *o da Überwaldli değil mi? Vampirlerle kurtinsanlar arasındaki meseleyi bilmiyor mu sanki? Belki de benim hatam. Onlara bekçilerin yalnızca* bekçi *olduğunu ben söylüyorum.*

"Ah, hayır," dedi. "Yok muhtemelen."

Bir vampir ile bir kurtinsan aynı odada, diye düşündü, ofisine

giden merdivenleri tırmanırken. *Eh, idare etmeleri gerekecek. Ve bu, sorunlarımızın yalnızca ilki olacak.*

"Bay Pessimal'ı da sorgu odasına götürdüm."

Vimes merdivenin ortasında durdu.

"Pessimal?" dedi.

"Hükümet müfettişi, efendim?" dedi Neşeli. "Dün bana söylediğiniz?"

Ah evet, diye düşündü Vimes. *Bu da sorunlarımızın ikincisi.*

Siyasetti asıl mesele. Vimes siyaset yapmayı asla beceremiyordu; dürüst bir insan için siyaset, tuzaklarla dolu işti. Bu mesele de geçen hafta, Lord Vetinari'nin odasında, olağan günlük toplantı esnasında düşmüştü kucağına...

"Ah, Vimes," demişti Vetinari, Vimes içeri girerken. "Gelmen büyük nezaket. Ne güzel bir gün, değil mi?"

Şimdiye dek öyleydi, diye düşündü Vimes, odadaki diğer iki kişiyi fark edince.

"Benimle mi görüşmek istemiştiniz efendim?" dedi tekrar Vetinari'ye dönerek. "Ayrımcılık Karşıtı Silikon Birliği, Su Sokak'ta yürüyüş düzenledi ve trafik ta Enaz Kapı'ya kadar tıkan..."

"Eminim bekleyebilir Kumandan."

"Evet efendim. Sorun da bu efendim. Şu anda yaptığı şey bu: beklemek."

Vetinari elini gevşekçe salladı. "Ama sokağı tıkayan yüklü arabalar, Vimes, ilerleme işaretidir," diye bildirdi.

"Yalnızca *mecazen* efendim," dedi Vimes.

"Yine de adamların ilgilenebilir eminim," dedi Vetinari, başını boş bir sandalyeye doğru sallayarak. "Artık bir sürü adamın var. Ne masraf... Lütfen otur Kumandan. Bay John Smith'i tanıyor musun?"

Masadaki diğer adam piposunu ağzından çıkardı ve Vimes'a çılgınlık ölçüsünde dostane bir gülümseme çaktı. "Daha önce hiç tanışmadık sanoorum," dedi elini uzatarak. Böyle bir sözcükten Y harfini çıkarmak mümkün olmamalıydı ama John Smith başarmıştı.

Bir vampirle el sıkışmak? Hayatta olmaz, diye düşündü Vimes. *Çirkin bir el örgüsü kazak giymiş bile olsa.* Bunun yerine bekçi selamı verdi.

"Tanıştığımıza memnun oldum efendim," dedi kısaca, esasduruşta bekleyerek. *Gerçekten* çirkin bir kazaktı. Pek çok tuhaf, mutsuz renkle, baş döndürücü zikzak desenleri örülmüştü. Renk körü bir halanın hediye ettiği bir şeye benziyordu; çöp toplayanların size gülmesinden ve çöp kutularınızı tekmeleyip devirmesinden korktuğunuz için çöpe atmaya bile cesaret edemeyeceğiniz türden bir şeye.

"Vimes, Bay Smith'in görevi..." diye başladı Vetinari.

"Überwald İtidal Derneği'nin Ankh-Morpork Şube Başkanı," dedi Vimes. "Sanıyorum yanındaki hanım da aynı derneğin hazinedarı Bayan Doreen Winkings. Bekçi Teşkilatı'na vampir almamız konusunu konuşmak için buradalar, değil mi efendim? Yine?"

"Evet Vimes, öyle," dedi Vetinari. "Ve evet, *yine*. Hepimiz oturalım mı? Vimes?"

Kaçış yoktu, biliyordu. Bir sandalyeye çöktü. Bu sefer yenilecekti. Vetinari onu köşeye kıstırmıştı.

Vimes, Teşkilat'ta farklı türlere görev verilmesi lehinde öne sürülen bütün savları biliyordu. İyi de savlardı. Aleyhte savların bazıları kötü savlardı. Teşkilat'ta troller vardı, *bir sürü* cüce vardı, bir kurtinsan, üç golem, bir Igor ve her şeyden öte, Onbaşı Nobbs*

* Aslında Nobby'ye hakaret sayılırdı bu, Vimes itiraf etmek zorundaydı. Pek çok başka bekçi gibi Nobby de insandı. Yalnızca, bunu kanıtlamak için yanında sertifika taşıması gerekiyordu.

vardı. O zaman, neden bir de vampir olmasındı? Ve İtidal Derneği bir gerçekti. Derneğin Kara Kurdelesini ("Tek Bir Damla Bile!") taşıyan vampirler de gerçekti. İtiraf etmek gerekirdi, kan içmeye tövbeli vampir fikri biraz tuhaf geliyordu ama vampirler kafalarını kullanmayı bilen zeki varlıklardı ve toplum için de potansiyel bir değerdiler. Ve şehirde, hükûmetin en görünür kolu, Bekçi Teşkilatı'ydı. Neden herkese örnek olmasınlardı?

Çünkü, dedi Vimes'ın hırpalanmış ama hâlâ işlevsel ruhu, *kahrolası vampirlerden nefret ediyorum. Lafı dolandırmak yok, ikiyüzlülük yok, "halk buna tahammül etmez" veya "şimdi doğru zaman değil" gibi sinsi savlar yok: Kahrolası vampirlerden nefret ediyorum ve kahrolası Bekçi Teşkilatı* benim *teşkilatım.*

Diğer üçü ona bakıyordu.

"Bay Vimes," dedi Bayan Winkings, "fark etmeden gyeçemiyoruz: Üyelerimizden tekini bile Byekçi Teşkilatı'na kabul etmemiş durumdasınız."

"Bekçi" de lütfen, olmaz mı? diye düşündü Vimes. *Söyleyebileceğini biliyorum. Alfabenin yirmi sekizinci harfini ait olmadığı yerlerden* çıkar. *Ya da bari Bay Smith'e ver; kullanması gereken yerlerde kullanmıyor. Ayrıca artık yeni bir savım var. Sağlam bir sav.*

"Bayan Winkings," dedi sesli olarak, "Bekçi Teşkilatı'nda çalışmak için tek bir vampir bile *başvurmadı.* Zihinsel olarak bekçi hayatına uygun değiller. Bu kadar basit. Ve bana Kumandan Vimes diye hitap edeceksiniz, teşekkür ederim."

Bayan Winkings'in küçük gözleri erdemli bir kötücüllükle parladı.

"Ah, vampirlerin... aptal olduğunu mu söylüyorsunuz?" dedi.

"Hayır Bayan Winkings, *zeki* olduklarını söylüyorum. Sorun da tam olarak bu. Akıllı biri neden ayda otuz sekiz dolar artı ödenekler karşılığında, taşa... *kafasının* tekmelenmesi riskine girsin ki?

Vampirlerin klası vardır, eğitimleri vardır, isimlerinin önünde bir 'von' falan vardır. Bekçi olarak sokaklarda yürümek yerine, yapabilecekleri daha iyi yüz tane iş vardır. Ne yapmamı istiyorsunuz, onları kollarından tutup *zorla* Teşkilat'a sokmamı mı?"

"Peki *subaa* rütbesi teklif edilemez miidi onlara?" dedi John Smith. Yüzü terlemişti; daimi gülümsemesi çılgıncaydı. Kara Kurdele yeminine uymayı çok zor bulduğu söyleniyordu.

"Hayır. Herkes *sokakta* başlar," dedi Vimes. Bu tamamen doğru değildi ama soru onu kızdırmıştı. "Hem de gece bekçisi olarak. İyi eğitim verir Gece Bekçileri. Alınabilecek en iyi eğitim. Sis yükselirken ve boynundan aşağı sular süzülürken, gölgelerden tuhaf sesler gelirken yağmur altında geçen bir hafta... Eh, elimizde hakiki bir bekçi olup olmadığını ancak o zaman anlarız..."

Ağzından çıkar çıkmaz fark etmişti aslında: Kendi ayağıyla tuzağa düşmüştü. Bir aday bulmuş olmalıydılar!

"Eh, işte byu iyi hyaber!" dedi Bayan Winkings, arkasına yaslanarak.

Vimes onu sarsarak bağırmak istedi: *Sen vampir değilsin Doreen! Bir vampirle evlisin evet, ama adam vampir olduğunda artık seni ısırmayı hayal bile etmeyeceği bir yaşa gelmişti! Hakiki Kara Kurdeleliler normal davranmaya ve dikkat çekmemeye çalışır! Dalgalanan pelerin giymezler, boyun emmezler; genç hanımların, sütyeni telli geceliklerini yırtarak çıkarmazlar! John Ben-Vampir-Değilim-Ki Smith'in de eskiden Kont Vargo St. Gruet von Vilinus olduğunu herkes biliyor! Oysa şimdi insan gibi pipo içiyor ve o korkunç kazaklardan giyiyor ve muz koleksiyonu yapıyor ve kibrit çöplerinden insan organlarının modellerini inşa ediyor, çünkü hobi sahibi olmanın onu "daha insan" yapacağına inanıyor! Ama sen Doreen? Sen Mağrur Sokak'ta doğdun be! Annen çamaşırcılık yaparak geçiniyordu! Kimse senin geceliğini yırtıp çıkaramazdı, vinç kullanmadan olmazdı! Ve*

yine de o kadar... bayılıyorsun *ki vampir olmaya! Değil mi? Senin için kahrolası bir hobi bu! Vampirden çok vampirimsi görünmeye çalışıyorsun! O takma sivri dişler sen konuşurken takırdıyor bu arada!*[*]

"Vimes?"

"Hmm?" Vimes birilerinin konuştuğunun farkındaydı.

"Bay Smith'in iyi haberleri var," dedi Vetinari.

"Kesinlikle," dedi John Smith, çılgınca gülümseyerek. "Sizin için bir bekçi adaamız var Kumandan. Teşkilat'ta olmak isteen bir vampir!"

"Vye elbette, gyece çyalışmak onun için sorun olmayacak," dedi Doreen zaferle. "Çünkü gyece, byiziz!"

"Yani söylemeye çalıştığımız, bana zorla..." diye başladı Vimes.

Vetinari hemen araya girdi. "Ah, hayır Kumandan. Bekçi Teşkilatı'nın başı olarak, bağımsızlığına hepimiz saygı duyuyoruz. Göreve uygun olduğuna *kanı getirdiğin* birini işe alman gerekir açık ki. Benim tek istediğim, eşitlik prensibi gereği bu adayla görüşmeyi kabul etmen."

Ya, evet, diye düşündü Vimes. *Teşkilat'ta bir Kara Kurdeleli olduğunu söyleyebilirsen Überwald'le aranızdaki siyasi ilişkiler birazcık rahatlar, değil mi? Ve ben bu adamı geri çevirirsem, sebebini açıklamak zorunda kalırım. "Vampirleri sevmiyorum, tamam mı?" demek işe yaramaz muhtemelen.*

"Elbette," dedi. "*Gönderin* adamı."

"Söz konusu adam aslında bir *kadın*," dedi Lord Vetinari. Önündeki evraklara baktı. "Salacia Deloresista Amanita Trigestrata Zeldana Malifee..." Duraksadı, birkaç sayfa çevirdi ve "Sanırım bunların bir kısmını atlayabilirim ama 'von Humpeding' diye bitiyor," dedi. "Elli bir yaşında, *ama*," diye ekledi çabucak, Vimes bu

---

[*] *Tırpanlı Adam*'dan da hatırlanabileceği gibi Dooren Winkings, eş durumundan vampir olmuş, Taze Başlangıçlar Kulübü üyesi bir hanımefendiydi. [E.N.]

bilginin üzerine atlayamadan, "bir vampir için *genç* bir yaş. Ha bir de... kendisine kısaca 'Sally' denmesini tercih ediyor."

Soyunma odası yeterince büyük değildi. Yeterince büyük olmaya yaklaşmıyordu bile. Çavuş Angua nefes almamaya çalışıyordu.

Büyük bir salonda, sorun değildi. Açık havada hiç sorun değildi. Ama Angua'nın şu an ihtiyaç duyduğu şey, nefes alacak kadar geniş bir yerdi. Daha doğrusu, vampirin kokusunu içine çekmesini gerektirmeyecek kadar geniş bir yer.

Kahrolası Neşeli! Ama reddedemezdi, bu kötü görünürdü. Şu anda elinden gelen tek şey sırıtmak, dayanmak ve *dişleriyle kızın gırtlağını paralama arzusunu* bastırmaya çalışmaktı.

Ne yaptığını biliyor olmalı, diye düşündü. *Bu çabasız rahatlık havasını yaydıklarını biliyor olmalılar; karşılarında kim olursa olsun özgüvenli, her yerde rahat, diğer herkesin ikinci sınıf ve tedirgin hissetmesini sağlayarak. Vay vay... "Bana Sally de" ha?*

"Özür dilerim," dedi yüksek sesle, ensesindeki kılların ürpermesini engellemeye çalışarak. "Burası biraz havasız." Öksürdü. "Her neyse, hepsi bu işte. Endişelenme, burası her zaman böyle kokar. Dolabını kilitlemeye de zahmet etme, bütün anahtarlar aynı ve zaten çerçeveye doğru şekilde vurursan kapakların çoğu açılıveriyor. İçine değerli bir şey koyma, mekân *bekçi* dolu. Ve biri dolabına kutsal su veya tahta kazık koyarsa da fazla bozulma."

"Böyle bir şey yapmaları olasılığı var mı?" dedi Sally.

"Olasılık yok," dedi Angua. "*Kesin* yaparlar. Örneğin ben kendi dolabımda köpek tasmaları ve kemik biçiminde bisküviler buluyordum."

"Şikâyette bulunmadın mı?"

"Ne? Hayır! Şikâyet *edemezsin!*" diye terslendi Angua, hemen şu anda nefes almayı bırakabilmeyi dileyerek. Saçlarının şimdiden berbat olduğuna emindi.

"Ama ben sanıyordum ki Bekçi Teşkilatı..."

"Bak, senin ne olduğunla... Yani *bizim* ne olduğumuzla alakalı bir şey değil, tamam mı?" dedi Angua. "Cüce olsan, platform topuklu ayakkabı veya merdiven falan koyarlardı ama bugünlerde bu o kadar sık olmuyor. *Herkesin* üstünde denerler. Bekçi âdeti. Sonra da senin ne tür bir cevap vereceğini izlerler, anladın mı? Trol de olsan, gnom, zombi veya vampir de, kimsenin umurunda değil." *Pek değil*, diye ekledi kendi kendine. "Fakat mızıkçı veya ispiyoncu olduğunu düşünmesinler sakın. Ve doğrusunu söylemek gerekirse bisküviler oldukça güzeldi. Ah, Igor'la tanışmış mıydın?"

"Defalarca," dedi Sally.

Angua kendini gülümsemeye zorladı. Überwald'de Igorlarla sürekli karşılaşırdınız. Özellikle de vampirseniz.

"Buradakiyle peki?" dedi.

"Sanmıyorum."

Ah, iyi bari... Angua normalde Igor'un laboratuvarından kaçınırdı, çünkü oradan yayılan kokular ya acı verici ölçüde kimyasal olurdu ya da korkunç, cezbedici şekilde organik; fakat şu anda mutlulukla içine çekebilirdi o kokuları. Görgü kurallarının gerektirdiğinden azıcık daha hızlı yürüyerek kapıya yaklaştı ve çaldı.

"Selam Igor," dedi Sally neşeyle. "Çak bi' altılık!"

Angua onları sohbet etmeye bıraktı. Igorlar doğaları gereği itaatkârdı, vampirler ise doğaları gereği buyurgan. İdeal bir ilişkiydi. En azından şimdi gidip biraz hava alabilirdi.

Kapı açıldı.

"Bay Pessimal burada efendim," dedi Neşeli, kendisinden çok da boylu olmayan bir adamı Vimes'ın ofisine buyur ederek. "*Times*'ın bize gelen kopyasını da getirdim..."

Bay Pessimal düzenliydi. Aslında düzenlinin de ötesindeydi. *Katlayan* cinsten bir insandı. Takım elbisesi ucuz ama çok temizdi, küçük botları parıl parıl parlıyordu. Saçları da parlıyordu, hatta botlarından fazla. Saçlarını ortadan ayırıp kafasına öyle yapıştırmıştı ki kafasına *boyanmış* gibi görünüyorlardı.

Şehrin bütün departmanları zaman zaman teftiş edilirdi, Vetinari öyle demişti. Bekçi Teşkilatı'nın edilmemesi için sebep yoktu, değil mi? Ne de olsa şehrin hazinesinin büyük kısmını sifonluyordu.

Vimes, sifonlanan şeylerin *lağıma akıtıldığına* dikkat çekmişti.

"Yine de" demişti Vetinari. *Yalnızca* yine de. "Yine de" yanıtına karşı sav üretemezdiniz.

Ve sonuç, Vimes'a doğru yürüyen Bay Pessimal'dı.

Adam yürürken ışıldıyordu. Vimes tarif etmenin başka yolunu bulamıyordu. Her hareketi... eh, düzenliydi. *Madeni para cüzdanı ve ipli gözlüğü de vardır bahse girerim*, diye düşündü.

Bay Pessimal, Vimes'ın masasının önündeki sandalyeye katlanırcasına oturdu ve evrak çantasının tokalarını iki küçük kıyamet şaklamasıyla açtı. Törensel jestlerle gözlüğünü taktı. Sapları siyah bir iple tutturulmuştu.

"Lord Vetinari'den getirdiğim görevlendirme mektubum, Dük Hazretleri," dedi, bir kâğıdı uzatarak.

"Teşekkür ederim Bay... A.E. Pessimal," dedi Vimes, belgeye bakıp kenara koyarak. "Sana nasıl yardımcı olabiliriz? Görev başındayken bana *Kumandan Vimes* diyeceksin bu arada."

"Bir ofise ihtiyacım olacak Dük Hazretleri. Ve tüm evrak çeşitlerinizin listesine. Bildiğiniz gibi, Ataerk Hazretleri'ne, Bekçi

Teşkilatı'na dair eksiksiz bir inceleme ve maliyet/fayda analizi sunmam gerekiyor. Ayrıca aktivitelerinizin her unsuru için iyileştirme önerileri. Benimle işbirliği yaparsanız minnettar olurum. Ama şart da değil."

"İyileştirme önerileri ha?" dedi Vimes neşeyle, A.E. Pessimal'ın sandalyesinin arkasında Çavuş Dibiküçük gözlerini dehşetle yumarken. "*Fevkalade.* Öteden beri işbirlikçi tavrımla bilinmişimdir zaten. Dük meselesinden bahsetmiştim, değil mi?"

"Evet Dük Hazretleri," dedi A.E. Pessimal titizlikle. "Ama yine de siz Ankh Dükü'sünüz ve size başka şekilde hitap etmem uygun kaçmaz. Saygısızlık ettiğimi hissederim."

"Anlıyorum. Peki *ben* sana nasıl hitap etmeliyim Bay Pessimal?" dedi Vimes. Göz ucuyla, odanın diğer yanındaki yer tahtasının belli belirsiz kalktığını gördü.

"A.E. Pessimal uygun olur Dük Hazretleri," dedi müfettiş.

"A harfinin açılımı?.." dedi Vimes, gözlerini bir anlığına tahtadan ayırarak.

"Yalnızca A, Dük Hazretleri," dedi A.E. Pessimal sabırla. "A.E. Pessimal."

"Sana isim olarak *harf* verdiklerini mi söylüyorsun?"

"Aynen öyle Dük Hazretleri," dedi ufak tefek adam.

"Peki arkadaşların sana nasıl hitap ediyor?"

A.E. Pessimal, bu cümlede kavrayamadığı önemli bir varsayım varmış gibi baktı, bu yüzden Vimes adama biraz acıdı. "Eh, Çavuş Dibiküçük seninle ilgilenecek," dedi sahte bir neşeyle. "Bay A.E. Pessimal'a bir ofis bul çavuş ve istediği her tür evrakı görmesini sağla." *Mümkün olduğunca çok*, diye düşündü. *Benden uzak tutacaksa, evraka boğ adamı.*

"Teşekkür ederim Dük Hazretleri," dedi A.E. Pessimal. "Bazı bekçilerle de görüşmem gerekecek."

"Neden?" dedi Vimes.

"Raporumun kapsamlı olması için Dük Hazretleri," dedi A.E. Pessimal sakin sakin.

"Bilmen gereken her şeyi ben sana söyleyebilirim," dedi Vimes.

"Evet Dük Hazretleri ama bir teftiş bu şekilde yürütülmez. Tamamen bağımsız hareket etmek zorundayım. *Quis custodiet ipsos custodes?* Değil mi Dük Hazretleri?"

"Onu biliyorum," dedi Vimes. "'Bekçilere kim bekçilik edecek.' *Ben* edeceğim Bay Pessimal."

"Ah, ama *size* kim bekçilik ediyor Dük Hazretleri?" dedi müfettiş kısa bir gülümsemeyle.

"Onu da ben yapıyorum. Hem de her zaman," dedi Vimes. "İnan bana."

"Kesinlikle Dük Hazretleri. Bununla birlikte, benim burada kamu çıkarını temsil etmem gerekiyor. Ayağınıza dolanmamaya çalışacağım."

"Çok iyisin Bay Pessimal," dedi Vimes pes ederek. Son zamanlarda Vetinari'yi bu kadar rahatsız ettiğini fark etmemişti. Bu da onun oyunlarından biri gibiydi. "Pekâlâ. Kısa olacağını umduğum ziyaretinin keyfini çıkar. Şimdi izninle, bu sabah çok iş var. Şu kahrolası Koom Vadisi meselesi falan... İçeri gir Fred!"

Bu, Vetinari'den öğrendiği bir numaraydı. Yeni misafir gelmişken eski misafirin oyalanması zor oluyordu. Dahası, bu sıcak havada Fred çok terlerdi; terleme konusunda *şampiyondu* hatta. Fred, ofisin kapısının önünde durduğunda uzun yer tahtasının kiriş üzerinde kaldıraç gibi hareket ettiğini ve diğer ucunun Vimes'ın fark edebileceği şekilde hafifçe kalktığını bunca senedir bir türlü çözememişti.

Yer tahtası tekrar yerine oturdu ve kapı açıldı.

"Nasıl anladığınızı hiç bilmiyorum Bay Vimes!" dedi Çavuş Colon neşeyle. "Ben de tam kapıyı çalmak üzereydim!"

İçeriyi iyice dinledikten sonra çalacaktın tabii, diye düşündü Vimes. Ama A.E. Pessimal'ın burnunun kırıştığını görünce memnun oldu.

"Ne var Fred?" dedi. "Ah, endişelenme, Bay Pessimal da çıkıyordu. Sen işine bak Çavuş Dibiküçük. Sana da iyi günler Bay Pessimal."

Neşeli müfettişi dışarı alır almaz Fred Colon miğferini çıkarıp alnını sildi.

"Dışarısı yine ısınıyor," dedi. "Fırtına yaklaşıyor sanırım."

"Evet Fred. Tam olarak ne istiyordun?" dedi Vimes, Fred'e kapısı her zaman açık olsa da bu ânın en iyi zaman olmadığını ima etmeye çalışarak.

"Şey... sokakta büyük bir şeyler vukuatlanma durumuna giriyor efendim," dedi Fred ciddiyetle, cümleyi ezberden okuyormuş gibi.

Vimes içini çekti. "Fred, bir şey oluyor mu demeye çalışıyorsun?"

"Evet efendim. Cüceler efendim. *Bizdekilerden* bahsediyorum. Durum daha da kötüleşti. İkide bir kafa kafaya veriyorlar. Nereye baksanız efendim, kafa kafaya vermiş konuşan cüceler görüyorsunuz. Ama başkası yaklaşınca duruyorlar. Çavuşlar bile. Durup size böyle... *bakıyorlar* efendim. Bu da tahmin edebileceğiniz gibi, trolleri tedirgin ediyor."

"Burada Koom Vadisi tekrarlanmayacak Fred," dedi Vimes. "Biliyorum, şu anda şehir Koom Vadisi'yle yatıp Koom Vadisi'yle kalkıyor, yıldönümü yaklaştığından falan, ama soyunma odasında bir parça 'tarihî olay canlandırması' denemeye çalışan *her* bekçinin tepesine bir ton dikdörtgen yapı malzemesi gibi çökerim. Ne

olduğunu anlamadan kendini sokakta kıçüstü otururken bulur. Bunu herkesin anladığından emin ol."

"Başüstüne efendim. Ama ben ondan bahsetmiyordum efendim. Onu *hepimiz* biliyoruz," dedi Fred Colon. "Bu... farklı bir şey, bugün taze geldi. Kötü bir his var efendim, ensemi karıncalandırıyor. Cüceler bir şey biliyorlar. Biliyorlar ama söylemiyorlar."

Vimes duraksadı. Fred Colon bekçilik mesleğine en büyük armağan değildi; yavaştı, vurdumduymazdı, hayal gücü kıttı... Ama o kadar uzun süredir sokaklarda kol geziyordu ki orada kendi oyuk yolunu yaratmıştı ve o saf, şişman kafasının içinde bir yerde, çok akıllı bir şey *vardı;* rüzgârı koklayan, fısıltıları dinleyen, duvardaki yazıyı okuyan biri. (Gerçi o son kısmını, dudaklarını kıpırdatarak yaptığını da itiraf etmek gerekirdi.)

"Şu lanet Butparalayan onları yine kışkırtmıştır muhtemelen Fred," dedi Vimes.

"Kendi dillerinde onun adını söylediklerini duydum, evet efendim. Ama fazlası var, yemin ederim. Yani... *gerçekten* huzursuz görünüyorlar efendim. Önemli bir şey olmuş efendim, iliklerimde hissedebiliyorum."

Vimes, Fred Colon'un iliklerinin "Kanıt A" olarak kabul edilip edilemeyeceğini merak etti. Mahkemede kaldırıp havada sallamak isteyeceğiniz bir şey değildi kesinlikle, fakat polisler arasında, Fred gibi bir eski toprağın sezgileri önemsenirdi.

"Havuç nerede?" dedi.

"Mesaisi bitti efendim. Pekmez Madeni Yolu'nda, hem şafak vardiyasını *hem de* sabah vardiyasını almıştı. Herkes çifte vardiya yapıyor efendim," dedi Fred Colon paylarcasına.

"Üzgünüm Fred ama durumu biliyorsun. Bak, geldiğinde soruşturması için onu görevlendiririm, tamam mı? O bir *cüce*, söylentileri duymuştur."

"Bence o, bu fısıltıları duymak için biraz fazla uzun boylu olabilir efendim," dedi Colon, tuhaf bir sesle.

Vimes başını yana eğdi. "Bunu neden söyledin şimdi Fred?"

Fred Colon başını iki yana salladı. "Yalnızca bir his efendim," dedi. Hasret ve çaresizlik dolu bir sesle ekledi: "Yalnızca siz, ben, Nobby ve genç Havuç varken her şey daha güzeldi, değil mi efendim? Eski günlerde kimin kim olduğunu hepimiz bilirdik. Birbirimizin düşüncelerini okurduk..."

"Evet. Çünkü hepimiz, *Keşke bir sefer olsun güçlü taraf biz olsak*, diye düşünüyorduk Fred," dedi Vimes. "Bak, bu meselenin hepimizin moralini bozduğunu biliyorum, tamam mı? Ama siz kıdemli subayların dayanmasına ihtiyacım var, anladın mı? Neyse... Yeni ofisini beğendin mi?"

Colon neşelendi. "Çok güzel efendim! Kapıya yazık oldu tabii..."

Fred Colon için bir niş bulmak sorun olmuştu. Yalnızca tipine bakarsanız, uçurumdan düşerken bile durup yol sorması gereken bir adam görürdünüz. Fred Colon'u *tanımanız* lazımdı. Yeni bekçiler tanımıyordu. Onlar yalnızca şişman, aptal ve korkak bir adam görüyorlardı, ki doğrusunu söylemek gerekirse nitelikleri hemen hemen bunlardan ibaretti. Yine de *fazlası* vardı.

Fred'in emekliliği gelmişti ama Fred emekli olmak istememişti. Vimes bu sorunu, onu Gözaltı Bekçiliği ile görevlendirerek aşmıştı ve bu tüm karakolu eğlendirmişti.* Sonra ona, sokağın karşısındaki Bekçi Eğitim Okulu'nda bir ofis vermişti. (Gerçi mekân daha ziyade Eski Limonata Fabrikası olarak anılıyordu ve muhtemelen sonsuza dek böyle anılacaktı.) Vimes araya bir de Bekçi İrtibat Subaylığını katmıştı, çünkü kulağa havalı geliyordu ve anlamını

* Fred'in, görevi "gözleme" bekçiliği olarak anlayıp gönüllü olduğunu söylüyorlardı. Ofis mizahı böyleydi işte, komik olması gerekmiyordu.

kimse bilmiyordu. Son olarak, ona Onbaşı Nobbs'u vermişti. Modern Bekçi Teşkilatı'nda yersiz kaçan bir başka dinozor da oydu.

Ama işe yaramıştı. Nobby ve Colon'un sokak bilgisi Vimes'ınkiyle yarışırdı. Görünüşte amaçsızca, en ufak tehditkâr tavır sergilemeden sallana sallana gezerler, izlerler, orman kabilesi tamtamlarının şehir dengine kulak kabartırlardı. Bazen de tamtamlar ayaklarına gelirdi. Bir seferinde, Fred'in küçük, bunaltıcı ofisinde çıplak kollu hanımlar toplanmış; kazan kazan sarsaparilla,* frambuazlı yanardağ pastası ve zencefilli gazoz hazırlamışlardı. Şimdi çaydanlık hep ocaktaydı ve Fred'in kapısı da eski dostları, emekli bekçiler ve ihtiyar suçlular –bazen bu üç niteliği taşıyan kişi *aynı* kişi olurdu– için hep açıktı. Karılarının ayaklarına dolanmak yerine Fred'in ofisine uğradıklarında yedikleri çöreklerin faturalarını Vimes *mutlulukla* imzalıyordu. Masrafa değiyordu. Eski bekçiler gözlerini açık tutar, çamaşırcı kadınlar gibi dedikodu yapardı.

Teorik olarak, şu anda Fred'in hayattaki tek sorunu bu kapıydı.

"Fakat Tarihçiler Loncası, eski tarihî dokuyu mümkün olduğunca korumamız gerektiğini söylüyor Fred," dedi Vimes.

"Biliyorum efendim ama... Eh, 'Gargara Odası', efendim? Yani, gerçekten!"

"Ama astıkları pirinç plaka *güzel*, Fred," dedi Vimes. "İçeceği yapmak için kullanılan şurubun adıymış, öyle dediler. Önemli bir tarihî gerçek. Üzerine kâğıt yapıştırabilirsin."

"Yapıştırıyoruz zaten efendim ama çocuklar koparıp gülüşüyor."

Vimes içini çekti. "Sen halledersin Fred. Yaşını başını almış bir çavuş böyle bir şeyi halledemiyorsa, dünya çok tuhaf bir yere dönüşmüş demektir. Hepsi bu mu?"

"Eh, evet efendim, gerçekten. Ama..."

* *Smilax ornata* bitkisinden yapılan alkolsüz bir içecek. [Ç.N.]

"Hadi ama Fred! Uzun bir gün olacak."

"Bay Parlak'ı duydunuz mu efendim?"

"İnatçı lekeleri çıkarmak için mi kullanıyorsun?" dedi Vimes.

"Ee... ne, efendim?" dedi Fred. Şaşalama işini kimse Fred Colon'dan iyi yapamazdı.

Vimes kendinden utandı. "Pardon Fred. Hayır, Bay Parlak'ı *duymadım*. Neden?"

"Ah... yok bir şey aslında. 'Bay Parlak, O Elmas!' Bu cümleyi son günlerde birkaç duvarda gördüm. Trol grafitileri. Derine kazınmışlar. Trolleri heyecanlandırıyor gibi. Önemlidir belki?"

Vimes başını salladı. Duvar yazılarını görmezden gelmek riskliydi. Şehrin, beyninde köpürenleri olmasa da *yüreğinde* gıcırdayanları anlatmak için kullandığı yöntemdi bazen.

"Tamam, kulak kabartmaya devam et Fred. Fısıltıların naralara dönüşmemesi adına sana güveniyorum," dedi Vimes, adamın moralini yerine getirmek için abartılı bir neşeyle. "Şimdi... gidip bizim vampiri görmem gerek."

"İyi şanslar Sam. Bence de uzun bir gün olacak."

Sam, diye düşündü Vimes, yaşlı çavuş çıkarken. *Tanrılar biliyor ya, bana bu şekilde hitap etme hakkını kazandı. Ama yalnızca çok endişeli olduğunda Sam der bana. Eh, hepimiz endişeliyiz.*

Belanın ilk ayak sesini bekliyoruz.

Vimes, Neşeli'nin masasına koyduğu *Times*'ı aldı. Tıraş olurken Willikins yalnızca güvenli olacağını düşündüğü haberleri okuduğundan, kalanları ofisinde okurdu hep.

Koom Vadisi, Koom Vadisi... Vimes gazeteyi silkeleyerek açtı ve her yerde Koom Vadisi gördü. Kahrolası, *kahrolası* Koom Vadisi! Tanrılar o sefil yerin belasını versindi! Ki verdikleri de açıktı; önce lanetlemiş, sonra oradan yüz çevirmişlerdi. Yakından bakıldığında, dağların arasında sıradan bir kayalık kıraçtı. Teorik olarak

çok uzaklardaydı ama son zamanlarda gittikçe yaklaşıyor gibiydi. Koom Vadisi artık bir *yer* değil, bir ruh hâliydi.

Yalın gerçekleri istiyorsanız, Koom Vadisi kötü şöhretli bir günde, acımasız yıldızlar altında, cücelerin trollere ve/veya trollerin cücelere pusu kurduğu yerdi. Vimes'ın anladığı kadarıyla cüceler ve troller Yaratımdan beri savaşıyorlardı zaten ama Koom Vadisi Savaşı'nda bu karşılıklı nefret, tabiri caizse Resmiyet kazanmıştı ve sonuç olarak kendine bir tür mobil coğrafya geliştirmişti: Bir cücenin bir trolle savaştığı *her yer* Koom Vadisi'ydi artık. Meyhanede yumruklaşsalar bile Koom Vadisi'ydi. İki ırkın mitolojisinin bir parçasıydı: bir savaş narası; o sakallı güdüklere veya azman kaya bozuntularına neden güvenemeyeceğinizi açıklayan atasal bir sebep.

İlkinden bu yana pek çok başka Koom Vadisi yaşanmıştı. Cücelerle troller arasındaki savaş doğal güçlerin savaşıydı. Tıpkı rüzgârla dalgalar arasındaki gibi, kendine has bir momentumu vardı.

Bu cumartesi yine Koom Vadisi Günü'ydü ve Ankh-Morpork troller ve cücelerle doluydu ve işin doğrusu, troller ve cüceler dağlardan ne kadar uzaklaşırlarsa, kahrolası, tanrıların belası Koom Vadisi o kadar önemli oluyordu. Geçit alayları sorun değildi; Bekçi Teşkilatı onları birbirlerinden uzak tutmak konusunda iyiydi ve zaten alaylar sabahleyin, herkes genellikle ayıkken düzenleniyordu. Ama geceleyin, cüce ve trol meyhaneleri boşaldığında, kıyamet de kolları sıvayıp sokaklarda kol gezmeye başlıyordu.

Eski kötü günlerde bekçiler, *başka yerde işleri olduğunu* hatırlarlar ve ancak köpürüp taşan öfkeler dindikten *sonra* ortaya çıkarlardı. Ardından da nakliye arabasını getirir; kılını kıpırdatamayacak kadar sarhoş, sersem –veya ölü– trol ve cücelerin her birini toplarlardı. Basit işti.

Fakat dün dündü. Bugünse çok fazla cüce ve trol vard... hayır, düzeltme yapalım: Şehir, gittikçe büyüyen cüce ve trol cemiyetlerinin canlılığıyla *zenginleşmiş* durumdaydı. Dahası, havada bir *zehir* asılıydı. Çok fazla kadim politika, elden ele dolaştırılan çok fazla garez...

Ve tabii çok fazla içki.

Sonra, tam da bundan daha kötüsü olamayacağı düşünülürken, *Grag* Butparalayan ve ahbapları çıkmıştı ortaya. "Derin cüceler" deniyordu onlara; toprağın altındaki kaya yatakları kadar temel cüceler. Bir ay önce ortaya çıkmışlar, Pekmez Sokak'ta eski bir eve yerleşmişler, birkaç yerli delikanlı tutup bir bodrum katı kazdırmışlardı. Bunlara "*grag*" deniyordu ve Vimes, "*grag*" sözcüğünün "cüce ilminin namlı üstadı" anlamına geldiğini bilecek kadar Cücece anlıyordu. Fakat Butparalayan, söz konusu ilimde kendine has şekilde uzmanlaşmıştı. Cücelerin trollerden üstünlüğünü; atalarının ayak izinden giderek trol türünü yeryüzünden silmek için çabalamanın her cücenin görevi olduğunu vaaz ediyordu. Anlaşılan bu bir tür kutsal kitapta yazılıydı ve bu yüzden vacip, hatta muhtemelen *farz* sayılıyordu.

Genç cüceler bu *grag*ı dinliyordu, çünkü adam tarihten, kaderden falan bahsediyordu... katliamı makyajlamak için kullanılan bütün o sözcüklerden işte. Baş döndürücü bir şeydi ama *beyin* işe karışmıyordu. Butparalayan gibi kötücül ahmaklar yüzünden, artık yalnızca "kültürel" sayılan savaş baltasıyla değil, aynı zamanda kalın zırhlar, zincirler, fırlatma yıldızları ve enli kılıçlarla dolaşan cüceler görüyordunuz. "*Klang*" diye adlandırılan bütün o aptalca, kabadayı kasıntılık...

Troller de dinliyordu. Onlarda da artık daha fazla liken, daha fazla klan grafitisi, daha fazla vücut oyması ve yerde sürüklenen çok, çok daha *büyük* sopalar görüyordunuz.

Eskiden böyle değildi. Son on senede cüce-trol ilişkileri biraz rahatlamıştı. Irksal olarak cüceler ve troller asla dost olamazlardı ama şehirde birbirlerine karışıyorlardı ve Vimes'a, yüzeysel sürtüşmeler dışında pekâlâ geçinebiliyorlarmış gibi geliyordu.

Fakat kültürlerin eridiği pota şimdi yine yumrularla dolmuştu...

Tanrılar Butparalayan'ı kahretsindi! Vimes onu tutuklamaya can atıyordu. Tamam, adam kanunen yanlış bir şey yapmıyordu ama bu, işini bilen bir bekçi için engel değildi. Kamu Huzurunu Bozması *Olası* Davranışlardan enseleyebilirdi onu kesinlikle. Ama Vetinari karşı çıkmıştı, ortamı kızıştırmaktan başka işe yaramayacağını söylemişti. İyi de ortam daha ne kadar kızışabilirdi ki?

Vimes gözlerini yumdu ve günışığını görme günahını işlememek adına kalın, siyah deriden yapılmış başlıklı cübbe giyen ufak tefek şekli gözlerinin önüne getirdi. *Küçük bir şekil ama kocaman kocaman sözcükler...* Hatırlıyordu:

"Trolden sakının. Ona güvenmeyin. Onu kapınızdan çevirin. O bir hiçtir, doğal güçlerin kazasıdır yalnızca, yazılmamıştır, kirlidir; canlı, düşünen yaratıkların mineral dünyasında üretilmiş kıskanç, soluk taklitlerdir. Kafasının içinde bir taştır; kalbinin içinde bir taştır. İnşa etmez, kazmaz, ekmez, biçmezdir. Ortaya çıkışı hırsızlık eseridir ve sopasını sürüdüğü her yerde hırsızlık eder. Hırsızlık etmediğinde de hırsızlık *planlar*. Sefil hayatındaki tek amacı, sonudur; *vücut* dediği acınası kaya parçasını, muazzam ağır düşünce yükünden kurtarmaktır. Bunu üzüntüyle söylüyorum ama trol öldürmek cinayet değildir; en kötü durumda, hayırsever bir eylemdir..."

İşte güruh o günlerde ayaklanmıştı.

Ve işte evet, *o kadar* daha kötü olabilirdi. Vimes gözlerini kırparak tekrar gazeteye baktı ve bu sefer, Ankh-Morpork halkının

hâlâ gerçek dünyada yaşadığını ima etme cüreti gösteren herhangi bir haber aradı...

"Ah, lanet olsun!" Ayağa kalktı ve merdivenden aşağı seyirtti. Gök gürültüsü gibi yaklaşması karşısında Neşeli sindi.

"Biz *bunu* biliyor muyduk!?" diye sordu, gazeteyi Vaka Defterine *güm!* diye çarparak.

"Neyi biliyor muyduk efendim?" dedi Neşeli.

Vimes dördüncü sayfadaki kısa, resimli bir haberi parmağıyla dürtükledi. "Bunu görüyor musun?" diye hırladı. "Postane'deki o bezelye beyinli gerzek, tutup Koom Vadisi pulu basmış!"

Cüce habere endişeyle baktı. "Ee... *iki* pul efendim," dedi.

Vimes daha dikkatli baktı. Gözlerine kırmızı bir perde inmeden önce ayrıntıları iyice inceleyememişti. Ah evet, *iki* pul. İkisi hemen hemen aynıydı. İkisi de Koom Vadisi'ni betimliyordu; dağlarla çevrili kayalık bölgeyi. İkisi de bir savaşı anlatıyordu. Fakat birinde, küçük trol şekilleri sağdan sola doğru cüceleri kovalıyordu, diğerinde ise cüceler soldan sağa doğru trolleri. Trollerin cücelere, cücelerin trollere pusu kurduğu Koom Vadisi.

Vimes inledi. *Kendi aptal tarihini seç, on peniye satın al... Tam bir koleksiyon parçası.*

"Koom Vadisi Anı Pulu," diye okudu. "İyi de biz onların Koom Vadisi'ni anmasını *istemiyoruz! Unutmalarını* istiyoruz!"

"Yalnızca pul efendim," dedi Neşeli. "Sonuçta pulları yasaklayan kanun yok."

"Kahrolası bir aptal olmayı yasaklayan kanun *koymalılar* ama!"

"Öyle bir kanun olsa efendim, her gün mesaiye kalmak zorunda olurduk," dedi Neşeli sırıtarak.

Vimes birazcık gevşedi. "Haklısın. Ve kimse o kadar hızlı hapishane inşa edemez. Geçen ayki lahana kokulu pulları hatırlıyor musun? 'Gurbetçi çocuklarınıza memleketin aşina kokusunu

yollayın' yazıyordu bir de. Ama çok fazla pulu aynı yere koyarsan alev alıyorlardı!"

"Giysilerime sinen lahana kokusunu hâlâ çıkaramadım efendim."

"Yüz elli kilometre uzakta yaşadığı hâlde çıkaramamış kişiler de vardır bence. O kahrolası şeyleri ne yapmıştık sonunda?"

"4 numaralı kanıt dolabına koydum ve anahtarı kilitte bıraktım," dedi Neşeli.

"Evet ama Nobby Nobbs, anahtarı üzerinde olan her şeyi yürütü..." diyecek oldu Vimes.

"Aynen öyle efendim!" dedi Neşeli mutlulukla. "Haftalardır görmedim o pulları."

Kantin yönünden bir çatırtı ve sonra bağrışlar geldi. Vimes'ın içinde bir şey, belki belanın ilk ayak sesini bekleyen parçası, ayağa fırlamasına sebep oldu ve hızdan yerde toz burgaçları bırakarak ofisten çıktı, koridordan geçip kantine daldı.

Suçluluğun elli tonunu içeren bir tabloyla karşılaştı. Portatif masalardan biri devrilmişti. Yere yiyecekler ve ucuz, teneke kap kacak saçılmıştı. Karmaşanın bir yanında trol bekçi Mika vardı ve trol bekçiler Maviflorit ile Şist onu sıkı sıkı tutmaktaydı; karşısında ise cüce bekçi Dalkalkan duruyordu ve onu da, muhtemelen-insan onbaşı Nobbs ile kesinlikle-insan bekçi Haddock tutup havaya kaldırmıştı.

Diğer masalardaki bekçiler ayağa kalkarken yakalanmışlardı. Ve odadaki sessizlikte, ancak özellikle kulak kabartan birinin hassas kulaklarının duyabileceği yükseklikte, tercih ettiği silaha giderken yarı yolda duran ve şimdi çok yavaşça inen ellerin sesi seçilebiliyordu.

"Pekâlâ," dedi Vimes, çınlayan boşluğa. "Bana palavra sıkacak ilk kişi kim? Onbaşı Nobbs?"

"Şey, Bay Vimes," dedi Nobby Nobbs, çıt çıkarmayan Dalkalkan'ı yere indirerek, "ee... bizim Dalkalkan... tabiri caizse *yanlışlıkla* Mika'nın... Evet, Mika'nın *kupasını* aldı ve... Hepimiz bunu gördük ve ayağa fırladık, evet..." Nobby, ilk yalanların kuyruğunu aşmayı başarınca hızlandı. "Ve masa bu şekilde devrildi... çünkü..." Burada Nobby'nin yüzüne, görmesi gerçekten korkutucu olan erdemli bir ahmaklık ifadesi geldi. "Çünkü trol kahvesinden bir yudum alsa, feci incinebilirdi efendim."

Vimes içten içe göğüs geçirdi. Aptalca cılız bahaneler açısından bakılırsa *kötü* bir bahane değildi aslında. Her şeyden önce, *kesinlikle inanılmaz* olma avantajı vardı. Hiçbir cüce, trol espressosu dolu bir kupayı eline almaya yaklaşmazdı bile; çünkü trol kahvesi, üzerine pas serpiştirilmiş eriyik, kimyasal bir karışımdı. Bunu herkes bilirdi. Dalkalkan'ın baltasını başının üzerine kaldırmış, Maviflorit'in ise sopasını Mika'dan kurtarmaya çalışırken donakalmış olduğunu Vimes'ın gördüğünü herkesin bildiği gibi. Vimes'ın, yanlış hareket eden ilk kahrolası aptalı ve muhtemelen yakınında duran herkesi sepetleyecek bir ruh hâli içinde olduğunu da herkes biliyordu.

"Demek böyle oldu ha?" dedi. "Biri, bekçi meslektaşı ve bu meslektaşın ırkı hakkında kötücül bir yorum yapmadı yani? Yapmış da olabilirdi? Şu anda sokaklarda dolaşan kargaşaya eklenecek küçük bir parça aptallık?"

"Ah, hiç öyle bir şey değil efendim," dedi Nobby. "Yalnızca şu... şeylerden biri işte."

"Feci bir kaza ihtimali?" dedi Vimes.

"Evet efendim!"

"Eh, feci kazalar istemeyiz, değil mi Nobby?"

"Hayır efendim!"

"Feci kazaları *hiçbirimiz* istemiyoruzdur herhâlde," dedi Vimes, odada etrafına bakınarak. Bekçilerden bazılarının kıpırdamama

çabasıyla ter döktüğünü görmekten haşin bir zevk aldı. "Aklını işine vermezsen, çok kolaydır feci kazalara karışmak. Anlaşıldı mı?"

Genel mırıltılar yükseldi.

"Sizi duyamadım?"

Bu sefer, "Evet efendim!" temalı işitilebilir düzeyde nidalar geldi.

"Kesinlikle," diye terslendi Vimes. "Şimdi buradan çıkıp gidin ve asayişi sağlayın, çünkü bunu *burada* yapamayacağınız açık!" Bekçi Dalkalkan ile Bekçi Mika'ya dik dik baktı ve uzun adımlarla ana ofise yollandı. Oraya vardığında Çavuş Angua'ya toslayayazdı.

"Pardon efendim, ben de şeyi getiriyordum..." diye başladı Angua.

"Ben hallettim, endişelenme," dedi Vimes. "Ama *kıl payı*."

"Cücelerin bazıları gerçekten diken üstünde efendim. Kokusunu alabiliyorum," dedi Angua.

"Fred Colon da seziyormuş," dedi Vimes.

"Yalnızca Butparalayan meselesi değil efendim. Başka... cücesel bir şey."

"Eh, döve döve söyletemem onlara. Günüm daha da çirkinleşemezmiş gibi, şimdi bir de o kahrolası *vampirle görüşme* yapmam gerekiyor."

Vimes, Angua'nın gözlerindeki telaşlı bakışı gördü ama çok geçti.

"Ee... sanırım o kahrolası vampir *benim*," dedi küçük bir ses, arkasından.

Uzun kahve molaları son bulan Fred Colon ile Nobby Nobbs, üniformalarını havalandırmak amacıyla Geniş Yol'da ağır ağır yürü-

meye başladı. Olanlardan sonra bir süre Karakol'a uğramamak iyi fikirdi muhtemelen.

Bütün gün işi olmayan adamlar gibi yürüyorlardı. Yoktu da zaten. Bu sokağı geniş ve kalabalık olduğu, şehrin bu mahallesine pek fazla trol ve cüce uğramadığı için seçmişlerdi. Mantık kusursuzdu: Şu anda pek çok mahallede cüceler ve troller ya gruplar hâlinde dolanıyordu ya da *diğerleri o mahallede sorun çıkarmayı deneyebilir* diye gruplar hâlinde *dikiliyorlardı*. Haftalardır ufak tefek olaylar yaşanıyordu zaten. Dolayısıyla, *O bölgelerde pek fazla asayiş yok*, diye mantık yürütüyordu Nobby ile Fred, *bu yüzden orada kalan asayiş kırıntısını korumak için çaba harcamaya da değmez, değil mi? Bütün koyunları kurtların yediği bir yerde, koyun korumaya çalışmazsınız, değil mi? Mantıklı. Aksi, aptalca görünür*. Buna karşılık Geniş Yol gibi büyük caddelerde *bol bol* asayiş vardı ve bu asayişi *elbette* korumak lazımdı. Sağduyu, onlara bunun doğru olduğunu söylüyordu. Surattaki burun kadar barizdi bu, özellikle de Nobby'nin suratındaki burun kadar.

"Fena iş," dedi Colon, yürürlerken. "Cüceleri hiç böyle görmemiştim."

"Koom Vadisi Günü'nden önce ortalık hep karışıyor çavuş," diye yorum yaptı Nobby.

"Evet ama Butparalayan gerçekten ayaklandırdı onları, orası kesin." Colon miğferini çıkarıp alnını sildi. "Sam'e iliklerimi anlattım ve etkilendi."

"Eh, etkilenir tabii," diye onayladı Nobby. "*Kim* olsa etkilenir."

Colon şakağına dokundu. "Fırtına yaklaşıyor Nobby."

"Gökyüzünde tek bulut yok çavuş?" dedi Nobby.

"Mecazen Nobby, mecazen." Colon içini çekti ve yan yan arkadaşına baktı. Aklında bir şey varmışçasına, tereddütlü bir sesle devam etti: "Aslına bakarsan Nobby, benim de... tabiri caizse

konuşmak istediğim başka bir mesele vardı seninle. Erkek, ee..." Ufacık bir duraksama oldu. "...erkeğe."

"Evet çavuş?"

"Senin ahlaki sağlığınla her zaman yakinen ilgilenmişimdir Nobby, bilirsin, seni doğru yola sokacak bir baban olmadığından falan..." demeyi başardı Colon.

"Haklısın çavuş. Sen olmasan durmadan yanlış yola sapardım," dedi Nobby erdemlilikle.

"Eh, çıktığın bir kız olduğunu anlatıyordun ya bana... şey... adı neydi..."

"Tawneee mi çavuş?"

"Evet, o... *yavru*. Kulüpte çalıştığını söylemiştin, değil mi?"

"Evet. Bir sorun mu var çavuş?" dedi Nobby endişeyle.

"Sorun değil, sorun yok... Ama geçen hafta, senin izin gününde, Bekçi Jolson'la birlikte Pembe Pisi Kulübü'ne çağrıldık Nobby. Var ya, hani... direk dansı, masa dansı ve benzer şeyler olan yer? Yeni Ayakkabıcılar Sokak'ta oturan ihtiyar Bayan Spudding'i de tanırsın?"

"Tahta dişleri olan ihtiyar Bayan Spudding mi çavuş?"

"Aynen Nobby," dedi Colon azametle. "Kulübün temizliğini yapıyor. Anlaşılan, sabah sekizde işe geldiğinde ortalarda kimse yokmuş Nobby ve... Eh, bunu söylemek hiç hoşuma gitmiyor ama, anlaşılan... hatun, direkte birkaç dönme hareketi yapmış."

Nobby kafasında beliren görüntüyü hayal gücünün sinemasında oynatır ve sonra büyük kısmını telaşla sansürlerken bir anlık sessizlik oldu.

"Ama kadın yetmiş beş yaşında olmalı çavuş!" dedi, boşluğa dehşetle, büyülenmiş gibi bakarak.

"Herkesin hayalleri vardır Nobby, herkesin hayalleri vardır... Tabii eskisi kadar çevik olmadığını unutmuş, bir de ayağı paçalı

donuna takılıp elbisesi kafasına geçince paniğe kapılmış. Üç saat başaşağı asılı kaldığından ve tahta dişleri ağzından düştüğünden, müdür sonunda kulübe geldiğinde hiç iyi durumda değilmiş. Direği de bırakamamış. Hiç hoş bir manzara değil... Resim çizerek anlatmam gerekmiyordur herhâlde? Neyse, biz sonunda gittiğimizde, Kıymet Jolson direği dipten ve tepeden sökmek zorunda kaldı ve Bayan Spudding'i kaydırarak çıkardık. O hatunda trol gibi kas var Nobby, yeminle. Şey... sonra Nobby, Jolson ihtiyar Bayan Spudding'i sahne arkasına taşırken, üzerinde iki payet ve bir ayakkabı bağcığından başka *hiçbir şey olmayan* bu... genç hanım geldi ve senin arkadaşın olduğunu söyledi! Yüzümü nereye gömeceğimi bilemedim!"

"Yüzünü *hiçbir* yere gömmemen gerekiyor çavuş. Yoksa seni kapı dışarı ediyorlar," dedi Nobby.

"Tawneee'nin direk dansçısı olduğunu bana hiç söylemedin Nobby!" diye feryat etti Fred.

"Öyle deme çavuş." Nobby biraz incinmiş gibiydi. "Modern zamanlarda yaşıyoruz. Tawneee klas kızdır. Kendi direğini getiriyor. Aşna fişne de yok."

"Ama yani... vücudunu açık saçık göstermek Nobby! Fanilası olmadan, donsuz donsuz dans etmek! Böyle şey yapılır mı?"

Nobby bu derin metafizik soruyu muhtelif açılardan inceledi. "Ee... evet, yapılır?" dedi sonunda.

"Hem, ben senin hâlâ Verity Pushpram'le çıktığını sanıyordum? Son derece kullanışlı, küçük bir deniz ürünleri tezgâhı işletiyordu," dedi Colon, bir davayı savunurmuş gibi.

"Bizim Çekiçkafa, iyi günündeyken hoş kızdır çavuş," diye kabullendi Nobby.

"Sana hastirip gitmeni söylemediği ve kafana yengeç fırlatarak sokakta kovalamadığı günlerde mi demek istiyorsun?"

"İşte tam o günlerde çavuş. Ama iyi ya da kötü, balık kokusundan kurtulamıyorsun bir türlü. Gözleri de fazla ayrık. Yani... tam önünde durduğunda seni göremeyen bir kızla ilişki yaşamak zor."

"Tam önünde durduğunda *Tawneee'nin* de seni görebildiğini sanmam!" diye patladı Colon. "Hatun neredeyse bir seksen boyunda ve göğüsleri de şey gibi... Eh, iri bir kız diyelim Nobby." Fred Colon şaşkındı. Nobby Nobbs ve kocaman saçları, kocaman bir gülümsemesi ve... genel bir kocamanlığı olan dansçı bir kız? Önce o resme bakıyordunuz, sonra bu resme... Kafanızı gerçekten karıştırıyordu.

Bir çabayla devam etti: "Üstelik bana, *Kıkırdayan Kızlar ve Jartiyerler* dergisinin orta sayfasında mayıs güzeli olduğunu söyledi Nobby! Yani..."

"*Ne* demeye çalışıyorsun çavuş? Yalnızca mayıs güzeli değildi bu arada, haziranın ilk haftasının da güzeliydi," diye işaret etti Nobby. "Çünkü ancak o şekilde sığdırabildiler."

"Ee... şey, yani... sorarım sana," diye debelendi Fred, "para için vücudunu sergileyen bir kız, bir bekçi için doğru bir eş mi olur? Kendine bunu sor!"

Beş dakika içinde ikinci defa, Nobby'nin "yüzü" denen kısmı derin düşüncelerle kırıştı.

"Bu da o hileli sorulardan biri mi çavuş?" dedi sonunda. "Çünkü Haddock'un o resmi giyinme dolabına astığını kesin olarak biliyorum ve kapağı her açtığında, 'Oha, baksana şuna!' diyor."

"Onunla nasıl tanıştın ki?" dedi Colon çabucak.

"Ne? Ha, ben jartiyerine bir senet sıkıştırırken göz göze geldik çavuş," dedi Nobby mutlulukla.

"Ve... kafasına darbe falan almamıştı, değil mi?"

"Sanmam çavuş."

"Peki hasta falan mı yoksa?" dedi Fred Colon, her olasılığı keşfederek.

"Hayır çavuş!"

"Emin misin?"

"Bizim, belki de aynı ruhun iki yarısı olduğumuzu söylüyor çavuş," dedi Nobby, hülyalı hülyalı.

Colon kaldırımda bir ayağını kaldırırken durdu. Gözleri dalmıştı, dudakları kıpırdıyordu.

"Çavuş?" dedi Nobby, buna şaşarak.

"Evet... evet..." dedi Colon, kendi kendine konuşurmuş gibi. "Evet... bunu görebiliyorum. İki yarının malzemesi *farklı*, açık ki. Böyle... elekle elenmiş de..."

Ayağını indirdi.

"Pardoğn!"

Bir seslenmeden ziyade melemeydi ve Kraliyet Sanat Müzesi'nin kapısından geliyordu. Uzun boylu zayıf biri, bekçileri yanına çağırıyordu.

Gittiler.

"Evet efendim?" dedi Colon, miğferine dokunarak.

"Bir hırsızlık vuku buldua bekçi bey!"

"Hırsız neyi buldu?" dedi Nobby.

"Eyvah eyvah efendim," dedi Colon, elini uyarırcasına onbaşının omzuna koyarak. "Bir şey almışlar mı?"

"Elbettea. *Bu yüzden* hırsızlık vuku buldu diye ifade ettim," dedi adam. Dalgın bir tavuğun tavrına sahipti ama Fred Colon etkilenmişti. Adamın ne dediğini zor anlıyordunuz, *o kadar* havalı bir tipti. Konuşmadan ziyade ezgili bir esneme gibiydi. "Ben, Sör Reynold Stitched. Güzel sanatlar küratörüyüm. Uzun Galerya'da gezinmekteydim ki ne görsem beğenirsiniz? Aman tanrılar, olamaz, Rascal'ı çalmışlar!"

Adam iki boş surata baktı.

"Methodia Rascal?" diye denedi. "*Koom Vadisi Savaşıa?* Paha biçilmez bir sanat eseridir!"

Colon göbeğini kaldırdı. "Ah," dedi, "*o kadar* ciddi demek... Bir göz atsak iyi olacak. Ee... yani eskiden *vuku bulduğu* lokasyona."

"Elbettea, elbettea," dedi Sör Reynold. "Lutfen bu taraftan buyrunuz. Modern Bekçi Teşkilatı'nın, çalınan eserin yerine bakarak çok şey çıkarsayabildiğini anlıyorum, öyle değil mie?"

"Yani, böyle... *gittiği* yere mi?" dedi Nobby. "Ah, *elbettea*. Bu konuda *iyiyizdir* biz."

"Ee... evet," dedi Sör Reynold. "Lutfen bu taraftan buyrunuz."

Bekçiler onu takip etti. Müzeye daha önce de gelmişlerdi elbette. Başka eğlence bulamayan çoğu vatandaş gelirdi. Lord Vetinari'nin hükümeti altında –Beyefendi belli Görüşler beslediğinden– modern sergiler daha az düzenlense de kadim duvar halıları ve kahverengileşmiş tozlu tablolar arasında yavaş yavaş gezinerek hoş bir ikindi geçirebiliyordunuz. Artı, giysileri üzerinde olmayan pembe kadın resimlerine bakmak her zaman güzeldi.

Nobby'nin bir sorunu vardı. "Hey çavuş, bu adam ne söylenip duruyor?" diye fısıldadı. "Sürekli esniyor sanki. Galler ne ayrıca?"

"Salon, Nobby. Aşırı sosyete konuşmalar bunlar."

"Adamın dediklerini anlamıyorum!"

"Bu da onun ne kadar sosyete olduğunu gösteriyor Nobby. *Senin* gibileri anlayabilse işe yaramazdı, değil mi?"

"İyi noktaya temas ettin çavuş," diye kabullendi Nobby. "Bu benim aklıma gelmemişti."

"Kaybolduğunu bu sabah mı fark ettiniz efendim?" dedi Colon, küratörün peşinden giderlerken. Etrafa merdivenler ve toz örtüleri saçılmış galeriye girdiler.

"Evet, kesinliklea!"

"O zaman dün gece çalınmış?"

Sör Reynold duraksadı. "Eh... belki evet, belki hayır korkarım. Uzun Galerya'yı yeniden dekore ediyorduk. Tablo yerinden oynatılamayacak kadar büyüktü elbettea ve bu yüzden bir aydır kalın toz örtüleriyle korunmaktaydı. Ama bu sabah örtüleri indirdik ve yalnızca *çerçeveyi* gördük! Bakınız!"

Rascal'ın resmi üç metre yüksekliğinde, on beş metre genişliğinde bir çerçevede sergileniyordu –daha doğrusu *eskiden* sergileniyordu– ama çerçevenin kendisi bile başlı başına sanat eseriydi. Çerçeve duruyordu; artık yalnızca pürüzlü, tozlu sıvayı sergilemekteydi.

"Herhâlde şimdi zengin bir koleksiyonerin elindedir," diye sızlandı Sör Reynold. "Ama onu nasıl sır olarak saklayabilir? O tablo dünyanın en ünlü resimlerinden birie! Her medeni kişi, ânında tanır!"

"Nasıl bir şeydi?" dedi Fred Colon.

Sör Reynold, Ankh-Morpork eşrafıyla konuşan herkesin zorunlu kaldığı o vites küçültmeyi yaptı.

"Size bir kopyasını bulabilirim muhtemelen," dedi zayıfça. "Ama orijinali on beş metre uzunluğunda! *Hiç mi* görmediniz?"

"Eh, çocukken bizi onu görmeye getirdiklerini hatırlıyorum ama biraz uzundu gerçekten. *Tam olarak* göremiyorsun. Yani... uzak ucuna vardığında başlangıcını unutmuş oluyorsun."

"Heyhat, ne yazık ki haklısın çavuş," dedi Sör Reynold. "En üzücü olanı da nea, biliyor musunuz? Burayı yeniden dekore etmenin amacı, *Rascal'ı* sergileyebileceğimiz özel, dairevi bir oda yapmaktıa. Fikir, izleyicinin çepeçevre tablo tarafından kuşatılması ve tabiri caizse aksiyonun *tam ortasında* hissetmesiydie. Tam Koom Vadisi'nin içinde olacaktınız! Buna panoskopik sanat deniyordua. Şu anda yaşanan ilgi hakkında ne derseniz deyin, ziyaretçilerin

çoğalması sayesinde resim, Rascal'ın sergilenmesi gerektiğine inandığı şekilde sergilenebilecektie. Ama sonra bu oldua!"

"Eğer onu başka yere taşıyacaktıysanız neden duvardan indirip güvenli bir yere saklamadınız efendim?"

"Onu *dürmekten* mi bahsediyorsunuz!?" dedi Sör Reynold dehşetle. "Bu *öyle büyük* bir hasara yol açardı kie! Ah, ne dehşet! Hayır, gelecek hafta onu muazzam bir titizlikle nakletmeyi planlamıştık." Ürperdi. "Birinin onu çerçeveden *kesip* çıkardığını düşündüğümde bayılacak gibi oluyorum..."

"Hey, bu bir İpucu olmalı çavuş!" dedi, her zamanki gibi ortalarda dolanıp karşısına çıkan her şeyi dürtükleyerek değerli olup olmadıklarına bakmış olan Nobby. "Baksana, biri bir ton iğrenç çerçöp bırakmış burada!"

Gerçekten de, üzerine paçavralar yığılmış gibi görünen bir kaidenin önünde duruyordu.

"Lutfen ona dokunmae!" dedi Sör Reynold o tarafa koşarak. "*Bana Pazartesi Deme* adlı eser o! Danielliarina Pouter'ın en tartışmalı eserie! Hiçbir şeyi yerinden oynatmadın, değil mie?" diye ekledi tedirginlikle. "Kelimenin tam anlamıyla paha biçilmezdir ve Pouter'ın dili de pek keskindir!"

"İyi de bu bir ton eski paçavra?" diye itiraz etti Nobby gerileyerek.

"Sanat, mekanik unsurların toplamından fazlasıdır onbaşıa," dedi küratör. "Caravati'nin *Üç Şişman Pembe Kadın ve Bir Parça Tül* adlı eserinin, öhöm, 'bir ton eski boya' olduğunu söylemezdin herhâldea?"

"Ya buna ne dersin?" dedi Nobby, bir sonraki kaideyi göstererek. "Çivi çakılmış kocaman bir kazık yalnızca! Bu da mı sanat?"

"*Özgürlük* müe? Satışa sunulsa muhtemelen otuz bin dolara gider!" dedi Sör Reynold.

"Çivi çakılmış bir tahta parçası mı?" dedi Fred Colon. "Kim yaptı?"

"*Bana Pazartesi Deme*'yi gördükten sonra Lord Vetinari büyük nezaket gösterip Bayan Pouter'ı kulağından kazığa çivilettie," dedi Sör Reynold. "Fakat Bayan Pouter aynı akşam, kulağını çekip kurtarmayı başardıa."

"Öfkeden deliye dönmüştür herhâlde," dedi Nobby.

"Eseriyle pek çok ödül kazandıktan sonra değil. Kendini pek çok başka şeye de çiviletmeyi planlıyor sanıyorum. Son derece heyecan verici bir sergi olabilir."

"O zaman... bak sana ne diyeceğim bayım," dedi Nobby yardımseverlikle. "Neden bu kocaman çerçeveyi yerinde bırakıp ona yeni bir isim... mesela *Sanat Hırsızlığı* gibi bir isim vermiyorsun?"

"Hayır," dedi Sör Reynold soğuk bir sesle. "Aptalca olur."

Fred Colon başını iki yana sallayarak, *Şu dünyanın işleri*, diye düşündü ve böyle büyük bir acımasızlıkla –ya da acımasızlıklae– örtüsünden yoksun bırakılmış duvara yaklaştı. Resim kabaca kesilerek çerçevesinden çıkarılmıştı. Çavuş Colon hızlı düşünme konusunda şampiyon sayılmazdı ama bu ona tuhaf geldi. Bir resmi çalmak için koskoca bir ayınız varsa, neden iğreti iş yapacaktınız? Fred'in bekçi olarak insanlara bakışı, bazı açılardan küratörünkinden farklıydı: *Ne kadar tuhaf gelirse gelsin, insanların belli bir şeyi yapmayacağını asla söyleme.* Sırf kendi malikânelerinin mahremiyetinde görebilecek olsalar bile resmi satın alacak birtakım deli zenginler *vardı* muhtemelen. İnsanlar böyleydi. Hatta aslında, böyle bir *sırra* sahip olmak bile muhtemelen içten içe minik, gergin, harika bir ürperti yaşatırdı onlara.

Oysa hırsızlar, satmakla ilgilenmezmiş gibi, resmi kabaca kesip çıkarmıştı. Çerçeve boyunca çentik çentik.

Bir dakika...

Fred geri çekildi. Bir İpucu. İşte tam oradaydı! İçinden minik, gergin, harika bir ürperti geçti.

"Bu resim," diye ilan etti, "bu resim... yani burada var olmayan bu resim demek istiyorum, çok açık ki bir... *trol* tarafından çalınmış!"

"Vay canına, nereden bildin?" dedi Sör Reynold.

"Bu soruyu sorduğunuz için çok memnun oldum beyefendi," dedi Fred Colon, ki olmuştu da. "İpuçlarına bakarak gördüm ki, dairevi tablönün *tepesi*, çerçeveye gerçekten çok yakın kesilmiş." İşaret etti. "Şimdi... sıradan bir trol, bıçağıyla kolaylıkla yukarıya uzanıp, tamam mı, üst çerçeve boyunca ve iki yandaki çerçevelerden aşağıya doğru kesebilir, anlıyor musunuz? Ama aynı sıradan trol, eğilmekte güçlük çeker. Bu yüzden, alt çerçeve boyunca kesmeye sıra geldiğinde, tamam mı, işi eline yüzüne bulaştırmış ve böyle... çentik çentik bırakmış. Artı, onu ancak bir *trol* taşıyabilirdi. Merdiven halısı yeterince kötü. Dürülmüş bir tablö, ondan çok daha ağır olurdu!"

Sırıttı.

"Bravo çavuş!" dedi küratör.

"İyi düşündün Fred," dedi Nobby de.

"Teşekkür ederim onbaşı," dedi Fred Colon yüce gönüllülükle.

"Ya da, merdiven kullanan iki cüce yapmış olabilir," diye devam etti Nobby neşeyle. "Dekoratörler geride birkaç merdiven bırakmış. Her yerde merdiven var."

Fred Colon içini çekti. "Bak şimdi Nobby," dedi. "Bir sivilin önünde bu tür yorumlar yapman... İşte *bu yüzden* ben çavuşum ve sen değilsin. Cüceler yapmış olsa, *çepeçevre* düzenli kesilmiş olurdu açık ki. Bu mekân geceleri kilitleniyor mu Bay Sör Reynold?"

"Elbettea! Kilitlemekle kalmıyoruz, sürgülüyoruz dae! İhtiyar

John bu konuda çok titizdir. Kendisi tavan arasında yaşıyor, bu yüzden bu binayı *kale* gibi kapatabiliyor."

"Hademe mi o?" dedi Fred. "Onunla konuşmamız lazım."

"Elbettea konuşabilirsiniz," dedi Sör Reynold tedirginlikle. "Şimdi... depomuzda, resimle ilgili bazı ayrıntılar bulabiliriz sanırım. Ben, ee... gidip de, ee... onları bulayım..."

Küçük bir kapıya doğru seyirtti.

"Dışarı nasıl çıkardılar acaba?" dedi Nobby, yalnız kaldıklarında.

"Çıkardıklarını kim söylüyor?" dedi Fred Colon. "Böyle büyük bir yer, tavan arası odaları, mahzenler ve gizli köşelerle doludur. Neden bir köşeye saklayıp bir süre beklemesinler? Bir gün müşteri gibi içeri giriyorsun, anladın mı, bir örtünün altına saklanıyorsun, gece tablöyü çıkarıyorsun, bir yere saklıyorsun ve sonra ertesi gün müşterilerle birlikte dışarı çıkıyorsun. Çok basit ha?" Nobby'ye sırıttı. "Suçlulardan akıllı olmak lazım, anladın mı?"

"Ya da gecenin bir yarısı kapıyı kırıp girmişlerdir ve tablöyü alıp tabanları yağlamışlardır," dedi Nobby. "Basit bir plan işe yarayacakken, neden kurnazca bir planla uğraşsınlar?"

Fred içini çekti. "Bunun karmaşık bir vaka olacağını görebiliyorum Nobby."

"O zaman Vimesy'den vakayı bize vermesini istemelisin," dedi Nobby. "Sonuçta gerçekler zaten elimizde, değil mi?"

Havada asılı, telaffuz edilmemiş düşünce şuydu: *Önümüzdeki birkaç gün boyunca nerede olmak istersin? Dışarıda, baltaların ve sopaların uçuştuğu bir yerde mi dolanmayı tercih edersin, yoksa burada kalıp tavan arası odalarını ve mahzenleri çok ama çok dikkatle aramayı mı? Bir düşün. Korkaklık da sayılmaz, değil mi? Çünkü böyle ünlü bir tablö, milli mirasın parçası falandır, değil mi? Birbirine girmiş bir sürü cüce ve trolden ibaret olsa bile.*

"Sanırım, doğru dürüst bir rapor hazırlayıp Bay Vimes'a bu vakayı belki de bizim ele almamız gerektiğini *söyleyeceğim* gerçekten de," dedi Fred Colon yavaşça. "Bu vaka, *olgun* subayların ilgisine ihtiyaç duyuyor. Sen sanattan anlar mısın Nobby?"

"Eğer gerekirse çavuş."

"Ah, hadi ama Nobby!"

"Ne? Tawneee diyor ki, onun yaptığı şey de Sanatmış çavuş. Ki o, buradaki duvarlarda asılı bir sürü kadından daha *giyinik* oluyor. Bu yüzden, neden burun kıvırıyorsun?"

"Evet ama..." Colon burada duraksadı. Diş ipi olarak kullanabileceğiniz bir kostüm içinde direğe sarılıp başaşağı dönmenin Sanat olmadığını; buna karşılık, üzerinizde bir gülümseme ve küçük bir üzüm salkımı dışında hiçbir şey olmadan yatağa uzanmış hâlde resminizin yapılmasının kesinlikle Sanat olduğunu içten içe biliyordu ama *neden* öyle olduğuna bir türlü parmak basamıyordu.

"Vazo yok," dedi sonunda.

"Ne vazosu?" dedi Nobby.

"Çıplak kadınlar, tablöde bir de *vazo* varsa Sanat oluyor," dedi Fred Colon. Bu açıklama kendisine de biraz zayıf gelmişti ve bu yüzden ekledi: "Ya da bir kaide. İkisi birden olsa en iyisi tabii. *Bu* Sanattır işte. 'Bu yüzden bakabilirsiniz,' demek için ekledikleri gizli bir işaret."

"Saksı çiçeği olsa?"

"Ancak vazoysa olur."

"Vazo, kaide *ya da* saksı çiçeği yoksa? O zaman ne oluyor?" dedi Nobby.

"Aklında belli bir resim mi var Nobby?" dedi Colon kuşkuyla.

"Evet, *Tanrıça Anoiya'nın** *Çatal Bıçaklar Arasından Yükselişi*,"

* Anoiya, Ankh-Morpork'un Çekmecelere Sıkışan Şeyler Tanrıçası'dır.

dedi Nobby. "Na işte şurada. Adında üç İ olan biri yapmış, ki bu da bana çok sanatsal geldi."

"İ'lerin sayısı önemli Nobby," dedi Çavuş Colon ciddiyetle, "ama bu tür durumlarda kendi kendine sorman lazım: Çocuk melek nerede? Elinde ayna, yelpaze falan tutan küçük, şişman, pembe bir bebek de varsa tamam. *Sırıtıyor* olsa bile. *Her yere* de vazo koyamazsın tabii ki."

"Tamam. Ama ya..." diye başladı Nobby.

Uzaktaki kapı açıldı ve Sör Reynold, kolunun altında bir kitapla mermer zeminde koşaradım yaklaştı.

"Ah, korkarım resmin kopyası yok," dedi. "Böyle bir sanat eserine hakkını verecek bir kopya yapmak çok zor olurdu açık kie. Ama, ee... bu muazzam *sansasyonel* kitapta, pek çok ayrıntılı benzer var en azından. Bugünlerde her ziyaretçi bir kopya ediniyor elbettea. Orijinal resimde iki bin dört yüz doksan cüce ve trolün, zırhlarından veya vücutlarındaki işaretlerden ayırt edilebildiğini biliyor muydunuz? Rascal'ı çıldırtmış. Zavallı adam... Tamamlamak on altı yılını almış!"

"O da bir şey mi?" dedi Nobby neşeyle. "Bizim Fred de mutfağını boyamayı bitiremedi, ki yirmi sene önce başlamıştı!"

"Bunun için çok teşekkür ederim Nobby," dedi Colon soğuk bir sesle. Kitabı küratörden aldı. Kitabın adı, *Koom Vadisi'nin Şifresi* idi. "Nasıl çıldırmış ki?" diye ekledi.

"Eh, diğer eserlerini ihmal etmiş. Kirayı ödeyemediğinden sürekli ev değiştiriyormuş ve o devasa resmi de peşinden sürüklemek zorunda kalıyormuş! Hayal etsenizea! Sokakta boya dilenmesi gerekiyormuş ve yanında toprak rengi boya tüpü taşıyan pek bulunmadığından bu çok fazla zamanını alıyormuş. Resmin onunla konuştuğunu da söylüyormuş. Bütün bunları kitapta bulabilirsiniz. Epey dramatize edilmiş şekilde tabii."

"Resim onunla *konuşuyor* muymuş?"

Sör Reynold yüzünü buruşturdu. "Bunu *kastettiğine* inanıyoruz. Aslında emin değiliz. Hiç arkadaşı yoktua. Geceleyin uykuya dalarsa tavuğa dönüşeceğini sanıyordua. Kendi kendine, 'Sen tavuk değilsin,' diyen küçük notlar bırakıyordu ama bazen yalan söylediğini düşünüyordua. Genel inanışa göre resme o kadar yoğunlaşmış ki bir tür beyin hummasına yakalanmış. Sona doğru, aklını yitirdiğinden eminmiş. Savaşı *duyabildiğini* söylüyormuş."

"Bunu nereden biliyorsunuz efendim?" dedi Fred Colon. "Hiç arkadaşı olmadığını söylemiştiniz?"

"Ah, bekçilerin keskin zekâsıa!" dedi Sör Reynold gülümseyerek. "Kendi kendine notlar bırakıyormuş çavuş. Sürekli. Son ev sahibi, odasına girdiğinde, eski tavuk yemi çuvallarına tıkıştırılmış yüzlerce not bulmuş. Neyse ki okuma yazma bilmiyormuş ve kiracısının bir tür dâhi olduğuna ve dolayısıyla odada satabileceği bir şeyler bulabileceğine inandığından, Bayan Adelina Happily adlı komşusunu çağırmış. Suluboya resimler yapan Bayan Happily de çerçeveci arkadaşını çağırmış ve o da hemen ünlü manzara ressamı Ephraim Dowster'a haber vermiş. O zamandan bu yana âlimler notları inceleyerek, zavallı adamın çalkantılı zihnini anlamaya çalışıyor. Notlar tarih sırasına göre dizilmemiş. Bazıları çok... tuhaf."

"Kendisine 'sen tavuk değilsin' demesinden daha mı tuhaf?" dedi Fred.

"Evet," dedi Sör Reynold. "Sesler, alametler, hayaletler hakkında notlar var. Günlüğünü de gelişigüzel kâğıt parçalarına yazıyormuş ve ne tarih ne de o sırada nerede kaldığı konusunda ipucu veriyormuş. Tavuklar onu bulamasın diye, anlarsınız. Ve yine, tavuklar öğrenmesin diye çok ketum davranıyormuş."

"Pardon ama asıl *kendisi* tavuk dediniz sanı..." diye başladı Colon.

"Kafası karışık birinin düşünce süreçlerini kim kavrayabilir çavuş?" dedi Sör Reynold bıkkınlıkla.

"Ee... resim *konuşuyor* mu peki?" dedi Nobby Nobbs. "Daha tuhaf şeyler de olmuştur, değil mi?"

"Ahah, hayır," dedi Sör Reynold. "En azından, benim görev süremde konuşmadıa. O kitap basıldığından beri, ziyaret saatleri boyunca burada bir nöbetçi bekler ve o, resmin tek kelime etmediğini söylüyor. Elbette resim öteden beri insanları büyülemiştir ve orada saklı hazineler olduğu konusunda hikâyeler dolaşmıştır. Kitap işte bu yüzden tekrar basıldı. İnsanlar gizemlerden hoşlanır, değil mie?"

"Biz değil," dedi Fred Colon.

"Ben Gizem diye birini tanımıyorum bile," dedi Nobby, bir yandan *Koom Vadisi'nin Şifresi*'ni karıştırarak. "Hey, ben bu kitabı duymuştum! Pul dükkânı işleten arkadaşım Dave bir cüce hakkındaki bir hikâyeden bahsetmişti, tamam mı, savaşın üzerinden iki haftadan fazla zaman geçmiş ve cüce Koom Vadisi'nin yakınındaki bir kasabaya gelmiş, trollerin pususuna düştüğünden feci yaralanmış, açlıktan ölüyormuş, tamam mı, ve kimse Cücece bilmiyormuş ama cüce, peşinden gitmelerini anlatmaya çalışıyormuş ve bir sözcüğü tekrar tekrar söylüyormuş ve anlaşılmış ki, tamam mı, bu sözcük Cücece 'hazine' anlamına geliyormuş, tamam mı, ama onun peşine takılıp vadiye giderlerken, tamam mı, cüce yolda ölmüş ve gidenler de hiçbir şey bulamamış ve sonra bu ressam adam, Koom Vadisi'nde bir... şey bulmuş ve onu bulduğu yeri, bu resme saklamış. Ama sonunda bu durum ona kafayı yedirtmiş. Hayaletliymiş falan gibi. Öyle demişti Dave. Hükümet de her şeyi susturmuş."

"Evet ama arkadaşın Dave, hükümetin *her şeyi* susturduğunu söylüyor Nobby," dedi Fred.

"Eh, susturuyorlar ama!"

"İyi de Dave bunları hep duyuyor ve *onu* susturan olmuyor?" dedi Fred.

"Sen alay ediyorsun çavuş ama bizim hiç duymadığımız pek çok şey oluyor dünyada."

"Ne, tam olarak?" diye karşılık verdi Colon. "Bizim hiç duymadığımız tek bir olay söyle bana. İşte, söyleyemezsin değil mi?"

Sör Reynold boğazını temizledi. "Aslında teorilerden biri de bua," dedi, Colon-Nobbs Beyin Holding'in iç çatışmasına tanık olmuş herkesin yaptığı gibi dikkatle konuşarak. "Ama ne yazık ki Methodia Rascal'ın notları, tercih edebileceğiniz *her* teoriyi destekler niteliktea. Resmin şu dönemdeki popülerliği, sanıyorum, kitabın gerçekten de resimde gizli muazzam bir sır olduğu hikâyesini tekrarlamasından ileri geliyor."*

"Ah?" dedi Fred Colon, kulaklarını dikerek. "Ne tür bir sırmış o?"

"En ufak fikrim yok. Manzara çok ayrıntılı resmedilmiş. Gizli bir mağaraya işaret eden bir şey belkie? Savaşanlardan birinin pozisyonua? Çeşit çeşit teori var. Tuhaf kişiler mezuralarla ve endişe verici ölçüde *odaklanmış* ifadelerle geldiler, lâkin herhangi bir şey bulabildiklerini sanmıyorum."

"Belki de onlardan biri yürütmüştür?" dedi Nobby.

"Bundan kuşkuluyum. Yanlarında sandviç ve matara getiren ve fazla dikkat çekmemeye çalışarak bütün gün burada kalan kişilerdie. Anagramlardan ve gizli işaretlerden hoşlanan, küçük teorileri ve sivilceleri olan türden insanlar yanie. Muhtemelen kimseye bir zararları yok... birbirleri hariç. Dahası, *onlar* onu neden çalsın kie?

* Dan Brown'ın 2003'te yayımlanan kült romanı *Da Vinci Şifresi* de, Leonardo da Vinci'nin eserlerinde Hıristiyanlığa dair pek çok tarihî sırrın bulunduğunu anlatan bir kurmacaydı... [E.N.]

Biz, halkın ona ilgi göstermesini *istiyoruz*. O tür kişilerin tabloyu eve götürmek isteyeceğini düşünmüyorum, çünkü yatağın altına da sığdıramazlar. Rascal'ın, geceleri bazen çığlıklar duyduğunu yazdığını biliyor muydunuz? Savaşın gürültüsü olduğunu varsaymak zorunda hissediyor insan. Ne hazin..."

"Şöminenin üzerine asmak isteyeceğin bir şey değil yani," dedi Fred Colon.

"Kesinliklea. On beş metre uzunluğunda bir şömine yaptırılabilse bilea."

"Teşekkür ederim efendim. Ama bir şey daha... Bu mekânın kaç kapısı var?"

"Üç," dedi Sör Reynold çabucak. "Ama ikisi her zaman kilitlidir."

"Ama eğer trol..."

"...ya da cüceler," dedi Nobby.

"Ya da genç meslektaşımın işaret ettiği gibi cüceler, onu dışarı çıkarmaya çalışmışsa..."

"Gargoyleler," dedi Sör Reynold gururla. "İki tanesi karşı binadan sürekli ana kapıyı izler ve diğer kapılarda da birer tane görevlidir. Gündüz personel de burada elbettea."

"Bu aptalca bir soru gibi gelebilir efendim ama, her yere baktınız mı?"

"Personel bütün sabah resmi aradı çavuş. Çok büyük ve çok ağır bir rulo olurdua. Bu mekân gizli köşelerle dolu olsa da resmi *bulmamamız* imkânsız."

Colon bekçi selamı çaktı. "Teşekkür ederim efendim. Biz biraz etrafa bakınalım, sizin için de sakıncası yoksa."

"Evet... vazolara da," dedi Nobby Nobbs.

Vimes sandalyesine çöktü ve "kahrolası" vampire baktı. On altı yaşında gösteriyordu; Vimes'tan çok da genç olmadığına inanmak zordu kesinlikle. Saçları kısaydı, ki Vimes bunu bir vampirde hiç görmemişti daha önce. Ve... oğlan olmasa da oğlan sanılmaya aldırış etmeyen bir kız gibi görünüyordu.

"Aşağıda yaptığım... yorum için özür dilerim," dedi. "Kötü bir hafta geçiriyorum ve her geçen saat daha da kötüleşiyor."

"Korkmanıza gerek yok," dedi Sally. "Bir yardımı dokunacaksa, bu sizin kadar benim de hoşuma gitmiyor."

"*Korkmuyorum* zaten," dedi Vimes sertçe.

"Özür dilerim Bay Vimes. Korkmuş gibi kokuyorsunuz. *Kötü* değil ama," diye ekledi Sally. "Yalnızca birazcık. Ve kalbiniz daha hızlı atıyor. Sizi gücendirdiysem özür dilerim. Yalnızca sizi rahatlatmaya çalışıyordum."

Vimes arkasına yaslandı. "Beni rahatlatmaya çalışma, Bayan von Humpeding," dedi. "Beni rahatlatmaya çalışanlar beni tedirgin eder. Rahatlayacak bir hâlim de yok zaten. Kokum hakkında da yorum yapma, çok teşekkür ederim. Ha bir de, sen 'Kumandan Vimes' veya 'efendim' diyeceksin, anladın mı? Bay Vimes değil."

"Ben de bana *Sally* diye hitap edilmesini tercih ediyorum," dedi vampir.

Görüşmenin hiç iyi gitmediğinin ikisi de farkında, daha iyi gitmesini sağlayabileceklerinden ikisi de kuşku ederek birbirlerine baktılar.

"O zaman... Sally... Bekçi olmak istiyorsun, öyle mi?" dedi Vimes.

"Evet."

"Ailende bekçilik yapmış olan birileri var mı?" dedi Vimes. Standart açılış sorusuydu. Aileden biraz bekçilik öğrenmişlerse bunun faydası oluyordu.

"Hayır, ailemde yalnızca boğaz ısırmış olanlar var," dedi Sally.

Bir başka duraksama yaşandı.

Vimes içini çekti.

"Bak, tek bir şeyi bilmek istiyorum," dedi. "Bunu sana John Ben-Vampir-Değilim-Ki Smith ve Doreen Winkings mi yaptırıyor?"

"Hayır!" dedi Sally. "Ben onlara *başvurdum*. Ve size faydası olacaksa, böyle bir şamata kopacağını da düşünmüyordum."

Vimes şaşırdı. "Teşkilat'a katılmak için *sen mi* başvurdun?"

"Evet ama neden bu kadar çok... şamata oldu, anlamıyorum."

"Beni suçlama. Onu yapan, sizin İtidal Cemiyeti'niz."

"Gerçekten mi? *Sizin* Lord Vetinari'nizin sözleri de gazetede haber oldu," dedi Sally. "Tür ayrımcılığı yapılmamasının Bekçi Teşkilatı'nın en güzel geleneklerinden biri olması falan hakkında söyledikleri?"

"Hah!" dedi Vimes. "Bak, beni ilgilendirdiği kadarıyla bekçi bekçidir, doğru. Ama Bekçi Teşkilatı'nın güzel gelenekleri, Bayan von Humpeding, daha ziyade yağmur almayan bir yer bulmak, meyhane arkalarında beleş bira dilenmek ve her zaman iki defter tutmak hakkındadır!"

"O zaman... beni istemiyorsunuz?" dedi Sally. "Alabildiğinizce çok yeni bekçiye ihtiyacınız olduğunu sanıyordum? Bakın, troller hariç bütün bekçilerinizden daha güçlüyüm muhtemelen, oldukça akıllıyım, sıkı çalışmayı dert etmem ve gece görüşüm de *mükemmeldir*. Size faydalı olabilirim. Faydalı olmak *istiyorum*."

"Yarasaya dönüşebilir misin?"

Sally şok olmuş göründü. "Ne? Bu *nasıl* bir soru?"

"Gayet aşikâr bir soru," dedi Vimes. "Dahası, faydalı olabilir. Dönüşebilir misin?"

"Hayır."

"Ah pekâlâ, boş ver..."

"Ben *bir sürü* yarasaya dönüşebilirim," dedi Sally. "*Bir* yarasaya dönüşmek zor, çünkü vücut kütlesini değiştirmek gerekiyor ve bir süre Tövbeli olarak yaşadıktan sonra bunu yapamazsınız. Hem, benim başımı ağrıtıyor."

"Son işin neydi?"

"İşim yoktu. Müzisyendim."

Vimes neşelendi. "Gerçekten mi? Bizim çocuklardan birkaçı Bekçi Bandosu kurmaktan bahsediyordu."

"Çello işlerine yarar mı?"

"Yaramaz muhtemelen."

Vimes parmaklarını masada tıkırdattı. Eh, kız gırtlağına sarılmamıştı daha, değil mi? Sorun da buydu zaten. Vampirler iyiydi, güzeldi... ta ki aniden iyi ve güzel olmayı bıraktıkları âna kadar. Ama aslında itiraf etmek zorundaydı, şu anda dik durabilen ve bir cümleyi tamamlayabilen *herkese* ihtiyacı vardı. Bu lanet sorun, Teşkilat'ı zorluyordu. Sırf kontrol altında tutmak için orada, dışarıda adamlar bulundurması gerekiyordu. Tamam, şu anda itişmeler, taş atmalar ve pencere kırıp kaçmalardan ibaretti ama bütün bu küçük olaylar tıpkı dağ yamacındaki kar taneleri gibi birikir, çığa dönüşürdü. Böyle zamanlarda bekçiler *görünür* olmalıydı. Bekçiler, aslında, tüm dünyanın delirmediğini düşünmenizi sağlardı.

Ayrıca İtidal Cemiyeti iyiydi ve üyelerini desteklerdi. Aralarından herhangi birinin kendini utanç verici bir tokluk hissiyle yabancı bir odada bulmaması, herkesin çıkarınaydı. Kızı izliyor olacaklardı.

"Bekçi Teşkilatı'nda yolculara yer yok," dedi. "Şu anda, herkesin gülerek andığı adıyla 'iş üstünde eğitim'den daha fazlasını veremeyecek kadar sıkışık durumdayız, ama ilk günden itibaren sokaklarda olacaksın. Şey... günışığı konusunda nasılsın?"

"Uzun kollu gömlek ve geniş siperlikli bir şapkayla idare edebiliyorum. Ayrıca ekipmanım da hep yanımda."

Vimes başını salladı. Küçük bir süpürge ve faraş, hayvan kanı dolu küçük bir şişe ve üstünde şunlar yazan bir kart:

> İmdat, ufalandım ve kalkamıyorum.
> Lütfen beni süpürerek bir araya getirin
> ve şişeyi kırın. Ben Kara Kurdeleliyim,
> size zarar vermem.
> Şimdiden teşekkür ederim.

Vimes yine parmaklarını masanın üzerinde tıkırdattı. Sally onun dik bakışlarına aynı şekilde karşılık verdi.

"Pekâlâ, işe alındın," dedi Vimes sonunda. "Deneme süren olacak. Herkes böyle başlar. Evrak işleri için alt katta Çavuş Dibiküçük'e başvur, Çavuş Kayağantaş'tan alet edevatın ile oryantasyon eğitimini al ve gülmemeye çalış. Artık istediğini elde ettiğine ve resmî resmî konuşmadığımıza göre, söyle bana: Neden?"

"Pardon?" dedi Sally.

"Bekçi olmak isteyen bir vampir?" dedi Vimes sandalyesinde arkasına yaslanarak. "Tam olarak kafamda oturtamıyorum, 'Sally'."

"Topluma faydalı olmam için bana fırsatlar sunacak, açık havada yapabileceğim ilginç bir meslek olduğunu düşündüm, Komutan Vimes."

"Hmm," dedi Vimes. "Bütün bunları gülmeden söyleyebiliyorsan gerçekten de bekçi olabilirsin. Bekçiliğe hoş geldin, bekçi yardımcısı. Umarım..."

Kapı çarpılarak açıldı. Yüzbaşı Havuç odada iki adım attı, Sally'yi gördü ve duraksadı.

"Bekçi Yardımcısı von Humpeding de az önce aramıza katıldı Yüzbaşı," dedi Vimes.

"Şey, güzel... Ee... merhaba küçükhanım," dedi Havuç çabucak ve Vimes'a döndü. "Efendim, biri Butparalayan'ı öldürmüş!"

Ankh-Morpork Eşrafı sallana sallana Karakol'a geri yürümekteydi.

"*Ben* olsam," dedi Nobby, "resmi küçük küçük parçalara keserdim, böyle... ah... birkaç santim genişliğinde?"

"O dediğin, elmasta olur Nobby. Çalıntı elması satabilmek için yaparsın."

"Tamam o zaman, şuna ne dersin: Tablöyü kesip kesip sıradan resim boyuna küçültürsün, tamam mı, sonra her birinin arkasına başka resim yaparsın, çerçevelersin ve ortalıkta bırakırsın. Fazladan resimleri kimse fark etmez, değil mi? Bütün bu şamata dindikten sonra da gidip aşırırsın."

"Peki *onları* oradan nasıl çıkaracaksın Nobby?"

"Eh... önce biraz tutkal ve çok uzun bir sopa bulursun..."

Fred Colon başını iki yana salladı. "Bunun işe yarayacağını hiç hayal edemiyorum Nobby."

"Tamam o zaman... Duvarlarla aynı renkte boya bulursun, resmi uygun bir yerde duvara yapıştırırsın, sonra duvar boyanla boyarsın ve tıpkı duvar gibi görünür."

"Aklında uygun bir duvar mı var yani?"

"Zaten orada asılı duran çerçevenin içine ne dersin çavuş?"

"Vay canına Nobby, işte *bu* akıllıca," dedi Colon, olduğu yerde kalakalarak.

"Teşekkür ederim çavuş. Bunu senden duymak çok anlamlı."

"Ama yine de hâlâ dışarı çıkarmanın bir yolunu bulman lazım Nobby."

"Bütün o toz örtülerini hatırlıyor musun çavuş? Bahse girerim birkaç hafta sonra, tulum giymiş iki adam kollarının altına büyük, beyaz bir rulo sıkıştırıp ellerini kollarını sallaya sallaya çıkar ve kimse dönüp bakmaz, çünkü... böyle... tablönün haftalar önce çalındığını düşünürler?"

Birkaç dakikalık sessizlik oldu ve sonra Çavuş Colon alçak sesle konuştu: "Çok tehlikeli bir zihnin var senin Nobby... *Gerçekten* çok tehlikeli... Ama yeni boyayı nasıl çıkarırsın?"

"Ah, o kolay," dedi Nobby. "Nerede boyacı önlüğü bulabileceğini de biliyorum."

"Nobby!" dedi Colon şok içinde.

"Tamam çavuş. Ama hayal kurduğu için suçlayamazsın adamı."

"Bu, göğsümüzde bir madalya olabilir Nobby. Ki şu günlerde böyle bir şeye ihtiyacımız var."

"İliklerin mi konuşuyor yine çavuş?"

"Gül sen Nobby, gül. Ama etrafına bakman yeterli," dedi Colon kasvetle. "Şimdilik yalnızca çete savaşları var ama çok daha kötüye gidecek, aha da buraya yazıyorum. Binlerce sene önce olmuş bir şey için bunca didişme... Böyle yapmak istiyorlarsa neden geldikleri yere dönmüyorlar bilmiyorum!"

"Çoğu *buradan* gelmiş ama?" dedi Nobby.

Colon homurdanarak bu basit coğrafi meseleyi önemsemediğini ifade etti. "Savaş, Nobby. Hah! Ne işe yarar?"

"Bilmem çavuş? Köleleri özgürleştirmeye belki?"

"Saçm... Eh, tamam."

"Ya da totaliter bir saldırgana karşı kendini savunmaya?"

"Tamam, o da kabul ama..."

"Uygarlığı bir ordu dolusu..."

"*Uzun vadede* bir işe yaramıyor demeye çalışıyorum Nobby, beş saniye susup dinlesen!" dedi Fred Colon sertçe.

"Evet ama uzun vadede, işe yarayan ne var ki çavuş?"

"Şimdi bir de tane tane söyle, olmaz mı?" dedi Vimes.

"Ölmüş efendim. Butparalayan, ölmüş. Cüceler emin."

Vimes, yüzbaşısına baktı. Sonra Sally'ye döndü ve "Sana bir emir verdim, Bekçi Yardımcısı Humpeding," dedi. "Git ve giriş işlemlerini yaptır!"

Kız telaşla çıktıktan sonra, "Umarım bundan eminsindir Yüzbaşı," diye ekledi.

"Cücelerin arasında şey gibi yayılıyor... şey gibi..." diye başladı Havuç.

"Alkol?" diye tahmin yürüttü Vimes.

"Çok hızlı yayılıyor en azından," diye kabullendi Havuç. "Dün gece olmuş, öyle diyorlar. Bir trol, Pekmez Sokak'taki evine girmiş ve onu döve döve öldürmüş. Birkaç kişi konuşurken duydum."

"Havuç, böyle bir şey olsa biz duymaz mıydık?" dedi Vimes; ama zihninin tiyatro sahnesinde Angua ve Fred Colon, kâhinimsi uyarılarını yaptılar yine: *Cüceler bir şey biliyor. Cüceler endişeli.*

"Duymadık mı efendim?" dedi Havuç. "Yani... *şimdi* söyledim ya işte?"

"Hayır, yani... neden Butparalayan'ın adamları sokaklarda bağırmıyor bunu? 'Siyasi suikast' falan diye? Cinayet işlendi diye şehri ayağa kaldırmaları gerekmez mi? Kim söyledi bunu sana?"

"Bekçi Demirbüken ve Bekçi Yüzükdöken efendim. Güvenilir çocuklardır. Yüzükdöken yakında çavuşluğa terfi edecek. Şey... Bir şey daha var efendim. Onlara, neden resmî olarak duymadığımızı sordum ve Demirbüken dedi ki... Bu hiç hoşunuza gitmeyecek

efendim... Dedi ki, Bekçi Teşkilatı'na söylenmesi yasaklanmış." Havuç, Vimes'ı dikkatle izledi. Kumandanın yüzündeki minik ifade değişimlerini görmek zordu ama bazı küçük kaslar sertçe kasılmıştı kesinlikle.

"*Kimin* emri bu?" dedi Vimes.

"Gayretkeş adlı biri, görünüşe göre. Butparalayan'ın... çevirmeni diyebilirsiniz sanırım. Bu meselenin yalnızca cüceleri ilgilendirdiğini söylüyor."

"Ama burası Ankh-Morpork, Yüzbaşı. Ve cinayet, cinayettir."

"Evet efendim."

"Ve biz Şehir Bekçileriyiz!" diye devam etti Vimes. "Kapımızda öyle yazıyor."

"Aslında şu anda kapıda daha ziyade 'Aynaszlar Orspı Çocuu' yazıyor ama birine temizlemesini söyledim," dedi Havuç. "Ve ben..."

"Bunun anlamı, biri öldürüldüğünde bunun *bizim* sorumluluk alanımıza girdiği," dedi Vimes.

"Sizi anlıyorum efendim," dedi Havuç dikkatle.

"Vetinari biliyor mu?"

"Bilmediğini hayal bile edemiyorum."

"Ben de." Vimes bir an düşündü. "*Times* ne durumda? Orada çalışan bir sürü cüce var."

"Bilgiyi insanlara aktarmışlarsa şaşarım efendim. Ben bile, sırf cüce olduğum ve Yüzükdöken çavuşluğa terfi etmeyi gerçekten istediği için duydum. Hatta dürüst olmak gerekirse, *onlar konuşurlarken* kulak misafiri oldum. Matbaada çalışan cücelerin gazetecilere söyleyeceklerinden kuşkuluyum."

"Yani sen bana, Bekçi Teşkilatı'nda çalışan cücelerin bir cinayeti *sır olarak* saklayacaklarını mı söylüyorsun Yüzbaşı?"

Havuç şok olmuş göründü. "Ah, hayır efendim!"

"Güzel!"

"*İnsanlardan* saklarlar yalnızca. Üzgünüm efendim."

Önemli olan, bu noktada bağırmamak, dedi Vimes kendi kendine. *Asla... Nasıl diyorlardı... Kafayı yeme. Buna, ders alınacak bir şey olarak yaklaş. Dünyanın neden senin düşündüğün gibi olmadığını anla. Gerçekleri topla, bilgiyi sindir, ne tür sonuçları olacağını düşün.* Sonra *kafayı ye. Ama nokta atışı yaparak.*

"Cüceler her zaman kanuna saygılı vatandaşlar olmuşlardır Yüzbaşı," dedi. "Vergilerini bile ödüyorlar. Ama şimdi aniden, bir cinayeti ihbar etmeyebileceklerini düşünüyorlar, öyle mi?"

Havuç, Vimes'ın gözlerindeki çelik ışıltısını görebiliyordu. "Eh, gerçek şu ki..." diye başladı.

"Evet?"

"Yani... Butparalayan, derin cücedir efendim. *Gerçekten* derin demek istiyorum. Nefret yüzeye çıkıyor. Adamın bodrum-altı-bodrum katta yaşadığı söyleniyor..."

"Bütün bunları biliyorum. Ee?"

"Sizce *bizim* yetkimiz ne kadar derine kadar uzanıyor efendim?" dedi Havuç.

"Ne? Biz ne kadar derine uzanmasını istiyorsak o kadar derine kadar uzanıyor!"

"Şey, bu bir yerde yazılı mı efendim? Buradaki cücelerin çoğu Bakırtepe, Llamedos ve Überwald'den," dedi Havuç. "O yörelerde yüzey kanunları ve yeraltı kanunları ayrıdır. Burada öyle olmadığını biliyorum ama... onlar dünyayı bu şekilde görüyorlar. Ve elbette Butparalayan'ı takip eden cücelerin *hepsi* derin cüce ve sıradan cücelerin onlar hakkında ne düşündüğünü biliyorsunuz."

Onlara tapınacaklar neredeyse, diye düşündü Vimes, burnunun kemerini çimdikleyip gözlerini yumarak. *Durum gittikçe kötüleşiyor.*

"Pekâlâ," dedi. "Ama burası Ankh-Morpork ve bizim *kendi* kanunlarımız var. Butparalayan biraderin sağlığını yoklamamızın bir zararı dokunmaz, değil mi? Kapısını çalabiliriz? Sormak için iyi bir sebebimiz olduğunu söyleyebiliriz? Bunun yalnızca bir söylenti olduğunu biliyorum fakat böyle bir söylentiye *yeterince çok kişi* inanırsa, durumu kontrol altında tutamayız."

"İyi fikir efendim."

"Angua'ya onun da gelmesini istediğimi söyle. Bir de... ah, Haddock gelsin. Ve Yüzükdöken belki. Sen de elbette."

"Şey, bu iyi fikir değil efendim. Derin cücelerin çoğunun benden tedirgin olduklarını biliyorum. Benim, cüce sayılamayacak kadar insan olduğuma inanıyorlar."

"Gerçekten mi?" *Çoraplı ayaklarla ölçüldüğünde bir doksan boyunda*, diye içinden ekledi Vimes. *Dağlardaki küçük bir madende yaşayan cüceler tarafından evlat edinilmiş ve yetiştirilmiş. Cüce adı, Kzad-bhat. Anlamı ise Kafa Çarpan.*

Öksürdü. "Neden böyle düşünsünler, çok merak ettim," dedi.

"Tamam, biliyorum, ben... *teknik olarak* insanım efendim ama geleneksel olarak cüceliğin tanımı asla boyutlar hakkında olmamıştır. Yine de Butparalayan'ın adamları benden memnun değil."

"Bunu duyduğuma üzüldüm. O zaman Neşeli'yi alırım."

"Siz deli misiniz efendim? Kadın olduğunu *ilan eden* kadın cüceler hakkında ne düşündüklerini biliyorsunuz!"

"Tamam o zaman, tamam! Ben de Çavuş Kayağantaş'ı alırım. *Ona* inanırlar, değil mi?"

"Biraz kışkırtıcı olduğu söylenebilir efendim..." diye başladı Havuç kuşkuyla.

"Kayağantaş tıpkı senin ve benim gibi bir Ankh-Morpork bekçisi, Yüzbaşı," dedi Vimes. "*Ben* kabul edilebilir bir bekçi miyim bari? Ha?"

"Evet efendim, elbette. Ama sanırım siz de onları endişelendiriyorsunuz."

"Öyle mi? Ha..." Vimes duraksadı. "Eh, ama bu iyi. Kayağantaş da kanunun bekçisi. Burada hâlâ bir parça kanun *var*. Ve beni ilgilendirdiği kadarıyla, derinlere kadar uzanıyor. *En* derine kadar."

Bunu söylemem çok aptalcaydı, diye düşündü Vimes beş dakika sonra, küçük ekibinin başında sokaklarda yürürken. Söylediği için kendi kendine küfretti hatta.

Bekçiler, *illüzyonla* hayatta kalırdı. Bu iş böyle yürürdü. Önünde kocaman mavi ışıkları olan karakollarınız olurdu; kamuya açık büyük mekânlarda, herkesin görebileceği bir yerde iri yarı bekçiler bulundurmaya özen gösterirdiniz ve şehir babanızın çiftliğiymiş gibi kasıla kasıla dolaşırdınız. Ama işte, şehir babanızın çiftliği *değildi*. Tüm bunlar aldatmacaydı. Herkesin zihnine küçük bir Bekçi İmajı yerleştirirdiniz. Vatandaşların kuralları *bildiğine* ve size boyun *eğeceklerine* güvenirdiniz. Oysa iyice silahlanmış yüz kişi, eğer ne yaptıklarını biliyorlarsa, Bekçi Teşkilatı'nı yeryüzünden silebilirdi. Kaçığın teki hazırlıksız yakalanan bir bekçinin herkes gibi ölebildiğini fark eder etmez, büyü bozulurdu.

Butparalayan'ın cüceleri Şehir Bekçileri'ne inanmıyordu, öyle mi? Bu sorun olabilirdi. Yanlarında trol götürmek belki *gerçekten* kışkırtıcıydı ama Kayağantaş da diğer herkes gibi şehrin vatandaşıydı, değil mi? Tanrılar kahretsin... Eğer siz...

"Tirili-tirili-tirili!"

Ah evet. İşler ne kadar tatsız olursa olsun biraz daha tatsızlaşması her zaman mümkündü...

"Akıllı" kahverengi kutuyu cebinden çıkarıp kapağını açtı. Sivri kulaklı, küçük, yeşil bir cin özlemli, ümitsiz bir gülümsemeyle

baktı. Vimes bu gülümsemeyi bu tür cinlerin önceki versiyonlarından tanıyordu ve *dehşetle* karşılıyordu.

"Günaydın, Bay Adınızı Giriniz! Ben, Cinişlemsel Ajanda 5.0: Ahududu™. Size Nasıl Yardımcı..." diye başladı cin, sözü kaçınılmaz olarak kesilmeden önce mümkün olduğunca çok şey söylemek için çabuk çabuk konuşarak.

"Seni kapattığıma yemin edebilirim," dedi Vimes.

"*Çekiçle tehdit ederek*," dedi cin suçlarcasına ve minik parmaklıkları sarstı. "Hey millet, bu adam teknobüyünün en yeni harikasını çekiçle tehdit ediyor!" diye bağırdı. "Kayıt kartını da doldurmadı! Bu yüzden ona Bay Adınızı Giriniz diye hitap etmek zorunday..."

"O şeyden kurtulduğunuzu sanıyordum efendim?" dedi Angua, Vimes kapağı *şak!* diye kapatırken. "Ben onun, bir... *kazaya* kurban gittiğini sanıyordum?"

"Hah!" dedi kutudan gelen boğuk ses.

"Sybil her seferinde bana yeni bir tane alıyor," dedi Vimes suratını buruşturarak. "*Daha* iyisini. Ama bunu kapattığımdan *eminim*."

Kutunun kapağı yukarı kalktı.

"Alarmlar için uyanıyorum!" diye ciyakladı cin. "*On, iki nokta üst üste Kırk Beş - Kahrolası Portre İçin Poz Ver!*"

Vimes inledi. Tabii ya... Sör Joshua'nın yapacağı portre... Bu yüzden başı belaya girecekti kesin. İki randevusunu kaçırmıştı zaten. Ama bu cüce olayı... önemliydi.

"Gidemeyeceğim," diye mırıldandı.

"O zaman, son derece kullanışlı Maviburun™ Entegre Mesaj Servisini çalıştırmak ister misiniz?"

"O ne işe yarıyor?" dedi Sam Vimes büyük şüpheyle. Peş peşe sahip olduğu Cinişlemsel Ajandalar, onlara sahip olmaktan ileri

gelen sorunların hemen hepsini çözmekte oldukça başarılı çıkmışlardı.

"Şey, esasen... mesajı bizzat alıp en yakın klak kulesine *çok hızlı koşmam* anlamına geliyor," dedi cin umutla.

"Sonra geri geliyor musun?" dedi Vimes, aynı umutla.

"*Kesinlikle!*"

"Ah. O zaman hayır, teşekkürler," dedi Vimes.

"Peki versiyon 5.0'a özel tasarlanmış Splong!™ oyununu oynamaya ne dersiniz?" diye yalvardı cin. "Raketler tam burada. Hayır mı? Belki her daim popüler, 'Ağırlığımı Domuz Cinsiden Tahmin Et' oyununu tercih edersiniz? Ya da en sevdiğiniz şarkılardan birini size ıslıkla söyleyebilirim? i-MIRIL™ fonksiyonum sayesinde bin beş yüz ezgiyi..."

"Onu doğru şekilde kullanmayı öğrenmeyi deneyebilirsiniz aslında efendim," dedi Angua, Vimes kapağı bir kez daha kızgın cinin üzerine kapatırken.

"Bir tanesini kullanmıştım," dedi Vimes.

"Evet. Kapı tutucu olarak," diye gürledi Kayağantaş arkasından.

"Teknobüyü ürünlerine alışamıyorum, o kadar, tamam mı?" dedi Vimes. "Bu kadar tartışma yeter. Haddock, Ayışığı Göleti Yolu'na koşuver lütfen. Leydi Sybil orada, Sör Joshua'nın stüdyosundadır. Kendisine özürlerimi ilet. Çok üzgün olduğumu ama şimdi bu olayın çıktığını ve büyük dikkatle ele alınması gerektiğini söyle."

Eh, öyle gerçekten, diye düşündü, yollarına devam ederlerken. *Hatta* benim *yapacağımdan çok daha dikkatle ele alınması gerekiyor. Ah, lanet olsun! Bir cinayet işlenip işlenmediğini* öğrenmek *için bile dikkatli adım atmamız gerekiyor burada!*

Pekmez Sokak tam da cücelerin yerleşeceği türden bir yerdi: şehrin görece nahoş mahallelerinin *kıyısında*, ama içinde değil. Cüce muhitlerini saptamak kolaydı. İki katlı bir binanın, toplam yüksekliği değişmeden üç katlı bir binaya dönüştürüldüğünü anlatan gelişigüzel pencereler; küçük arabalar çeken küçük midilliler... Kısa boylu, miğferli ve sakallı onca kişi de açık bir ipucuydu elbette.

Cüceler yeri de kazıyordu. Cücelere özgü bir şeydi. Nehrin bu kadar uzağında, boyunlarına dek suya batmadan subasman seviyesine ulaşabiliyorlardı.

Bu sabah ortada dolaşan çok cüce vardı. Vimes'ın, kaşları ile bıyıkları arasındaki birkaç santimetrekarelik alanda görebildiği ifadelerden anladığı kadarıyla *özellikle* kızgın değillerdi ama cüceleri yeryüzünde oyalanırken görmek de sıradışıydı. Normalde, bir yerlerde –genellikle birbirlerinin dükkânlarında– harıl harıl çalışırlardı. Evet, evet, kızgın değillerdi... *endişeliydiler*. Bunu sezmek için yüzlerini görmeniz de gerekmiyordu. Genel olarak cüceler gazetelerden hoşlanmazdı, yaş üzüm âşıklarının kuru üzüme baktıkları gibi bakarlardı gazete haberlerine. Onlar haberlerini yeni, taze ve karakterli tercih ettikleri için diğer cücelerden alırlardı ve bu haberler dilden dile aktarıldıkça çeşit çeşit lezzet de kazanırdı.

Bu kalabalık, kararsızlık içinde, kargaşa çıkacağı haberini bekliyordu.

Şimdilik herkes aralandı ve bekçilerin geçmesine izin verdi. Kayağantaş'ın peşinde mırıltılar kaldı ve trol de akıllılık edip onları işitmemeye karar verdi.

"Hissediyor musunuz?" dedi Angua, sokakta yürürlerken. "Ayaklarınızla?"

"Bende senin duyuların yok çavuş," dedi Vimes.

"Yeraltından sürekli *güm, güm* diye ses geliyor," dedi Angua. "Sokağın *titreştiğini* hissedebiliyorum. Pompa sesi galiba."

"Yeni mahzenlerden su boşaltıyorlardır belki?" dedi Vimes.

Büyük bir işe benziyordu. Ne kadar derine gidebileceklerini merak etti Vimes. Ankh-Morpork daha ziyade Ankh-Morpork üzerine inşa edilmişti ne de olsa. Burada ezelden beri şehir vardı.

Dikkatli baktığınızda, kalabalığın gelişigüzel olmadığını da görüyordunuz. Sokağın bir yanında, ağır ağır hareket ederek bir yan kapıdan giren kuyruk vardı. *Grag*ları görmek için bekliyorlardı. *Lütfen gelin ve ölüm döşeğindeki babama birkaç söz söyleyin... Lütfen dükkânımı satıp satmamak konusunda tavsiye verin... Lütfen işimde bana rehberlik edin... Büyükbabalarımın kemiklerinden çok uzaktayım, lütfen cüce kalmama yardımcı olun...*

D'rkza olma zamanı değildi. Ankh-Morpork cücelerinin çoğu *d'rkza* sayılıyordu, yani "gerçek bir cüce değil"lerdi. Yerin derinliklerinde yaşamıyorlardı, gündüzleri dışarı çıkıyorlardı, metal madenciliği yapmıyorlardı, kızlarının kız olduklarını en azından *biraz* göstermesine izin veriyorlardı, bazı törenleri yaparken azıcık özensiz davranıyorlardı... Fakat şimdi havada Koom Vadisi kokusu asılıydı ve bu, *çoğunlukla* cüce olma zamanı değildi. Bu yüzden böyle zamanlarda, *grag*lara kulak verirdiniz. Onlar sizi doğru maden kuyusunda tutardı.

Şimdiye dek Vimes buna tamamdı. Ama şimdiye dek şehirdeki *grag*lar, cüceleri cinayete kışkırtmamıştı.

Vimes cüceleri *severdi.* Cüce bekçiler güvenilirdi, doğaları gereği kanuna riayet ederlerdi... en azından içki söz konusu olmadığı sürece. Ama şimdi hepsi onu izliyordu. Bakışlarının baskısını hissedebiliyordu.

Sokakta durup başkalarını seyretmek Ankh-Morpork'un en büyük sektörüydü elbette. "Delici Bakışlar" dalında şehir net ih-

racatçı durumundaydı. Fakat *bu* bakışlar yanlış türdendi. Sokak, tam olarak düşmanca olmasa da... eh, *yabancı* bir his veriyordu. İyi de bu bir Ankh-Morpork sokağıydı; Vimes burada *nasıl* yabancı olabilirdi?

Belki de yanımda trol getirmemeliydim, diye düşündü. *Ama bu nereye varır? Menüden kendi bekçini seçmeye mi?*

Butparalayan'ın evinin önünde iki cüce nöbet tutuyordu. Böyle bir iddiada bulunulabilirse, ortalama bir cüceden daha ağır silahlarla donanmışlardı ama ortamı sakinleştiren asıl şey muhtemelen taktıkları siyah deri kuşaklardı. Bu kuşaklar, bunların *derin cüceler* için çalıştıklarını anlatıyordu bilene, ve böylece, özensiz sıradan cücelerin derin cüceler için duydukları sihir, otorite, huşu ve korkunun birazı, kuşakları takanlara da bulaşıyordu.

Nöbetçiler Vimes'a, dünyanın her yerindeki nöbetçilerin fırlattığı aynı bakışı fırlattı. Bu bakış özetle şöyle diyordu: *Normal şartlarda ölürsün; arada yalnızca benim sabrım duruyor.* Ama Vimes buna hazırdı. Aklınıza gelebilecek herhangi beş cehennem zebanisi biliyordu ya, kendisi de sık sık kullanmıştı aynı bakışı.

Nöbetçileri fark etmeyen birinin dalgın ifadesiyle karşılık verdi.

"Bekçi Teşkilatı'ndan Kumandan Vimes," dedi rozetini kaldırarak. "Hemen şu anda *Grag* Butparalayan ile görüşmem gerekiyor."

"O kimseyle görüşmüyor," dedi nöbetçilerden biri.

"Ha. Demek *gerçekten* öldü?" dedi Vimes.

Yanıtı *hissetti*. Angua'nın hafif baş sallamasını görmesi bile gerekmiyordu. Cüceler bu soruyla karşılaşmaktan korkuyorlardı ve şimdi ter içindeydiler.

Nöbetçiler şok ve dehşetle izlerken Vimes, aslında kendini de biraz şaşırtarak, iki nöbetçi arasındaki merdivene oturdu ve cebinden bir paket ucuz puro çıkardı.

"Size ikram etmeyeceğim, çünkü görev başındayken tütün kullanmanıza izin olmadığını biliyorum," dedi dost canlısı bir tavırla. "Ben şahsen bizim çocuklara izin vermiyorum. *Benim* içebilmemin tek sebebi ise beni fırçalayacak biri olmaması, haha." Mavi dumanlar üfledi. "Şimdi, bildiğiniz gibi ben Şehir Bekçileri'nin başıyım. Biliyorsunuz, değil mi?"

Dümdüz önlerine bakmakta olan iki cüce belli belirsiz başlarını salladı.

"Güzel," dedi Vimes. "Ve bu, sizin, *ikinizin de*, görevimi yapmama engel olduğunuz anlamına geliyor. Bu da bana, ee... pek çok seçenek tanıyor. İlk aklıma gelen, Bekçi Dorfl'u çağırmak. Bekçi Dorfl bir golemdir. Görevini yaparken *ona* hiçbir şey engel olamaz, inanın bana. Şu kapının parçalarını toplamanız haftalar alır. Ve şahsen ben olsam, yoluna çıkmazdım. Üstelik kanuni de olur. Biri ona direnmeye kalkarsa işler çoook ilginçleşebilir. Bakın, bunu sırf seneler içinde ben de yeterince nöbet tuttuğum için söylüyorum: Haşin görünmenin işe yaradığı zamanlar *vardır*, evet. Ama bir de, ki bunun *onlardan biri* olduğunu düşünüyorum, gidip içeridekilere ne yapmanız gerektiğini sormanızın kariyeriniz açısından iyi bir seçim olduğu zamanlar vardır."

"Görev yerimizden ayrılamayız," dedi bir cüce.

"Siz o konuda endişelenmeyin," dedi Vimes ayağa kalkıp. "Ben sizin yerinize nöbet tutarım."

"Bunu yapamazsın!"

Vimes cücenin kulağına eğildi.

"Ben, Bekçi Teşkilatı'nın *kumandanıyım*," diye tısladı, Bay Dost-canlısı rolünü bırakarak. Parke taşlarını gösterdi. "Burası *benim* sokağım. *Nerede* istersem orada dururum. *Siz* ise *benim* sokağımda duruyorsunuz. Kamuya ait bir yolda. Bu, şu anda sizi tutuklamak için bir düzine ayrı şey bulabileceğim anlamına geliyor. Bunu ya-

parsam şamata kopar, doğru, ama siz bu şamatanın tam ortasında olursunuz. Bu yüzden, bir nöbetçiden diğerine, size tavsiyem yaylanıp içeri koşmanız ve daha yüks... Merdivenin daha ileri basamaklarındaki biriyle konuşmanız, tamam mı?"

Gür kaşlarla gösterişli bıyıkların arasından bakan endişeli gözler gördü, artık tanımaya başladığı minik ipuçlarını saptadı ve ekledi: "Yaylan, *hanımefendi.*"

Cüce kapıyı yumrukladı. Kapıdaki kapak açıldı. Fısıldaşmalar oldu. Kapı açıldı. Cüce içeri daldı. Kapı kapandı. Vimes döndü, kapının yanında dikildi ve gerektiğinden biraz daha dramatik bir duruşla dikkat kesildi.

Etraftan bir iki kahkaha yükseldi. Cüce bile olsalar Ankh-Morporkluydular ve şimdi ne olacağını görmek istiyorlardı.

Diğer nöbetçi tıslad. "Görev başında tütün kullanmamıza izin yok!"

"Tüh, pardon," dedi Vimes ve puroyu ağzından çıkarıp daha sonra bitirmek üzere kulağının arkasına sıkıştırdı. Bu birkaç kahkaha daha kazandı. *Bırak gülsünler*, dedi Vimes kendi kendine. *En azından bir şeyler fırlatmıyorlar.*

Güneş parlıyordu. Kalabalık kıpırdamadan bekliyordu. Çavuş Angua yüzünü ifadesiz tutmaya özen göstererek gökyüzüne bakıyordu. Kayağantaş, yapacak hiçbir şeyi olmayan bir trolün mutlak, taşsı kıpırtısızlığıyla dikiliyordu. Huzursuz görünen tek kişi Yüzükdöken'di. *Rozetli bir cüce olmak için muhtemelen iyi bir yer ve zaman değil*, diye düşündü Vimes. *İyi ama neden? Son birkaç haftadır, iki ahmak güruhun birbirlerini öldürmesine engel olmaya çalışmak dışında hiçbir şey yapmadık. Ve işte şimdi de bu... Ah...* Bu sabah yüzünden evde iyi fırça yiyeceğini düşündü. Gerçi Sybil, fırçalarken asla bağırmazdı; hüzünle konuşurdu yalnızca ve bu çok daha kötüydü.

Kahrolası aile portresi... Sorun buydu. İkide bir gidip poz vermeyi gerektiren bir işti ama Sybil'in ailesinde gelenekti işte, o kadar. Nesilden nesile, hemen hemen aynı portreydi: sahip oldukları, yükselip alçalarak uzanan dönüm dönüm arazinin önünde mutlu bir aile manzarası. Vimes'ın yükselip alçalan dönümleri yoktu, yalnızca ağrıyan ayakları vardı fakat Ramkin servetinin mirasçısı olarak aynı zamanda Crundells'in de sahibi olduğunu öğrenmişti; yani kırsalda bulunan devasa, azametli bir malikânenin. Evi daha görmemişti bile. Vimes, olduğu yerde kaldığı ve saldırıya geçmediği sürece kırsala karşı değildi ama ayaklarının altında *parke taşlarını* tercih ederdi her zaman. Ayrıca bir tür toprak ağası gibi resmedilme fikrinden de hoşlanmıyordu. Bitmek bilmez poz verme randevularından kaçınmak için şimdiye dek öne sürdüğü bahaneler makuldü ama makullükten çıkmalarına artık ramak kalmıştı.

Biraz daha zaman geçti. Kalabalıktaki cücelerden bazıları çekip gitti. Vimes kıpırdamadı; kapıdaki kapağın bir anlığına açılıp yine kapandığını duyduğunda bile. Bekleterek bıktırmaya çalışıyorlardı onu.

"Ça-ça-trrımtım-tım-tım-tım-ça-çam!"

Vimes başını eğmeden, nöbetçilerin o duygusuz, bin-kilometre-uzaklara bakışını bozmadan Cinişlemsel Ajandayı cebinden çıkardı ve dudaklarına kaldırdı.

"Seni kapattığıma *eminim!*" diye homurdandı.

"Alarmlar için açılıyorum, unuttun mu?" dedi cin.

"Bunu yapmanı nasıl engellerim?"

"Doğru sözcük dizilimi, kullanım kılavuzunda yazılı Bay Adınızı Giriniz," dedi cin kibirle.

"Kullanım kılavuzu nerede?"

"Attın ya!" dedi cin paylarcasına. "Hep atıyorsun. Bu yüzden de

doğru komutları asla kullanmıyorsun ve bu yüzden de ben, dün gidip 'kafamı bir ördeğin kıçına sokmadım.' Yarım saat sonra Lord Vetinari'yle randevun var."

"İşim var," diye mırıldandı Vimes.

"On dakika sonra hatırlatmamı ister misin?"

"Söylesene, 'git de kafanı bir ördeğin kıçına sok' dediğimde, tam olarak hangi kısmı anlamadın?" diye yanıt verdi Vimes ve aleti cebine geri tıktı.

Demek yarım saat olmuştu. Eh, yarım saat yeterliydi. Abartılı bir çözüm olacaktı bu ama cücelerin Kayağantaş'a fırlattıkları bakışları görmüştü. Söylenti, pis bir zehirdi.

Gidip Dorfl'u getirmeye ve bu mekâna baskın düzenlemenin yaratacağı onca sorunla yüzleşmeye hazırlanarak öne bir adım attığı an, arkasındaki kapı açıldı.

"Kumandan Vimes. İçeri girebilirsiniz."

Kapıda bir cüce vardı. Loşlukta şeklini zar zor seçebiliyordu Vimes. Ve ilk defa, kapının üzerinde, duvara çizilmiş simgeyi fark etti: bir halka ve üstünden geçen yatay bir çizgi.

"Çavuş Angua da bana eşlik edecek," dedi. Simge bir sebepten Vimes'ı huzursuz etmişti; "Yuvam" yazan küçük bir plakadan çok daha vurgulu bir iyelik damgasıydı.

"Trol dışarıda kalacak," dedi şekil ifadesizce.

"Çavuş Kayağantaş, Onbaşı Yüzükdöken ile birlikte burada nöbet tutacak," dedi Vimes.

Durumun bu şekilde ifade edilmesi kabul edilmiş göründü; cücenin demir hakkında çok şey bilse de *istihza* hakkında hiçbir şey bilmediği açıktı. Kapı ardına dek açıldı ve Vimes içeri girdi.

Hol, üst üste yığılmış birkaç kutu dışında boştu ve havadaki koku... Neydi? Bayat yemek. Eski boş evler. Mühürlenmiş odalar. Tavan araları.

Tüm ev bir tavan arası, diye düşündü Vimes. Aşağıdan gelen gümlemeler burada daha rahat işitiliyordu. Kalp atışı gibiydi.

"Bu taraftan lütfen," dedi cüce ve Vimes ile Angua'yı bir yan odaya aldı. Burada da tahta kutulardan ve oraya buraya bırakılmış birkaç eski kürekten başka eşya yoktu.

"Pek sık misafir kabul etmeyiz. Anlayışınıza sığınıyoruz," dedi cüce ve gerileyerek çıktı. Kilitte bir anahtar döndü.

Vimes bir kutunun üzerine oturdu.

"Pek nazikler," dedi Angua.

Vimes bir elini kulağına götürdü ve başparmağını ıslak, lekeli sıvaya doğru büktü. Angua başını salladı, ağzıyla "ceset" sözcüğünü şekillendirdi ve aşağıyı gösterdi.

"Emin misin?" dedi Vimes.

Angua burnuna dokundu. Bir kurtinsanın burnuyla tartışamazdınız.

Vimes daha büyük bir kutuya sırtını verdi. Bulabildiği her duvara dayanarak uyumayı öğrenmiş bir adam için kuştüyü yataktan farksızdı.

Karşı duvardaki sıva ufalanıyordu, rutubetten yeşermişti ve eski, tozlu örümcek ağlarıyla bezenmişti. Ama biri, bir simgeyi sıvaya öyle derinlemesine kazımıştı ki sıva parçaları dökülmüştü. Bu da bir halkaydı ve bu sefer *iki çapraz* çizgi halkayı kesmişti. Hararetli bir jestle çizilmiş gibiydi; cücelerden bekleyeceğiniz bir duygu değil.

"İyi tahammül ediyorsunuz efendim," dedi Angua. "Yaptıklarının bilinçli bir kabalık olduğunu biliyor olmalısınız."

"Kabalık, kanuna aykırı değil çavuş." Vimes miğferini gözlerinin üzerine indirdi ve yerine yerleşti.

Küçük şeytanlar! dedi içinden. *Benimle "ahmak budalalar" oynuyorsunuz, öyle mi? Beni kızdırmaya çalışıyorsunuz, öyle mi? Bekçi-*

lere söylemeyin ha? Bu şehirde girilemez bölge olamaz. Bunu onlara öğreteceğim. Ah evet.

Cüce mahallelerinin dışında nadiren görseniz de bugünlerde şehre gittikçe daha fazla derin cüce geliyordu. Aslında cüce mahallelerinde bile göremezdiniz onları; yalnızca, dört cüce tarafından, kalabalığı ite kaka taşınan tozlu, siyah tahtırevanları görürdünüz. Pencere bile olmazdı tahtırevanlarda, ne de olsa dışarıda bir derin cücenin görmek isteyeceği hiçbir şey bulunmazdı.

Şehir cüceleri, muhterem ama hafifçe kaçık bir akrabaymışlar gibi huşuyla, saygıyla –ve itiraf etmek gerekirse bir parça da mahcubiyetle– bakıyordu onlara. İçten içe her şehir cücesinin kafasında, *Bir madende yaşaman lazım, dağlarda olman lazım, açık gökler altında yürümemen lazım, hakiki bir cüce olman lazım*, diyen küçük bir ses bulunurdu. Bir başka deyişle, *Amcanın Dolly Kardeşler'deki boya fabrikasında çalışıyor olmaman lazım. Bununla birlikte, madem bunu yapıyorsun, en azından doğru düzgün bir cüce gibi düşünmeye çalış.* Ve bu da kısmen, derin cücelerin rehberliğini kabul etmek anlamına geliyordu, çünkü onlar cücelerin cücesiydi, yüzeyden kilometrelerce derindeki mağaralarda yaşarlardı ve güneşi *asla* görmezlerdi. Hakiki cücelik ancak aşağıda bir yerde, karanlıkta bulunabilirdi. Onlar bilgi sahibiydi ve size rehberlik edebilirdi...

Vimes'ın bütün bunlarla hiçbir problemi yoktu. Çoğu insanın inandıkları şeyler ne kadar mantıklıysa bunlar da o kadar mantıklıydı ve cücelerin çoğunluğu, üçte iki ölçekte de olsalar, model vatandaşlardı.

Ama cinayet söz konusu olduğunda, kolun kırılıp yen içinde kalması gerektiğine inanmaları? diye düşündü. *Benim nöbetimde değil!*

On dakika sonra kapının kilidi açıldı ve bir başka cüce içeri girdi. Vimes'ın "standart şehir cücesi" olarak düşündüğü tarzda giyinmişti; yani temel miğfer, deri kıyafet, zincir zırh *artı* savaş

baltası/maden kazması *eksi* çivili sopa ile donanmıştı. Siyah kuşak da takmıştı. Şaşkın görünüyordu.

"Kumandan Vimes! Ne diyebilirim! Size bu şekilde muamele ettikleri için çok özür dilerim!"

Dilersin eminim... "Sen kimsin peki?" dedi Vimes.

"Tekrar özür dilerim. Adım Miğferyaran ve ben... Eh, işimi tanımlayan en yakın sözcük, 'günışığı sureti' olabilir belki. Yerüstünde yapılması gereken işleri yapıyorum. Ofisime buyrun lütfen!" Koşaradım odadan çıktı ve Vimes ile Angua da peşinden gitti.

Ofis alt katta, taş duvarlı bodrumdaydı. Oldukça rahat görünüyordu. Sandıklar ve çuvallar bir duvarın dibine yığılmıştı. Derin mağaralarda çok fazla besin bulunmazdı ne de olsa; yeraltındaki cücelerin basit yaşamı, yerüstündeki cücelerin karmaşık yaşamları sayesinde yürüyordu. Miğferyaran bir hizmetkâra benziyordu daha ziyade, efendilerinin *beslenmesini* sağlayan birine. Gerçi işinin bundan daha etkileyici olduğunu düşünüyor olmalıydı. Köşedeki perdenin ardında basit bir yatak vardı muhtemelen; cüceler yaşam koşullarında zarafet aramazdı.

Çalışma masası evraklarla kaplanmıştı. Yanındaki küçük masada ise küçük oyun taşları bulunan sekizgen bir tahta vardı. Vimes içini çekti. Oyunlardan nefret ederdi. Oyunlar dünyayı aşırı basitleştirirdi.

"Ah, siz oynar mısınız Kumandan?" dedi Miğferyaran, gerçek bir oyun heveslisinin aç bakışıyla.

Vimes bu tipleri de bilirdi. Nezaket gereği ilgi gösterirseniz bütün gecenizi burada geçirirdiniz.

"Lord Vetinari oynuyor. Benim hiç ilgimi çekmemiştir," dedi.*

* Vimes, darttan daha karmaşık hiçbir oyunu sevmiyordu. Özellikle satranç, sinirlerini feci bozuyordu. Şahlar hiçbir şey yapmadan rahat rahat otururken piyonların gidip başka piyonları katletmesi hele *delirtiyordu* onu. Hâlbuki piyonlar birleşseler, hatta belki kaleleri de ikna etseler, bir düzine hamlede tüm tahtada *cumhuriyet* ilan edilirdi.

"Miğferyaran, olağan bir cüce ismi değil. Donyağı Yolu'ndaki Miğferyaranlarla akraba değilsin, değil mi?"

Ortamı ısıtmak için, herhangi bir güceniklige yol açmayacak bir yorum olarak söylemişti bunu ama aslında küfretse daha iyiydi. Miğferyaran başını eğdi ve mırıldandı: "Şey, evet... ama bir... *grag* için, çömez bir *grag* bile olsa, tüm cüce âlemi... *ailesidir.* Belli bir aileyi ayırt etmek, hiç... gerçekten..." Kekeleyerek sustu ve sonra beyninin bir başka kısmı kontrolü ele aldı. Neşeyle başını kaldırdı. "Kahve alır mısınız? Gidip getireyim."

Vimes reddetmek için ağzını açtı ama reddetmedi. Cüceler güzel kahve yapardı ve yan odadan kahve kokusu geliyordu. Dahası, Miğferyaran'ın saçtığı tedirginlik, bugün bol bol kahve içtiğini düşündürüyordu. Biraz daha içmeye teşvik etmenin hiç zararı dokunmazdı. Bekçilerine de söylediği bir şeydi: Bekçi ne yaptığını biliyorsa, sivil biri onun karşısında tedirgin olurdu ve tedirgin kişiler ağzından çok şey kaçırırdı.

Cüce gelene kadar odayı inceledi. Gözüne, evrakların arasında yarı gizli kitabın sırtındaki *Koom Vadisi'nin Şifresi* sözcükleri çarptı.

Yine o lanet vadi, ama bu sefer fazladan "sır" sosuyla. Aslında Sybil de bir tane almıştı bu kitaptan. Şehirdeki okur nüfusunun büyük çoğunluğu hatta. Sybil, Vimes'ı Kraliyet Sanat Müzesi'ne sürükleyip o zavallı adamın sefil tablosunu da göstermişti. Sırlar saklayan bir resim ha? Gerçekten mi? Yüz sene önce yaşamış genç, kaçık bir insan-ressam, kendisinden binlerce sene *önce* yaşanmış bir savaşın sırlarını nereden biliyordu peki? Sybil, kitaba bakılırsa ressamın savaş meydanında bir şey bulduğunu ama bulduğu şeyin hayaletli olduğunu ve işittiği sesler yüzünden ressamın artık tavuk olduğuna inandığını söylemişti. Ya da işte, öyle bir şeyler.

Miğferyaran kupaları getirip elleri titrediği için döke saça çalışma masasına bıraktıktan sonra Vimes, "*Grag* Butparalayan ile görüşmem gerekiyor," dedi.

"Üzgünüm ama mümkün değil."

Yanıt, cüce daha önce çalışmış gibi, ifadesiz ve sakin bir sesle verilmişti. Ama gözleri hafifçe kaydı ve Vimes başını kaldırıp duvardaki kocaman ızgaraya baktı.

Angua bu noktada hafifçe öksürdü. *Tamam*, diye düşündü Vimes, *biri bizi dinliyor.*

"Bay Miğfer... yaran," dedi, "Ankh-Morpork topraklarında korkunç bir suç işlendiğini varsaymak için sebeplerim var. Toprağın *altında* elbette," diye ekledi, "ama yine de Ankh-Morpork toprağı."

Miğferyaran'ın tuhaf sükûneti onu eleverdi yine. Gözlerinde ürkek bir bakış belirdi. "Çok üzüldüm. Vakayı çözmeniz için ben nasıl yardımcı olabilirim?"

Ah, pekâlâ, diye düşündü Vimes, *oyun oynamadığımı söylemiştim.*

"Aşağıda sakladığınız cesedi bana göstererek," dedi.

Miğferyaran'ın nasıl söndüğünü görünce münasebetsiz bir zevk duydu. Şimdi golü atma zamanıydı. Rozetini çıkardı.

"Ve yetkimi bana *bu* veriyor, Bay Miğferyaran. Bu mekânı *arayacağım*. Sizin izninizle aramayı tercih ederim."

Cüce korku veya endişeyle –veya belki her ikisiyle birden– titremekteydi. "*Haneye tecavüz* mü edeceksiniz? Bunu yapamazsınız. Cüce kanununa göre..."

"Burası Ankh-Morpork," dedi Vimes. "En tepeden en dibe kadar. Haneye tecavüz söz konusu değil. Bir bodrumu arayamayacağımı mı söylüyorsun bana gerçekten? Şimdi beni *Grag* Butparalayan'a ya da burada sorumlu her kimse ona götür! Hemen!"

"Ben... isteğinizi reddediyorum!"

"Bu bir istek değildi!"

İşte şimdi kendi küçük Koom Vadimize ulaştık, diye düşündü Vimes, Miğferyaran'ın gözlerine bakarken. *Geri adım atmak yok. İkimiz de haklı olduğumuzu düşünüyoruz. Ama haksız olan o!*

Bir hareket sezerek bakışlarını indirdi. Miğferyaran'ın titrek parmağı, dökülmüş kahveyle yuvarlak çizmişti. Vimes bakarken cücenin parmakları halkayı kesen iki çizgi daha çizdi. Başını kaldırıp cücenin öfke ve korkuyla iri iri açılmış gözlerine baktı... Gözlerinde bir şey daha...

"Ah. Kumandan Vimes, değil mi?" dedi bir şekil, kapıdan.

Lord Vetinari de olabilirdi konuşan. Varlığınızın farkında olduğunu ve yapılması gereken önemsiz, gerekli bir iş teşkil ettiğinizi anlatan aynı ifadesiz sesi kullanmıştı. Bir cüceden geliyordu ama üzerindeki sert deriden yapılmış sivri tepeli siyah başlık onu ortalama insan boyuna getirmişti.

Vücudunun diğer her yeri tamamen örtülüydü. Giysisi bir... kefeni andırıyordu; üst üste binmiş siyah deri pullardan oluşmuştu ve yalnızca gözler için bir yarık bırakılmıştı. Sesindeki sakin otorite olmasa Vimes'ın önündeki şekil çok kasvetli bir Domuznöbeti süsü sanılabilirdi.

"Sen kimsin peki?.." dedi Vimes.

"Adım Gayretkeş, Kumandan. Miğferyaran, sen git işine bak!"

"Günışığı Sureti" hızla uzaklaşırken Vimes oturduğu yerde döndü ve eliyle yapış yapış halkayı süpürerek simgeyi sildi. "Sen de mi yardımcı olmak istiyorsun?" dedi.

"Olabiliyorsam," dedi cüce. "Lütfen beni takip edin. Çavuşun size eşlik etmemesini tercih ederiz."

"Neden?"

"Aşikâr sebepten," dedi Gayretkeş. "Kadınlığını açık açık sergiliyor."

"Ne? Ne var ki? Çavuş Angua cüce değil," dedi Vimes. "*Herkesin* sizin kurallarınıza uymasını bekleyemezsiniz!"

"Neden?" dedi cüce. "Siz bekliyorsunuz ya? Ama şimdilik, birlikte ofisime gidip konuyu tartışamaz mıyız?"

"Sorun değil, ben böyle iyiyim efendim," dedi Angua. "Muhtemelen en iyisi bu."

Vimes gevşemeye çalıştı. Onu kızdırmalarına izin verdiğinin farkındaydı. Sokaktaki o sessiz izleyiciler sinirlerine dokunmuştu ve Miğferyaran'ın bakışları hakkında da düşünmesi gerekiyordu. Ama...

"Hayır," dedi.

"Böylesine küçük bir ödünü bile vermeyecek misiniz?" dedi Gayretkeş.

"İnan bana, daha şimdiden bir sürü büyük ödün verdim," dedi Vimes.

Sivri tepeli başlığın altında gizli gözler birkaç saniye ona baktı.

"Pekâlâ," dedi Gayretkeş. "Lütfen beni takip edin."

Cüce döndü ve arkasındaki kapıyı açıp kare şeklinde küçük bir odaya girdi. Onu takip etmeleri için el etti ve herkes girdikten sonra bir kolu çekti.

Oda hafifçe sarsıldı, duvarlar yükselmeye başladı.

"Bu..." diye başladı Gayretkeş.

"...bir asansör," dedi Vimes. "Biliyorum. Überwald'de Alçak Kral'la tanıştığımda görmüştüm."

Alçak Kral'dan bahsetmesi işe yaramadı.

"Alçak Kral burada... saygı görmüyor," dedi Gayretkeş.

"Onun *tüm* cücelerin hükümdarı olduğunu sanıyordum?" dedi Vimes.

"Yaygın bir yanılsamadır. Ah, işte geldik."

Asansör çok hafifçe sarsılarak durdu.

Vimes bakakaldı.

Ankh-Morpork, Ankh-Morpork üzerine kurulmuştu, evet. Bunu herkes bilirdi. On bin sene önce bile taş binalar yapıyorlardı burada. Her sene taşan Ankh Nehri ise bol bol alüvyon getiriyordu ve bu yüzden şehir kendi duvarları üzerinde yükselmiş, eski tavan araları bile hep bodruma dönüşmüştü. Bugün, mahzen seviyesinde dahi, kazması ve yön duygusu olan birinin yeraltındaki duvarları dele dele şehri bir uçtan ötekine aşabileceği söylenirdi. Çamur içinde nefes alabildiği sürece tabii.

Burası eskiden... Neydi? Saray mı? Zamanla herkesin unuttuğu bir tanrıya adanmış bir tapınak mı? Büyük bir mekândı, is kadar karaydı ama tavandaki güzelim tonozları aydınlatmayı başaran minik bir parıltı da vardı. Tuhaf bir parıltıydı.

"Kandilböcekleri," dedi Gayretkeş. "Llamedos civarındaki dağların derin mağaralarından getirdik. Burada çok hızlı ürüyorlar. Sizin alüvyonunuzu oldukça besleyici buluyorlar. Parıltılarının da daha güçlü olduğuna eminim."

Parıltı hareket ediyordu. Fazla aydınlık vermese de nesnelerin şekillerini vurguluyordu ve görkemli tavanda, asansöre doğru akıyordu.

"Şimdi bile, sıcaklığa ve harekete yöneliyorlar," dedi başlıklı cüce.

"Ee... neden?"

Gayretkeş küçük bir kahkaha attı. "Ölmeniz ihtimaline karşı Kumandan. Sizin bir tür sıçan veya kazayla mağaraya girmiş küçük geyikler olduğunuzu düşünüyorlar. Derinlerde besin nadirdir. Verdiğiniz her nefes besindir. Ve sonunda öldüğünüzde, onlar... size çöker. Çok sabırlıdırlar. Geride kemiklerden başka bir şey bırakmazlar."

"Burada ölmek gibi bir niyetim yok," dedi Vimes.

"Elbette. Lütfen beni takip edin," dedi Gayretkeş ve büyük, yuvarlak bir kapıdan geçti. Odanın diğer yanında başka kapılar ve pek çok tünel ağzı vardı.

"Ne kadar derindeyiz?"

"Çok değil. On iki metre kadar. Biz kazmakta iyiyizdir."

"*Bu* şehirde mi?" dedi Vimes. "Neden sualtında nefes almayı da denemiyoruz? Gerçi buna *su* demek de büyük iyimserlik."

"Su yalıtımı konusunda da iyiyizdir. Heyhat, Sam Vimes'ı uzak tutmak konusunda o kadar başarılı değilmişiz gibi görünüyor gerçi..." Cüce daha küçük bir odaya girdi. Burada tavan kandilböcekleriyle parıl parıldı. Gayretkeş iki cüce boy sandalye gösterdi. "Lütfen oturun. İçecek bir şeyler ikram edebilir miyim?"

"Hayır, teşekkür ederim," dedi Vimes. Dikkatle oturdu. Sandalyenin yüksekliği yüzünden dizleri neredeyse çenesine geliyordu. Gayretkeş taş levhalardan yapılmış küçük bir çalışma masasının ardına oturdu ve başlığını çıkararak Vimes'ı hayretler içinde bıraktı. Oldukça genç görünüyordu ve sakalını da kısaltarak biçimlendirmişti.

"Bu tüneller ne kadar uzağa gidiyor?" dedi Vimes.

"Size söylemeyi düşünmüyorum," dedi Gayretkeş sakin sakin.

"Şehrimin altını kazdığınız hâlde?"

"Ah Kumandan! Überwald'deki mağaraları gördünüz. Cücelerin nasıl inşa edebildiğini gördünüz. Biz *zanaatkârız*. Evinizin yıkılacağını düşünmeyin."

"Ama yalnızca bodrum katlar inşa etmiyorsunuz! Maden de kazıyorsunuz!" dedi Vimes.

"Bir anlamda. Çukur açtığımız söylenebilir. Mekân, Kumandan. Mekân elde etmek için kazıyoruz. Evet, çukur açıyoruz. Ama bunu duymak ilginizi çekebilir: Sondajlarımız esnasında derin pekmez rezervleri bulduk ve..."

"Bunu yapamazsınız!"

"Yapamaz mıyız? Eh, yapıyoruz ama," dedi Gayretkeş sakin sakin.

"Başkalarının mülkünün altını oyuyorsunuz, öyle mi?"

"*Tavşanlar* oyar Kumandan. Biz ise *kazarız*. Ve evet, öyle yapıyoruz. Mülkiyet ne kadar derine uzanır? Ya da ne kadar yükseğe?"

Vimes cüceye baktı. *Sakin ol*, diye düşündü. *Bununla sen başa çıkamazsın. Konu fazla büyük. Vetinari'nin karar vermesi gereken bir şey. Sen bildiklerine bağlı kal. Başa çıkabileceğin şeylerden şaşma.*

"Bir ölüm olayını araştırıyorum," dedi.

"Evet. *Grag* Butparalayan. Büyük talihsizlik," dedi Gayretkeş, insanı çileden çıkaran bir sakinlikle.

"Ben daha ziyade *korkunç bir cinayet* olduğunu duydum?"

"Evet, adil bir tarif olur."

"İtiraf mı ediyorsun yani?" dedi Vimes.

"Bununla, bir cinayet olduğunu itiraf ettiğimi kastettiğinizi varsaymayı tercih ediyorum Kumandan. Evet, bir cinayet işlendi. Ve biz ilgileniyoruz."

"Nasıl?"

"Bir *zadkrdga* atamayı konuşuyoruz," dedi Gayretkeş, ellerini kavuşturarak. "Bunun anlamı, 'ergiten kişi.' Karmaşa cürufunda saf, gerçek cevheri bulan kişi."

"*Konuşuyor* musunuz? Suç mahallini girişe kapattınız mı?"

"Ergitmen bunu emredebilir Kumandan ama suçu bir trolün işlediğini biz zaten biliyoruz." Gayretkeş'in yüzünde şimdi, Vimes'ın silebilmeyi dilediği eğlentili bir horgörü ifadesi vardı.

"Peki bunu *nereden* biliyorsunuz? Cinayete tanık olan mı var?"

"Sayılmaz. Ama cesedin yanında bir trol sopası bulundu," dedi cüce.

"Tek dayanağınız bu mu?" Vimes ayağa kalktı. "Bu kadarı bana yetti. Çavuş Angua!"

"Efendim?" dedi Angua yanından.

"Gidelim. Henüz bulacak ipuçları kalmışken cinayet mahallini görelim!"

"Aşağı bölgelere giremezsiniz!" diye terslendi Gayretkeş ayağa kalkarak.

"Bizi nasıl durduracaksın?"

"Siz kilitli kapıları nasıl aşacaksınız?"

"Siz Butparalayan'ı kimin öldürdüğünü nasıl bulacaksınız?"

"Size söyledim, bir trol sopası bulundu!"

"Bu kadar mı? 'Bir sopa bulduk, demek ki bir trol yapmış', öyle mi? Buna kim inanır? Böyle bir zırvayla şehrimde savaş çıkarmaya hazırlanıyorsunuz, öyle mi? Çünkü inan bana, bu duyulduğunda savaş *çıkacak*. Bir dene bakalım, ben de seni tutuklayayım!"

"Ve şehrinizde *savaş* çıksın, öyle mi?" dedi Gayretkeş.

Cüce ve insan dik dik birbirlerine bakarak nefeslendiler. Başlarının üzerindeki tavanda kandilböcekleri toplaşarak ortamdaki öfke ve tükürükle kendilerine ziyafet çektiler.

"Bir trol dışında, kim bir *gra*gı öldürmek istesin?" dedi Gayretkeş.

"Güzel! Soru sormaya başladın!" Vimes masanın üzerinden eğildi. "Gerçekten yanıt istiyorsan, o kapıları açarsın!"

"Hayır! Aşağı inemezsiniz, Karatahta Nöbetçisi Vimes!"

Çocuk katili dese daha zehirli bir ses kullanamazdı...

Vimes bakakaldı.

Karatahta Nöbetçisi ha... Eh, kırk beş sene önce, o küçük mahalle okulunda karatahta nöbetçiliği *yapmıştı* gerçekten. Annesi ısrar etmişti. Ödemesi gereken günde bir penilik ücreti annesinin nereden çıkardığını tanrılar bilirdi. Gerçi Bayan Slightly genellik-

le eski kıyafetler, odun ve tercihen cin ile ödeme yapılmasını da kabul ediyordu. Sayılar, harfler, ağırlıklar, ölçüler; zengin diye niteleyebileceğiniz bir müfredat değildi. Vimes okula dokuz ay kadar devam etmişti, ta ki sokaklar daha zorlu, daha kati dersler almasını gerektirene kadar. Ama bir süreliğine, yazı levhalarını dağıtma ve karatahtayı silme görevi ona emanet edilmişti. Ah, altı yaşındayken nasıl da baş döndürücü, nasıl da göğüs kabartıcı bir görevdi...

"İnkâr mı ediyorsunuz?" dedi Gayretkeş. "Yazılı sözcükleri yok ettiğinizi? Überwald'in Alçak Kralı'na kendiniz itiraf etmiştiniz!"

"Şakaydı!" dedi Vimes.

"Ah? Yani inkâr ediyorsunuz?"

"Ne? Hayır! Alçak Kral benim unvanlarımdan etkilenmişti ve ben... eğlence olsun diye bir unvan daha katmıştım araya."

"O zaman *suçu* inkâr ediyorsunuz?" diye ısrar etti Gayretkeş.

"Suç mu? Karatahtayı siliyordum ki yeni şeyler yazılabilsin! Bu nasıl suç oluyor?"

"O sözcüklerin nereye gittiğini umursamadınız!" dedi Gayretkeş.

"*Umursamak* mı? Tebeşir tozuydu be yalnızca!"

Gayretkeş içini çekti ve gözlerini ovaladı.

"Uzun bir gece mi geçirdin?" dedi Vimes.

"Kumandan, anlıyorum, küçüktünüz ve ne yaptığınızın farkında değildiniz ama *siz* anlamalısınız ki bize göre en büyük suça, yani *sözcükleri yok etme suçuna* iştirak ettiğinizi gururla ilan ediyorsunuz."

"Pardon? 'E-Elma' sözcüklerini silmek idamlık suç mu yani?"

"Hakiki bir cüce için düşünülemez bir suç," dedi Gayretkeş.

"Gerçekten mi? Ama Alçak Kral bana güveniyordu," dedi Vimes.

"Ben de öyle anlıyorum. Fakat altımızda altı muhterem *grag* var Kumandan ve onlara göre, Alçak Kral ile onun gibiler, hakiki maden damarından sapmış kişilerdir. O..." Cücece bir cümleyi takır takır öyle hızlı söyledi ki Vimes hiçbir şey anlamadı; ama sonra çevirisi de geldi: "Silik. Tehlikeli ölçüde özgürlükçü. Sığ. O, ışık görmüş biri."

Gayretkeş dikkatle izlemekteydi. *İyi düşün.* Vimes'ın hatırlayabildiği kadarıyla Alçak Kral ve çevresi son derece eski kafalı tiplerdi; oysa *bunlar, onların* gevşek liberaller olduklarını düşünüyordu.

"Silik?" dedi.

"Kesinlikle. Dolayısıyla sizi, bu ifadeden, benim aşağıda hizmet ettiğim kişilerin doğasına dair bir şeyler çıkarsamaya davet ediyorum."

Aaah, diye düşündü Vimes. *Sözlerinde bir şeyler var. Bir ima. Gayretkeş arkadaşımız tam bir düşünür.*

"'Işık görmüş' derken *yozlaşmış* anlamına gelen bir tabirmiş gibi konuştun," dedi.

"Öyle bir şey, evet. Farklı dünyalar Kumandan. Burada, aşağıda sizin metaforlarınıza güvenmek akıllıca olmaz. Işık görmek demek, kör olmak demektir. Karanlıkta gözlerin daha iri açıldığını bilmiyor musunuz?"

"Beni aşağıdaki kişilere götür," dedi Vimes.

"Sizi dinlemezler. Size *bakmazlar* bile. Onların Yukarı Dünya ile hiçbir işleri olmaz. Yukarı Dünya'yı tatsız bir rüya olarak görüyorlar. Sizin her gün basılan ve sonra çöp gibi atılan 'gazetelerinizden' bahsetmeye *cesaret* bile edemedim onlara. Bu bilginin şoku onları öldürür."

Ama matbaa makinesini cüceler icat etti, diye düşündü Vimes. *Yanlış türden cücelermiş onlar demek. Neşeli'nin de atık kâğıt kutu-*

suna bir şeyler attığını görmüştüm. Demek ki neredeyse tüm *cüceler yanlış türden ha?*

"Senin işin tam olarak nedir Bay Gayretkeş?" dedi Vimes.

"Ben onların Yukarı Dünya ile baş irtibat görevlisiyim. Kâhya da diyebilirsiniz."

"Ben bunun Miğferyaran'ın işi olduğunu sanıyordum?"

"Miğferyaran? O bakkaliye siparişi verir, benim emirlerimi aktarır, madencilerin parasını öder, vesaire. Gündelik işlere bakar aslında," dedi Gayretkeş küçümsemeyle. "Basit bir çırak ve işi de ben ne dersem onu yapmak. *Grag*lar adına konuşan, *benim*."

"Onların adına tatsız rüyalarla mı konuşuyorsun?"

"Bu şekilde ifade edebilirsiniz sanırım. Mağrur bir sözcük katilinin ergitmen olmasına izin vermezler. Bu iğrenç bir fikir."

Birbirlerine dik dik baktılar.

İşte yine Koom Vadisi'ndeyiz, dedi Vimes kendi kendine. "Onlar..."

"Bir öneride bulunmama izin verir misiniz?" dedi Angua usulca.

İki kafa ona döndü. İki ağız, "Ne?" dedi.

"Bu... ergitmen. Gerçeği arayan. Cüce olmaları şart mı?"

"Elbette!" dedi Gayretkeş.

"O zaman Yüzbaşı Havuç'a ne dersiniz? O da bir cüce."

"Onu tanıyoruz. O bir... anomali," dedi Gayretkeş. "Cücelik iddiası, tartışmaya açık."

"Ama şehirdeki çoğu cüce onun cüce olduğunu kabul *ediyor*," dedi Angua. "Üstelik de bekçi."

Gayretkeş kendini sandalyesine bıraktı. "Sizin buradaki cücelerinize göre... evet, o bir cüce. *Grag*lar içinse kabul edilemez."

"Bir cücenin bir seksenden daha uzun olamayacağını söyleyen cüce kanunu yok efendim."

"Kanun bizzat *graglardır* be kadın!" diye terslendi Gayretkeş. "Onlar onbinlerce sene geriye giden kanunları yorumlarlar."

"Eh, bizimkiler öyle yapmaz," dedi Vimes. "Ama cinayet her yerde cinayettir. Haber yayıldı. Cüceler ve troller güzelce fokurdamakta ve bu olay sonucunda taşacaklar. Savaş çıkmasını istiyor musunuz?"

"Trollerle mi? Bu..."

"Hayır, *şehirle*. Şehir duvarları dâhilinde, kanunun işlemediği bir yer ha? Ataerk buna izin verir mi sanıyorsun?"

"Buna cüret edemezsiniz!"

"Gözlerime bak," dedi Vimes.

"Bekçilerden daha fazla cüce var burada," dedi Gayretkeş, ama yüzündeki alaylı ifade silinmişti.

"Yani bana kanunun basit bir sayı meselesi olduğunu mu söylüyorsun?" dedi Vimes. "Oysa ben, siz cücelerin kanun fikrine neredeyse *tapındığınızı* sanırdım. Her şey sayı mı yani? O zaman ben de daha fazla bekçi alırım. Trol bekçiler de alırım. Onlar da tıpkı benim gibi şehrin vatandaşı. Ayrıca bütün cücelerin sizin tarafınızda olduğuna emin misin? Şehir Alaylarını da teyakkuza geçiririm. Geçirmek *zorunda* kalırım. Llamedos ve Überwald'de işlerin nasıl yürüdüğünü biliyorum ama burada öyle yürümüyor. Tek bir kanun, Bay Gayretkeş. Burada tek bir kanunumuz var. Bazı kişilerin kanuna kapılarını kapatmalarına izin vereceksem tüm Teşkilat'ı kapatsam da olur!"

Vimes kapıya yürüdü. "Teklifim bu. Şimdi Karakol'a geri dönüyorum ve..."

"Durun!"

Gayretkeş gözlerini masasına dikmiş, parmaklarını tıkırdatıyordu.

"Burada ben... yetkili değilim," dedi.

"*Grag*larınızla konuşmama izin ver. Hiç sözcük silmeyeceğime söz veriyorum."

"Hayır. Sizinle konuşmazlar. Onlar insanlarla konuşmazlar. Aşağıda bekliyorlar. Gelişinizi haber aldılar. Korkuyorlar. Onlar insanlara güvenmez."

"Neden?"

"Cüce olmadığınız için," dedi Gayretkeş. "Siz... bir tür *rüya* olduğunuz için."

Vimes ellerini cücenin omuzlarına koydu. "O zaman aşağı inelim ve sen onlarla *kâbuslar* hakkında konuş," dedi. "Sonra da benim kâbus mu yoksa rüya mı olduğumu gösterirsin onlara."

Uzun bir sessizlik oldu. Sonunda Gayretkeş, "Pekâlâ," dedi. "Ama hiç hoşuma gitmediğini de anlamanız lazım."

"Bunu mutlulukla not ettim," dedi Vimes. "İşbirliği yaptığın için teşekkürler."

Gayretkeş ayağa kalktı ve cübbesinden karmaşık anahtarlarla dolu bir halka çıkardı.

Vimes yaptıkları yolculuğu aklında tutmaya çalıştı ama zordu. Hepsi birbirine benzeyen loş tünellerde kıvrımlar, dönüşler vardı. Hiçbir yerde su izi yoktu. Tüneller ne kadar gidiyordu? Ne kadar derine? Ne kadar *uzağa?* Cüceler graniti bile delip geçerdi; nehir çamurunda tünel açmak onlar için *gezinti* olurdu muhtemelen.

Aslında çoğu yerde duvar ya da kaya delmemişlerdi, yalnızca evleri temizlemişlerdi; biriken alüvyonu alıp götürmüş, sular damlatan bir eski odadan diğerine tünel açmışlardı. Ve bir şekilde su, akıp gitmişti.

Önünden geçtikleri karanlık kemerlerin ardında zar zor görülebilen ışıltılı şeyler vardı... muhtemelen sihirli şeyler. Tuhaf ilahiler duyuluyordu. Vimes'ın bildiği Cücece, "halamın baltasını kafana oturturum" cinsindendi ve burada duydukları hiç de onun bildiği

Cüceceye benzemiyordu. Büyük hızla, takır tukur söylenen kısa sözcükler geliyordu kulağına.

Ve her dönemeçte, öfkesinin geri geldiğini hissediyordu. Onları döndürüp dolaştırıyordu, değil mi? Sırf gıcıklık olsun diye. Gayretkeş hızla yürüyor, Vimes arkasından paldır küldür, bazen de kafasını vurarak takip etmek zorunda kalıyordu.

Sabrı taşmak üzereydi. Bu kahrolası bir oyalamacaydı! Ne kanun umurlarındaydı, ne Vimes ne de yukarıdaki dünya. *Şehrimizin altını oyuyorlar ve kanunlarımıza itaat etmiyorlar ha!? Kahrolası bir cinayet işlendi ve bunu itiraf ediyor! Bu... bu aptalca oyuna neden katlanıyorum ben?*

Şimdi bir tünel ağzının daha önünden geçiyorlardı ama *bu* açıklığa bir tahta levha çivilenmişti. Vimes kılıcını çekti, "Acaba burada ne var!?" diye bağırdı, tahtayı kırdı ve tünelde yürümeye başladı.

Angua da peşinden. "Bu akıllıca mı efendim?" diye fısıldadı birlikte yürürlerken.

"Hayır ama Bay Gayretkeş sabrımı taşırdı," diye hırladı Vimes. "Sana söylüyorum, bir kıvrımlı tünelden daha geçersek, siyaseti miyaseti bırakıp ağır toplarla geleceğim buraya."

"Sakin olun efendim!"

"Adamın söylediği ve yaptığı her şey hakaret! Tepemi attırıyor!" dedi Vimes, arkalarından gelen Gayretkeş'in bağrışlarına aldırmadan ilerlemeye devam ederek.

"İleride bir kapı var efendim!"

"Tamam, kör değilim! Yalnızca yarı körüm!" diye terslendi Vimes.

Uzandı. Büyük, yuvarlak kapının ortasında bir çark vardı ve üzerine tebeşirle cüce rünleri yazılmıştı.

"Okuyabiliyor musun çavuş?"

"Şey... 'Ölümcül Tehlike! Su Baskını! Girmek Yasak!'" dedi An-

gua. "Üç aşağı beş yukarı. Bunlar basınçlı kapı. Başka madenlerde kullanıldığını gördüm."

"Zincirle de kapatmışlar," dedi Vimes uzanarak. "Som demire benziyo... *Ah!*"

"Efendim?"

"Elime çivi battı!" Vimes elini cebine soktu. Sybil her gün ceplerine temiz mendil koyardı.

"Demir bir kapıda çivi mi efendim?" dedi Angua yakından bakarak.

"O zaman perçin falan. Bu loşlukta tek bir lanet şey göremiyorum ki. Adamlar neden..."

"Beni takip etmek *zorundasınız!* Burası bir maden! Tehlikelerle dolu!" dedi onlara yetişmiş olan Gayretkeş.

"Hâlâ su baskını yaşıyor musunuz?" dedi Vimes.

"Beklenen bir şey bu! Nasıl başa çıkacağımızı biliyoruz! Artık yanımdan ayrılmayın!"

"Gideceğimiz yere doğrudan gittiğimizi düşünsem bunu yapmaya daha eğilimli olabilirdim *bayım*," dedi Vimes. "Aksi hâlde kestirme arayabilirim!"

"Tamam, geldik sayılır Kumandan," dedi Gayretkeş, biraz uzaklaşarak. "Geldik sayılır."

Trol amaçsızca, ümitsizce dolanıyordu...

Adı Tuğla idi ama şu anda bunu hatırlayamıyordu. Başı ağrıyordu. *Cidden* ağrıyordu. Kazınt yüzünden ağrıyordu. *Ne derlerdi hep... kazınt kullancak kadar düştünse, hamamböcekleri bile sana tükürmek için eyilmek zorunda kalır.* Öyle miydi?

Dün gece... *Ne olduydu? Neler gördüydü, neler yaptıydı, beyninin zonklayıp kavrulan kazanında gördüü şeylerin hangisi gerçek idi?*

Kocaman tüylü filler... Onnar gerçek diildi muttemelen. Bu şehirde kocaman tüylü filler olmadığına emin sayılırdı, çünki olsaydılar... onları daha önce görürdü ve sokaklarda dumanı tüten kocaman bok yığınları filan olurdu ve bunu görmemek imkansız olurdu, di mi...

Adı Tuğla'ydı, çünkü şehirde doğmuştu ve troller bambaşkalaşım kayaçları olduklarından yerel taşların doğasını alırlardı. Tuğla'nın dışı kirli turuncu renkteydi; yatay ve dikey çizgilerden ağ deseni vardı. Bir duvarın dibinde dursa onu görmek zor olurdu. Ama çoğu kişi Tuğla'yı görmezdi zaten. O, varlığı tüm düzgün vatandaşlara hakaret olan biriydi. Yani, onlara göre.

Cücelerin orda gördüü o maaden... Gerçek miydi? Gidip uzancaan ve güzel resimleri seyretceen bi yer buluyosun ve aniden bi cüce çukuruna geliyosun? Gerçek olamazdı! Yanıız... sokakta diyolardı ki trolün teki bi cüce çukuruna girmiş, he, ve herkes o trolü arıyodu şimdi, hem de elini sıkmak için diil... Diyolardı ki, Breş onu bulmayı cidden istiyomuş ve hiç de mutlu değilmiş. Troller, trol klanları hakkında zart zurt konuşan cücenin teki bi trol tarafından tepelendii için mutlu diillerdi, ööle mi? Deli miydi bunlar? Gerçi deli olsalar da olmasalar da fark etmezdi, çünki öyle bi soru sorma tarzları vardı ki yaraları aylarca iyileşmiyodu, bu yüzden yollarına çıkmamak en iyisiydi.

Diyer yandan... cüceler bi trolü diyerinden ayıramıyodu, di mi? Ve Tuula'yı kimse görmemişti. Bu yüzden normal davran, taam mı? Bi şey olmazdı. Bi şey olmıcaktı. Hem, bööle bi şey yapmış olamazdı, di mi...

Tuğla'nın aklına –*he, adım bu, biliyodum zaten*– çantasının dibinde hâlâ biraz beyaz toz olduğu geldi. Şimdi tek yapması gereken bir güvercin ürkütmek ve biraz içki bulmaktı, ne tür içki olursa. O zaman kendisini iyi hissedecekti. *He. İyi. Endişelencek bi şey yok.*

He.

Vimes parlak günışığına çıktığında, yaptığı ilk şey derin bir nefes almak oldu. İkinci şey ise kılıcını çekmek ve yaralı eli acıyınca irkilmek.

Temiz hava. Çare buydu. Yeraltında başı dönmeye başlamıştı ve elindeki minik kesik deli gibi kaşınıyordu. Igor'a bir baktırmalıydı. Aşağıdaki çamurdan *her şeyi* kapabilirdiniz.

Oh, bu daha iyiydi. Serinlediğini hissedebiliyordu. Yeraltı havası gerçekten tuhaf hissetmesine sebep olmuştu.

Kalabalık şimdi güruha dönüşmüştü. Bir daha bakınca, "erikli turta güruhu" diye nitelediği kalabalık türü olduğunu fark etti Vimes: Endişeli, tedirgin bir kalabalığı güruha dönüştürmek için pek az çaba gerekirdi; sağda bir bağrış, solda itiş kakış, *şuradan* fırlatılan bir şey... Böylece özenle, her bir tereddütlü ve sinirli birey, aslında var olmayan bir çoğunluğun içine çekilirdi.

Kayağantaş, gittikçe yükselen şamatadan tamamen bihabermişçesine, heykel gibi dikilmekteydi hâlâ. Ama Yüzükdöken... *Kahretsin!* Kalabalığın önündekilerle hararetli hararetli tartışmaktaydı! *Asla* tartışmazdınız! Asla olayın içine *çekilmezdiniz!*

"Onbaşı Yüzükdöken!" diye bağırdı Vimes. "Yanıma gel!"

Cüce dönerken yarım bir tuğla güruhun üzerinden süzülerek uçtu ve cücenin miğferine *bam!* diye çarptı.

Yüzükdöken ağaç gibi devrildi.

Kayağantaş o kadar hızlı hareket etti ki daha cüce yere düşemeden kalabalığı yarılamıştı. Kolunu cüce yığınına daldırdı ve debelenen bir şekli çekip çıkardı. Hızla döndü, kapanmaya henüz zaman bulamamış boşluktan ayaklarını yere vura vura geçti ve Yüzükdöken'in miğferi yuvarlanmayı bitirmeden, Vimes'ın önüne dikildi.

"Aferin çavuş," dedi Vimes ağzının köşesinden. "Bir sonraki kısım için planın var mıydı peki?"

"Ben daha çok takdik işlere bakarım efendim," dedi Kayağantaş.

Ah, pekâlâ. Böyle zamanlarda tartışmazdınız, geri adım atmazdınız.

Vimes rozetini çıkarıp kaldırdı.

"Bu cüce, bir bekçiye saldırdığı için tutuklandı!" diye bağırdı. "Kanuna namına, geçmemize izin verin!"

Vimes, herkes öğretmenin bu sefer çok ama *çok* kızdığını sezmiş çocuklar gibi sessizleşince şaşırdı. *Belki de rozetin üzerindeki sözcükler yüzünden*, diye düşündü. *Onları isteseniz de silemezsiniz.*

Oluşan sessizlikte, Kayağantaş'ın taş kadar sağlam nezaretindeki cücenin diğer elinden bir yarım tuğla daha düştü. Seneler sonra Vimes gözlerini yumacak ve tuğla yere düştüğünde çıkan çatırtıyı hâlâ hatırlayabiliyor olacaktı.

Angua, Yüzükdöken'i kucağına alıp kalktı. "Beyin sarsıntısı geçiriyor," dedi. "Ve bir anlığına dönüp bakmanızı öneririm efendim."

Vimes bir göz attı. Gayretkeş, ya da en azından Gayretkeş olabilecek, derilere bürünmüş bir cüce, kapının gölgesinde duruyordu. Kalabalık pürdikkat ona bakıyordu.

"Gitmemize *izin* mi veriyor?" dedi Angua'ya, başını şekle doğru sallayarak.

"Sanırım yapmamız gereken şey gitmek efendim, sizce de öyle değil mi?"

"O konuda haklısın çavuş. Kayağantaş, o küçük herifçioğlunu sıkı tut. Hep beraber Karakol'a gidiyoruz."

Kalabalık çıt çıkarmadan aralanıp geçmelerine izin verdi. Sessizlik ta Karakol'a kadar takip etti onları.

Orada...

...*Times*'tan Otto Chriek, ikonografı hazır, sokakta bekliyordu.

"Hayır Otto, asla olmaz!" dedi Vimes, ekibi yaklaşırken.

"Kamuya açık yolda dyuruyorum Bay Vimes," dedi Otto uysallıkla. "Lyutfen gülümseyin..."

Ve Otto, bir cüceyi havada tutan bir trolün resmini çekti...

Ah, pekâlâ, dedi Vimes kendi kendine. *Birinci sayfa böylece halloldu. Muhtemelen kahrolası karikatür de.*

Bir cüce hücrede, bir cüce Igor'un sevecen ellerine emanet, diye düşündü Vimes, ofisine giden merdivenleri tırmanırken. *En kötüsü bu da değil üstelik. O cüceler Gayretkeş'e* itaat ediyordu, *değil mi? Cüce, başını iki yana sallasa ne yaparlardı?*

Kendini sandalyesine öyle hızlı bıraktı ki sandalye otuz santim geriye sürüklendi.

Derin cücelerle daha önce de karşılaşmıştı. Tuhaf adamlar olsalar da onlarla başa çıkmayı başarmıştı. Alçak Kral da derin cüceydi ve Vimes, Domuzbaba sakallı, masallardan fırlamış gibi duran cücenin aslında ferasetli bir siyasetçi olduğu gerçeğini kabullendikten sonra, onunla yeterince anlaşabilmişti. Alçak Kral, vizyon sahibiydi. Dünya ile başa çıkabiliyordu. Hah! O, "ışığı görmüştü." Oysa yeni madendekiler...

Yüzlerce mumun ışığıyla pasparlak bir odada oturmalarına rağmen onları görememişti Vimes. *Grag*lar sivri tepeli siyah derilere büründüklerinden bu tuhaf gelmişti. Ama belki de bir tür mistik törendi? Mistik törenlerde kim anlam arardı? Ya da belki, aydınlığın ortasında daha fazla kutsal karanlık buluyordunuz? Işık ne kadar parlaksa gölge o kadar karanlık falan oluyordu?

Gayretkeş, Cüceceye *benzeyen* bir dilde konuşmuştu ve karanlık başlıklardan, aynı kısa, haşin hecelerle yanıtlar ve sorular gelmişti.

Bir noktada Vimes'tan, yukarıda söylediklerinin özünü tekrarlamasını istemişlerdi... şimdi çok çok uzak gelen bir zamanda söylediklerinin özünü. Vimes denileni yapmıştı ve Derin Cücece olarak düşünmeye başladığı dilde uzun, bitmek bilmez bir tartışma çıkmıştı. Ve Vimes bütün bu süre içinde, göremediği gözlerin onu pürdikkat izlediğini hissetmişti. Başının deli gibi ağrıması ve kollarında sancıların dolaşması durumu daha da beter etmişti.

Hepsi buydu işte. Onu anlamışlar mıydı? Bilmiyordu. Gayretkeş, büyük gönülsüzlükle kabul ettiklerini söylemişti. Etmişler miydi? Vimes'ın, gerçekte neler konuşulduğuna dair en ufak fikri yoktu. Sıfır. Havuç'un, kesinlikle müdahale edilmemiş bir suç mahalline ulaşmasına izni verecekler miydi? Vimes homurdandı. Hah... *Sizce*, beyler bayanlar?

Burnunu çimdikledi ve sonra sağ elindeki yaraya baktı. Igor "minik görünmed ıtırgan yaratıklar" hakkında uzun uzun söylenmişti ve muhtemelen her boy ve görünürlük hâlindeki tüm yaratıkları öldüren yakıcı bir merhem kullanmıştı. Yara beş dakika boyunca yedi cehennem gibi yanmıştı ama sonra tamamen gitmişti ve acısını da birlikte götürmüştü. Her neyse... Önemli olan, Bekçi Teşkilatı'nın bu olayı soruşturmayı resmen üstlenmiş olmasıydı.

Gelen Evrak tepsisindeki* yığının en tepesine bırakılmış kâğıt gözüne çarptı, homurdanarak eline aldı:

---

* Vimes'ın üç tepsisi vardı: Gelen Evrak, Giden Evrak ve Salla Gitsin. Sonuncusu, konuyla ilgili herhangi bir şey yapamayacak kadar meşgul, öfkeli, yorgun veya şaşkın olduğunda gelen evrakları koyduğu tepsiydi.

Alıcı: Dük Hazretleri Sör Samuel Vimes, Bekçi Teşkilatı Kumandanı
Gönderen: Bay A.E. Pessimal, Bekçi Teşkilatı Müfettişi

Dük Hazretleri,
Aşağıdaki soruların yanıtlarını mümkün olduğunca çabuk vermenizi istirham ederim:
1) Onbaşı "Nobby" Nobbs ne içindir? Adi hırsız olduğu bilinen bir şahsı neden çalıştırıyorsunuz?
2) Geniş Yol'da iki bekçi için zaman tuttum ve bir saat boyunca kimseyi tutuklamadılar. Bu, neden "zamanlarını ekonomik biçimde kullanmak" olarak sayılıyor?
3) Trol bekçilerin gözaltındaki trollere uyguladıkları şiddet aşırı görünüyor. Lütfen bu konuyu yorumlar mısınız?

...vesaire, vesaire. Okurken Vimes'ın ağzı bir karış açık kaldı. Tamam, adam bekçi değildi, *kesinlikle* değildi ama tamamen işlevsel bir beyni de *vardı* maalesef. Aman tanrılar, harcama kutusundan kaybolan parayı bile keşfetmişti! Vimes, Nobby'nin seneler içinde verdiği hizmetlerin arada bir harcama kutusundan para aşırmasını fazla fazla telafi ettiğini ve harcama kutusu meselesinin önemsiz bir can sıkıntısından ibaret olduğunu açıklasa, A.E. Pessimal anlar mıydı? Bu, *Vimes'ın* zamanını ekonomik olarak kullanmak olur muydu? *Hayır!*

Kâğıdı tepsiye geri koyarken, altındaki, Neşeli'nin el yazısını taşıyan kâğıt dikkatini çekti. Onu alıp okudu.

İki cüce ve bir trol, bu sabah "ailevi sebeplerden dolayı" istifa etmişti. *Lanet olsun.* Bunlarla birlikte bu hafta toplam yedi bekçi kaybetmişlerdi. Kahrolası Koom Vadisi her yere giriyordu. Gerçi... tanrılar biliyordu ya, merhum Butparalayan gibi bir cüceyi bir

avuç trole karşı *savunan* bir trol bekçi olmak eğlenceli olamazdı. Bir cüce bekçi olarak, salak erkek kardeşinizin söylediği bir şey yüzünden bir trol sokak çetesinden dayak yediğini duymak da daha eğlenceli değildi muhtemelen. Bazıları sorabilirdi: *Sen kimin tarafındasın? Bizimle değilsen karşımızdasın. Hah. Elma değilsen muzsun...*

Havuç sessizce içeri girdi ve masaya bir tabak bıraktı.

"Angua her şeyi anlattı," dedi. "Kutlarım efendim."

"Ne demek kutlarım?" dedi Vimes, sağlıklı bir sandviçten oluşan öğle yemeğine bakarak. "Neredeyse savaş çıkarıyordum!"

"Ah, ama onlar sizin blöf yaptığınızı bilmiyorlardı."

"Muhtemelen yapmıyordum çünkü." Vimes üstteki ekmek dilimi kaldırıp pastırmalı-marullu-domatesli sandviçine baktı ve içten içe gülümsedi. *Bizim iyi Neşeli...* Vimes'ın *sevdiği* türden bir pastırmalı-marullu-domatesli sandviçin nasıl olduğunu biliyordu: İki perperişan, pörsük sebzeyi bulmak için katman katman kızarmış, çıtır pastırma kaldırmanız gerekmeliydi. Hatta onları *hiç* fark etmemeliydiniz.

"Angua'yı alıp oraya gitmeni istiyorum," dedi. "Bir de... evet, Bekçi Yardımcısı Humpeding'i al. Bizim küçük Sally'mizi. Tam zamanında gelmiş bir vampire yaraşır bir iş ha? Bakalım ne kadar iyi bir bekçiymiş."

"Yalnızca o ikisini mi efendim?"

"Ee, evet. İkisinin de gece görüşü çok iyi, değil mi?" Vimes sandviçe baktı ve mırıldandı: "Ve yapay ışık götürmeyeceksiniz."

"*Karanlıkta* cinayet soruşturması mı yapacağız efendim?"

"Başka seçeneğim yoktu!" dedi Vimes hararetle. "Karşı tarafın ayak direteceği bir konuyu gördüğümde anlarım Yüzbaşı. Yapay ışık yok. *Budala aptallar* oynamak istiyorlarsa, tam adamıyım. Sen madenleri iyi bilirsin, iki hanımefendide de gece görüşü standart

pakete dâhil. En azından vampir için öyle. Angua da burnuyla görüyor. O kadar. Elinizden geleni yapın. Mekân o kahrolası parlayan böceklerle dolu. Onların da faydası dokunur belki."

"Kandilböcekleri mi var?" dedi Havuç. "Eh, o zaman bazı numaralar biliyorum efendim."

"Güzel. Cinayeti büyük bir trolün işlediğini ve sonra kaçtığını söylediler. Bundan ne çıkarabiliyorsan çıkar."

"Sally konusunda itirazlar olabilir efendim," dedi Havuç.

"Neden? Vampir olduğunu anlarlar mı?"

"Hayır efendim, sanmam ama..."

"O zaman söyleme," dedi Vimes. "Sen... demirdökümcüsün. Hangi, ee, aletleri kullandığın sana kalmış. Bunu gördün mü?" Asker kaçağı olarak düşünmemeye çalıştığı üç bekçi hakkındaki raporu havada salladı.

"Evet efendim. Ben de sizinle o konuda konuşmak istiyordum. Devriyeleri biraz değiştirmemizin faydası olabilir," dedi Havuç.

"Ne demek istiyorsun?"

"Yani... trollerle cücelerin birlikte devriyeye *çıkmayacağı* şekilde plan yapmak çok kolay olurdu efendim. Şey... çocukların bazıları diyor ki, bu şekilde plan yaparsak..."

Taş gibi bakışların karşısında Havuç cümlenin solup gitmesine izin verdi.

"Devriye planı yaparken, bekçilerin *türüne* asla dikkat etmedik Yüzbaşı," dedi Vimes, soğuk bir sesle. "Gnomlar hariç elbette."

"Ve bu örneğe dayanarak..." diye başladı Havuç.

"Saçmalama. Tipik bir gnomun odası, bir ayakkabı kutusunun iki katı kadar oluyor Yüzbaşı! Bak, bu fikrin aptalca olduğunu görmelisin. Üstelik tehlikeli bir aptallık. Sonunda trolü trolle, cüceyi cüceyle, insanı insanla devriyeye çıkarmak zorunda kalırız ve..."

"Şart değil efendim. İnsanlar her iki türle de devriyeye çıkabilir.

Vimes sandalyesinde öne eğildi. "Hayır, çıkamazlar! Bunun sağduyuyla ilgisi yok. Korkuyla ilgili bu! Bir cüceyle bir insanın birlikte devriye gezdiğini gören trol, 'işte düşman, bire karşı iki' diye düşünür. Bunun nereye gittiğini göremiyor musun? Bir bekçinin başı sıkışıp da destek kuvvet çağırmak için düdüğünü çaldığında, *doğru şekle sahip bekçilerin* gelmesini talep etmesini istemiyorum!" Birazcık sakinleşti, defterini açtı ve masaya fırlattı. "Şekillerden bahsetmişken... bunun anlamını ne? Madende gördüm. Miğferyaran adlı bir cüce de dökülmüş kahveyle çizdi. Ve... biliyor musun, bence çizdiğinin farkında bile değildi."

Havuç defteri aldı ve ciddi bir yüzle bir süre baktı.

"Maden simgesi efendim," dedi. 'Peşimizdeki Karanlık' anlamına geliyor."

"*Bu* ne anlama geliyor peki?"

"Şey, aşağıda işlerin çok kötü olduğu anlamına geliyor efendim," dedi Havuç kasvetle. "Eyvah eyvah..." Patlamasından korkarmış gibi, defteri yavaşça indirdi.

"Bir *cinayet* işlendi Yüzbaşı," diye işaret etti Vimes.

"Evet efendim. Ama bu daha da kötü bir şey anlamına geliyor. Maden simgeleri çok tuhaf bir olgudur."

"Kapının üzerinde de böyle bir simge vardı ama ondaki halkayı tek çizgi kesmişti. Yatay bir çizgi," diye ekledi Vimes.

"Ah, o 'Uzun Karanlık' simgesi olmalı efendim," dedi Havuç önemsemezce. "Yalnızca maden anlamına gelir. Endişelenecek bir şey değil."

"Ama diğeri endişelenecek bir şey, öyle mi? *Grag*ların, yanan mumlarla kuşatılmış hâlde bir odada oturmasıyla ilgisi var mı?"

Havuç'u şaşırtmak her zaman hoştu ve bu sefer *hayretler içinde* kalmış görünüyordu. "Bunu nasıl çözdünüz efendim?"

"Yalnızca sözcükler, Yüzbaşı," dedi Vimes elini sallayarak. "'Peşimizdeki Karanlık' kulağa hiç iyi gelmiyor. Ortalığı apaydınlık yapma zamanıdır belki? Onlarla görüştüğümde, mumlarla kuşatılmışlardı. Bir tür tören olabileceğini düşündüm."

"Olabilir," diye onayladı Havuç dikkatle. "Söylediğiniz için sağ olun efendim. Hazırlıklı giderim."

Havuç kapıya vardığında Vimes ekledi: "Bir şey daha, Yüzbaşı..."

"Evet efendim?"

Çıtır çıtır pastırmanın altından marul ve domates parçaları ayıklamakta olan Vimes başını sandviçinden kaldırmadı. "Bekçi olduğunu sakın unutma, tamam mı?"

Yepyeni, pasparlak plaka zırhı ve çorba çanağı model miğferiyle soyunma odasına girer girmez bir şeyler döndüğünü anladı Sally. Muhtelif türlerden bekçiler kayıtsız görünmeye çalışarak ortalarda dikiliyordu. Bekçiler kayıtsız görünmek konusunda hiçbir zaman başarılı olamamıştı.

Dolabına yaklaşan vampiri dikkatle izlediler, bu yüzden Sally kapağı büyük dikkatle açtı.

Raf sarımsak doluydu.

Hah. Demek başlıyor. Ne çabuk. İyi ki hazırlıklıydı...

Arkasında, orada burada, gülmemeye çalışan kişilerin hafif öksürükleri ve boğaz temizlemeleri duyuldu. Pis pis sırıtıyorlardı aynı zamanda; eğer kulak kabartmışsanız, pis sırıtışların çıkardığı küçük sesi de duyabilirdiniz.

İki eliyle dolabın içine uzandı ve iki şişman sarımsak aldı. Bütün gözler üzerindeydi, Sally odada yavaşça dolaşırken bütün bekçiler donakaldı.

Genç bekçilerden biri leş gibi sarımsak kokuyordu ve şimdi, kocaman sırıtışının kenarlarında aniden tedirginlik belirmişti. Bir kahkaha için her şeyi yapabilecek ahmaklardan birine benziyordu.

"Pardon bekçi bey, adın nedir?" dedi Sally uysal uysal.

"Şey... Fittly, küçükhanım."

"Bunları sen mi koydun?" diye sordu Sally. Köpekdişlerinin fark edilecek ölçüde uzamasına izin verdi.

"Ee... yalnızca şakaydı küçükhanım."

"Şakalık bir tarafı yok," dedi Sally tatlı tatlı. "Ben sarımsak severim. Sarımsağa *bayılırım*. Sen sevmez misin?"

"Ee, severim," dedi Fittly mutsuz mutsuz.

"Güzel," dedi Sally.

Adamı irkilten bir hızla bir baş sarımsağı ağzına tıktı ve sertçe ısırdı. Odada şimdi sarımsak çıtırtılarından başka ses yoktu.

Sonra yuttu.

"Eyvah eyvah, görgü kurallarını tamamen unuttum bekçi bey," dedi Sally, diğer sarımsağı uzatarak. "Bu da seninki."

Odadaki diğer bekçiler kahkahayı patlattı. Onlar da tüm diğer güruhlardan farksızdı: Durum tersine dönmüştü ve bu çok daha komikti. Bir parça güldürü, bir parça eğlence. Kimseye zararı yok, değil mi?

"Hadi ama Fittly!" dedi biri. "Gayet adil. O kendi sarımsağını yedi!" Sonra bir başkası, bir başkasının hep yaptığı gibi el çırparak tekrarlamaya başladı: "Ye! Ye!"

Fittly'nin kıpkırmızı kesilmesinden cesaret alan diğerleri de tekrarladı: "Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye! Ye!"

Seçeneği kalmayan Fittly tezahüratlar eşliğinde sarımsağı aldı, zorla ağzına soktu, sertçe ısırdı. Sally bir an sonra adamın gözlerinin irileştiğini gördü.

"Bekçi Yardımcısı Humpeding?"

Sally döndü. Tanrısal oranlara sahip genç bir adam* kapıda duruyordu. Diğer bekçilerin plaka zırhları kararmışken bu genç adamınki parlıyordu ve zincir zırhında da tek zerre pas yoktu.

"Her şey yolunda mı?" Adam, yere çökmüş, odaya sarımsak parçaları öksürmekte olan Fittly'ye göz attı ama bir şekilde onu göremedi.

"Ee... yolunda efendim," dedi Sally şaşkın şaşkın, Fittly kusmaya başlarken.

"Daha önce tanışmıştık. Herkes bana Yüzbaşı Havuç der. Benimle gel lütfen."

Ana ofise vardıklarında Havuç durdu ve döndü. "Pekâlâ bekçi yardımcısı... Önceden bir baş sarımsak hazırlamıştın, değil mi? Bana öyle bakma. Bugün meydana sebze arabası kurulmuş, çözmek zor değil."

"Şey, Çavuş Angua beni uyarmıştı ve..."

"Ee?"

"Ben de turptan, bir baş sarımsak oydum efendim."

"Peki Fittly'ye verdiğin şey?"

"Ah, o da oyulmuş turp. Ben sarımsağa dokunmamaya çalışıyorum efendim," dedi Sally. *Aman tanrılar, bu adam cidden yakışıklıydı...*

"Gerçekten mi? Yalnızca turp mu? Bekçi Fittly'ye dokunmuş gibi görünüyor?" dedi Havuç

"Eh, içine birkaç tane de süs biberi tohumu koydum," diye ekledi Sally. "Otuz kadar sanırım."

"Ah? Bunu neden yaptın peki?"

"Şey, yani... bilirsiniz efendim," dedi Sally masumiyet saçarak. "Bir parça güldürü, bir parça eğlence. Kimseye zararı dokunmaz, değil mi?"

---

* *Klas* tanrıların oranlarına sahip tabii. Dokunaçlı türden olanların değil.

Yüzbaşı bunu düşündü.

"O zaman burada bırakalım," dedi. "Şimdi, bekçi yardımcısı... daha önce hiç ceset gördün mü?"

Sally onun ciddi olup olmadığını anlamak için bekledi. Görünüşe göre ciddiydi.

"Tam olarak gördüğümü söyleyemem, hayır efendim," dedi.

Vimes ikindi boyunca endişelendi durdu. İlgilenmesi gereken evrak işleri vardı elbette. Evrak işi her zaman vardı. Evrak tepsileri yalnızca başlangıçtı; zamanla birbirine girmiş yığın yığın evrak, bir duvarın dibine onu suçlarcasına dizilmişti.* Onları halletmesi gerektiğini biliyordu. Tutuklama emirleri, bordrolar, Teşkilat emirleri, imzalar... Bekçi Teşkilatı'nı, bir grup meraklı turşucu külhanbeyi değil de bir *güvenlik gücü* hâline getiren şey bunlardı. Evrak işi... Tonlarca olmaları gerekiyordu ve hepsi onun imzasını istiyordu.

Tutuklama Defterlerini, Vaka Defterini, hatta Kayıp Eşya Defterini imzaladı. Kayıp Eşya Defteri! Eski günlerde böyle bir defter yoktu. Biri küçük bir eşya kaybettiğinden yakınarak gelirse, Nobby Nobbs'u başaşağı çevirip silkeler, sonra da düşenleri ayıklardınız.

Ama şimdilerde, işe aldığı bekçilerin üçte ikisini tanımıyordu. Yani, ne zaman durup ne zaman kaçacaklarını, ne zaman yalan söyleyip ne zaman ödlerinin patladığını kestirmesini sağlayan küçük ipuçlarını bilmek anlamında tanımak. Artık onun teşkilatı değildi bu. Şehrin teşkilatıydı. Vimes onu *yönetiyordu* yalnızca.

Karakol çavuşunun raporlarını, nöbet subayının raporlarını,

* Vimes aslında bir süredir Temiz Masa Politikası uyguluyordu ama beceremediği şey, Temiz Yer Stratejisiydi.

hastalık raporlarını, disiplin raporlarını, harcama kutusu raporlarını gözden geçirdi...

"Tirili-tirili-tirili..."

Vimes, Ahududu'yu masaya çarptı ve son birkaç gündür kâğıt ağırlığı olarak kullandığı küçük cüce ekmeği somununu eline aldı.

"Ya kapanırsın ya ölürsün," diye hırladı.

"Bak şimdi, *birazcık* kızgın olduğunu görebiliyorum," dedi cin, yaklaşan somuna bakarak, "ama duruma bir de benim açımdan bakmanı rica edebilir miyim? Bu benim *işim. Kimliğim.* Varım, öyleyse düşünüyorum. Ve benim düşünceme göre, ikimiz gül gibi geçinip gidebiliriz. Tek gereken, kullanım kılavuzunu... Lütfen, hayır! Sana gerçekten yardımcı olabilirim!"

Vimes somunu indirecekken duraksadı, sonra dikkatle kenara koydu.

"Nasıl?" dedi.

"Sayıları yanlış topluyorsun," dedi cin. "Bazen elde birleri unutuyorsun."

"*Sen* bunu nereden biliyorsun peki?" diye sordu Vimes.

"Kendi kendine mırıldanıyorsun çünkü," dedi cin.

"*Gizli gizli beni mi dinliyorsun?*"

"Bu benim işim! Kulaklarımı da kapatamam ya! Dinlemek zorundayım! Randevulardan bu şekilde haberim oluyor!"

Vimes, Muhtelif Harcama Defterini aldı ve karman çorman rakam sütunlarına göz attı. Çocukluğundan beri toplama çıkarma yeteneğiyle gurur duyardı. Evet, biraz ağır aksak ilerlediği doğruydu ama nihayetinde sonuca *varırdı.*

"Benden daha iyi yapabileceğini mi düşünüyorsun?" dedi.

"Beni dışarı sal ve elime bir kurşunkalem ver!" dedi cin.

Vimes omuzlarını silkti. Çok tuhaf bir gün olmuştu zaten. Küçük kafesin kapısını açtı.

Cin çok soluk yeşil ve yarı saydamdı, âdeta renkli havadan yapılmış gibi görünen bir yaratıktı. Ama kısacık kurşunkalemi tutmayı başardı. Muhtelif Harcama Defterindeki sayı sütunları boyunca ileri geri koştu. Kendi kendine mırıldandığını duyunca Vimes memnun oldu.

"Üç dolar beş peni eksik," diye raporladı cin, birkaç saniye sonra.

"Sorun yok demek ki," dedi Vimes.

"Ama eksik paranın açıklaması yok!"

"Hayır, var," dedi Vimes. "Nobby'dir. Hep o çalar. Dört dolar elli peniden fazlasını asla çalmaz."

"Disiplin görüşmesi için randevu kaydedeyim mi?" dedi cin umutla.

"Elbette hayır. Onay imzamı atıyorum. Şey, teşekkür ederim. Bordro Defterlerini de halleder misin?"

Cin gülümsedi. "Kesinlikle!"

Yaratık mutluluk içinde rakamlar çiziktirirken Vimes gidip pencerenin önünde durdu.

Kanunumuzu kabul etmiyorlar ve şehrimizin altını oyuyorlar. Bunlar, diğer cüceleri hizada tutmayı amaçlayan bir avuç derin cüce değil. Bu tüneller ne kadar yaygın? Cüceler deli gibi kazar. Ama neden burada? Ne arıyorlar? Bu şehrin altında hazine yok, uyuyan ejderha yok, gizli krallık yok. Yalnızca su, çamur ve karanlık var.

Ne kadar uzağa gidiyorlar? Fazla olam... Dur bir dakika, bunu biliyoruz, *değil mi? Biliyoruz! Bugünün Bekçi Teşkilatı'nda sayıları, rakamları biliyoruz!*

"Cin?" dedi dönerek.

"Evet, Bay Adınızı Giriniz?"

"Köşedeki şu büyük kâğıt yığınını görüyor musun?" dedi Vimes, işaret ederek. "Orada bir yerde, son altı ayın kapı nöbetçileri-

nin raporları var. Onları geçen haftakilerle karşılaştırabilir misin? Şehirden ayrılan tezek arabalarının sayısını karşılaştırmanı istiyorum."

"**Tezek Arabası** Kök Sözlükte Bulunamadı. Argo Sözlükte Aranıyor... mip... mip... mip... **Tezek Arabası:** (isim) Gece toplanan dışkıları taşımak için kullanılan araba. *bkz:* Bal Arabası, Pekmez Arabası, Gece Servisi, Dışkı Arabası, vesaire," dedi cin.

"Aynen," dedi, daha önce Gece Servisini duymamış olan Vimes.* "Yapabilir misin?"

"Ah, evet!" dedi cin. "Cinişlemsel Ajanda 5.0 Ahududu'yu kullandığınız için teşekkür ederiz, en ileri model teknoloji..."

"Tamam, rica ederim. Merkezyönü Kapısı'ndakilere bak yalnızca. Pekmez Sokak'a en yakın kapı o."

"O zaman geri çekilmeni tavsiye ederim, Bay Adınızı Giriniz," dedi cin.

"Neden?"

Cin, yığına sıçradı. Bazı hışırtılar çıktı, birkaç fare yığından çıkıp kaçıştı... ve yığın patladı. Vimes telaşla gerilerken havaya kâğıtlar saçıldı, sonra da soluk yeşil bir bulutun üzerinde, havada kaldı.

Vimes kapılarda rapor tutulmasını emretmişti ama raporları okuyacağından değil. Daha ziyade, nöbetçiler dikkat kesilsin diye. Kapı nöbetçiliğinin güvenlikle alakası yoktu. Ankh-Morpork öyle açık bir şehirdi ki duvarsız sayılırdı. Fakat araba kayıtları işe yarıyordu: Bekçilerin görev başında uyumasını engelliyordu ve onlara, kapıdan geçenleri sorgulamaları için bahane veriyordu.

Atıkların taşınması şarttı. Bu kadar. Burası bir şehirdi ne de olsa. Eğer nehirden uzakta oturuyorsanız, bunu ancak arabalarla

* Orijinalinde "midnight special" diye geçen ifade, İngiliz argosunda "gece ansızın gelen ishal" anlamına geliyor. [E.N.]

yapabiliyordunuz. *Kahretsin*, diye düşündü, *nakledilen taş ve kereste miktarında da herhangi bir yükseliş olup olmadığını sormalıydım cine.* Çukuru *çamura* kazdıklarına göre onu açık tutabilmeleri de gerekirdi, değil mi?

Havada süzülüp dolanan kâğıtlar *şak* diye yığınlara dönüştü yeniden. Yeşil pus hafif bir *zzzzp!* sesiyle küçüldü ve minik cin, gururdan şişip patlayacakmışçasına önünde bitti.

"Altı ay kadar önce, gecede yaklaşık 1,1 tezek arabası artışı olmuş!" diye ilan etti. "Teşekkür ederim Bay Adınızı Giriniz! *Cogito ergo sum*, Bay Adınızı Giriniz. Varım, öyleyse toplama yaparım!"

"Tamam, evet, teşekkür ederim," dedi Vimes. *Hmm. Gecede bir arabadan biraz fazlası yani. O arabalar birkaç ton taşıyabiliyor. Bundan pek bir şey çıkmaz. Belki de o kapının yakınlarında yaşayanlar feci ishal olmuştu, değil mi? Ama... Elbette... Cücelerin yerinde olsam ben ne yapardım? Atıkları en yakın kapıdan* yollamazdım. *Tam olarak bu. Ama... aman tanrılar... yeterince yaygın bir kazı alanları varsa, atıkları herhangi bir yere bırakabilirler.*

"Cin, acaba sen..." Vimes duraksadı. "Ee, senin bir adın falan yok mu?"

"Ad mı, Bay Adınızı Giriniz?" dedi cin şaşkın şaşkın. "Ah, hayır. Benden yüzlerce üretiyorlar. Beni adlandırmak biraz aptalca olurdu."

"O zaman sana Ahududu diyeceğim. Ahududu, bu sayıları bana şehrin *her kapısı* için hesaplayabilir misin? Bir de kereste ve taş arabalarının sayılarını?"

"Biraz zaman alır Bay Adınızı Giriniz ama evet! Zevkle hesaplarım!"

"Hazır hesaplarken, çöküntülere dair rapor var mı, ona da bakıver. Çöken duvarlar, çatlayan evler falan."

"Elbette Bay Adınızı Giriniz. Bana güvenebilirsin Bay Adınızı Giriniz!"

"Hadi madem!"

"Başüstüne Bay Adınızı Giriniz! Teşekkür ederim Bay Adınızı Giriniz. Sınırlanmadığım zaman çok daha iyi düşünebiliyorum Bay Adınızı Giriniz!"

Zzzzp! Kâğıtlar uçuşmaya başladı.

Eh, kimin aklına gelirdi ki? diye düşündü Vimes. *Kahrolası şey bir işe yarayabilir belki de.*

Konuşma borusundan ıslık geldi. Vimes boruyu kancasından aldı ve "Vimes," dedi.

"*Times*'ın akşam baskısı geldi efendim," dedi Çavuş Dibiküçük'ün uzak sesi. Endişeli gibiydi.

"Tamam. Yukarı yolla."

"Bir de, sizinle görüşmek isteyen iki kişi var." Şimdi sesi ihtiyatlıydı.

"Seni duyabiliyorlar mı?" dedi Vimes.

"Sorun değil efendim. İkisi de trol. Sizinle şahsen görüşmek istiyorlar. Size mesaj getirdiklerini söylüyorlar."

"Sorun çıkaracakmış gibi mi görünüyorlar?"

"Hem de *nasıl* efendim."

"Geliyorum."

Vimes boruyu kancasına astı. Mesaj getiren troller ha? Edebiyat Kulübü Öğle Yemeği Daveti getirmiş olamazlardı muhtemelen.

"Ahududu?" dedi.

Soluk yeşil bulanıklık bir kez daha küçülerek sırıtkan bir cine dönüştü.

"Sayıları buldum Bay Adınızı Giriniz. Üzerlerinde çalışıyordum!" dedi ve bir bekçi selamı çaktı.

"Güzel. Ama şimdi kutuya geri dön, tamam mı? Dışarı çıkıyoruz."

"Kesinlikle Bay Adınızı Giriniz! Ahududu'yu seçtiğiniz için teşekkür..."

Vimes kutuyu cebine tıktı ve alt kata indi.

Ana ofise, nöbetçi bekçinin kullandığı karşılama masasının dışında beş altı küçük masa daha yerleştirilmişti ve burada bekçiler, bekçiliğin *gerçekten* zorlu işlerini –örneğin noktalama işaretlerini cümleye doğru şekilde yerleştirme işlerini falan– yapıyordu. Ana odaya açılan pek çok başka oda ve koridor vardı. Tüm bunların faydalı bir sonucu, burada olan her şeyin kısa zamanda pek çok kişinin dikkatini çekmesiydi.

Bu iki trol sorun çıkarmaya niyetliyse bunun için kötü bir zaman seçmişlerdi. Tam vardiya değişimi vaktiydi. Şu anda, muhtelif boy ve ebatlarda yedi sekiz bekçi, kasıla kasıla yerlerinde dikilen trolleri izlemekteydi büyük kuşkuyla.

Kendi suçlarıydı ama. Bunlar *kötü* trollerdi. En azından, öyle düşünülmesini istemişlerdi. Ama yanlış yapıyorlardı. Vimes kötü trol görmüştü ve bunlar onların yanına bile yaklaşamıyordu. Denemişlerdi. Ah, çaba göstermişlerdi hatta. Başları ve omuzları liken kaplıydı. Vücutları klan grafitileriyle bezeliydi. Hatta bir tanesi, taş kadar havalı bir trol imajı için kolunu kazıtmıştı ve bu canını acıtmış olmalıydı. Ve insan veya cüce kafataslarından yapılmış geleneksel kemeri takmak, takan trolün topukları yolda oyuklar açа açа en yakın kodese tıkılmasına, maymun kafatası kullanmaksa kullanan trolün adli antropolojiden anlamayan cücelerin pususuna düşmesine yol açabileceğinden, bu troller... Vimes sırıttı. Bu delikanlılar, eyvah eyvah... Koyun ve keçi kafatasları ile ellerinden geleni yapmıştı. *Aferin çocuklar, bu cidden çoook ürkünç.*

Moral bozucuydu bir yandan da. Eski zamanların kötü trolleri

böyle şeylerle uğraşmazdı. Onlar, sizin kolunuzla sizin kafanıza vururdu; ta ki siz mesajı alana kadar.

"Ee beyler?" dedi. "Ben Vimes."

Troller liken perdeleri arasından birbirlerine baktılar ve biri kaybetti.

"Bay Krizopras senlen görüşmek istiyo," dedi kaybeden trol, surat asarak.

"Yok ya?" dedi Vimes.

"Senlen *şindi* görüşmek istiyo," dedi trol.

"Eh, oturduğum yeri biliyor," dedi Vimes.

"*Aynen. Evini biliyo.*"

Sessizliğe kurşun gibi düşen üç kelime. Trolün söyleme tarzıydı mesele. İntihara meyilli bir tarzdı.

Sessizliği, yerine oturtulan sürgülerin çeliksi tangırtısı ve ardından gelen bir tıkırtı bozdu. Troller döndü. Çavuş Kayağantaş, Karakol'un büyük, çift kanatlı, kalın kapısının kilidinden anahtarı çıkarmaktaydı.

Döndü ve ağır ellerini trollerin omuzlarına indirdi.

"Çocuklar," dedi içini çekerek, "kalın kafalılılık konusunda doktora porgramı sunulsa siz kurşunkalem bile bulamazdınız."

Pek de örtülü olmayan tehdidi savuran trol, bir hata daha yaptı. Kollarını kıpırdatmasına sebep olan şey dehşet de olabilirdi, aptalca bir maçoluk da... ama ne olursa olsun, beyin hücreleri işleyen biri, kollarını kesinlikle kaldırmazdı; yani troller için saldırı pozisyonu anlamına gelen duruşu almazdı.

Kayağantaş'ın kolu bir bulanıklık hâlinde uçtu ve trolün kafatası ile buluştuğunda çıkan çatırtı mobilyaları sarstı.

Vimes ağzını açtı... ama sonra kapattı. Trolce, çok *fiziksel* bir dildi. Ve trollerin kültürel geleneklerine saygı göstermek zorundaydınız, değil mi? Kültürel geleneklere sahip olanlar yalnızca

cüceler değildi. Dahası, bir trolün kafatasını balyoz ve keskiyle bile kıramazdınız. *Ayrıca o trol senin aileni tehdit etti*, diye ekledi beyninin arkası. *Yediği yumruğu hak etti!*

Elindeki yara sancıdı ve kafasına bir ağrı saplandı. *Ah, lanet olsun! Igor merhemin işe yarayacağını söylemişti!*

Yumruğu yiyen trol bir iki saniye sallandı ve sonra kaskatı hâlde, yüzüstü düştü.

Kayağantaş, Vimes'ın yanına yürüdü ve geçerken yerdeki trole bir tekme salladı.

"Özür dilerim efendim," dedi ve elini miğferine bam diye çarparak selam çaktı. "Görgü kurallarını hiç bilmiyo bunlar."

"Tamam, bu kadarı yeterli," dedi Vimes. Aniden yapayalnız kalmış olan diğer ulağa döndü. "Krizopras beni *neden* görmek istiyor?"

"Efendim, bunu bu Mankafa Biraderlere söylemezdi, di mi..." dedi Kayağantaş, korkunç bir yüz ifadesiyle sırıtarak. Diğer trolde kasıntılıktan eser kalmamıştı.

"Tek bildiim şey," diye mırıldandı ulak, aksiliğe sığınarak, "şu ünlü *horu*gun öldürülmesi hakkında olduu."

Sözcüğü duyan cücelerin gözleri daha da kısıldı. Bu *çok* kötü bir sözcüktü.

"Eyvah eyvah ey..." Kayağantaş duraksadı.

"...vah," dedi Vimes ağzının köşesinden.

"...vah!" dedi Kayağantaş zaferle. "Bugün bissürü arkadaş ediniyosun!"

"Görüşme nerede olacak?" dedi Vimes.

"Vadeli Domuz İşlemleri Borsası'nın debosunda," dedi trol. "Yanlız gelcen." Duraksadı, nasıl bir durumun içinde olduğunun farkına vardı ve ekledi: "Senin için de sorun olmıycaksa yani."

"Git ve patronuna, o tarafa doğru bir gezintiye çıkabileceğimi

söyle, tamam mı?" dedi Vimes. "Şimdi yaylan. Çıkmasına izin ver çavuş."

"Çöpünü de al, evine götür!" diye gürledi Kayağantaş. Sonra da kapı kanatlarını, gazi yoldaşının ağırlığı altında iki büklüm olmuş trolün ardından güm diye kapattı.

"Pekâlâ," dedi Vimes, gerilim yatışırken. "Trolü duydunuz. İyi bir vatandaş, Bekçi Teşkilatı'na yardımcı olmak istiyor. Ben gidip adamın ne diyeceğine..."

Gözüne, *Times*'ın masaya serilmiş birinci sayfası ilişti. *Ah, lanet olsun*, diye düşündü bıkkınlık içinde. *Böyle bir zamanda hem de! Trol subay, cüceyi havaya kaldırmış!*

"Kayağantaş bayağı güzel çıkmış," dedi Çavuş Neşeli Dibiküçük tedirginlikle.

"*Kanunun Uzun Kolu* ha?" diye yüksek sesle okudu Vimes. "Komik mi bu şimdi?"

"Manşetleri yazan kişiler için komik muhtemelen," dedi Neşeli.

"*Butparalayan Öldürüldü. Bekçiler Soruşturuyor*," diye okumaya devam etti Vimes. "Bunu nereden öğrendiler ki? Onlara kim söyledi? Bugün ne yapacağımı öğrenmek için *Times* okumam gerekecek yakında!" Gazeteyi masaya fırlattı. "Şu anda bilmem gereken önemli bir şey var mı?"

"Çavuş Colon diyor ki, bir soygun olmuş... şeyde... Kraliyet..." diye başladı Neşeli ama Vimes elini sallayarak susturdu onu.

"Soygunlardan daha önemli demek istiyorum," dedi.

"Şey, ben size o notu gönderdiğimden beri iki bekçi daha istifa etti," dedi Neşeli. "Kokoreç Sokak Karakolu'ndan Onbaşı Yüzükdöken ve Bekçi Şist. İkisi de, ee... kişisel sebeplerden dolayı diyor efendim."

"Şist iyi bekçiydi!" diye gürledi Kayağantaş, kafasını iki yana sallayarak.

"Bunun yerine, iyi bir *trol* olmayı tercih etmiş gibi," dedi Vimes. Arkasında bir hareketlenme sezdi. Hâlâ seyircileri vardı. *Ah, pekâlâ... Söylev zamanı.*

"Bakın, cüce ve trol bekçiler için zor bir zaman olduğunu biliyorum," dedi genel olarak tüm odaya. "Sırf bacak aranıza tekme sallamaya çalışıyor diye kendi türünüzden birini copunuzla okşamak, düşmanla bir olmak gibi geliyor olabilir, onu da biliyorum. İnsanlar için de kolay değil ama sizin için çok daha zor. Rozetiniz şu anda biraz fazla ağır çekiyor, değil mi? Irkdaşlarınızın size baktığını ve kimin tarafında olduğunuzu merak ettiğini görebiliyorsunuz, değil mi? Eh, siz *vatandaşların* tarafındasınız ve o taraf, kanunun tarafı olmalı. *Tüm* vatandaşların diyorum; şu anda güruhun arkasında kalanların, korku ve şaşkınlık yaşayanların, geceleri dışarı çıkmaya ürkenlerin. Komik ama, dışarıda önünüze çıkıp özsavunmalarını peşinen alanlar da vatandaş. Ve kendileri bunu hatırlamadıkları için, biraz sakinleşmelerini sağlayarak onlara iyilik yapıyorsunuz aslında. Bunu aklınızdan çıkarmayın ve birliğinizi bozmayın. İhtiyar anacığınızın başına bir şey gelmediğinden emin olmak için evde kalmanız gerektiğini düşünüyor olabilirsiniz. Ya da... bir güruha karşı siz, tek başınıza ne yapabilirsiniz? Değil mi? Ama birlikte, işlerin o raddeye varmasını engelleyebiliriz. Su, yolunda akacak. Hepimizin aşırı çalıştığını biliyorum fakat şu anda her birinize ayrı ayrı ihtiyacım var ve karşılığında da yarın reçel ve beleş bira olacak. Fazla Mesai Defterlerini imzalarken birazcık körleşebilirim bile, kimbilir! Anladınız mı? Fakat, her ne ve her *kim* olursanız olun, şunu bilmenizi istiyorum: Bir kan davasını bin kilometre uzağa ve bin senenin ötesine taşıyan ahmaklara hiç sabrım yok. Burası Ankh-Morpork, Koom Vadisi değil. Bu gecenin kötü bir gece olacağını *biliyorsunuz.* Ama ben, görev başında olacağım. Siz de

görevinizin başında olursanız, o zaman, ben sizin arkanızı kollarken sizin de benim arkamı kollayacağınıza güvenebileceğimi bilmek isterim. Size güvenemeyeceksem, sizi etrafımda görmek istemiyorum. Sorusu olan?"

Benzer durumlarda hep olduğu gibi, mahcup bir sessizlik yaşandı.

Sonra bir el kalktı. Bir cüceye aitti.

"*Gragı* bir trolün öldürdüğü doğru mu?" diye sordu. Bekçilerden mırıltılar yükseldi ve cüce biraz daha az çekingen bir sesle, "Eh, *kendisi* sordu!" dedi.

"Yüzbaşı Havuç vakayı soruşturuyor," dedi Vimes. "Şu anda hâlâ karanlıktayız. Ama gerçekten de bir cinayet işlenmişse, ne boyda ve şekilde olursa olsun, kim ve nerede olursa olsun, katilin adalete teslim edilmesini *sağlayacağım*. Bu konuda garanti verebilirim size. *Kişisel* olarak garanti veririm. Bu sizin için yeterli mi?"

Havadaki genel değişim, yeterli olduğunu anlatıyordu.

"Güzel," dedi Vimes. "Şimdi gidin ve bekçilik yapın. Hadi bakalım!"

Oda, virgülü nereye koymaları gerektiği gibi zorlu sorunlarla uğraşmakta olanlar dışında boşaldı.

"Ee... serbestçen konuşabilir miyim efendim?" dedi Kayağantaş, yumruklarına dayana dayana yaklaşarak.

Vimes ona baktı. *Seni ilk gördüğümde, bekçi köpeği gibi duvara zincirlenmiştin ve homurdanmak dışında pek konuşmuyordun*, diye düşündü. *Huylu huyundan vazgeçebiliyor, değil mi?*

"Evet, elbette," dedi.

"Ciddi diilsiniz, di mi? Krizopras gibi bir koprolitin peşine düşmiyceksiniz, di mi efendim?"

"Bana en kötü ne yapabilir ki?"

"Kafanızı koparır ve etinizden kıyma, kemiklerinizden çorba yapar efendim," dedi Kayağantaş hemen. "Trol olsaydınız da, tüm dişlerinizi söküp kol düğmesi yapardı."

"Bunu neden yapmak istesin? Aramızda savaş çıkarmak mı istiyor? Bu onun tarzı değil. Beni randevu vererek öldürmez, değil mi? *Kendisi* benimle konuşmak istiyor. Vakayla ilgili olmalı. Belki bir şey biliyordur. Gitmemeyi göze alamam. Ama senin de gelmeni istiyorum. Bir ekip topla lütfen."

Yanına ekip almak sağduyulu olurdu, bunu itiraf ediyordu. Şu anda sokaklar fazla... gergindi. Yalnızca Kayağantaş ve şu anda yapacak işi olmayanlardan derleyeceği bir ekip yeterdi hatta. Bekçi Teşkilatı hakkında şunu söyleyebilirdiniz: Halkın her kesimini temsil *ediyordu* gerçekten. "Öteki"nin görünümüne dayanarak siyaset yapıyorsanız bile *Teşkilat'ın* herhangi bir şeklin tarafında olduğunu öne süremezdiniz. Bu, sürdürülmeye değer bir uygulamaydı.

Dışarısı şimdi biraz daha sakindi, sokaklar daha boştu. Ve bu *hiç* iyi işaret değildi. Nasıl ki örümcekler yarın yağacak yağmuru sezebiliyorsa, Ankh-Morpork da sorun çıkacağını sezerdi.

Bu da ne?

Yaratık, bir zihnin içinde yüzüyordu. Evrenin başlangıcından beri binlerce zihin görmüştü ama bu *zihinde bir tuhaflık vardı.*

Bir... şehre benziyordu. Gece yarısı yağmurunun perdesi ardında hayaletsi, dalgalanan binalar görüyordu. Ama elbette, birbirine benzeyen iki *zihin bile bulamazdınız.*

Yaratık yaşlıydı. Gerçi... çok uzun zamandır var olduğunu söylemek daha doğru olabilirdi aslında. Her şey başlarken ve ilkel zihin bulutları yoğunlaşarak tanrılara, iblislere ve her düzeyden ruha

dönüşürken, bu yaratık büyük zihin çökeltilerinden uzak durmuştu. Böylece evrene amaçsızca, herhangi bir görevi veya bağlantısı olmadan katılmıştı: Özgürce gezinen bir varlık zerresi, doğru türden zihin arayan bir tür karmaşık düşünce gibi, uyabildiği yere giriyor... Şu anda, yani yaklaşık olarak son on bin senedir, batıl inanç olarak çalışıyordu.

Ve şimdi bu tuhaf, karanlık şehirdeydi. Etrafında hareketlilik vardı. Mekân canlıydı.

Ve yağmur yağıyordu.

Tam o sırada, bir anlığına, açık bir kapı sezdi. Kullanışlı bir öfke patlaması yaşadı. Fakat tam da fırsattan faydalanmak için sıçrarken, güçlü ve görünmez bir şey onu tutup fırlattı.

Tuhaf...

Yaratık, kuyruğunu savurarak, bir ara geçitte kayboldu.

Vadeli Domuz İşlemleri Borsası... Bu, *o* şeylerden biriydi; büyüyle fazla uzun süre yaşamış bir şehirde gördüğünüz türden bir şey. Doğaüstü mantık, eğer mantık denebilirse tabii, şuydu: Domuz, şehirde önemli bir emtiaydı ve gelecekteki domuz bile, hatta belki henüz doğmamış domuz bile, tüccarlar arasında sürekli el değiştirirdi. Dolayısıyla *bir yerde* var olması gerekiyordu. İşte böylece Vadeli Domuz İşlemleri Borsası deposu doğmuştu ve zamanda geri giden domuzlar için deponun içi buz gibi soğuk tutuluyordu. Soğuk depo olarak, popüler bir mekândı; hızlı düşünmek isteyen troller oraya giderdi.

Sorunlu bölgelerden uzak olmasına rağmen, burada da sokaktan geçenler ihtiyatlıydı.

Ve şu anda, Vimes ile karışık ekibinin depo kapılarından birinin önüne gelip durmasını ihtiyatla izlemekteydiler.

"Bence en azından birimiz sizle içeri gelmeliyiz," diye gürledi Kayağantaş, anaç tavuk kadar koruyucu bir tavırla. "Krizopras yalnız olmıcaktır, bahse girebilirim." Bir kuşatma silahından dönüştürerek şahsen yaptığı –ve barışı *parçalayarak* getirdiği için bu ismi taktığı– arbaleti Parışçı'yı omzundan indirdi. Arbaletin fırlattığı oklar ivmenin gücüyle havada parçalanırdı ve bir kapıyı yalnızca çerçevesinden sökmekle kalmaz, kibrit çöpünden daha büyük nesneler dünyasından da silerdi. İnanılmaz isabet yoksunluğu, Parışçı'nın cazibelerinden biriydi. Ekibin geri kalanı çabucak Kayağantaş'ın arkasına saklandı.

"O zaman yalnızca sen gel çavuş," dedi Vimes. "Kalanlar, yalnızca çığlık duyarlarsa içeri dalsın. *Benim* çığlıklarımı yani." Duraksadı ve sonra, hâlâ kendi kendine mırıldanmakta olan Ahududu'yu çıkardı. "Kimse beni rahatsız etmesin, anladın mı?"

"Peki, Bay Adınızı Giriniz! *Mırıl da mırıl...*"

Vimes kapıyı çekip açtı. Soğuk, ölü hava üzerine aktı. Ayaklarının altında kalın bir kırağı tabakası çıtırdadı. Nefesi hemen buğulandı.

Vadeli Domuz İşlemleri Borsası deposundan nefret ediyordu. Havada asılı duran ve her geçen gün daha fazla gerçeklik biriktiren henüz var olmamış yarı saydam et parçaları, hava sıcaklığıyla alakası olmayan sebeplerden dolayı Vimes'ın tüylerini ürpertiyordu. Sam Vimes çıtır kızartılmış pastırmayı başlı başına bir besin grubu sayardı ve pastırmanın zamanda geriye yolculuk etmesine tanık olmak, midesini yanlış şekillerde kaldırıyordu.

Birkaç adım attı ve soğuk, rutubetli grilikte etrafına bakındı.

"Ben Kumandan Vimes!" diye ilan etti, kendisini biraz aptal gibi hissederek.

Burada, kapılardan uzakta, dizlerine dek gelen buz gibi bir sis tabakası asılıydı. İki trol, sisleri yara yara ona doğru yürüdü. Bun-

ların da liken kaplı olduğunu gördü Vimes. Bunlar da klan grafitisi yaptırmıştı. Daha fazla koyun kafatası kuşanmışlardı.

"Silahları burda bırakın," diye gürledi biri.

"Meee!" dedi Vimes alayla, iki trolün arasına doğru yürüyerek.

Arkasından bir tıkırtı geldi ve özgür kalmaya can atan gergin çelik tellerin hafif uğultusu duyuldu. Kayağantaş yayı omuzlamıştı.

"İstersen benimkini almaya çalış," dedi.

Vimes daha ileride, sislerin içinde bir grup trol gördü. Bir iki tanesi kiralık korumaya benziyordu. Ama diğerleri... İçini çekti. Kayağantaş o şeyi bu yöne doğru ateşlerse, şehirdeki örgütlü suçların büyük kısmı aniden örgütsüz kalırdı. Yere zamanında yatmazsa Vimes'ın kendisi de öyle. Ama buna izin veremezdi. Burada, kanundan daha derin kurallar vardı. Dahası, depo duvarında açılacak on iki metrelik deliği açıklamakta da zorlanabilirdi.

Krizopras kırağı kaplı bir sandığın üzerinde oturuyordu. Adamı kalabalıkta kolayca seçebilirdiniz. Diğer troller bir parça deriden daha fazlasına ihtiyaç duymazken Krizopras takım elbise giyerdi. Elmas iğneli kravat bile takardı. Bugünse omuzlarında fazladan kürk palto vardı. Gösteriş için olmalıydı; troller *soğuğu* severdi zira. Beyinleri serinken daha hızlı düşünebiliyorlardı. Krizopras bu yüzden burada görüşmek istemişti.

Pekâlâ, diye düşündü Vimes, dişlerinin takırtısını durdurmaya çalışarak. *Benim sıram geldiğinde* saunada *görüşeceğiz.*

"Bay Vimes! Geldiğin için saaol," dedi Krizopras neşeyle. "Bu beylerin hepsi benim şahsen tanıdığım saygın işadamları. Yüzlerini biliyosundur heralde."

"Evet. Şu *Breş* mesela," dedi Vimes.

"Hadi ama Bay Vimes!" dedi Krizopras masum masum. "Biz yanlızca, sayısız hayır işiylen şehirde trol çıkarlarını savunmak

amacıylan bi araya gelmiş trolleriz. Cemiyetin liderleri olduumuzu söyleyebilirsin. Öyle lakap takmalara filan gerek yok."

Cemiyet liderleri ha, diye düşündü Vimes. Cemiyet liderlerinden son zamanlarda sık sık bahsediliyordu; "cemiyet liderleri sükûnet çağrısı yaptı" falan gibi. *Times* bu kalıbı o kadar çok kullanıyordu ki matbaacılar muhtemelen harfleri bile sıralanmış hâlde, hazırda saklıyordu. Vimes bu cemiyet liderlerinin kim olduğunu, nasıl atandıklarını ve bazen de, "sükûnet çağrısı yapmanın" aslında göz kırparak "Şuradaki dolapta duran parıl parıl, yepyeni savaş baltalarını sakın kullanmayın ha. Hayır, o değil, diğeri," demek anlamına mı geldiğini merak ediyordu. Butparalayan da cemiyet lideriydi.

"Benimle yalnız konuşmak istediğini söylemişsin," dedi, başını gölgeli şekillere doğru sallayarak. Şekillerden bazıları yüzünü saklamıştı.

"Ööle. Haa, arkamızdaki beyfendileri mi diyosun? Onlar şindi gitcekler," dedi Krizopras, elini sallayarak. "Onlar sırf, bi trolün, ki o da şahsım oluyo, pek çok trol adına konuştuunu anlaman için burdalar. Aynı zamanda, senin iyi çavuşun, yani benim eski dostum Kayaantaş da bi sigara içmek için dışarı çıkcak, tamam mı? Bu sohbet ya senlen ben arasında kalcak ya da hiç yaşanmıycak."

Vimes döndü ve Kayağantaş'a başını salladı. Çavuş gönülsüzce, Krizopras'a kaşlarını çatarak, geri çekildi. Diğer troller de öyle. Botları kırağı tabakasını çıtırdatarak çıktılar ve kapıları güm diye kapattılar.

Vimes ile Krizopras, donmuş sessizlik içinde birbirlerine baktılar.

"Dişlerinin takırdadını duyabiliyom," dedi Krizopraz. "Bu depo tam trollere göre, ama sizin boncuklarınızı donduruyo, di mi? Bu kürk paltoyu bu yüzden getirdim." Paltoyu çıkarıp uzattı. "Burda yanlızca senlen ben varız, taam mı?"

Gurur bir şeydi; parmaklarınızı hissedememeniz ise bambaşka şey. Vimes sıcacık kürke sarındı.

"Güzel. Kulakları donmuş bi adamla konuşamam, di mi?" dedi Krizopras, büyük bir puro kutusu çıkararak. "İlk olarak, benim çocuklardan birinin sana saygısızlık ettiini duydum. Benim, işleri şahsileştiren, güzel karına ve hızla büyüyen küçük ooluna el kaldırabilecek bi trol olduumu ima etmiş. Zamane gençlerinden umudu kesiyom bazen... Çok saygısızlar. Tarzdan anlamıyolar. İncelik bilmiyolar. Evine yeni bi *taş bahçesi* istersen, söylemen yeter."

"Ne? Hayır! Adam bir daha gözüme görünmesin yeter," dedi Vimes kısaca.

"Sorun olmaz," dedi trol. Sandığın yanında duran, otuz santime otuz santim, küçük bir kutu gösterdi. *Bütün* bir trolü barındıramayacak kadar küçüktü neyse ki.

Vimes onu görmezden gelmeye çalıştı ama yapamadı. "Beni sırf bunun için mi görmek istedin?" dedi; hayal gücünün, gözlerinin içinde ev yapımı dehşet sahneleri oynatmasını engellemeye çalışarak.

"Puro içer misin Bay Vimes?" dedi Krizopras, kutuyu açarak. "Soldaki, insanlara uygun. En kalitelisinden."

"Benim kendi purom var," dedi Vimes, ezilmiş bir paket çıkararak. "Bu görüşmenin *amacı* ne? Ben meşgul bir adamım."

Krizopras gümüşsü bir trol purosu yaktı ve uzun uzun içine çekti. Kokusu yanık teneke gibiydi.

"Evet, o yaşlı cüce öldüü için meşgulsün," dedi trol, Vimes'a bakmadan.

"Ee?"

"Katil, trol diildi," dedi Krizopras.

"Nereden biliyorsun?"

Trol dönüp Vimes'ın gözlerinin içine baktı. "Çünkü trol olsaydı, şindiye dek öörenirdim. Sorup soruşturuyom."

"Biz de öyle."

"Ama ben, soruları daha yüksek sesle soruyom," dedi trol. "Bis sürü de yanıt *aldım*. Ben bazen, daha sormadım sorulara bile yanıt alırım."

Alırsın eminim, diye düşündü Vimes. *Benim ise kurallara uymam gerekiyor*... "Bir cüceyi kimin öldürdüğü, *senin* neden umurunda olsun?" dedi.

"Bay Vimes! Ben dürüst bi vatandaşım! Umursamak benim toplumsal görevim!" Krizopras bunun nasıl karşılandığını görmek için Vimes'ın yüzünü dikkatle izledi. Sırıttı. "Bütün bu aptal Koom Vadisi meselesi, işler için iyi diil. Herkes sinirli, herkes her yeri kurcalıyo, sorular soruyo... Ben de oturduum yerde tedirgin oluyom. Ve sonra bi duyuyom, vakayı eski dostum Bay Vimes almış ve düşünüyom: Bizim Bay Vimes bazen trol kültürünün nüyanslarına karşı çok duyarsız olabiliyo ama adam son derece dürüst ve üzerine sinek konmuyo. Şindi de bu sözde trolün, sopasını olay yerinde bıraktıını görcek ve gülmekten katılcak, çünkü durum cam kadar berrak! Cücenin teki yapmış ve suçu trollere yıkmak istemiş, apaçık ortada." Sırtını dikleştirdi.

"Ne sopası?" dedi Vimes usulca.

"Ne dedin?"

"Ben sopadan bahsetmedim ki? Gazetede de trol sopası hakkında bir şey yazmıyordu."

"Sevgili Bay Vimes... o bahçe süsleri, öyle diyo," dedi Krizopras.

"Cüceler seninle konuşuyor, öyle mi?" dedi Vimes.

Trol düşünceli düşünceli çatıya baktı ve biraz daha duman üfledi. "*Sonunda* konuşuyolar," dedi. "Ama bunlar yanlızca ayrıntı. Aramızda kalsın, biz bu tür şeyleri anlarız. Bizim için çok açık: O

kaçık cüceler kavga etmişler, ya da o yaşlı cüce fazla uzun yaşadığından ölüp gitmiş, ya da..."

"...ya da sen adama birkaç soru sormuşsun?"

"Buna hiç gerek yok Bay Vimes. O sopa yanlızca yanıltmaca. Cüceler koymuş oraya."

"Ya da bir trol cinayet işlemiş, sopasını düşürmüş ve kaçmış," dedi Vimes. "Ya da aksine, akıllıymış ve şöyle düşünmüş: Bir trolün, sopasını bırakacak kadar aptal olduğuna kimse inanmaz, bu yüzden sopamı *bırakırsam,* suç cücelerin üzerinde kalır."

"Hey, iyi ki burası çok soğuk. Yoksa dediğin şeyi *hiç* anlamicaktım!" diye kahkaha attı Krizopras. "Ama o zaman, sorarım sana: Bi trol, o pis derin cücelerin yuvasına giriyo ve yanlızca *bi* tanesini haklıyo, ööle mi? Yok artık, di mi? Bi trol, indirebildiince çok cüce indirirdi. Güm! Güm!"

Vimes'ın şaşkınlığına baktı ve içini çekti.

"Bak, oraya girmesi için bi trolün deli olması lazım. Bizim çocukların ne kadar gergin olduunu biliyon mu? Birileri onlara bu... şeref, zafer, dava laflarını filan yutturuyo, o tür koprolitler adamın beynini Plakadan bile beter çürütür, hatta Kayınçtan bile beter. Duyduklarıma bakılırsa cüce, *cer-rah* inceliiyle haklanmış; çabucak ve sessizce. Biz öyle yapmayız Bay Vimes. Sen oyunu oynadın, bilirsin. Bi trolü bissürü cücenin ortasına koyduunda, şeydeki tilkiye döner... şu, kanatlı şeyler... hani yumurta yapıyolar ya..."

"Tavuk kümesindeki tilki mi diyorsun?"

"İşte o... Hani kürklü, kocaman kulakları var..."

"Tavşan?"

"Aynen! Tek bi cüceye vur ve sessizce çık ha? Hiçbi trol bi tanede durmaz Bay Vimes. Çekirdek çitleyen insanlar gibi. Oyun, bu kısmını çok dooru yapmış."

"Hangi oyundan bahsediyorsun?"

"Hiç Güm oynamadın mı?" Krizopras şaşırmış görünüyordu.

"Ha, şu. Ben oyun oynamam," dedi Vimes. "Plaka demişken... Şehrin en büyük Plaka satış ağını sen yönetiyorsun. Aramızda kalsın."

"Yok, o işten çıktım artık," dedi Krizopras, purosunu önemsemezce sallayarak. "Kötü yoldan döndüümü söyleyebilirsin. Bundan sonra dooru yolda, temiz temiz yaşicam. Emlak ve fi-nan-sal hizmetler. Gelecek bunlarda."

"Bunu duyduğuma sevindim."

"Dahası, çoluk çocuk bile sektöre girdi," diye devam etti Krizopras. "Tortul pislikler... Plakaya kötü sülfitler katıyolar ve demir klorit filan gibi çerçöple pişiriyolar. Plakayı kötü mü sanıyon? Kayınçı görene kadar bekle. Plaka, trollerin gidip şirin renkleri seyretmesine filan yol açıyo; kullananlar kimsenin başına bela olmuyo, sessiz sakin oturuyo. Ama Kayınç aldıklarında dünyadaki en büyük, en güçlü trol gibi hissediyolar kendilerini, uykuları gelmiyo, karınları acıkmıyo. Ama bikaç hafta sonra yaşamıyolar da. Hiç bana göre diil."

"Evet, müşterilerini neden öldüresin ki?" dedi Vimes.

"Belden aşağı vuruyon Bay Vimes, belden aşağı vuruyon... Yeni çocuklar artık tüm gün Kayınç kafasında. Çok fazla kavga, çok az saygı var." Gözlerini kıstı ve öne eğildi. "İsimler ve yerler biliyom."

"İyi bir vatandaş olarak, bana söylemek görevin o zaman," dedi Vimes. *Aman tanrılar, bu adam beni ne sanıyor?* diye düşündü. *Ama... ah, o isimleri istiyorum. Kayınç, kulağa çok pis bir şeymiş gibi geliyor. Şu anda savaş delisi trollere, ancak kafamıza açılmış birer delik kadar ihtiyacımız var, ki muhtemelen sonumuz da bu olacak...*

"Sööleyemem. Sorun da bu," dedi Krizopras. "Zamanı diil. Orda, dışarda neler olduğunu biliyosun. Aptal cüceler savaş istiyosa, bütün trollere ihtiyacımız olcak. Benim dediim bu. Halkı-

ma, 'Vimes'a bi şans verin,' diyom sürekli. 'İyi vatandaşlar olun, taş olup adamın ayağına takılmayın.' Halkım da beni ve... iş ortaklarımı hâlâ dinliyo. Ama fazla sürmez. Umarım vakayı araştırıyosundur Bay Vimes?"

"Yüzbaşı Havuç şu anda bu vakayla ilgileniyor," dedi Vimes.

Krizopras'ın gözleri kısıldı yine. "Havuç Demirdökümcüoolu mu?" dedi. "Şu iri yarı cüce? Harika çocuktur, zeki çocuktur ama troller açısından o kadar iyi görünmüyo, sana açık açık söyleyim."

"İş ona gelirse, cüceler açısından da o kadar iyi görünmüyor," dedi Vimes. "Ama bu, benim teşkilatım. Vakaya kimi atayacağıma ben karar veririm."

"Ona güveniyo musun?" dedi Krizopras.

"Evet!"

"Tamam, kafası çalışan bi adam, tertemiz bi adam. Ama... Demirdökümcüoolu? Tam cüce adı. Sorun da bu işte. Oysa Vimes adı... *Bu* adın, bi ağarlığı var. Rüşvetle satın alınamaz. Bi seferinde Ataerk'i bile tutuklamıştı, di mi? Zekâ küpü olduu söylenemezse de son derece dürüst ve aklına bi şey koydu mu, altını kazımayı asla bırakmaz." Krizopras, Vimes'ın yüzündeki ifadeyi gördü. "Yani, *ööle diyolar*. Bu vakayı Bay Vimes'ın soruşturmasını isterdim, çünkü o da benim gibi amansız; yakında işin gerçeini çıkarır ortaya. Ve ben ona diyom ki: O işi bi trol yapmadı, bi trol ööle yapmaz."

Sıradan Trolce konuştuğunu duymazdan gel, dedi Vimes kendi kendine. *İyi bir trol gibi görünmek için yapıyor. Bu karşındaki, Krizopras. Kendileri de oldukça kurnaz oyuncular olan eski moda gangsterleri alt etti ve Hırsızlar Loncası'nı da parmağında oynatıyor. Üstelik bunu bir kar yığını üzerinde oturmadan yapıyor. Ve adamın haklı olduğunu biliyorsun. Ama... zekâ küpü değilmişim ha? Çok teşekkür ederim!*

Buna karşılık Yüzbaşı Havuç zeki çocuk, öyle mi?

Vimes'ın sürekli bağlantılar arayan beyni bir tane buldu: "Bay Parlak kim?"

Krizopras'ın kılı kıpırdamadı, purosundan döne döne yükselen mavimsi dumandan başka hareket yoktu. Konuştuğu zaman da tavrı, ondan beklenmeyecek kadar neşeliydi.

"O mu? O yanlızca bi çocuk masalı. Çok ilerde gelcek, uzak zamanlardan bi trol efsanesi gibi bi şey," dedi.*

"Halk kahramanı gibi mi?"

"Evet, aynen. Zor zamanlarda, trollerin bahsettii aptalca bi şey. Bi hayalet yanlızca, gerçek diil. Biz artık modern zamanlarda yaşıyoz."

Eh, hepsi bu gibiydi.

Vimes ayağa kalktı. "Pekâlâ, söylemek istediklerini dinledim," dedi. "Şimdi, yönetmem gereken bir Bekçi Teşkilatı var."

Krizopras purosunu tüttürdü, külünü kırağı tabakasına silkeledi. Külün düştüğü yer cızırdadı. "Karakol'a, Döngeri Sokaa üzerinden mi gitçen?" dedi.

"Hayır, orası benim yolumdan çok..." Vimes durdu. Trolün sesinde bir ima vardı.

"Pastacının yanındaki yaşlı hanıma selamımı sööle," dedi trol.

"Ee... olur, söylerim," dedi Vimes şaşkın şaşkın. "Çavuş!"

Uzak uçtaki kapı gümleyerek açıldı ve Kayağantaş arbaletini kaldırarak içeri daldı. Trolün pek az kusurundan birinin "güvenlik kilidi" terimini anlayamaması olduğunu bilen Vimes, kendini panikle yere atma dürtüsünü bastırmaya çalıştı.

"Hepimizin nerde durduumuzu bilmesi gereken bi zaman geliyo," dedi Krizopras düşünceli düşünceli, hayalet domuzlardan

* Trol kültürüne göre canlı varlıklar aslında zamanda geriye doğru gider. Karmaşık bir fikirdir.

oluşmuş bir seyirci kitlesine konuşur gibi. "Kimlerin bizim yanımızda olduunu da."

Vimes kapıya yönelirken trol ekledi: "Kürkü hanımına ver Bay Vimes. Selamlarımlan birlikte."

Vimes olduğu yerde kalakaldı ve omuzlarındaki mantoya baktı. Gümüşsü kürktendi, harika ısıtıyordu, ama... içinde yükselen öfke kadar değil. Neredeyse kürkle çıkıp gidecekti. O kadar yaklaşmıştı.

Kürk mantoyu çıkarıp tortop etti. Bunun için düzinelerce küçük, nadir, ciyaklayan yaratık öldürülmüştü muhtemelen fakat Vimes küçük bir jestle, ölümlerinin boşa gitmemesini sağlayacaktı:

Kürkü havaya fırlattı, "Çavuş!" diye bağırdı ve kendini yere attı. Arbalet ânında şakladı, delirmiş bir arı sürüsünün uğultusu çıktı, ok parçaları *plinkplinkplink!* yaparak metal çatıyı süzgece çevirdi ve ortama yanık kıl kokusu yayıldı.

Vimes ayağa kalktı. Etrafına tüylü bir kar yağıyordu.

Sonra Krizopras'ın gözlerine baktı. "Bir bekçiye rüşvet teklif etmek, ciddi bir suçtur."

Trol göz kırptı. "Son derece dürüst. Dedim onlara. Senle bu küçük sohbeti etmek bi zevkti, Bay Vimes."

Dışarı çıktıklarında Vimes, Kayağantaş'ı bir ara sokağa sürükledi... tabii bir trolü herhangi bir yere sürüklemenin mümkün olduğu söylenebilirse.

"Tamam, Kayınç hakkında ne biliyorsun?" dedi.

Trolün kırmızı gözleri parladı. "Söylentiler duyuyom."

"Pekmez Madeni Yolu'na git ve ağır bir ekip topla. Cırcır'ın arkasındaki Döngeri Sokağı'na gidin. Sen uyuşturucudan anlarsın. Biraz sor soruştur çavuş."

"Başüstüne!" dedi Kayağantaş. "Bi şey mi duydunuz efendim?"

"Hüsnüniyet jesti diyelim yeter, tamam mı?"

"Çok iyiymiş efendim," dedi trol. "Hüsnününey?"

"Ee... bak, tanıdığımız biri, iyi bir vatandaş olduğunu kanıtlamak istiyor. İlgilen, tamam mı?"

Kayağantaş arbaleti daha kolay taşıyabilmek için omzuna attı ve yumruklarına dayana dayana, hızla uzaklaştı.

Vimes duvara yaslandı. Uzun bir gün olacaktı. Şimdi de...

Duvarda, baş hizasının biraz yukarısında, bir trolün kabaca çizdiği bir yontulmuş elmas şekli vardı. Trol grafitisini tanımak kolaydı; genellikle tırnaklarıyla, duvarda iki buçuk santim derinliğinde oyuklar açarak kazıyorlardı.

Elmasın yanına, PARLAK sözcüğü kazınmıştı.

"Öhöm öhöm," dedi küçük bir ses, cebinden. Vimes içini çekti ve duvardaki sözcüğe bakmaya devam ederek Ahududu'yu cebinden çıkardı.

"Evet?"

"Rahatsız edilmek istemediğini söylemiştin ama..." dedi cin, kendini savunurcasına.

"Ee? Ne demeye çalışıyorsun?"

"Saat altıya on bir var, Bay Adınızı Giriniz," dedi cin uysal uysal.

"Aman tanrılar! Neden söylemedin?"

"Çünkü rahatsız edilmek istemedin!" dedi cin titrek bir sesle.

"Evet ama..." Vimes durdu. On bir dakika. Koşsa bile yetişemezdi, günün bu saatinde imkânsızdı. "Ama saat altı *önemliydi!*"

"Bunu bana söylemedin ki!" dedi cin başını ellerine alarak "Yalnızca rahatsız etme dedin! Gerçekten, *gerçekten* özür dilerim..."

Vimes, "parlak" sözcüğünü unutarak çaresizlikle etrafındaki binalara baktı. Burada, mezbaha bölgesinin rıhtım bölgesiyle kesiştiği yerde klak kulesi pek kullanılmazdı fakat rıhtım müdürünün ofisinin üzerindeki büyük semafor kulesini gördü.

"Hemen şuraya tırman!" diye emretti kutuyu açarak. "Onlara benden geldiğini, mesajımın öncelikli olduğunu söyle, tamam mı? Pseudopolis'e *nereden* yola çıktığımı haber versinler! Gayrimeşru Köprü üzerinden nehri geçeceğim ve Pırt Sokak'a gireceğim! Karakol'daki bekçiler anlar! Koş!"

Cinin hâletiruhiyesi bir anda çaresizlikten şevke dönüştü ve bir selam çaktı. "Başüstüne efendim! Maviburun™ Entegre Mesaj Servisi seni hayal kırıklığına uğratmayacak Bay Adınızı Giriniz! Hemen arayüzlüyorum!" Yere atladı ve yeşil bir bulanıklık hâlinde gözden kayboldu.

Vimes rıhtıma koştu ve gemilerin önünden geçip nehir yukarı koşmaya devam etti. Rıhtımlar her zaman aşırı kalabalık olurdu ve yol balya, halat, sandık yığınları ve her on adımda bir karşısına çıkan kavgalarla engelli yarış pistine dönüşmüştü. Fakat Vimes doğası gereği koşucuydu ve şehrin kalabalık sokaklarında ilerlemenin çeşit çeşit yolunu biliyordu. Sıçrayıp dolanıyor, kaçınıp zikzaklar çiziyor, gerektiği yerde de tosluyordu. Sonunda ayağı bir halata takıldı ve tortop olup yuvarlanarak kalktı. Bir rıhtım işçisi ona çarptı, Vimes adamı bir aparkatla yere serip etrafta arkadaşları olması ihtimaline karşı hızlandı.

Yetişmek zorundaydı...

Dört atlı ışıl ışıl bir araba, arkasına tutunmuş iki uşağıyla birlikte Maymun Sokak'tan çıktı. Vimes çaresiz bir hız patlamasıyla koştu, tutundu, kendini iki şaşkın uşağın arasına çekti, sallanan damdan aştı ve genç arabacının yanına kondu.

"Şehir Bekçileri!" diye ilan etti rozetini göstererek. "Dümdüz ilerlemeye devam et!"

"Ama birazdan sola..." diye başladı genç adam.

"Kırbaçla biraz okşa!" dedi Vimes, onu duymazdan gelerek. "Bu önemli!"

"Ha, tamam! Ölüme meydan okuyan hızlı bir kovalamaca, değil mi?" dedi arabacı heveslenerek. "*Pekâlâ!* Tam aradığın kişiyim! Adamın tam burada efendim! Biliyor musun, ben bu arabayı iki tekerlek üzerinde elli metre sürebilirim! Ama ihtiyar Bayan Robinson izin vermiyor. Sağ tarafa mı kalkalım, sol tarafa mı? Söyle yeter! Deh, deh!"

"Bak, yalnızca..." diye başladı Vimes kırbaç başının üzerinde şaklarken.

"Elbette asıl iş, *atları* iki bacak üzerinde koşturmak. Aslında daha ziyade *hopladıkları* söylenebilir," diye devam etti arabacı, rüzgâr direncini kırmak için şapkasını ters çevirerek. "Hey, arka tekerler üzerinde nasıl kalktığımı görmek ister misin?"

"İstemem pek," dedi Vimes dümdüz ileri bakarak.

"Arka tekerler üzerine kalktığımda nalların nasıl kıvılcımlar saçtığını görmen lazım! Deh!"

Sahne bulanıklaşıyordu. İleride, İki Yarım Litrelik Rıhtım'a giden kestirme vardı. Normalde üzerinde bir çekme köprü olurdu ve...

...normalde.

Şimdiyse köprü açıktı. Vimes, işçilerin rıhtımdan nehre doğru çektiği bir geminin direklerini görebiliyordu.

"Ah, sen onu hiç kafana takma efendim!" diye bağırdı arabacı. "Rıhtım boyunca ilerler, üzerinden atlarız!"

"Dört atlı bir arabayla iki direkli bir geminin üzerinden atlayamazsın be adam!"

"Direklerin arasını hedef alırsam atlarız eminim! Deh! Deh!"

Arabanın ilerisinde, yoldakiler kaçışıyordu. Arkasındaki uşaklar başka iş arıyordu. Vimes oğlanı oturağa geri itti, dizginleri eline aldı, iki ayağını birden fren pedalına bastı ve *çekti.*

Tekerlekler kilitlendi. Atlar dönmeye başladı. Araba kaydı, te-

kerleklerin metal çerçeveleri kıvılcımlar saçmaya başladı ve boğuk bir metal çığlığı yükseldi. Atlar biraz daha döndü. Araba savruldu ve atları da yanında sürükledi, hayvanlar lunaparktaki atlıkarınca gibi dönmeye başladı. Nallar parke taşlarında ateşten izler bırakıyordu. Vimes bu noktada her şeyi bıraktı; bir eliyle oturağın altına, diğeriyle korkuluğa tutundu ve gözlerini yumarak gürültünün dinmesini bekledi.

Neyse ki dindi de. Yalnızca tek bir ses kalmıştı: Bastonla arabanın çatısına vurulurken çıkan inatçı gümlemeler. Titrek, yaşlı bir sesin, "Johnny? Arabayı yine *hızlı* mı sürüyorsun genç oğlum?" dediği duyulabiliyordu.

"Kaçakçı spini!" diye nefes verdi Johnny, buharlar saçan ve şimdi geldikleri yöne dönmüş olan dört ata bakarak. "*Etkilendim!*"

Vimes'a döndü ama Vimes artık orada değildi.

Gemiyi çeken adamlar, arabayla dört atın döne döne kendilerine doğru geldiğini görünce halatları bırakıp kaçmıştı. Rıhtımın girişi dardı. Bir adam kolaylıkla halata tırmanıp güverteye çıkabilir, koşarak gemiyi aşabilir, diğer yandaki parke taşlarına inebilirdi.

Ve bu adam bunu yapmıştı.

Vimes koşmaya devam ederken Gayrimeşru Köprü'den geçmenin güç olacağını gördü. Köprüde dizili iğreti evlerin arasına aşırı yüklenmiş bir saman arabası sıkışmış, bir evin üst katını kısmen yıkmış ve bu arada yükünün bir bölümünü de düşürmüştü. Arabacı ile şimdi bungalov hâline gelmiş evin kızgın sahibi kavga etmekteydi. Vimes kıymetli saniyeler harcayarak saman yığınlarının üzerinden ve arasından geçti, sonra köprünün diğer yanındaki trafik sıkışıklığının içinde seyirtti. İleride, Pırt olarak bilinen geniş cadde arabalarla doluydu ve Vimes'ın orada yol boyunca yokuş yukarı gitmesi gerekiyordu.

Başaramayacaktı. Altıya yalnızca beş dakika kalmış olmalıydı. Ama o düşünce... O küçük yüzü düşünmek...

"Bay Vimes!"

Döndü. Arkasından gelen posta arabasının atları tırıs koşarak yaklaşıyordu. Havuç arabacının yanına oturmuş, çılgınca el sallıyordu.

"Basamağa atlayın efendim!" diye bağırdı. "Fazla zamanınız kalmadı!"

Vimes yine koşmaya başladı ve araba yanına geldiğinde basamağa atlayıp tutundu.

"Quirm'e giden posta arabası değil mi bu!?" diye bağırdı, arabacı dizginleri silkeleyip atları eşkin kaldırırken.

"Öyle efendim!" dedi Havuç. "Ama son derece önemli bir mesele olduğunu açıkladım."

Vimes daha sıkı tutundu. Posta arabalarının atları güçlü olurdu. Az aşağısındaki tekerlekler şimdiden bulanıklığa dönüşmüştü.

"Buraya nasıl bu kadar çabuk gelebildin!?" diye bağırdı.

"Ecza Bahçeleri'nden geçtim efendim!"

"Ne? Nehir kenarındaki o dar yürüyüş yolu mu? Böyle bir arabanın geçebileceği kadar geniş değil ki!"

"Biraz sıkıştık efendim, doğru. Ama araba lambaları kenarlara sürtünerek düşünce kolaylaştı."

Vimes arabanın kenarının durumunu fark etti. Boyası boylu boyunca soyulmuştu.

"Pekâlâ!" diye bağırdı. "Arabacıyla söyle, faturaları ödeyeceğim elbette! Ama boşuna uğraşıyoruz Havuç. Park Yolu günün bu saatinde sıkış tıkıştır!"

"Endişelenmeyin efendim! Yerinizde olsam çok sıkı tutunurdum efendim!"

Vimes kırbacın şakladığını duydu. *Hakiki* bir posta arabasıydı bu; posta çuvalları rahatsız olmaya aldırmazdı. Arabanın hızlandığını hissetti.

Birazdan Park Yolu'nda olurlardı. Vimes, yolculuğun hızı gözlerini yaşarttığından pek bir şey göremiyordu ama şehrin en gözde trafik sıkışıklığı birazdan onları bekliyordu. Trafik günün her saatinde kötüydü fakat Ankh-Morpork'a özgü, geçiş önceliğinin en ağır arabanın –veya en bağırgan arabacının– hakkı olduğu inancı yüzünden akşamüstleri özellikle korkunç oluyordu. Sürekli küçük çarpışmalar yaşanıyordu ve kaçınılmaz olarak, arabacılar ellerine geçen ilk silahla inip yol güvenliği meselesini münazara ederken, çarpışan iki araba kavşağı tıkıyordu.

Ve şimdi posta arabası işte böyle bir itişen atlar, koşuşturan yayalar ve küfreden arabacılar kargaşasına doğru dörtnala yaklaşıyordu.

Vimes gözlerini yumdu ama sonra, tekerlerin sesinde bir değişim işitince, yine açmayı göze aldı.

Araba kavşaktan uçarcasına geçti. Vimes bir anlığına, yerinden oynatılamaz iki trol bekçinin önünde öfkeden köpüren, bağırıp çağıran devasa bir kuyruk gördü ve sonra dönerek Scoone Caddesi'ne daldılar.

"Yolu mu kapattın? *Yolu* kapattın!" diye bağırdı Vimes, rüzgârın uğultusunun üzerinden.

"Kral Yolu'nu da efendim. Ne olur ne olmaz diye!" diye bağırdı Havuç.

"*İki* ana caddeyi mi kapattın? İki kahrolası ana caddeyi? Hem de mesai çıkışında?"

"Evet efendim!" dedi Havuç. "Tek yol buydu!"

Vimes'ın nutku tutulmuştu. *Kendisi* bunu yapmaya cüret edebilir miydi? Ama Havuç böyleydi işte. Bir sorun vardı ve Havuç

onu çözmüştü. İtiraf etmek gerekirdi, tüm şehir şu anda arabalarla kilitlenmiş durumdaydı ama o, yeni bir sorundu.

Zamanında evde olacaktı. Bir dakika önemli miydi? Hayır, muhtemelen değildi. Evet, Küçük Sam'in içsel saati aşırı dakikti ama mesela iki dakika bile sorun olmazdı muhtemelen. Hatta üç dakika. Beşe kadar çıkabilirdiniz. Fakat sınır buydu. Çünkü beş dakikaya çıkarsanız ona da çıkabilirdiniz, sonra yarım saate, iki saate... Sonunda, oğlunuzu bütün gece göremezdiniz. Sebep buydu. Saat tam altı. Her gün. Küçük Sam'e kitap oku. Bahane yok. Kendi kendine böyle söz vermişti. *Bahane yok.* Asla. Bir kez iyi bir bahane buldunuz mu, kapıyı kötü bahanelere de açmış olurdunuz.

Geç kalmak hakkında *kâbuslar* görüyordu.

Küçük Sam hakkında *bir sürü* kâbus görüyordu. Boş beşikler ve karanlık hakkında kâbuslar.

Çünkü her şey... *fazla güzel* gidiyordu. Birkaç kısa sene içinde o, Sam Vimes, dünyada balon gibi yükselmişti. Artık düktü, Bekçi Teşkilatı'na kumanda ediyordu, kudretliydi, kendisi gibi bir adamın hak etmediğini bildiği bir tutku-aşk-anlayış ile ona bağlı bir kadınla evliydi ve Creosote kadar zengindi. Talih kuşu başına konmuştu ve Sam Vimes o kuşa sıkı sıkı sarılmıştı. Tüm bunlar *çok hızlı* olmuştu.

Sonra Küçük Sam gelmişti. Başta her şey yolundaydı. Bebek... eh, bebekti işte; tutamadığı bir kafa, geğirmeler, odaksız gözler... Tamamen annenin alanı. Ama sonra bir akşam oğlu dönüp, dünyanın tüm fenerlerinden daha parlak gözlerle doğrudan babasına bakmıştı ve Sam Vimes'ın içine, korkunç bir tsunami gibi *korku* akmıştı. Bütün bu talih, bütün bu muazzam sevinç... yanlıştı. Evren, tek bir adamın bunca mutluluğa sahip olmasına izin *vermezdi* kuşkusuz, değil mi? Sonrasında fatura uzatmadan vermezdi? Bir

yerlerde kocaman, karanlık bir dalga yükseliyordu kesin ve o dalga başının üzerinde kırıldığında her şey sürüklenip gidecekti. Vimes bazı günler dalganın uzak kükremesini duyabildiğini düşünüyordu...

Araba yavaşladığında tutarsız teşekkürler bağırarak aşağı atladı, kollarını sallayarak dengesini buldu ve kayarak evin önündeki araba yoluna döndü. Tam sokak kapısı açılırken, ayaklarıyla çakıl taşları fışkırtarak o tarafa koştu. Willikins, elinde Kitap ile kapıda belirdi. Vimes Kitabı kaparak koşaradım merdivenleri tırmanırken şehir saatleri biraz arayla da olsa saat altıyı vurmaya başladı.

Sybil dadı tutmamak konusunda ısrar etmişti. Vimes bu sefer ayak diremişti. Bir de, dışarıdaki şecereli ejderha ağılları için bir başmağaracı istemişti. İnsan vücudu ancak bir yere kadar dayanabilirdi ne de olsa. Vimes kazanmıştı.

Sallanarak içeri girdiğinde, düzgün bir kıza benzeyen Purity, Küçük Sam'i yatağına henüz yatırmıştı. Purity, Vimes'a diz kırarak selam verirken yolun üçte birinde onun acılı ifadesini gördü, geçen haftaki doğaçlama İnsan Hakları dersini hatırladı ve telaşla çıktı.

Odada başka kimsenin olmaması önemliydi. Bu, Samlerin baş başa olacağı zamandı.

Küçük Sam yatağının parmaklıklarına tutunarak ayağa kalktı ve "Ba!" dedi.

Ve dünya yumuşacık oldu.

Vimes oğlunun saçlarını okşadı. Komikti gerçekten. Gününü sürekli bağırıp çağırarak, konuşup böğürerek geçiriyordu ama burada, (Purity sayesinde) sabun kokan bu sessiz zamanda, ne diyeceğini asla bilemiyordu. On dört aylık bebeğinin yanında nutku tutuluyordu. Söylemeyi düşündüğü, "Aman da babacığının

küçük oğlu kimmiş?" gibi şeyler, bir kitaptan alıntıymış gibi feci sahte geliyordu. Söyleyecek hiçbir şey yoktu. Aslında, bu yumuşak pastel renklerle dolu odada, söylenmesi *gereken* hiçbir şey de yoktu.

Yatağın altından bir homurtu geldi. Salyalı adındaki ejder orada uyukluyordu. Çok yaşlı, ateşini yitirmiş, kanatları lime lime, dişsiz bir yaratıktı ve her gün merdivenleri tırmanıp yatağın altında pozisyon alıyordu. Nedenini kimse bilmiyordu. Uyurken küçük ıslık sesleri çıkarıyordu.

Mutlu sessizlik Vimes'ı sarıp sarmaladı ama artık daha uzun süremezdi. Yapılması gereken, Resimli Kitabı Okuma işi vardı. Saat altının *anlamı* buydu.

Her gün aynı kitap okunuyordu. Küçük Sam kemirdiğinden, kitabın sayfa köşeleri yuvarlaklaşmış, yumuşamıştı fakat bu kitap, çocuk odasındaki bir kişi için *bu kitap*, kitapların kitabıydı; anlatılmış anlatılacak en harika hikâye. Vimes'ın artık okuması bile gerekmiyordu, ezberlemişti.

Kitabın adı, *İneğim Nerede?* idi.

Kimliği belirsiz bir müşteki, ineğini kaybetmişti. Hikâye özündeydi.

Birinci sayfa, umut vadeden bir şekilde başlıyordu:

İneğim nerede?
Benim ineğim mi şu?
"Mee!" diyor.
Hayır, o bir koyun!
O benim ineğim değil!

Sonra yazar konuya girizgâh yapıyordu:

İneğim nerede?
Benim ineğim mi şu?
"Nihihi!" diyor.
Hayır, o bir at!
O benim ineğim değil!

Bu noktada yazar, yaratımın ıstırabına varıyordu ve ruhunun perperişan derinliklerinden devam ediyordu:

İneğim nerede?
Benim ineğim mi şu?
"Hrrr!" diyor.
Hayır, o bir hipopotam!
O benim ineğim değil!

Güzel bir akşamdı. Küçük Sam daha şimdiden geniş geniş sırıtıyor, hikâyenin seslerine eşlik ediyordu.

Sonunda inek bulundu. İşte *öyle* sürükleyici bir kitaptı. Gerçi tüm diğer hayvanların, karanlık bir odada yetiştirilmiş kedi yavrusunun kafasını karıştıracak şekilde sunulmuş olması bir parça gizem katıyordu olaya, ama olsun. At mesela, atların *her zaman* yaptığı gibi, bir şapkalığın önünde duruyordu. Hipopotam, ters çevrilmiş bir yabanın yaslanmış olduğu yalaktan yem yiyordu. Yanlış yönden bakılırsa tüm hayvanlar bir anlığına inek zannediliyordu.

Fakat Küçük Sam, kitaba bayılıyordu. Dünya üstünde, gelmiş geçmiş en çok kucaklanan kitap olmalıydı.

Yine de, hayvan seslerini çıkarmakta gerçekten ustalaşmış olmasına ve "Hrrrr!" efektinde dünyadaki herkese meydan okuyabilecek duruma gelmesine rağmen, Vimes'ı biraz rahatsız ediyordu. Bu kitap, bir şehir çocuğuna uygun muydu? Küçük Sam bu

sesleri *ne zaman* duyacaktı ki? Şehirde hayvanların çıkardığı tek ses "cızbız" idi. Buna rağmen *bu* çocuk odası, döndüğü her yönde "Mee!" diyen kuzularla, oyuncak ayıcıklarla ve yumuşak yavru ördeklerle, bir tür komplo dünyasıydı.

Bir seferinde, zorlu bir günün sonunda Vimes, sokak versiyonunu denemişti:

Babam nerede?
Benim babam mı şu?
"Hastir! Milenyum el ve karides!" diyor.
Hayır, Pis İhtiyar Ron o!
O benim babam değil!

Çok da iyi gidiyordu aslında... ta ki Vimes kapıdan küçük, anlamlı bir öksürük duyana ve dönüp bakınca orada dikilen Sybil'i görene kadar. Ertesi gün de Küçük Sam, bir çocuğun bu tür konulardaki şaşmaz, isabetli içgüdüsüyle Purity'e "Hattir!" demişti. Ve yalnız kaldıklarında Sybil konuyu asla açmamış olsa da, girişimin sonu bu kelime olmuştu. O günden sonra Vimes, onaylanmış versiyona harfiyen sadık kalmıştı.

Bu gece yine, rüzgâr pencereleri sarsarken Vimes kitabı ezberden okuyordu ve bu küçük çocuk odası dünyası, pembe-mavi huzuruyla ve çok yumuşak, çok tüylü, çok kabarık yaratıklarıyla, ikisini sarıyordu. Çocuk odasındaki saatte küçük, bol yünlü bir kuzu, sallanarak saniyeleri sayıyordu...

Alacakaranlıkta, zihni karanlık bir uykunun lime lime ibrişimleriyle uyandığında Vimes kavrayışsızlıkla odaya baktı. İçi panikle doldu. Burası neresiydi? Bütün bu sırıtkan hayvanlar nereden gelmişti? Ayaklarının dibinde yatan neydi? Bu soruları soran kimdi ve neden ördek desenli mavi bir şala sarınmış durumdaydı?

Sonra hafızası bir nimet gibi geri döndü. Küçük Sam, Vimes'ın miğferine oyuncak ayıymış gibi sarılmış, mışıl mışıl uyuyordu ve her zaman yatacak sıcak bir yer arayışında olan Salyalı da kafasını Vimes'ın botuna dayamıştı. Deri şimdiden salyayla kaplanmıştı.

Vimes miğferini dikkatle aldı, omuzlarındaki şala sarındı ve büyük ön hole indi. Kütüphane kapısının altında ışık vardı ve bu yüzden, hâlâ uyku sersemi, kapıyı itip girdi.

İki bekçi ayağa kalktı. Sybil ateşin önündeki sandalyesinde döndü. Vimes, ördeklerin omuzlarından kayıp yere düştüğünü hissetti.

"Seni uyandırmadım Sam," dedi Leydi Sybil. "Dün gece eve geldiğinde saat üçü geçmişti ne de olsa."

"Herkes çifte vardiya yapıyor hayatım," dedi Sam, patronlarının ördeklerle kaplı mavi bir şala sarındığını başkalarına söylemeleri konusunda Havuç ile Sally'ye meydan okuyarak. "Herkese örnek olmam lazım."

"Niyetinin bu olduğuna eminim Sam ama örnekten ziyade feci bir *uyarıya* benziyorsun," dedi Sybil. "En son ne zaman yemek yedin?"

"Marullu-domatesli-pastırmalı sandviç yedim hayatım," dedi Vimes, pastırmanın, ekmeğin zor kapladığı koca bir tabaka değil de yalnızca bir sos olduğunu düşündürmeye çalışarak.

"*Eminim* yemişsindir," dedi Sybil, bunun tek kelimesine bile inanmadığını kusursuz biçimde ifade etmeyi başararak. "Yüzbaşı Havuç'un sana söylemesi gereken bir şey var. Sen otur, ben de akşam yemeği ne durumda bakayım."

Sybil çıkıp mutfağa yönelirken Vimes bekçilere döndü ve erkekler arasında "kadınlar işte..." anlamına gelen o küçük, mahcup sırıtış ile göz devirmeyi deneyip denememeyi düşündü ama söz

konusu iki bekçi, onun budalanın teki olduğuna kanı getirecek olan Bekçi Yardımcısı Humpeding ve bu mimiklerin ne anlama geldiğini asla anlamayacak olan Yüzbaşı Havuç olduğundan, vazgeçti.

Bunun yerine, "Ee?" demekle yetindi.

"Elimizden geleni yaptık efendim," dedi Havuç. "Haklıymışım. O maden çok mutsuz bir yer."

"Cinayet mahalleri genellikle öyledir, evet."

"Aslında... cinayet mahallini bulduğumuzu sanmıyorum efendim."

"Cesedi görmedin mi?"

"Gördüm efendim. Sanırım. Aslında, efendim... orada olmanız lazımdı. Şöyle ki..."

"Bunu yapabileceğimi sanmıyorum," diye fısıldamıştı Angua, Pekmez Sokak'a yönelirlerken.

"Sorun ne?" dedi Havuç.

Angua başparmağını omzunun üzerinden arkaya büktü. "Bu kız! Vampirler ve kurtinsanlar iyi anlaşamaz!"

"Ama o Kara Kurdeleli," diye itiraz etti Havuç. "O asla..."

"Herhangi bir şey yapması gerekmiyor. Varlığı yeterli! Bizden biri için, bir vampirle zaman geçirmek, hayal edebileceğin en feci kötü-saç-gününü yaşamaktan farksız. Ve inan bana, bir kurtinsan *gerçek* bir kötü-saç-gününü bilir!"

"Kokusu yüzünden mi?" dedi Havuç.

"Eh, kokusu güzel değil ama fazlası var. Vampirler kendilerine öyle... hâkim ki! Öyle kusursuz... Ona yaklaştığım zaman... kendimi kıllı hissediyorum. Elimde değil, binlerce sene geriye giden bir dürtü! İmajları yüzünden. Vampirler her zaman çok havalı, çok

kontrollüdür, buna karşılık kurtinsanlar... eh, sarsak hayvanlardır. Ezik köpeklerdir."

"Ama bu doğru değil. Pek çok Kara Kurdeleli nevrotik kişilere dönüşüyor. Oysa sen öyle zarif ve..."

"Vampirlerin yanındayken değilim! Onlar bizde bir şey tetikliyor! Bak, duruma mantıklı yaklaşmaya çalışma lütfen. Bana mantıklı yaklaşmandan nefret ediyorum. Bay Vimes bu kıza neden itiraz etmedi? Tamam tamam, anlıyorum. Ama *zor* işte. O kadar."

"Onun için de kolay değildir eminim," diyecek oldu Havuç.

Angua ona bir Bakış fırlattı. *Ama Havuç böyle işte*, diye düşündü sonra. *Gerçekten böyle düşünüyor. Yalnızca... böyle bir şey söylemenin gerçekten kötü fikir olduğu zamanları bilmiyor. "Onun için de kolay değil" ha? Benim için ne zaman kolaydı ki? O en azından şehrin farklı yerlerine yedek kıyafet saklamak zorunda değil! Tamam, tamamen tövbe etmek hoş bir şey olmasa gerek ama biz* her ay *tövbe ediyoruz. Hem, ben ne zaman gırtlak paralamışım ki? Ben tavuk avlıyorum be! Parasını da peşin ödeyerek! O hiç DÖS yaşıyor mu? Sanmam! Aman tanrılar, bu gece dolunaya iyice yaklaştık. Kıllarımın uzadığını hissedebiliyorum! Kahrolası vampirler! Artık cani kan emiciler olamamalarını amma da büyütüyorlar. Herkes de onlara acıyor! Havuç bile!*

Bütün bu düşünceler bir anda geldi ve geçti. "Aşağı inelim, işimizi yapalım ve çıkalım, olmaz mı?" dedi Angua sonunda.

Girişin etrafı hâlâ kalabalıktı. Otto Chriek de aralarındaydı ve Havuç'a bakarak hafifçe omuzlarını silkti.

Kapıya nöbetçi dikmişlerdi ama birinin onları tembihlediği açıktı. Ekip geldiğinde başlarını sallayarak selam verdiler. Hatta biri çok nazikçe kapıyı açtı.

Havuç iki kızı yanına çağırdı.

"Söylediğimiz her şeyi dikkatle dinleyecekler, anladınız mı?" dedi. "*Her* şeyi. Bu yüzden siz de dikkatli olun. Ve unutmayın: Karanlıkta görebildiğinizi sakın belli etmeyin."

Önden girdi ve gülümseyen, tedirgin Miğferyaran ile karşılaştı.

"Hoş geldin Kafa Çarpan," dedi cüce.

"Ee, Morporkça konuşuyorsak, Yüzbaşı Havuç demeni tercih ederim," dedi Havuç.

"Sen nasıl istersen ergitmen," dedi cüce. "Asansör sizi bekliyor!"

Aşağı inerlerken, "Bunu nasıl çalıştırıyorsunuz?" dedi Havuç.

"Bir Cihazla," dedi Miğferyaran, tedirginliğini alt eden bir gururla.

"Gerçekten mi? Çok mu Cihazınız var?" dedi Havuç.

"Bir mil ve bir ortalama çubuğu."

"Ortalama çubuğu mu? Onların *ününü* duymuştum yalnızca."

"Talihliyiz. Sana göstermekten memnun olurum. Yemek hazırlamada da paha biçilmez," diye geveledi Miğferyaran. "Ve aşağıda farklı güçlerde pek çok küpümüz var. Ergitmenden hiçbir şey saklanmaz. Sana görmek istediğin her şeyi göstermem ve bilmek istediğin her şeyi söylemem emredildi."

"Teşekkür ederim," dedi Havuç, asansör kandilböceklerinin cesetsi parıltısıyla benek benek karanlıkta durduğunda. "Kazılarınız burada ne kadar geniş?"

"Bunu sana söyleyemem," dedi Miğferyaran çabucak, "çünkü bilmiyorum. Ah, Gayretkeş de burada. Ben yukarı çıkayım..."

"Hayır Miğferyaran, lütfen bizimle kal," dedi loşluktaki daha koyu bir gölge. "Buna sen de tanık olmalısın. İyi günler Yüzbaşı Havuç ve..." Angua bir hoşnutsuzluk tınısı sezdi. "...*hanımlar.* Lütfen beni takip edin. Aydınlık olmadığı için özür dilerim. Belki

gözleriniz alışır. Dokunduğunuz her nesneyi size tarif etmekten memnun olurum. Şimdi sizi o korkunç... olayın yaşandığı yere götüreceğim."

Gayretkeş'in peşinde tünelde yürürlerken Angua etrafına bakındı ve Havuç'un, dizlerini hafif kırarak yürümek zorunda kaldığını fark etti. *Kafa Çarpan ha? Tuhaf. Bizim çocuklara hiç bahsetmiyorsun bundan!*

Gayretkeş, yaklaşık her on metrede bir, etrafına kandilböcekleri toplanmış yuvarlak bir kapının önünde duruyor, bir çarkı çeviriyordu. Kapılar, ağır olduklarını düşündüren bir yavaşlıkla, gıcırdayarak açılıyordu. Orada burada, tünellerin içinde... *nesneler* vardı; duvara asılmış, bir amaç için orada olduğu açık, mekanik şeyler. Etraflarında kandilböcekleri parlıyordu. Nesnelerin ne olduğuna dair Angua'nın en ufak fikri yoktu ama Havuç onları küçük bir çocuk gibi, hevesli bir sevinçle karşılıyordu.

"Hava çanlarınız ve su çizmeleriniz var Bay Gayretkeş! Onların da ününü duymuştum!"

"Sen Bakırtepe'nin sağlam kayalarında yetiştirilmiştin, değil mi Yüzbaşı? Bu ıslak ovada madencilik yapmak, denizde tünel açmaktan farksız."

"Demir kapılar da su geçirmez, değil mi?"

"Kesinlikle. Hava da geçirmez."

"Olağanüstü! Bu berbat iş bittikten sonra sizi yeniden ziyaret etmek isterim. Şehrin altında bir cüce madeni... İnanması çok zor!"

"Bunu ayarlayabiliriz eminim Yüzbaşı."

Havuç'un işi buydu işte. Öyle masum, öyle dost canlısı, öyle... *aptalmışçasına* davranabiliyordu ki... Bir köpek yavrusu gibi. Fakat sonra aniden bu kocaman, çelik kütleye dönüşüyordu ve siz ona güm diye tosluyordunuz.

Ve kokusuna bakılırsa, Sally de onu ilgiyle izliyordu.

Mantıklı ol, dedi Angua kendi kendine. *Vampirin, sinirlerine dokunmasına izin verme. Aptal ve kıllı olduğuna inanmaya başlama. Doğru düzgün düşün. Bir beynin var!*

Bu loşluğun içinde yaşarken delirirdiniz kuşkusuz... Angua gözlerini yummayı daha kolay buldu. Burada burnunu, dikkati dağılmadan kullanabiliyordu. Karanlığın faydası oluyordu. Gözlerini kapattığında beyninde muhtelif, soluk renkler dans ediyordu. Gerçi kahrolası vampirin leş kokusu olmasa çok daha fazlasını algılayabilirdi. O koku bütün algılarını zehirliyordu. *Dur bir dakika, o şekilde düşünme, düşünme işini zihninin senin yerine yapmasına izin veriyorsun yine. Yapma!*

Bir sonraki, oldukça büyük odanın köşesinde hafif bir silüet vardı. Yani, silüet gibi *görünüyordu*. Tebeşirden bir silüet. *Parlayan* tebeşirden bir silüet.

"Onaylanmış yöntemin bu olduğunu anlıyorum?" dedi Gayretkeş. "Gece tebeşirini biliyorsundur Yüzbaşı? Ezilmiş kandilböceğinden yapılır. Parıltı bir gün kadar sürer. Burada, yerde, ölüm darbesini indirmek için kullanılan sopayı da görece... daha doğrusu, elinizle *hissedeceksiniz*. Tam elinin altında Yüzbaşı. Üzerinde kan var. Karanlık için üzgünüm ama kandilböceklerini içeri sokamazdık, kendilerine ziyafet çekerlerdi."

Angua, her daim sabun kokusuyla kuşatılmış Havuç'un el yordamıyla ilerlediğini gördü.

Havuç'un eli bir başka metal kapıya değdi. "Bu nereye gidiyor efendim?" dedi kapıyı tıklatarak.

"Dış odalara."

"Trol *graga* saldırdığı sırada bu kapı açık mıydı?"

Gerçekten de bir trolün yaptığını mı varsayıyorsun? diye merak etti Angua.

"Açıktı sanırım," dedi Gayretkeş.

"O zaman kapıyı açmak isterim lütfen."

"Bu ricayı kabul edemem Yüzbaşı."

"Rica olarak söylememiştim efendim. Kapı açıldıktan sonra, trol içeri girdiğinde madende kimlerin olduğunu da öğrenmek isteyeceğim. Onlarla ve cesedi bulan kişiyle konuşmam gerek. *Hara'g, j'kargra.*"

Angua, Gayretkeş'in kokusunun değiştiğini hissetti. Onca katman altında, cüce aniden kararsızlığa kapılmıştı. Havuç'un tuzağının tam ortasına düşmüştü. Yanıt vermeden önce uzun saniyeler boyunca duraksadı.

"Ben... ric... Şey, talebini karşılamaya çalışacağım ergitmen," dedi. "Şimdi yanınızdan ayrılmalıyım. Gel Miğferyaran."

"*Grz dava'j?*" dedi Havuç. "*K'zakra'j? d'j h'rahna ra'd'j?*"

Gayretkeş, kararsızlığı gittikçe büyüyerek ileri adım attı ve iki elini avuçları yere bakacak şekilde uzattı. Bir anlığına, cücenin giysisinin kol yenleri aşağı kayana kadar, Angua adamın sağ bileğinde hafifçe parlayan bir simge gördü. Tepeden tırnağa örtünen şekillerin dünyasında, kimliğinin tekil kanıtı olarak, her derin cücenin bir *drahtı* bulunurdu. Angua derinin altına kandilböceği kanı zerk ederek dövme yaptıklarını duymuştu. Acı verici bir şey gibi geliyordu kulağa.

Havuç bir anlığına adamın elini tuttu ve sonra bıraktı. "Teşekkür ederim," dedi, hiç Cücece konuşmamış gibi.

İki cüce çıkıp gitti.

Yoğun karanlıkta, bekçiler baş başa kaldı.

"O olanlar da neydi?" dedi Angua.

"Ona güven veriyordum yalnızca," dedi Havuç neşeyle. Cebine uzandı. "Artık geldiğimize göre, burada biraz ışık yakalım, olmaz mı?"

Angua, Havuç'un elinin duvarda resim çiziyormuş gibi bir iki kez sertçe hareket ettiğinin kokusunu aldı. Bir... koku yükseldi... domuz etli börek?

"Birazdan aydınlanır," dedi Havuç.

"Yüzbaşı Havuç, burası aslında..." diye başladı Sally.

"Zamanı gelince, bekçi yardımcısı," dedi Havuç kararlılıkla. "Şimdilik yalnızca gözlem yapacağız."

"Ama size söylemem lazım ki..."

"*Daha sonra*, bekçi yardımcısı," dedi Havuç biraz daha yüksek sesle. İçeri girmek için kullandıkları açık kapının etrafına ve taş zemine kandilböcekleri akmaya başladı. "Bu arada, ee... Sally, cesedi görmemiz seni rahatsız eder mi?"

Tabii ya, diye düşündü Angua. *Vampiri düşün sen. Ben* her gün *kan kokusuyla başa çıkmak zorundayım! Kendini biraz da benim burun deliklerimin yerine koysana!*

"Bayat kan sorun değil efendim," dedi Sally. "Burada biraz var. Ama..."

"Bir morg hazırlamışlardır herhâlde," dedi Havuç çabucak. "Ölüm ayinleri oldukça karmaşıktır."

Morg mu? Senin için, evinden uzak bir ev tatlım! diye hırladı Angua'nın içsel kurdu.

Kandilböcekleri şimdi duvarda amaçlılıkla sürünerek yayılıyordu.

Angua çömelip burnunu yere yaklaştırdı. *Cüce kokusu alıyorum, pek çok cüce*, diye düşündü. *Trol kokusu almak zor, özellikle de yeraltında. Sopanın üzerinde, bir çiçek gibi, kan kokusu var. Sopada da cüce kokusu var ama o zaten her yerde var. Bir de... Dur bir dakika, tanıdık bir koku bu...*

Zemin daha ziyade çamur ve alüvyon kokuyordu. Havuç'un ayak izleri belirgindi. Vampirin de. Cüce kokusu yoğundu ve An-

gua onların *endişesinin* kokusunu da alabiliyordu belli belirsiz. Cesedi *burada* bulmuşlardı ha? Fakat bu çamurlu yer farklıydı. Ezilip yere yapışmıştı ama tıpkı... Taşocağı Yolu'nun etrafındaki ağır kil gibi kokuyordu, evet. Peki Taşocağı Yolu'nda kim yaşıyordu? Ankh-Morpork trollerinin çoğu.

Bir ipucu.

Solan karanlıkta gülümsedi. Bay Vimes'ın hep dediği gibi, ipuçlarının sorunu, çok kolay üretilmeleriydi. Bir cep dolusu ipucuyla dolaşabilirdiniz.

Işık güçlendiğinden karanlık yok oluyordu. Angua başını kaldırıp baktı.

Duvarda, Havuç'un dokunduğu yerde kocaman, parlak bir simge vardı. *Havuç oraya et sürdü*, diye düşündü. *Kandilböcekleri de ziyafete koştu...*

Gayretkeş, peşinde Miğferyaran'la birlikte içeri girdi.

"Buradaki kapı yeniden açılabilir. Ama heyhat, biz..." Durdu.

Mutlu kandilböcekleriydi bunlar. Yeşilimsi-beyaz ışıltı standartlarına göre pasparlaktılar. Havuç'un arkasında şimdi hafif hafif parlayan bir de simge vardı: bir halka ve halkayı kesen iki çapraz çizgi. İki cüce şok olmuş gibi bakakaldılar.

"Eh, bir bakalım, olmaz mı?" dedi Havuç, bütün bunlardan tamamen bihaber gibi.

"Biz, heyhat... ee, su... su... *Tamamen* su geçirmez değil... Diğer kapılar... Trol su baskınına yol açtı ve..." diye mırıldandı Gayretkeş, gözlerini parıltıdan almadan.

"Ama en azından *bu* kapıdan geçebileceğimizi söylüyorsun, öyle mi?" dedi Havuç nazikçe, kapalı kapıyı göstererek.

"Şey, evet. Evet. Kesinlikle."

Kâhya telaşla yaklaştı ve bir anahtar çıkardı. Kilidi açılınca çark kolayca döndü. Angua, metal kapıyı çekip açarken Havuç'un

çıplak kollarındaki kasların nasıl şişip parladığının çok feci farkındaydı.

Ah, olamaz, *henüz* değil kuşkusuz! En az bir günü daha olmalıydı! Orada masum masum dikilen vampir yüzündendi! Vücudunun bazı kısımları, kendini savunmak için *kurt* olmak istiyordu...

Kapının ardında sütunlu bir oda vardı. Rutubetli ve bitmemiş kokuyordu. Tavanda kandilböcekleri toplaşmıştı ama zemin çamurlu ve vıcık vıcıktı.

Angua karşıda ve iki yanda birer cüce kapısı daha seçti.

"Atıkları dışarıdaki çöplükte bir yığına taşıyoruz," dedi Gayretkeş. "Biz, ee, trolün oradan girdiğini düşünüyoruz. Affedilmez bir kusur." Hâlâ huzursuz gibiydi.

"Peki trolü *gören* olmuş mu?" dedi Havuç çamuru tekmeleyerek.

"Hayır. Bu odalar bitti. Kazıcılar başka yerde ama mümkün olduğunca çabuk geldiler. *Grag*ın yalnız kalmak için buraya geldiğine inanıyoruz. İğrenç bir yaratığın elinde gelişigüzel ölmek..."

"Trol çok şanslıymış, değil mi efendim?" dedi Angua sertçe. "*Tesadüfen* içeri girip Butparalayan'a rastladığı için?"

Havuç'un botu metalik bir şeye çarptı. Biraz daha çamuru tekmeleyip uzaklaştırdı. "Ray mı döşediniz?" dedi. "*Çok* atık çıkarıyor olmalısınız efendim."

"İtmek, taşımaktan daha kolay," dedi Gayretkeş. "Şimdi, ayarladığım..."

"Dur bir dakika, bu ne?" dedi Havuç. Çömeldi ve açık renkli bir şey çekti. "Hmm. Bir kemik parçası. İpe takılmış."

"Pek çok eski kemik var," dedi Gayretkeş. "Şimdi ben..."

Nesne, çamurdan *blup!* diye çıktı ve hastalıklı ışıkta onlara sırıttı.

"Ama bu *çok* da eski görünmüyor efendim," dedi Havuç.

Tek bir nefes, Angua için yeterliydi. "Koyun kafatası," dedi. "Öleli yaklaşık üç ay olmuş." *Ah, al sana bir ipucu daha*, diye ekledi kendi kendine. *Hem de* rahatça *bulabileceğimiz bir yerde.*

"Trol düşürmüştür belki?" dedi Havuç.

"Trol mü?" dedi Gayretkeş gerileyerek.

Ve bu, Angua'nın beklediği tepki değildi. Gayretkeş zaten tedirgindi ama şimdi, kat kat giysinin altında, paniğin sınırındaymış gibi kokuyordu.

"*Graga* bir trolün saldırdığını söylememiş miydiniz efendim?" dedi Havuç.

"Ama biz bunu... *Ben* bunu daha önce görmedim! Neden biz bulmadık? Trol geri mi döndü yoksa?"

"Bütün kapılar kapalı efendim," dedi Havuç sabırla. "Değil mi?"

"Ama trolü de bizimle birlikte buraya mı kapatmış olduk?" Bir feryattı neredeyse.

"Öyle olsa bilirdiniz efendim, değil mi?" dedi Havuç. "Troller, eh... göze *çarpar.*"

"Nöbetçileri getirmeliyim!" dedi Gayretkeş, açık kapıya doğru gerileyerek. "Trol her yerde olabilir!"

"O zaman doğruca ona gidiyor da olabilirsiniz efendim," dedi Angua.

Gayretkeş bir anlığına olduğu yerde kalakaldı ve sonra küçük bir inlemeyle karanlığa koştu. Miğferyaran da peşinden.

"Eh, bunun ne kadar iyi gittiğini düşünüyoruz?" dedi Angua korkunç bir gülümsemeyle. "Ve ona Cücece söylediğin şey neydi? 'Cüce kardeşliğinde bir cüce olduğumu biliyorsun' mu?"

"Şey, hayır," dedi Sally dikkatle. "Dedi ki, 'Beni vurgulu bir kesinlikle tanıyorsun. Cüce törelerine uyarım. Ben neyim/kimim? Ben, Birleşmiş Biraderlerim.'"

"Bravo bekçi yardımcısı!" dedi Havuç. "Mükemmel bir çeviriydi!"

"Evet... Akıllı birini mi dişlemiştin yoksa?" dedi Angua.

"Ben *gerçekten* Kara Kurdeleliyim çavuş," dedi Sally uysal uysal. "Ve doğal bir dil yeteneğim vardır. Şey, hazır yalnız kalmışken bir başka şeyden bahsedebilir miyim Yüzbaşı?"

"Elbette," dedi Havuç, kapalı kapılardan birini açmaya çalışarak.

"Burada pek çok yanlış şey var efendim. Gayretkeş'in o kafatasına verdiği tepki çok tuhaftı. Bunca zamandan sonra neden trolün hâlâ burada olduğunu düşünsün?"

"Bir cüce madenine giren trol, durdurulmadan önce çok fazla hasara sebep olabilir," dedi Havuç.

"Gayretkeş o kafatasını görmeyi gerçekten beklemiyordu efendim," diye ısrar etti Sally. "Kalbinin hızlandığını duydum. Kafatası onu dehşete düşürdü. Bir şey daha efendim... Burada pek çok şehir cücesi var. Düzinelerce. *Onların* kalplerini de duyabiliyorum. Altı *grag* var. Onların kalpleri çok yavaş atıyor. Başka cüceler de var. Tuhaf cüceler, sayıları az. Belki... on kişi."

"Bunu bilmek faydalı, bekçi yardımcısı. Çok teşekkür ederim."

"Evet, sen gelmeden önce nasıl idare ediyorduk hiç bilmiyorum," dedi Angua. Rutubetli odanın diğer yanına seyirtti ki yüzünü göremesinler. Bu mekândaki leş gibi, boğucu, yapış yapış, eski patates mahzeni kokusuna değil, temiz havaya ihtiyacı vardı. Başı bağrış çağrışlarla doluydu. İtidal Cemiyeti ha? *Tek Bir Damla Bile?* Bu lafa tek bir an bile inanan var mıydı? Ama herkes inanmak istiyordu, çünkü vampirler *gerçekten* büyüleyici olabiliyordu. Elbette öyleydiler! Vampirliklerinin bir parçasıydı bu! İnsanları korkunç şatolarında kalmaya ikna etmelerinin tek yoluydu! Huylu huyundan vazgeçer miydi peki? Ama hayır, aptal bir kara kurdele tak,

"Kana dokunan dudaklar asla benimkine dokunamaz" sözlerini ezberle yeter! Sana her seferinde inanırlardı. Ya kurtinsanlar? Eh, onlar hüzünlü canavarlardı yalnızca, değil mi? İçsel kurtlarıyla *her gün* mücadele etmek zorunda olmalarını boş ver, gördükleri her lamba direğini pas geçmek için çaba göstermeleri gerekmesini boş ver, her bayağı tartışmayı tek bir ısırıkla halletme dürtüsünü bastırmak zorunda olmalarını boş ver... Boş ver, çünkü bir kurtla bir insanın birleşimi olan yaratığın bir tür *köpek* olduğunu herkes bilirdi. Onların terbiyeli olması *beklenirdi* ve... Angua'nun içinde bir parça, durumun aslında böyle olmadığını, bütün bunların yalnızca Dönüşüm Öncesi Sendromundan ve bir vampirin yakınında bulunma etkilerinden kaynaklandığını haykırıyordu ama bir şekilde, şu anda, etrafındaki kokular neredeyse elle tutulur ölçüde yoğunken Angua içindeki o feryadı dinlemek *istemiyordu.*

Dünyayı koklamalıydı. Kendi burnuna tırmanmalıydı. Ne de olsa Bekçi Teşkilatı'nda olmasının sebebi buydu, değil mi? Burnu için almışlardı onu?

Yeni koku, yeni koku...

Likenin keskin mavi-grisi, eski leşlerin kahverengileri ve morları, altta ahşap ve deri kokuları... Kurt dönemindeyken bile bu kadar adli bir hava koklamamıştı. Başka bir şey vardı, keskin ve kimyasal... Hava rutubet ve cüce kokularıyla doluydu ama bu küçük koku izleri, bir ağıttaki pikolo sesleri gibi akarak, yeni bir melodi oluşturuyordu.

"Trol," diye gakladı. "Trol. Kafatası kemeri ve rastaları olan bir trol. Plaka ya da öyle bir şey çekmiş! Trol!" Angua şimdi uzaktaki kapıya *havlıyordu* neredeyse. "Kapıyı aç! Bu taraftan!"

Artık gözlerine hemen hiç ihtiyaç duymuyorsa da, metal kapıya birinin kömürle bir daire ve daireyi kesen iki çapraz çizgi çizdiğini gördü.

Aniden Havuç yanında bitti. *Emin misin?* diye sormama terbiyesini göstermişti en azından. Havuç büyük çarkı sarstı. Kapı kilitliydi.

"Bunun arkasında su olduğunu sanmıyorum," dedi.

"Ya, gerçekten mi?" demeyi başardı Angua. "Çünkü bu yalnızca, bizi içeri sokmamak için!"

Havuç döndü ve kendilerine doğru koşan bir cüce mangası gördü. Bekçilerin varlığından habersizmişçesine doğrudan kapıya koşuyorlardı.

"Önce onların girmesine *sakın* izin verme!" dedi Angua dişlerini sıkarak. "İz... çok hafif!"

Havuç bir eliyle kılıcını çekti, diğeriyle rozetini kaldırdı.

"Şehir Bekçileri!" diye kükredi. "Silahlarınızı indirin lütfen! Teşekkür ederim!"

Manga yavaşladı ve bu tür şeylerin doğası gereği arkadan gelenler önde duraksayanlara tosladı.

"Bu bir suç mahalli!" diye ilan etti Havuç. "Ben hâlâ ergitmenim! Bay Gayretkeş, orada mısın? Bu kapının diğer yanında nöbetçi var mı?"

Gayretkeş cüce kalabalığını ite kaka öne geçti. "Hayır, sanmam," dedi. "Trol hâlâ o kapının arkasında mı?"

Havuç, Sally'ye baktı ama Sally omuzlarını silkti. Vampirler, trol kalplerini dinleme becerisini asla geliştirmemişlerdi. Gerek duymamışlardı.

"Olabilir ama sanmıyorum," dedi Havuç. "Lütfen kapının kilidini aç. Bir iz bulabiliriz hâlâ!"

"Yüzbaşı Havuç, madenin güvenliği her zaman birinci öncelik olmalıdır, bunu biliyorsun!" dedi Gayretkeş. "Trolün peşine elbette düşmelisin ama biz, önce kapıyı açacağız ve ardının tehlikeli olup olmadığını *göreceğiz*. Bunu kabul etmek zorundasın."

"Bırak yapsınlar," diye tısladı Angua. "Koku daha berrak olur. İdare ederim."

Havuç başını salladı ve fısıldayarak yanıt verdi: "Aferin!"

Ve Angua, teninin altında, kuyruğunun sallanmak istediğini hissetti. İçinden Havuç'un yüzünü yalamak geliyordu. Düşünme işini şu an köpek kısmı yapıyordu. *Sen iyi bir köpeksin.* İyi köpek olmak önemliydi.

İki cüce amaçlılıkla kapıya yaklaşırken Havuç onu kenara çekti.

"Ama gideli çok olmuş," diye mırıldandı Angua, ilk ikisinin peşinden iki cüce daha giderken. "Koku en az... on iki saatlik."

"*Ne* yapıyor bunlar?" dedi Havuç, yarı kendi kendine. İki yeni cüce, tıpkı Gayretkeş gibi tepeden tırnağa derilere bürünmüştü ama üzerine zincir zırh da giymişlerdi. Son derece sade miğferleri başlarını ve yüzlerini tamamen kaplıyordu ve yalnızca gözler için iki yarık bırakılmıştı. İkisi de sırtında büyük, siyah bir çanta taşıyordu ve ellerindeki tuhaf mızrağı ileri uzatmışlardı.

"Ah, hayır," dedi Havuç, "kuşkusuz, burada olmaz..."

Bir emir üzerine kapı açıldı ve ardında... yalnızca karanlık vardı.

Sonra mızraklar bir anda ateşler tükürdü; uzun, sarı alev dilleri... Cüceler, onları uzatmaya devam ederek ağır ağır yürüdüler. Hava ağır, yağlı bir dumanla doldu.

Angua bayıldı.

Karanlık.

Sam Vimes yorgun argın, yokuş yukarı yürüyordu.

Sıcaktı. Beklediğinden daha sıcak. Ter gözlerini yakıyordu. Ayaklarının altında sular sıçrıyor, botlarının kaymasına sebep oluyordu. Ve ileride, yokuşun tepesinde, bir çocuk haykırıyordu.

Vimes bağırdığını biliyordu. Boğazında hırıldayan nefesi işitebiliyordu, dudaklarının kıpırdadığını hissedebiliyordu ama tekrar tekrar söylediği sözcükleri duyamıyordu.

Karanlık soğuk, mürekkep gibiydi. Zihnine ve vücuduna iplik iplik işliyor, onu yavaşlatıyor, geriye çekiyordu...

Şimdi de alevlerle saldırıyorlardı ona...

Gözlerini kırpıştırdı ve kendini şömineye bakarken buldu. Alevler huzurlu huzurlu salınıyordu.

Bir elbise hışırtısıyla Sybil odaya girdi, oturdu ve yama işini eline aldı.

Vimes donuk donuk izledi. Sybil çorap yamıyordu. Bu evde hizmetçileri vardı ve Vimes'ın çoraplarını *Sybil* yamıyordu. Her gün için ayrı çorap satın alacak paraları yoktu sanki. Fakat Sybil, bunun bir eşin *görevi* olduğu fikrini benimsemişti ve bu yüzden, yapıyordu. Tuhaf şekilde rahatlatıcıydı. Tabii, Sybil'in delikleri onarmak konusunda hiç başarılı olmaması ve bu yüzden Sam'in, birbirini çaprazlama kesen yünden kocaman topukları olan çoraplar giymek zorunda kalması yazıktı. Sam yine de giyiyordu onları ve bundan hiç bahsetmiyordu.

"Alev fışkırtan bir silah..." dedi yavaşça, Havuç anlatıp bitirdikten sonra.

"Evet efendim," dedi Havuç.

"Cücelerin alev fışkırtan bir silahları var."

"Derin cüceler grizu ceplerini patlatmak için kullanıyor onları," dedi Havuç. "Burada görmeyi hiç beklememiştim!"

"Şerefsizin teki bana doğrultursa, silahtır! O kadar!" dedi Vimes. "Ankh-Morpork'ta ne kadar gaz bulmayı beklediler ki?"

"Efendim? Yaz sıcağında bizzat *nehir* bile tutuşuyor!"

"Tamam tamam, kabul," diye onayladı Vimes gönülsüzlükle. "Ama bunu herkesin duyduğundan emin ol, tamam mı? O şeyler-

den biriyle yerüstünde görülen olursa, *önce* vuracağız ve sonra da zaten soru sormaya *gerek* kalmayacak. Aman tanrılar, bir bu eksikti... Bana söyleyecek başka bir şeyin var mı Yüzbaşı?"

"Eh, daha sonra Butparalayan'ın cesedini *gördük* de," dedi Havuç. "Ne diyebilirim... Bileğinde kimliğini belirleyen *draht* vardı ve derisi solgundu. Kafasının arkasında korkunç bir yara vardı. Butparalayan olduğunu söylüyorlar. Bunu kanıtlayamam. Ama şunu söyleyebilirim: Ne öldüğünü söyledikleri yerde ne de öldüğünü söyledikleri zamanda ölmüş."

"Neden öyle düşünüyorsun?" dedi Vimes.

"Kan, efendim," dedi Sally. "Her yerde kan olmalıydı. Yaraya baktım. O sopanın indiği şey hâlihazırda cesetmiş ve adam o tünelde öldürülmemiş."

Vimes derin derin nefesler aldı. Burada o kadar fazla kötülük vardı ki dehşetleri teker teker ele almak gerekiyordu.

"Endişeliyim Yüzbaşı," dedi. "Neden, biliyor musun? Çünkü pek yakında, cinayeti bir trolün işlediğine dair kanıt olduğunu *doğrulamam isteneceğini* seziyorum. Ki dostum... bu, savaş ilanı olacak."

"Soruşturmamızı istediniz efendim," dedi Havuç.

"Evet ama yanlış sonuçla dönmenizi beklememiştim. Her şeyden kötü kokular geliyor. Taşocağı Yolu kili, cinayet mahalline *yerleştirilmişti*, değil mi?"

"Öyle olmalı. Troller ayaklarını temizlemez pek ama ta oraya kadar çamur bırakmak? Mümkün değil."

"Sopalarını da geride bırakmazlar," diye hırladı Vimes. "Yani kanıtlar düzmece. Ama gerçekten de trol olduğu anlaşılıyor? Angua emin miydi?"

"Kesinlikle efendim," dedi Havuç. "Burnuna öteden beri güvenmişizdir. Şey, üzgünüm efendim ama gidip biraz temiz hava

alması gerekti. Zaten duyularını çok zorlamıştı ve sonra o dumanları da ciğerlerine çekince..."

"Hayal edebiliyorum," dedi Vimes. *Vay canına*, diye düşündü. *Biz de tam, Vetinari'ye cücelerin kendi içlerinde beceriksizce işlenmiş bir cinayet olduğunu ve suçu trollere yıkmak için düzmece kanıtlar hazırladıklarını söyleyebilecek noktadaydık ve sonra bir bakıyoruz, işin içinde gerçekten de bir trol var. Hah, kanıtlara güvenmek buraya kadar...*

Sally nazikçe öksürdü. "Yüzbaşı o kafatasını bulduğunda Gayretkeş şok oldu ve korkuya kapıldı efendim," dedi. "Rol yapmıyordu. Eminim. Dehşetten bayılacaktı neredeyse. Miğferyaran da öyle."

"Teşekkür ederim bekçi yardımcısı," dedi Vimes ciddiyetle. "Bir megafonla dışarı çıkıp, 'Selam çocuklar, Koom Vadisi Savaşı canlandırmasına hoş geldiniz! Hey, tam burada, şehrin ortasında yapalım bu canlandırmayı!' diye bağırdığımda ben de aynı şekilde hissedeceğim sanırım."

"Aslında, o şekilde ifade etmemeniz gerektiğini düşünüyorum efendim," dedi Havuç.

"Eh, evet, madem öyle diyorsun... Muhtemelen biraz daha *incelikli* yaklaşmaya çalışırım."

"Bir de, Koom Vadisi olarak adlandırılan en az on altıncı savaş olur bu," diye devam etti Havuç. "Vilnius Geçidi'ndekini de sayarsanız on yedinci ama o daha ziyade arbedeydi. Bunların yalnızca üçü orijinal Koom Vadisi'nde oldu; Rascal'ın resmiyle ölümsüzleştirdiği yerde. Resmin oldukça isabetli olduğu söyleniyor. Yapması seneler almış elbette."

"Muhteşem bir eser," dedi Sybil, yamadığı çoraptan başını kaldırmadan. "Aileme aitti ama sonra müzeye bağışladık."

"İlerleme harika bir şey, değil mi Yüzbaşı?" dedi Vimes, Havuç

istihzadan hiç anlamadığından, sesine becerebildiğince çok istihza katarak. "*Bizim* Koom Vadisi savaşımız patladığında, dostumuz Otto bir saniyede renkli resmini çekebilecek. Ne harika... Bu şehir yakılıp yıkılmayalı kimbilir kaç zaman oldu..."

Eyleme geçmesi gerekiyordu. Eskiden olsa geçerdi de. Ama şimdi, bu kıymetli dakikaları kullanarak, eyleme geçmeden önce neler yapması gerektiğine karar vermeliydi belki de.

Düşünmeye çalıştı: *Tüm bunları, yılan dolu tek bir kova olarak düşünme. Yılanları teker teker ele al. Çözmeye çalış. Şimdi... ilk ne yapılması gerekiyor?*

Her şey.

Pekâlâ, farklı bir yaklaşım dene...

"O maden simgeleri nedir?" dedi. "Miğferyaran benim yanımda bir tanesini çizdi. Duvarda da bir tane gördüm. Sen de bir tane çizdin."

"*Peşimizdeki Karanlık*," dedi Havuç. "Evet. Her yere çizilmişti."

"Anlamı nedir?"

"*Dehşet*, efendim," dedi Havuç içtenlikle. "Korkunç şeyler olacağına dair bir uyarı."

"Eh, o küçük pisliklerden biri elinde alev silahıyla yeryüzüne başını uzatmaya kalkarsa, korkunç şeyler *olacak* gerçekten. Ama duvarlara bunu onlar mı çiziyor?"

Havuç başını salladı. "Cüce madenleri hakkında bir şeyi anlamalısınız efendim. Maden, bir tür..."

...duygusal kazan idi; hiçbir cüce bu şekilde ifade etmeyecek olsa da Vimes böyle anlıyordu. İnsanlar olsa; bu şekilde sıkış tıkış, mahremiyetsiz, gerçek bir sessizlik olmadan seneler boyu her gün aynı yüzleri görerek yaşamaya çalışsa, çıldırırdı. Ve etrafta bir sürü sivri uçlu silah olduğundan, tavanlardan kan damlamaya başlaması an meselesi olurdu.

Cüceler çıldırmıyordu. Düşünceli ve ciddi kalıyorlardı, işlerine odaklanıyorlardı.

Ama işte, maden simgelerini çiziyorlardı.

Grafitiyle oy verdiğiniz gayriresmî bir oylama gibiydi; olan bitenler hakkındaki görüşlerinizi bu şekilde ifade ediyordunuz. Bir madenin sınırları dâhilindeki her sorun, *herkesin* sorunuydu; stres, cüceden cüceye şimşek gibi sıçrıyordu. Simgeler ise o şimşekleri topraklıyordu. Bir çıkış noktasıydı onlar, bir rahatlama yöntemi, hissettiklerinizi kimseye meydan okumadan göstermenin bir yolu. (Evet, bütün o sivri uçlu silahlar yüzünden.)

Peşimizdeki Karanlık: *Yaklaşan olayları dehşetle bekliyoruz.* Aslında bir başka çeviri de, *Tövbe Edin Ey Günahkârlar!* olabilirdi...

"Karanlığı anlatan yüzlerce rün vardır," dedi Havuç. "Bazıları sıradan Cücecenin parçasıdır elbette, tıpkı 'Uzun Karanlık' gibi. Buna benzer pek çok rün vardır. Ama bazıları..."

"Mistik mi?" diye fikir yürüttü Vimes.

"İnanılmaz ölçüde mistik efendim. Haklarında pek çok kitap yazılmıştır. Cücelerin kitaplar, sözcükler ve rünler hakkında nasıl düşündükleri de hesaba katılırsa... Eh, inanamazsınız efendim. Biz... Onlar yani, dünyanın *yazıldığını* düşünür efendim. Sözcüklerin muazzam gücü vardır. Bir kitabı yok etmek, derin cüceler için cinayetten beterdir."

"O kadarını ben de anladım," dedi Karatahta Nöbetçisi Vimes.

"Bazı derin cüceler karanlık simgelerinin gerçek olduğuna inanır," diye devam etti Havuç.

"Eh, duvardaki yazıyı *görebiliyorsan*, zaten gerç..." diye başladı Vimes.

"Gerçek derken, *canlı* olduklarını kastettim efendim," dedi Havuç. "Dünyanın altındaki karanlıkta bir yerde *var olduklarına* ve

kendi kendilerinin yazılmalarını sağladıklarına inanırlar. Bir de Bekleyen Karanlık var. O da... yeni bir çukuru dolduran karanlıktır. Kapanan Karanlık ise... Eh, onu ben de bilmiyorum ama bir de Açılan Karanlık var. Nefes Alan Karanlık nadirdir. Bağıran Karanlık, tehlikelidir. Konuşan Karanlık, Yakalayan Karanlık, Gizli Karanlık... Bunları gördüm. Hiçbiri sorun değil. Ama Peşimizdeki Karanlık, çok kötü bir işaret. Yaşlı cücelerin onun hakkında konuştuklarını duyardım. Onun fenerleri söndürebildiğini, hatta çok daha kötü şeyler yapabildiğini söylerlerdi. Cüceler o simgeyi çizmeye başlamışsa işler çok fena demektir."

"Bütün bunlar çok ilginç, ama..."

"Madendeki herkes feci endişeliydi efendim. Tel gibi gergindiler. Angua endişelerinin kokusunu alabildiğini söyledi ama ben de alabiliyordum efendim. Ben madende büyüdüm. Yanlış bir şey olduğunda, herkes bilir. Öyle günlerde efendim, babam tüm madencilik çalışmalarını durdururdu. Çok fazla kaza olurdu. Dürüst olmak gerekirse, cüceler endişeden deliye dönmüş durumda. Peşimizdeki Karanlık simgeleri her yerde. Buraya geldiklerinden beri işe aldıkları cüceler çizmiştir muhtemelen. Çok yanlış bir şeyler olduğunu hissediyorlar ama bu konuda yapabilecekleri tek şey simge çizmek."

"Eh, en tepedeki *grag*ları öldürüldü."

"Ben maden içindeki atmosferi hissedebilirim efendim. Her cüce hissedebilir. Ve o maden korku, dehşet ve muazzam bir şaşkınlıkla doluydu. Ve derinlerde, Peşimizdeki Karanlıktan daha kötü şeyler vardır."

Bir anlığına Vimes'ın gözlerinin önünde, mağaralarda bir dalga gibi yükselen, koşarak kaçılamayacak kadar hızlı, hınçlı bir karanlık imgesi canlandı...

...ki aptalcaydı. Karanlığı *göremezdiniz*.

Dur bir dakika, diye düşündü. *Bazen görebilirdiniz.* Eski günlerde, sürekli gece vardiyasındayken, karanlığın her tonunu öğrenmişti. Bazen öyle yoğun bir karanlıkla karşılaşırdınız ki onu *iterek* geçmeniz gerektiğini hissederdiniz. O gecelerde atlar tedirgin olurdu, köpekler sızlanırdı, mezbaha bölgesinde hayvanlar ağıllarını yıkıp kaçardı. Açıklanamaz bir şeydi; tıpkı gökyüzünde ay olmamasına rağmen soluk ve gümüşsü görünen geceler gibi. O dönemde küçük bekçi fenerini kullanmamayı öğrenmişti. Işık, görme yetinizi mahvederdi, sizi körleştirirdi. Gözlerinizi dikip karanlığa bakardınız... ta ki karanlık size göz kırpana kadar. Bakışma yarışında yenerdiniz onu.

"Yüzbaşı, bu kısmını anlamadım," dedi Vimes. "Ben madende büyümedim. Bu simgeler, cüceler kötü şeyler olacağını *düşündüğü* ve bu şeylerin olmasını engellemek istediği için mi çiziliyor, yoksa madenin kötü şeyler olmasını *hak ettiğine* inandıkları için mi, yoksa kötü şeyler olmasını *istedikleri* için mi?"

"Aynı anda üçü de olabilir," dedi Havuç irkilerek. "Maden kötüye gittiğinde ortam *gerçekten* gerilebiliyor."

"Ah, yapma!"

"Çok korkunç olabilir efendim, gerçekten. İnanın bana. Fakat en kötü simgeyi çizip de gerçekleşmesini *isteyen* kimse bulamazsınız. Sırf çizmek yeterli değil zaten. Gerçekleşmesini son nefesinizle istemeniz lazım."

"O hangisiymiş peki?"

"Ah, bilmek istemezsiniz efendim."

"Sordum ama," dedi Vimes.

"Hayır. Gerçekten bilmek istemezsiniz efendim. *Gerçekten.*"

Vimes bağırmaya başlayacakken durup bir an düşündü.

"Aslında... evet, istemem bence de," diye onayladı. "Bütün bunlar sırf histeri, sırf mistisizm. Tuhaf folklor yalnızca. Cüceler

inanıyor ama ben inanmıyorum. Ee, kandilböceklerinin o simgeyi çizmesini nasıl başardın?"

"Kolay oldu efendim. Duvara bir parça et sürdüm simge şeklinde. Kandilböcekleri için tam bir ziyafet. Gayretkeş'i biraz sarsmak istedim. Tedirgin etmek. Tıpkı bana öğrettiğiniz gibi. Ona, simgelerden haberim olduğunu göstermek istedim. Ben de cüceyim ne de olsa."

"Yüzbaşı, muhtemelen bunu sana açıklamanın hiç zamanı değil ama..."

"Ah, herkesin güldüğünü biliyorum efendim. Bir doksanlık cüce ha? İnsan olmak için insan ebeveyne doğmak yeterli. Kolay. Cüce olmak ise cüce ebeveyne doğmak demek değildir ama yine de iyi başlangıçtır. Cüce olmak, belli şeyleri yapmak demektir. Belli törelere uymak. Ben bunu yaptım. Bu yüzden hem insanım, *hem de* cüce. Derin cüceler bununla baş etmeyi zor buluyor."

"Yine mistisizm, değil mi?" dedi Vimes bıkkınlıkla.

"Evet efendim." Havuç öksürdü. Vimes bu öksürüğü tanıyordu. Yüzbaşının vermesi gereken kötü bir haber olduğunu ve Vimes'ın kafasının içindeki küçük atmayacak-tepe-tası boşluğuna nasıl uydurabileceğini merak ettiğini anlatıyordu.

"Dökül, Yüzbaşı."

"Ee... bu küçük şey geldi," dedi Havuç elini açarak.

Ahududu cini doğrulup oturdu. "Koşarak gidip geldim Bay Adınızı Giriniz!" dedi gururla.

"Su kanalı boyunca koşarken gördük," dedi Havuç. "Böyle... soluk yeşil parladığından görmesi zor değildi."

Vimes, Ahududu kutusunu cebinden çıkarıp yere koydu, cin içine girdi.

"Aaah, çok güzeeel," dedi minik yaratık. "Sıçanlardan ve kedilerden bahsetmeyin bana!"

"Seni kovaladılar mı? Ama sen sihirli bir varlıksın, değil mi?" dedi Vimes.

"Evet de bunu *onlar* bilmiyor!" dedi cin. "Şimdi, neydi... Hah, evet... Atık nakliye hizmetlerini sormuştun. Son üç ayda, gecede fazladan kırk tonluk bal arabası çıkışı olmuş."

"Kırk ton? Büyük bir odayı dolduracak kadar! Bizim neden haberimiz olmadı?"

"Oldu, Bay Adınızı Giriniz!" dedi cin. "Ama *tüm* kapıları kullanıyorlardı ve muhtemelen hiçbir nöbetçi fazladan birkaç arabadan fazlasını görmedi."

"Evet ama her gece rapor yolluyorlardı! *Biz* neden fark etmedik?"

Mahcup bir sessizlik oldu. Cin öksürdü. "Ee... o raporları kimse okumuyor, Bay Adınızı Giriniz. Meslekteki bizlerin, 'salt-yazılır' dediği türden raporlarmış gibi görünüyor."

"Onları okumakla görevli *kimse* yok muydu?" diye sordu Vimes.

Gök gürültüsü gibi bir sessizlik patladı yine.

"*Sen* vardın sanırım hayatım," dedi Sybil, başını yamasından kaldırmadan.

"Ama ben yöneticiyim!" diye itiraz etti Vimes.

"Evet hayatım. Yönetici olmanın anlamı bu zaten."

"İyi de tüm zamanımı kâğıt parçalarını karıştırarak geçiremem!"

"O zaman bir başkasını görevlendir hayatım," dedi Sybil.

"Bunu yapabilir miyim?" dedi Vimes.

"Evet efendim," dedi Havuç. "Yönetici sizsiniz."

Vimes cine baktı, cin ona gönüllü bir gülümseme bahşetti. "Sen, Gelen Evrak tepsisinin tamamını..."

"...yani odanın *tabanını...*" diye mırıldandı Sybil.

"...tarayıp önemli şeyleri bana bildirebilir misin?"

"Mutlulukla, Bay Adınızı Giriniz! Ama tek bir sorum var: *Neler* önemli?"

"Eh, atık taşıyıcılarının normalden çok daha fazla atık götürmesi önemli. Sen öyle düşünmüyor musun?"

"Ben bilemem, Bay Adınızı Giriniz," dedi cin. "Aslında, benim *düşündüğüm* de söylenemez. Gerçi bu gerçeğe bir ay önce dikkat çekseydim, bana yine gidip kafamı bir ördeğin kıçına sokmamı söylerdin diye tahmin ediyorum."

"Haklısın," dedi Vimes başını sallayarak. "Söylerdim muhtemelen. Yüzbaşı Havuç?"

"Efendim!" dedi Havuç, dimdik oturarak.

"Sokaklarda durum nedir?"

"Bütün gün şehirde trol çeteleri dolaşıyordu. Şimdi bir sürü cüce Sator Meydanı çevresinde takılıyor efendim. Bir sürü trol de Kırık Aylar Meydanı'nda oyalanıyor."

"Kaç kişiden bahsediyoruz burada?" dedi Vimes.

"Bin kadar dediler bana. İçki de içiyorlarmış elbette."

"Tam kavga havasındalar yani."

"Evet efendim. Aptallık edecek kadar sarhoş, yere yıkılmayacak kadar ayık," dedi Havuç.

"Çok ilginç bir yorum, Yüzbaşı," dedi Vimes düşünceli düşünceli.

"Evet efendim. Saat dokuzda başlayacakları söyleniyor. Anladığım kadarıyla gerekli düzenlemeler yapılmış."

"O zaman hava kararmadan Cham'da, iki grubun tam ortasında bir sürü bekçi olmalı bence, sence de öyle değil mi?" dedi Vimes. "Karakollara haber uçur."

"Hallettim efendim," dedi Havuç.

"Barikatlar da kurdur."

"Hepsi ayarlandı efendim."

"Özel Kuvvetler?"

"Bir saat önce haber yolladım efendim."

Vimes duraksadı. "Benim de orada olmam lazım Yüzbaşı."

"Yeterince adamımız olacak bence efendim," dedi Havuç.

"Ama yeterince *kumandan* olmayacak," dedi Vimes. "Şehrin ortasında ayaklanma çıktığı için yarın Vetinari beni köze yatırırsa, o sırada evde sessiz sakin bir gece geçirdiğimi söylemek istemiyorum." Karısına döndü. "Üzgünüm Sybil."

Leydi Sybil içini çekti. "Çalışma saatlerin konusunda Havelock'a iki çift laf etmem gerekecek sanırım," dedi. "Sana hiç iyi gelmiyor, biliyorsun."

"İşimin gereği, hayatım. Üzgünüm."

"İyi ki aşçıya bir termos çorba hazırlatmışım o zaman."

"Öyle mi yaptın?"

"Elbette. Seni *tanıyorum* Sam. Çantada birkaç sandviç de var. Yüzbaşı Havuç, Sam'in elmayı ve muzu yediğinden emin ol lütfen. Dr. Lawn günde en az beş parça meyve sebze yemesi gerektiğini söylüyor."

Vimes ifadesiz bir yüzle Havuç ve Sally'ye bakarak, gülümseyecek veya bundan herhangi birine bahsedecek ilk bekçinin hayatının gerçekten ama *gerçekten* zorlaşacağını anlatmaya çalıştı.

"Bu arada, ketçap sebze *sayılmıyor*," diye ekledi Sybil. "İnanmayacaksın ama, şişenin tepesindeki kurumuş kısım bile. Eh, ne dikiliyorsunuz hâlâ?"

"Hanımefendinin önünde bahsetmek istemediğim bir şey vardı," dedi Havuç, Karakol'a seyirtirlerken. "Şey... Hitherto öldü efendim."

"Hitherto kim?"

"Bekçi Yardımcısı Horace Hitherto efendim? Dün gece kafasının arkasına darbe alan? Biz o görüşmedeyken? Malum, ee... 'olaylar' çıktığında? Halk Hastanesi'ne gönderilmişti."

"Aman tanrılar..." dedi Vimes. "Bir hafta öncesiymiş gibi geliyor. Adam işe gireli yalnızca iki ay olmuştu!"

"Hastanede beyin ölümünün gerçekleştiğini söylediler efendim. Ellerinden geleni yaptıklarına eminim."

Biz yaptık mı peki? diye merak etti Vimes. *Ama kanlı bir arbedeydi ve parke taşı hiç yoktan uçarak gelmişti. Bana da çarpabilirdi, Havuç'a da. Bunun yerine o delikanlıya çarptı. Anne babasına ne diyeceğim? Görev başında öldüğünü mü? Oysa görevi bir grup ahmak vatandaşın bir başka grup ahmak vatandaşı öldürmesini engellemek olmamalıydı.*

Olaylar kontrolden çıktı. Sayımız yeterli değil. Ve şimdi çok daha azız.

"Yarın gidip anne babasıyla..." diye başladı Vimes ve ağır hafızası sonunda kıpırdandı. "Teşkilat'ta bir erkek kardeşi yok muydu onun?"

"Evet efendim," dedi Havuç. "Bekçi Yardımcısı Hector Hitherto efendim. Birlikte yazılmışlardı. Kokoreç Sokak'ta çalışıyor."

"O zaman çavuşunu bul ve ona Hector'un bu gece sokağa çıkmasına izin *vermediğimi* söyle, tamam mı? Dosyalama işlerinin zevkiyle tanışmasını istiyorum. Mahzende, mümkünse. Ve çok kalın bir miğfer takarak."

"Anlıyorum efendim," dedi Havuç.

"Angua nasıl?"

"Biraz uzandıktan sonra iyi olacak sanırım efendim. Maden onu kötü etkiledi."

"Bunun için gerçekten, gerçekten üzgü..." diyecek oldu Sally.

"Senin hatan değildi Bekçi Yardımcısı... Sally," dedi Vimes. "Benim hatamdı. Vampirlerle kurtinsanları biliyorum ama oraya ikinizin de gitmesi *gerekiyordu*. O tür kararlardan biri yalnızca, tamam mı? Bu akşam senin de izin yapmanı öneririm. Hayır, aslında emrediyorum. İlk gününde iyi iş çıkardın. Gidebilirsin. Başını yastığa koy. Ya da her ne yapıyorsan işte."

Sally'nin gözden kaybolmasını izlediler ve sonra sokakta yürümeye devam ettiler.

"Çok başarılı efendim," dedi Havuç. "Her şeyi çok hızlı kapıyor."

"Evet, çok hızlı. Faydalı olacağını görebiliyorum," dedi Vimes düşünceli düşünceli. "Bu sana tuhaf gelmiyor mu Yüzbaşı? Tam da ona ihtiyaç duyduğumuz bir dönemde ortaya çıkıvermesi?"

"Ama Ankh-Morpork'a da birkaç ay önce gelmiş," dedi Havuç. Ve İtidal Cemiyeti ona kefil oldu."

"Butparalayan da geleli birkaç ay olmuştu," dedi Vimes. "Ve bir şeyler öğrenmek istiyorsan, katılmak için kötü bir organizasyon değiliz. *Resmî* meraklı turşucularız biz."

"Efendim, gerçekten de..."

"Ah, Kara Kurdeleli olduğuna eminim. Ama bir vampirin ta Überwald'den buraya sırf çello çalmak için geleceğini sanmıyorum. Yine de, dediğin gibi... iyi iş çıkarıyor." Vimes bir anlığına daldı ve sonra düşünceli düşünceli, "Bizim Özel Kuvvetlerden biri klak şirketinde çalışmıyor muydu?" diye ekledi.

"Andy Hancock efendim," dedi Havuç.

"Aman tanrılar, 'İki Kılıç' Hancock mu?"

"Evet efendim. Hevesli çocuk."

"Evet, bordroları gördüm. Bir silah idman mankeni normalde *aylarca* dayanır Yüzbaşı. Yarım saatte üç tanesini biçmemesi gerekiyor!"

"Şimdiye Karakol'a gelmiştir efendim. Onunla konuşmak ister misiniz?" dedi Havuç.

"Hayır. Sen konuş..." Vimes sesini alçalttı. Havuç da öyle. Fısıldaştılar.

Sonra Havuç, "Bu tamamen yasal mı efendim?" dedi.

"Nasıl yasal olabilir bilmiyorum. Ama öğrenelim, olmaz mı? Bu küçük sohbeti hiç etmedik Yüzbaşı."

"Anlaşıldı efendim."

Aman tanrılar, o kahrolası kocaman ejderhaya karşı yalnızca dördümüz varken her şey gerçekten çok daha güzeldi, diye düşündü Vimes, yürümeye devam ederlerken. *Elbette, birkaç defa canlı canlı kavrulmamıza ramak kalmıştı ama en azından işler* karmaşık *değildi. Gerçekten çok büyük bir ejderhaydı üstelik. Geldiğini görebiliyordun. Tutup sana* siyaset *yapmaya çalışmıyordu.*

Pseudopolis Karakolu'na vardıklarında insanın içine işleyen, ince bir yağmur yağmaya başlamıştı. Vimes, büyük gönülsüzlükle de olsa, Havuç'un hakkını vermek zorundaydı. Organizasyon işinde gerçekten başarılıydı. Herkes işinin peşinde koşturuyordu. Eski limonata fabrikasından, arabalar dolusu sarı-siyah barikat alınıp götürülüyordu. Her sokaktan Karakol'a bekçiler akıyordu.

"Mevcut durum için bütün imkânları seferber ettim efendim," dedi Havuç. "Önemli olduğunu düşündüm."

"Aferin Yüzbaşı," dedi Vimes, selin ortasında iki ada gibi dikilirlerken. "Ama gözden kaçırmış olabileceğin küçük bir ayrıntı var sanırım..."

"Gerçekten mi efendim? Her şeyi düşündüm sanıyordum?" dedi Havuç şaşkın şaşkın.

Vimes onun sırtına bir şaplak attı.

"Bunu düşünememişsindir muhtemelen..." dedi. Ve içinden ekledi: *Çünkü sen, Yüzbaşı, piçin teki değilsin.*

Tuğla, dünyada şaşkın şaşkın, amaçsızlıkla dolaşıyordu...

Kafası gerçekten gongluyordu. Bunu yapmayı gerçekten istememişti ama kötü bir çevreye düşmüştü. Tuğla kötü bir çevreye sık sık düştüğünü düşündü. Gerçi bazen, kötü çevre bulmak için gün boyu araması gerekiyordu, çünkü Tuğla, sefillerden de sefildi. Klanı, çetesi olmayan bir trol, diğer trollerin bile aptal bulduğu bir trol, bulabildiği kötü arkadaşlarla yetinmek zorundaydı. Bu sefer Salt Cüruf, Sert Taban ve Koca Mermer'le karşılaşmıştı ve onlara katılmak, katılmamaya karar vermekten daha kolaydı. Sonra *daha fazla* trolle buluşmuşlardı ve şimdi de...

Şu şekilde bak, diye düşündü, onlarla birlikte ayak sürüye sürüye yürürken ve sözcükleri bilmediği için temponun biraz gerisinde kalarak çete şarkıları söylerken; *taam, bu trol kalabalının ortasında olmak, "gizlenmek" deyil, orası dooru. Ama Salt Cüruf dedi ki, bekçiler o madene inmiş ve trolün peşindeymiş, taam mı? Ve eyer düşünürsen, bi trolün saklanabilcee en iyi yer, taam mı, kocaman bi trol grubunun içi. Çünkü bekçiler, gerçekten zorlu trollerin takıldı mahzenleri arar. Buraya bakmazlar. Bakarlarsa ve parmaklarını uzatırlarsa da trol biraderlerim bana yardım eder.*

Aslında bu son kısımdan o kadar emin değildi. Muhtemelen eksilerde olan zekâ seviyesi, sokaklarda en ufak saygınlığının olmaması ve her şeyden öte, beynini ışıl ışıl etmeyi vadeden her şeyi burnuna çekme, emme, yutma veya ısırma eğilimi, Onuncu Yumurta Sokak Ad-Bulamadık Çetesi tarafından bile reddedilmesine yol açmıştı; ki o çete o kadar aptal bir çeteydi ki üyelerinden biri ipin ucuna bağlanmış bir *beton parçasıydı*. Hayır... herhangi bir trolün, Tuğla'nın başına ne geldiğine aldırmasını hayal bile edemezdiniz. Ama şu anda kardeştiler ve şehirdeki tek takımdılar.

Vurdumduymaz bir tavırla yanında yürümekte olan kafatası kolyeli, grafiti bezeli, liken kaplı, dev bir sopa sürükleyen trolü dürtükledi.

"Saygılar kanka!" dedi, kabuk bağlamış yumruğunu sıkarak.

"Neden gidip kendini *ghugh*lamıyosun Tuula, seni küçük koprolit parçası..." diye mırıldandı trol.

"Aynen!" dedi Tuğla.

Ana ofis sıkış tıkış olsa da Vimes kalabalığı ite kaka, bağıra çağıra geçerek kuşatma altındaki karşılama masasına ulaşmayı başardı.

"Göründüğünden daha kötü efendim!" diye bağırdı Neşeli, şamatanın üzerinden. "Kayağantaş ve Bekçi Maviflorit şu an üç golem bekçiyle birlikte Cham'da! Barikat çekmeye başladık! İki güruh da kendi kendilerini kışkırtmakla fazla meşgul!"

"İyi iş çıkardınız çavuş!"

Neşeli eğildi ve sesini alçalttı. Vimes kalabalık kapıp götürmesin diye yüksek masaya tutunmak zorunda kaldı.

"Fred Colon eski limonata fabrikasında Özel Kuvvetlere yeni üye alımı yapıyor efendim. Bir de *Times*'tan Bay deSoze sizi arıyor."

"Pardon çavuş, son kısmını duyamadım!" dedi Vimes yüksek sesle. "Limonata fabrikası dedin, değil mi? Tamam!"

Arkasına döndü ve neredeyse Bay A.E. Pessimal'a takılıp düşecekti. Adamın elinde derli toplu bir yazı levhası vardı.

"Ah, Dük Hazretleri, sizinle tartışmak istediğim *birkaç* küçük mesele vardı," dedi ışıl ışıl, ufak tefek adam.

Vimes'ın ağzı açık kaldı. "Ve şimdi bunun zamanı olduğunu düşünüyorsun, öyle mi?" demeyi başardı, bir kucak dolusu kılıç taşıyan bir bekçi ona çarparken.

"Eh, evet, bir dizi küçük finansal ve prosedürel sorun yakaladım," dedi A.E. Pessimal sakin sakin, "ve sorunların kaynağını tam olarak anlamam, yaşamsal öneme..."

Vimes korkunç bir sırıtışla adamın omzunu yakaladı.

"Evet! *Aynen!* Kesinlikle!" diye bağırdı. "Sevgili Bay Pessimal, *ne* düşünüyordum ki ben? *Gerçekten de* anlamalısın! Benimle gel lütfen!"

Şaşkın adamı yarı sürükleyerek arka kapıdan çıkardı, kalabalık avludan sallana sallana geçmekte olan bir arabanın altında kalmasın diye çekip kurtardı ve Özel Kuvvetlerin donatılmakta olduğu eski fabrika avlusuna soktu.

Özel Kuvvetler teknik olarak Vatandaş Milis Kuvvetleriydi ama Fred Colon'un söylediği gibi, "dışarıda olup sana işeyeceklerine burada olup kendi altlarına işemeleri daha iyiydi." Özel Kuvvet üyeleri daha ziyade erkekti ve zor zamanlarda bekçi olarak çalıştırılabilecek ama normal zamanlarda şekil, meslek, yaş veya bazen de *beyinsel* sebeplerden dolayı asla resmen bekçi olamayacak tiplerdi.

Profesyonel bekçilerin çoğu onlardan hoşlanmıyordu. Fakat Vimes, itiş kakış olaylarında vatandaşların *Teşkilat adına* itip kakmasının daha iyi olacağı görüşünü beslemeye başlamıştı ve madem öyle, onlara kılıç kullanmayı öğretmek de gerekiyordu, çünkü beceriksiz bir hamleyle kestikleri kol, size ait olabilirdi.

Vimes, A.E. Pessimal'ı kalabalığın içinde sürükleye sürükleye gidip Fred Colon'u buldu. Colon, standart-boy-kimseye-uymaz miğferler dağıtıyordu.

"Sana yeni bir adam buldum Fred!" dedi yüksek sesle. "Bay A.E. Pessimal. Arkadaşları ona A.E. diyor, eğer arkadaş edinebilirse. Hükümet müfettişidir. Onu tepeden tırnağa donat. Ayaklanma kalkanını sakın unutma. Bay A.E. bekçiliği *anlamak* istiyor ve bu

yüzden nezaket gösterip, barikatlarda bizimle birlikte yedek bekçilik yapmak üzere gönüllü oldu." A.E. Pessimal'ın kafasının üzerinden Fred'e göz kırptı.

"Ah, ee, *tamam*," dedi Fred ve yüzünde, ateşlerin titrek ışığında, bir başkasının hayatını küçük bir kaynayan dehşet kazanına dönüştürmeye hazırlanan birinin masum gülümsemesi belirdi. Portatif masanın üzerinden eğildi. "Kılıç kullanmayı biliyor musun, Yedek Bekçi Pessimal?" Adamın kafasına bir miğfer kondurdu. Miğfer kondurulduğu yerde döndü.

"Eh, ben tam olarak..." diye başladı müfettiş, çok eski bir kılıç ve ardından ağır bir cop masanın üzerinde ona doğru kaydırılırken.

"Ya kalkan? Kalkan kullanmakta iyi misindir?" dedi Fred, büyük bir kalkanı iterek.

"Aslında benim kastettiğim... şey..." dedi A.E. Pessimal. Aynı anda hem kılıcı hem de copu tutmaya çalıştı, ikisini de düşürdü, sonra kılıcı, copu ve kalkanı aldı ve bu sefer üçünü birden düşürdü.

"Yüz metreyi on saniyede koşmakta iyi misindir peki? Üstünde *bu* varken?" diye devam etti Fred. Perperişan bir zincir zırh, masadan bir yığın yılan gibi aktı ve A.E. Pessimal'ın küçük, parlak ayakkabılarının üzerine düştü.

"Ah! Şey, sanmıyorum..."

"Kıpırdamadan durmakta ve tuvaleti çok ama çok çabuk kullanmakta?" dedi Fred. "Ah, olsun, yakında öğrenirsin."

Vimes, Pessimal'ı çevirdi ve on beş kiloluk paslı zincir zırhı kollarına bırakarak adamın iki büklüm olmasına sebep oldu. "Seni bu gece, yanında savaşacağın vatandaşların bir kısmıyla tanıştırayım," dedi, ufak tefek adam aksaya aksaya peşinden gelirken. "Bu, uşağım Willikins. Şapkanda keskinleştirilmiş peniler yok mu bu gece Willikins?"

"Hayır efendim," dedi Willikins, çabalayan A.E. Pessimal'a bakarak.

"Sevindim. Bu, Yedek Bekçi Pessimal." Vimes göz kırptı.

"Şeref duydum, yedek bekçi efendim," dedi Willikins ciddiyetle. "Küçük beyefendi de artık aramızda olduğuna göre güruhların dağılıp gideceğine eminim. Tesadüf eseri, küçük beyefendi daha önce bir trolle teke tek dövüştü mü acaba? Hayır mı? Küçük bir tavsiye efendim: Önemli olan önlerine geçmek ve ilk darbeyi savuşturmaktır. Her zaman açıklık bırakırlar ve o zaman, küçük beyefendi hemen öne adım atıp tercih ettiği hedefi bulabilir."

"Ee, ya... ya trol bana vurmaya çalışırken ben önünde değilsem?" dedi A.E. Pessimal, gözlerinin önünde canlandırılan sahne karşısında büyülenmiş hâlde. Kılıcı yine düşürdü. "Ya trol *arkamdaysa*?"

"Ah, şey... maalesef o zaman geri dönüp her şeye en baştan başlamak gerekiyor efendim."

"Ee... onu nasıl yapıyorum peki?"

"Geleneksel olarak, ilk adım *doğmaktır* efendim," dedi Willikins, kafasını iki yana sallayarak.

Vimes ona başını salladı ve titremekte olan Pessimal'ı iterek gevezelik eden kalabalığın içinden geçirmeye devam etti. İnce bir yağmur yağıyordu, sis yükseliyordu ve meşale alevleri salınmaktaydı.

"İyi akşamlar efendim!" dedi neşeli bir ses ve işte, evet, Yedek Bekçi Hancock da gelmişti.

Hancock sakallı, cana yakın bir gülümsemesi olan cana yakın bir adamdı ve üzerinde Vimes'ın içine dehşet salacak sayıda kesici ve delici alet taşırdı. Özel Kuvvetlerden bazılarının sorunu buydu işte: Kendilerini *gerçekten* adıyorlardı bu işe. Kendi alet edevatlarını getiriyorlardı ve bunlar her zaman Bekçi Teşkilatı'nın dağıt-

tıklarından daha iyi oluyordu. Patentli kelepçeler, karmaşık gece copları, yastık astarlı rahat miğferler, sualtında yazabilen kurşunkalemler –ve Yedek Bekçi Hancock'un durumunda, sırtına kayışla bağlanmış iki kıvrık Agatea kılıcıyla– bazıları cücelerden bile daha fazla tangırdıyordu. Hancock o kılıçları kullanırken idman avlusuna girmeye cesaret edebilenler, kılıçların oldukça... eh, *etkileyici* olduğunu söylüyordu. Vimes, Agatealı bir ninjanın, uçan bir sineği tıraş edip saçlarını kesebildiğini duymuştu fakat bu, kendisini daha iyi hissetmesini sağlamamıştı.

"Ah, selam... Andy," dedi. "Bence..."

"Yüzbaşı Havuç beni kenara çekip konuştu," dedi Yedek Bekçi Hancock, Vimes'a göz kırparak. "Ben ilgileneceğim!"

"Ah, güzel," dedi Vimes, tek bir kılıcın yeterli olacağını söyleyerek kendini zor bir duruma sokabileceğinin feci farkında. "Ee... karşında troller olacak. En azından başlangıçta," dedi. "Etrafının *bizim* adamlarımızla çevrili olacağını unutma, olmaz mı? Yedek Bekçi Piggle'ı hatırla, tamam?"

"Ama adil olmak gerekirse, temiz bir kesikti efendim!" dedi Hancock. "Igor, bir organı yerine tuttururken hiç bu kadar kolay dikiş atmadığını söylemişti!"

"Yine de bu gece yalnızca cop kullanacağız Andy. Başka emir vermediğim sürece. Tamam mı?"

"Anlaşıldı Kumandan Vimes. Aslına bakarsanız ben de yeni bir cop almıştım kendime."

Altıncı duyusu Vimes'a, "Ah, gerçekten mi? Görebilir miyim?" dedirtti.

"İşte burada efendim." Hancock, Vimes'a, zincirle birbirine tutturulmuş *iki* cop gibi görünen bir şey çıkardı.

"Bunlar, Agatealıların *çak-lan*ları efendim. *Hiç* keskin tarafları yok."

Vimes *çak-lan*ları sınamak için salladı ve kendi dirseğine vurdu. Sonra hemen geri verdi. "Sen kullansan daha iyi, delikanlı. Yine de bir trolün durup düşünmesini sağlar herhâlde."

Bay Pessimal dehşetle bakıyordu; üstelik sırf sergüzeşt ahşap ona çarpmayı kıl payı ıskaladığı için değil.

"Ah, bu arkadaşın ismi A.E. Pessimal, Andy," dedi Vimes. "Bizim nasıl çalıştığımızı öğreniyor. Bay Hancock bizim... en hevesli yedek bekçilerimizden biridir Bay Pessimal."

"Tanıştığımıza memnun oldum Bay Pessimal!" dedi Hancock. "Kataloglara ihtiyaç duyarsan bana gel!"

Vimes, adamın o kılıçları *çekmesi* ihtimaline karşı yoluna çabucak devam etti ve bu sefer biraz daha güven verici biriyle karşılaştı.

"Bu da Bay Boggis," dedi. "Seni gördüğüme *çok* sevindim Bay Boggis. Kendisi Hırsızlar Loncası'nın başkanıdır Bay Pessimal."

Bay Boggis gururla selam çaktı. Fred'den bir zincir zırh alıp giymişti ama dünyadaki hiçbir güç adamı kahverengi melon şapkasından ayıramazdı. Denemeye kalkan bir güç, derdini iki yanında biten, silah veya zırh kullanmamayı seçmiş kısık gözlü, taş çeneli adamlara anlatmak zorunda kalırdı. Adamlardan biri, gırtlak kesecek kadar keskin bir usturayla tırnaklarını temizlemekteydi. Tuhaftı ama, *keskin* bir şekilde, Yedek Bekçi Hancock'tan çok daha tehlikeli görünüyorlardı.

"Görüyorum ki Vinny 'Kulaksız' Lad ile Harry 'Lakabını Hatırlayamayan' Jones da gelmiş," diye devam etti Vimes. "*Korumalarını* mı getirdin Bay Boggis?"

"Vinny ve Harry dışarı çıkıp bir parça temiz hava almaktan hoşlanır Bay Vimes," dedi Boggis. "Sen de kendi korumanı getirmişsin ha?" A.E. Pessimal'a tepeden bakarak gülümsedi ve sonra Vimes'a dönerek sırıttı. "Bu ufak tefek hafifsiklet dövüşçülere dikkat etmek lazım Bay Vimes. Göz açıp kapayana dek burnunu koparıverirler.

Katil ruhlu bir tane gördüğümde tanırım. Sana iyi şanslar Bay Pessimal!"

Abartılı Aktörler Tanrısı, Bay Boggis'i dikildiği yerde çarpmadan önce Vimes şaşkın Pessimal'ı itip götürdü ve fazla konuşmaması garanti olan tek yedek bekçiye toslayayazdı.

"Bu da, Bay Pessimal, Üniversite'nin Kütüphanecisi," dedi. "Arbedede tam aradığın adamdır."

"Ama bu... insan değil ki! Bu bir orangutan! Bilimsel ismi *pongo pongo*. Habitatı da Bhangbhangduc ve yakınındaki adalardır!"

"Uuuk!" dedi Kütüphaneci, A.E. Pessimal'ın başını okşayıp eline bir muz kabuğu tutuşturarak.

"Bravo A.E.!" dedi Vimes. "Bunu bilen çok kişi bulamazsın!"

Vimes, müfettişi ıslak, zırhlı adam kalabalığın içinde sürüklemeye ve insanlarla tanıştırmaya devam etti. Sonra onu bir köşeye itti ve Pessimal sersem sersem itiraz ederken zincir zırhı başının üzerinden geçirdi.

"Peşimden ayrılma Bay Pessimal," dedi, adam hareket etmeye çalıştığında. "Daha sonra işler sarpa sarabilir. Troller Kırık Aylar Meydanı'nda, cüceler Sator Meydanı'nda ve iki grup da sağlam bir arbede için içki şişesinde cesaret aramakla meşgul. İşte bu yüzden Cham boyunca diziliyoruz; iki grubun arasındaki 'ince *kahverengi* çizgi' olacağız biz, haha. Cüceler savaş baltası kullanıyor, troller sopalarını tercih ediyor. Bizim ilk başvurduğumuz silah, coplarımız. Son çaremiz ise tabanvay. Yani topuklarımız popomuza vura vura kaçıyoruz."

"Ama, ama... *kılıçlarınız* var!" demeyi başardı A.E. Pessimal.

"Evet, *bizim* kılıçlarımız var, yedek bekçi. Evet, bu bir gerçek ama vatandaşları delik deşik etmek Bekçi Şiddetine giriyor ve bunu hiç istemeyiz, değil mi? Gidelim. *Hiçbir şey* kaçırmanı istemiyorum."

Adamı bir kez daha iterek sokağa çıkardı ve Cham'a doğru akan bekçi seline soktu. Sokakta bekçilerden başka kimse yoktu. Ankh-Morporklular, *içgüdü* eseri, dışarıda çok fazla savaş baltası ve çivili sopa varken evlerinde kalırdı.

Cham çok ama çok geniş bir caddeydi, bir zamanlar geçit törenleri için düşünülmüştü, şehrin tören düzenlemek için pek çok sebebi olduğu günlerden kalma bir yerdi. Şimdiyse kaldırımları ıslatmak ve barikatlardaki meşalelerin ışığını yansıtmaktan başka işe yaramayan hafif bir yağmurla doluydu.

Barikatlar. Teşkilat'ın Stok Defterinde bu isim verilmişti. Hah! Sarı-siyah çizgilerle boyanıp üçayaklara kondurulmuş tahta parçaları, barikat falan değildi aslında; hakiki bir barikatın ardında bulunmuş hiç kimse için, değil. Hakiki bir barikat çerçöpten, mobilyalardan, fıçılardan, korkudan ve insanın midesini düğüm düğüm eden bir meydan okumadan oluşurdu. Hayır... Bu basit şeyler, bir fikrin fiziksel simgeleriydi yalnızca. Kuma çizilmiş bir çizgi. Şöyle diyordu: *Buraya kadar. Daha ileri gidemezsin. Burada kanun var. Bu çizgiyi aşarsan kanunun ötesine geçmiş olursun. Devasa baltalarınla, kocaman fırlatma yıldızlarınla ve ağır,* çok *ağır çivili sopalarınla bizim karşımıza çıkarsın, tahta coplarımızla dikilen biz mutlu azınlığın karşısına ve o zaman da biz... biz...*

...eh, çizgiyi aşmasan iyi olur, tamam mı?

Kanunun sarı-siyah sınırları üç buçuk metre aralıkla, arka arkaya dizilmişti. Arada, iki bekçi sırasının sırt sırta vererek dışarıyı gözlemesine yetecek kadar yer bırakmıştı.

Vimes, Bay Pessimal'ı, Cham Caddesi'nin ortasına, iki çizginin arasına sürükledi ve orada salıverdi.

"Sormak istediğin bir şey var mı?" dedi, sonradan gelenler onları ite kaka geçip pozisyon alırken.

Ufak tefek adam uzaktaki, trollerin büyük bir ateş yaktığı mey-

dana baktı ve sonra diğer yana, cücelerin *pek çok ateş* yaktığı meydana göz attı. Uzaktan şarkı sesleri geliyordu.

"Ah evet, önce şarkı söylerler. Bu noktada, herkesin nabzını hızlandırma amacıyla, anlarsın," dedi Vimes yardımseverce. "Kahramanlar, büyük zaferler, düşmanını öldürüp sıcak kafatasından içki içmek falan hakkında şarkılar."

"Sonra, ee... bize mi saldıracaklar?" dedi A.E. Pessimal.

"Tam olarak değil," diye itiraf etti Vimes. "Diğer gruba saldırmaya çalışırlar ama biz yollarına çıkarız."

"Etrafımızdan dolanmazlar mı?" dedi A.E. Pessimal umutla.

"Kuşkuluyum. Dar ara sokaklara sapacak ruh hâli içinde olmazlar pek. Düz çizgiler bazlı düşünürler. 'Bağıra çağıra hücum et, bu iş böyle yapılır,' derler"

"Ah, şurada Üniversite var!" dedi A.E. Pessimal, devasa Görünmez Üniversite'yi yeni fark etmiş gibi. "Kuşkusuz, sihirbazlar..."

"...büyü kullanarak silahlarını ellerinden alabilir ve belki parmaklarını sağlam bırakırlar? Öyle mi diyorsun? Büyü kullanarak onları hücrelere kapatırlar? Hepsini sansara dönüştürürler? Ya sonra, Bay Pessimal?" Vimes purosunu yakmak için kibrit çaktı, alevi avuçlarıyla korurken yüzü bir anlığına aydınlandı. "Büyünün bizi götürdüğü yere gidelim, ne dersin? Sihirli değneğini salla ve kimin, neden suçlu olduğunu bul ha? *Büyüyle,* herkesi iyi vatandaşlara dönüştür? Masumların korkacak bir şeyi olmazdı, öyle mi düşünüyorsun? Ben olsam bahse girmezdim Bay Pessimal. Büyü birazcık canlıdır, birazcık hilelidir. Tam sen onu gırtlağından yakaladığını düşünürken o seni popondan ısırır. Teşkilat'ımda büyüye yer yok Bay Pessimal. Biz güzel, eski moda bekçilik yöntemlerini kullanırız."

"Ama sayıları *çok* fazla Kumandan."

"Toplam bin kadarlar sanırım," dedi Vimes sakin sakin. "Artı, biz bu olayın kontrolden çıkmasına izin verirsek arbedeye dalacak çok daha fazlası. Şu anda yalnızca delişmen tipler ve çeteler var."

"P-peki siz onları, ee... kendi hâllerine bırakamaz mısınız?"

"*Hayır* Bay Pessimal, çünkü bu da, Teşkilat'ta kullandığımız terimle 'koca bir boktan kaos' olur ve kendiliğinden bitmez; aksine çabucak büyür. İşi şu anda bitirmek zorundayız ve..."

Kırık Aylar Meydanı yönünden bir gümleme geldi. O kadar güçlüydü ki binalar arasında yankılandı.

"O da neydi!?" dedi A.E. Pessimal, telaşla etrafına bakınarak.

"Ah, beklenen bir şey," dedi Vimes.

Pessimal hafifçe gevşedi. "Öyle mi?"

"Evet. Trollerin savaş davulu *gahanka* bu," dedi Vimes. "Sesini işittiysen, on dakika ömrün kaldığı söylenir." Pessimal'ın arkasında Kayağantaş sırıttı, meşale ışıkları elmas dişlerini yakutlara dönüştürdü.

"B-bu... doğru mu?"

"Pek sanmam," dedi Vimes. "Şimdi, lütfen bana bir süreliğine izin ver, Yedek Bekçi Pessimal. Seni Çavuş Kayağantaş'ın emin ellerine bırakıp gideceğim ve adamlarımla konuşacağım. Yüreklerini pekleştirmek için falan..."

Hızla uzaklaştı. Kendi kendine, bunu müfettişe yapmaması gerektiğini söyledi. Adam yalnızca yanlış yerde memurdu ve muhtemelen kötü biri de değildi. Ama sorun şuydu ki... eh, Kırık Aylar Meydanı'ndaki troller de muhtemelen kötü troller değildi, Sator Meydanı'ndaki cüceler de muhtemelen kötü cüceler değildi. Ve muhtemelen-kötü-olmayan kişiler, seni öldürebilirdi.

Vimes, Fred Colon'un yanına vardığında trol davulları şehirde yankılanıyordu.

"Görüyorum ki bize *gahanka* çalıyorlar Bay Vimes," dedi çavuş, tedirgin bir neşeyle.

"Evet. Yakında hücuma geçerler herhâlde." Vimes gözlerini kısarak uzak parıltının etrafındaki şekilleri görmeye çalıştı. Troller hızlı hücum etmezlerdi ama ettiklerinde, gitgide yaklaşan bir duvara benzerlerdi. Elini uzatıp kararlı ve otoriter bir sesle "Durun!" diye bağırmak yeterli olmazdı yani.

"*Bir* barikat daha mı düşünüyordunuz Bay Vimes?" dedi Fred.

"Hmm?" dedi Vimes, kendisinin yerden kazınması imajını aklından uzaklaştırmaya çalışarak.

"Barikatlar, efendim," diye tekrarladı Colon. "Otuz sene önce de kurmuştuk hani?"

Vimes sertçe başını salladı. Ah evet, Şanlı Devrim'i hatırlıyordu... Aslında gerçek bir devrim değildi ve ancak erkenden mezara gitmenin şanlı olduğunu düşünüyorsan şanlı sayılabilirdi. Birkaçı dışında muhtemelen-kötü-olmayan başka adamlar yüzünden orada da insanlar ölmüştü...

"Evet," dedi. "Daha dün gibi." *Her gün bana dün gibi geliyor*, diye düşündü.

"Bizim o 'Çavuş Keel'ı hatırlıyor musunuz? O gece birkaç numara çevirmişti!" Çavuş Colon'un sesinde, tıpkı A.E. Pessimal'ın sesindeki gibi ilginç bir ümit tınısı vardı.

Vimes başını salladı.

"*Siz de* bir iki numara biliyor olamazsınız, değil mi efendim?" diye devam etti Fred, şimdi ümidini çırılçıplak ve utamadan sergileyerek.

"Beni bilirsin Fred, her zaman öğrenme aşkıyla dolu olmuşumdur," dedi Vimes muğlakça. Gezinmeye devam etti, tanıdığı bekçilere baş sallayarak selam verdi, başkalarının sırtına şaplak attı ve kimsenin bakışlarının tuzağına düşmemeye çalıştı. Bütün suratlar

Fred Colon'un ifadesinin bir versiyonunu taşıyordu; Vimes, hep birlikte taşa vurulan beş yüz sopanın gümlemesi kulak zarlarını çekiç gibi döverken, kafalarından geçen düşünceleri *görebiliyordu* neredeyse. Şöyle bir şeydi: *Siz bir şeyler düşündünüz, değil mi Bay Vimes? Sandviçin içindeki salam gibi buraya sıkışmış durumda değiliz, değil mi? Bu bir numara, değil mi?* Gerçekten *bir numara, değil mi? Efendim?*

Umarım öyledir, diye düşündü Vimes. *Ama öyle ya da böyle, Bekçi Teşkilatı burada olmalı. Kahrolası işin gerçeği* bu *işte.*

*Gahanka*nın ritminde bir şey değişti. Duymak için dinliyor olmalıydınız ama, yere vurulan sopaların bazıları ana tempodan biraz önce veya sonra iniyordu artık.

Ah.

Vimes, cücelerin uzak ateşlerini izlemekte olan Neşeli ile Havuç'un yanına gitti.

"Bir sonuç elde ediyor olabiliriz efendim," dedi Havuç.

"Umarım öyledir! Ee, cüceler ne âlemde?"

"Şarkı söylemiyorlar pek efendim," diye raporladı Neşeli.

"Sevindim."

"Ama onları kontrol altına *alabiliriz*, değil mi efendim?" dedi Yüzbaşı Havuç. "Yanımızda golem bekçiler de varken? İş buna gelirse?"

Elbette alamayız, diye yanıt verdi Vimes'ın zihni. *Ciddi ciddi saldırırlarsa, asla alamayız. Yapabileceğimiz tek şey yiğitçe ölmek. Ve ben, yiğitçe ölen adamları gördüm. Geleceği olan bir iş değil.*

"İşin buna gelmesini istemiyorum Yüzbaşı, çünkü..." Vimes durdu. Gölgelerin arasında daha koyu bir gölge süzülmüştü. "Parola ne?" dedi çabucak.

Başlığını başına çekmiş pelerinli şekil duraksadı. "Parola mı? Appedertinid ependim, bir yerlere yadmıttım..." diye başladı.

"Tamam Igor, içeri gir," dedi Havuç.

"Ben olduğumu natıl anlatınıd ependim?" dedi Igor, eğilip barikatın altından geçerek.

"Tıraş losyonundan," dedi Vimes, Havuç'a göz kırparak. "Nasıl gitti?"

"Tıpkı töylediğinid gibi ependim," dedi Igor, başlığını arkaya iterek. "Tetadüp eteri ependim, ameliyat matatını güdelde tildim ve kudenim Igor da bir el vermek itin hadır bekliyor. Upak tepek kadalar olmatı ihtimaline kartı ependim..."

"Bunu düşündüğün için teşekkür ederim Igor," dedi Vimes, Igorlar başka herhangi bir şey düşünürmüş gibi. "Umarım ihtiyaç duyulmaz."

Cham Caddesi boyunca iki yana baktı. Yağmur hızlanmıştı. Bir sefer olsun, bekçinin dostu, gerçekten ona ihtiyaç duyulduğunda gelmişti. Yağmur savaş hevesini dindirirdi genellikle.

"Nobby'yi gören oldu mu?" dedi.

Gölgelerden bir ses, "Buradayım Bay Vimes! Beş dakika önce geldim!" dedi.

"Neden ses çıkarmadın o zaman?"

"Parolayı hatırlayamadım efendim! Igor söyleyene kadar bekleyeyim dediydim!"

"Ah, hadi ama! Neyse, işe yaradı mı bari?"

"Hayal edebileceğinizden bile iyi oldu efendim!" dedi Nobby, pelerininden aşağı yağmur suları sızarak.

Vimes geriledi. "Pekâlâ çocuklar, o zaman *hazırız*. Havuç ve Neşeli, siz cücelere gidin. Kayağantaş'la ben de trolleri alacağız. Ne yapacağınızı biliyorsunuz. Hatlar yavaş yavaş ilerleyecek ve keskin silah *yasak*. Tekrarlıyorum, ölümle burun buruna gelmediğiniz sürece, keskin silah yok. Bu işi bekçi gibi yapalım, tamam mı? İşaret verince!"

Bekçiler arasında bir kıpırtı yayılırken Vimes barikat sırası boyunca geri seyirtti. Kayağantaş vurdumduymaz bir tavırla bekliyordu. Vimes gelince homurdandı.

"Sopalar demin durdu efendim," diye raporladı.

"Duydum çavuş." Vimes mumlu deriden pelerinini çıkarıp barikata astı. Kollarının serbest olması lazımdı.

"Döngeri Sokağı'nda işler nasıl gitti bu arada?" dedi gerinip derin nefesler alarak.

"Ah, haaarika gitti efendim," dedi Kayağantaş mutlulukla. "Altı simyacı ilen elli kilo taze Kayınç ele geçirdik. Çarçabuk girdik çıktık ve hepsini Kodes'e tıktık."

"Neyin çarptığını anlamadılar bile ha?" dedi Vimes.

Kayağantaş alınmış göründü. "Ah, hayır efendim. Neyin çarptığını anladıklarından *emin oldum*."

Vimes, Bay Pessimal'ı fark etti. Hâlâ bıraktığı yerde, gölgeler içinde yüzü solgun bir yuvarlaktı. Eh, bu oyunu bitirmenin zamanı gelmişti. Belki küçük gerzek, bağırıp çağıran iki güruh arasında kıstırılmayı bekleyerek yağmurda dikilirken bir şeyler öğrenmişti. Belki hayatını bu tür anlar yaşayarak geçirmenin nasıl bir şey olduğunu merak edecek zamanı bulmuştu. Kalem oynatmaktan birazcık daha zordu, değil mi?

"Yerinde olsam burada beklerdim Bay Pessimal," dedi, becerebildiğince nazik bir sesle. "Olay yer yer şiddetlenebilir."

"Hayır Kumandan," dedi A.E. Pessimal başını kaldırarak.

"Ne?"

"Söylenenleri dinliyordum ve düşmanla yüzleşmeye kararlıyım Kumandan," dedi A.E. Pessimal.

"Bak şimdi, Bay Pessi... Ee, dinle A.E.," dedi Vimes, elini ufak tefek adamın omzuna koyarak. Ama sonra durdu. A.E. Pessimal öyle titriyordu ki zincir zırhı hafif hafif şıngırdıyordu. Vimes de-

vam etti. "Bak, evine git, olmaz mı? Buraya ait değilsin." Adamın omzunu şaşkın şaşkın birkaç kez okşadı.

"Kumandan Vimes!" diye terslendi müfettiş.

"Ee, evet?"

A.E. Pessimal yağmurun açıklayamayacağı kadar ıslak yüzünü Vimes'a çevirdi. "Ben yedek bekçiyim, öyle değil mi?"

"Şey, evet, bunu söylediğimi *biliyorum* ama senin *ciddiye* almanı beklememiş..."

"Ben ciddi bir adamım, Kumandan Vimes. Ve şu anda, olmak istediğim başka hiçbir yer yok!" dedi Yedek Bekçi Pessimal, dişleri takırdayarak. "Olmak istediğim başka hiçbir zaman da yok! Yapalım şu işi!"

Vimes, Kayağantaş'a baktı, Kayağantaş devasa omuzlarını silkti. Muhtemelen belini tek eliyle kırabileceği bu küçük adamın zihninde, bir şeyler oluyordu belli ki.

"Ah, pekâlâ, sen öyle diyorsan..." dedi Vimes ümitsizce. "Müfettişi duydun Çavuş Kayağantaş. *Yapalım* şu işi, olmaz mı?"

Trol başını salladı ve uzakta, trollerin toplandığı yere döndü. Ellerini boru yapıp ağzına götürdü ve bir dizi Trolce sözcük bağırdı, sözleri binalarda yankılandı.

"Hepimizin anlayabileceği bir şey belki?" dedi Vimes, yankılar söndükten sonra.

A.E. Pessimal öne çıktı ve derin bir nefes aldı. "*Yeterince haşin olduğunuzu düşünüyorsanız, hadi bakalım!*" diye haykırdı çılgınca.

Vimes öksürdü. "Ah. Ee... teşekkür ederim Bay Pessimal," dedi zayıfça. "Bu da olur sanırım."

Ay bulutların ardında bir yerdeydi ama Angua'nın onu *görmesi* gerekmiyordu zaten. Havuç bir seferinde, doğum günü için özel bir

saat yaptırmıştı ona. Yirmi sekiz günde bir tam tur atan siyah-beyaz bir ay vardı yüzünde. Çok paraya patlamış olmalıydı. Angua onu, ay boyunca sürekli giydiği tek giyim parçası olan tasmasına takıyordu. Saate ihtiyacı olmadığını Havuç'a söylemeye içi el vermiyordu. Bir kurtinsan, neler yaşadığını *bilirdi*.

Şimdiyse başka herhangi bir şeyi bilmek zordu, çünkü burnuyla düşünüyordu. Kurt döneminin sorunu buydu; kontrolü burun alırdı.

Angua şu anda, cüce madeninin girişinden başlayıp sarmal çizerek Pekmez Sokak etrafındaki ara geçitleri arıyordu dikkatle. Bir renkler-dünyasında kol geziyordu; üst üste binmiş, süzülen, ısrarlı kokular. Burnu, zamanda geriye doğru görebilen tek organıydı.

Atık alanındaki cüruf yığınını çoktan ziyaret etmişti. Trol kokusu orada da vardı. Trol o yönden çıkmıştı ama soğuyan bir izi takip etmenin anlamı yoktu. Yüzlerce sokak trolü liken ve kafatası kuşanıyordu bugünlerde. Aklında kalan ise o pis, yağsı kokuydu. Küçük şeytanların başka girişleri olmalıydı, değil mi? Bir madende havalandırma da gerekirdi? Bu yüzden o yağ kokusu, havayla birlikte dışarı çıkmalıydı. İçerideki kadar güçlü olmazdı muhtemelen ama Angua için güçlü bir koku olması gerekmiyordu. Kokunun *izi* yeterliydi. Yeterliden de fazlaydı.

Ara geçitlerde dolaşıp, duvarlardan aşıp gece yarısı avlularına atlarken, düşünme yetisine sahip her kurtinsanın –yani giysilerinin büyü eseri peşinden gelmediğini *hatırlayan* her kurtinsanın– dostu olan küçük, deri çantayı taşıyordu ağzında. Çantada ince, ipek bir elbise ve büyük bir şişe ağız çalkalama suyu vardı; Angua'nın son yüz senenin en büyük icadı olarak gördüğü şey.

Aradığını, Geniş Yol'un arkasında buldu: Şehrin tanıdık organik kokuları arasında incecik, siyah bir kurdele gibi uzanıyor,

rüzgâr ve geçen arabaların yarattığı esintilerle sürüklenerek zikzaklar çiziyordu.

Daha dikkatli ilerlemeye başladı. Burası Pekmez Sokak gibi değildi; burada paralı tipler yaşıyordu ve bu tipler paralarını genellikle kocaman köpeklere ve araba yollarına astıkları "Orantısız Tepki" tabelalarına harcardı. Sessizce süzülmesine rağmen yine de zincir takırdamaları ve mızıltılar işitti. Kocaman, vahşi köpeklerin saldırısına uğramaktan nefret ediyordu. Her zaman kargaşa bırakıyordu geride ve sonrasında kullandığı ağız çalkalama suyu da asla yeterince güçlü gelmiyordu.

Pis koku, Ampirik Hilâl'in korkuluklarının arasından süzülüyordu. Bu site, şehrin mimari yarı-kıymetli mücevherlerinden sayılıyordu ve genel olarak popüler bir mahallede bulunmasına rağmen, içinde yaşamaya razı olacak birilerini bulmak zor oluyordu. Kiracılar birkaç ay sonra, bazen bütün eşyalarını geride bırakarak, telaşla taşınıyordu.*

Angua korkuluğun üzerinden kolayca ve sessizce atladı, eskiden çakıl döşeli patika olan yerde dört ayak üzerine düştü. Hilâl

* Ampirik Hilâl, Park Yolu'nun az gerisinde, kiraların yüksek olduğu bir muhitteydi. (Gerçi bizzat Ampirik Hilâl olmasa kiralar daha da yüksek olabilirdi.) Ankh-Morpork Tarihi Koruma Cemiyeti'nin tüm çabalarına rağmen Ampirik Hilâl hâlâ yıkılmamıştı. Bunun sebebi, binanın Bergholt Stuttley Johnson tarafından yaptırılmış olmasıydı. Bu şahıs, tarihte daha ziyade "Sırılsıklam Salak" Johnson olarak biliniyordu. Johnson tek bir aciz bedenin içinde öyle bir şevk, öyle bir özkuruntu, öyle *yaratıcı* bir yeteneksizliği buluşturuyordu ki pek çok açıdan mimarinin en büyük kahramanlarından biri sayılıyordu. 103 santimlik metreyi ve üç dik açılı üçgeni ancak Sırılsıklam Salak Johnson icat edebilirdi. Sıradan maddeyi bükerek asla girmemesi gereken boyutlardan ancak Sırılsıklam Salak Johnson geçirebilirdi. Ve bütün bunları *kazayla*, ancak Sırılsıklam Salak Johnson yapabilirdi.

Ampirik Hilâl'den, Johnson'ın geometriye dair son derece orijinal çokboyutlu yaklaşımı sorumluydu. Dışarıdan bakılınca dönemin normal, hilâl şeklinde dizilmiş sıra evlerinden biriydi. Bal rengi taştan yapılmıştı, sütunları bebek melek heykelleriyle süslenmişti. İçeriden bakınca ise 1 numaralı evin sokak kapısı 15 numaralı evin arka yatak odasına açılıyordu, 3 numaralı evin zemin kat ön penceresi 9 numaralı evin ikinci katına dair bir manzara görüyordu, 2 numaralı evin yemek odasının şöminesinin dumanı da 19 numaralı evin bacasından çıkıyordu.

şeklinde dizilmiş sıra evlerin sakinleri nadiren bahçecilikle uğraşırdı, çünkü çiçek soğanlarını kendileri ekse de çiçeklerin *kimin* bahçesinde çıkacağını asla bilemiyorlardı.

Angua burnunu takip ederek gür bir devedikeni kümesine yaklaştı. Halka şeklinde dizilmiş tuğlalar, eski bir kuyunun yerini işaretliyor olmalıydı.

Yağlı koku burada daha yoğundu fakat Angua'nın ensesindeki tüyleri diken diken eden, daha taze, çok daha karmaşık bir koku da vardı.

Buraya bir vampir inmiş.

Biri otları yolmuş, döküntüleri temizlemişti ve döküntülere bu tür yerlerde bulunması kaçınılmaz, çürümeye yüz tutmuş şilte ve dağılmaya başlamış koltuklar da dâhildi.* Sally miydi acaba? Ama burada ne işi olabilirdi?

Angua çürük duvarından bir tuğla çekti ve kuyunun içine attı. Bir şapırtı yerine çok net, tahtamsı bir gümleme geldi.

Ah, pekâlâ. Aşağı inmek için insan biçimine geri döndü. Pençeler iyiydi güzeldi ama bazı şeyler maymunlar tarafından yapılmalıydı. Kuyunun duvarları kaygandı elbette fakat seneler içinde aşağı o kadar çok tuğla düşmüştü ki iniş Angua'nın beklediğinden kolay oldu. Zaten yalnızca on sekiz metreydi. Kuyu, içinde bir sürü küçük, bıyıklı, yüzen varlık varsa suyun *daha sağlıklı* olduğuna inanılan günlerden kalmaydı.

Dibinde ise yeni tahtalar vardı. Biri –ki bu ancak bir *cüce* olabilirdi– kuyu duvarını kırmış ve üzerine birkaç kereste yerleştirmişti. Buraya kadar kazıp durmuşlardı. Neden? Kuyuya vardıkları için mi?

Kerestelerin hemen altında pis su vardı. Ya da... suya benzeyen bir sıvı. Tünel burada biraz daha genişti ve cüceler –Angua kok-

* Çöpleri bahçeye atmak da sorun değildi, çünkü düştüğü yer kendi bahçeniz olmayabiliyordu.

ladı– birkaç gün önce gelmiş, bir daha uğramamıştı. Evet. Buraya cüceler gelmiş, etrafı araştırmış, sonra hep birlikte gitmişlerdi. Ortalığı derleyip toplamaya zahmet etmemişlerdi. Angua'nın burnu için, tablo kadar açıktı.

Yavaşça ilerledi, tünellerin haritası burnunun önüne serildi. Gayretkeş'in kullandığı tüneller gibi düzgünce yapılmış değillerdi. Daha kabaydılar; bazıları zikzaklar çiziyor, çıkmaz tünellerde sona eriyordu. Ovaların leş kokulu çamurunu kaba keresteler ve tahta kirişler uzak tutuyordu ama yine de her yerden çamur sızıyordu. Bu tüneller, uzun ömürlü olsunlar diye yapılmamışlardı; hızlı –ve kesinlikle *pis*– bir amaç için açılmışlardı, iş bitene kadar dayanmaları yeterli görülmüştü.

Demek, kazıcılar bir şey arıyordu ama nerede olduğundan emin değillerdi. Aradıkları şeyin... Ne kadar, altı metre?.. O kadar yakınına yaklaştıklarında da... kokusunu mu almışlardı? Bir başka iz mi saptamışlardı? Tünelin son kısmı dümdüzdü ve bu noktada, nereye gittiklerini biliyorlardı artık.

Angua alçak tavan yüzünden neredeyse iki büklüm yürümeye devam etti ama sonra pes etti ve tekrar kurta dönüştü. Tünel yine düzleşti; Angua zaman zaman karşısına çıkan –ve kokularına bakılırsa epey uzun olan– yan tünelleri görmezden geldi. Kokusal senfonide hâlâ sinir bozucu bir vampir tınısı vardı ve neredeyse, duvarlardan sızan pis suyun kokusunu boğacak kadar güçlüydü. Tavanda, orada burada kandilböceği kolonileri toplaşmıştı. Yarasalar da. Yarasalar kıpırdandı.

Sonra, açık bir tünel ağzının önünden geçerken bir koku daha aldı. Oldukça hafifti ama algılanmaması imkânsız bir çürüme kokusuydu: taze ölüm.

Hatta *üç* taze ölüm. Sonra, kısa bir yan tünelin sonunda, iki... hayır, hayır, *üç* cücenin cesetlerini buldu. Cesetler çamura yarı

gömülmüştü. *Parlıyorlardı*. Kandilböceklerinin dişi olmazdı, Havuç söylemişti. Potansiyel yemekleri kendiliğinden vıcık vıcık olana kadar beklerlerdi. Ve bu büyük beslenme fırsatını beklerken de kutlama yaparlardı. Burada, sokaklardan çok uzak bir dünyada, cüceler ışıklar içinde çürürdü.

Angua kokladı.

Çok taze cesetler...

"Bir şey bulmuşlar," dedi bir ses, arkasından. "Ve o şey onları öldürmüş."

Angua atıldı.

Kasıtlı şekilde atılmamıştı aslında. Beyninin arkası kendi başına ayarlamıştı. Ön beyni, yani çavuşların herhangi bir provokasyon olmadan bekçi yardımcılarının bağırsaklarını dökmeye çalışmaması gerektiğini bilen kısmı, sıçrama ortasında durmaya çalıştı fakat olayı temel balistik yönetiyordu artık. Tek yapabildiği havada kıvrılmak oldu ve yumuşak duvara omzuyla çarptı.

Kanatlar az öteye doğru uçuştu ve bir kasabın zorlu bir kıkırdak parçasıyla sorun yaşadığını düşündüren uzun, organik bir ses çıktı.

"Biliyor musun çavuş," dedi Sally'nin sesi, hiçbir şey olmamış gibi, "siz kurtinsanların işi kolay. Tek bir cüsse olarak kalıyorsunuz ve vücut kütlesi sorunu yaşamıyorsunuz. Benimse ağırlığımı aktarmak için kaç yarasaya dönüşmem gerekiyor, biliyor musun? Yüz elliden fazla. O kadar çok işte. Üstelik kaybolup giden veya yanlış yöne uçan bir tanesi mutlaka çıkıyor. Bütün yarasalarını toparlayana kadar doğru düzgün düşünemiyorsun. Yeniden birleşme konusunu hiç açmayacağım bile. Hayal edebileceğin en büyük hapşırma gibi oluyor, ama *tersine*."

Utanmanın anlamı yoktu, burada, karanlıkta değil. Angua, her beyin hücresiyle diş ve pençe dürtülerini bastırmak için mücadele ederek, kendini insan biçimine dönüşmeye zorladı. Öfkenin de faydası oldu.

"Sen neden buradasın?" dedi, konuşabilen bir ağzı olduğunda.

"Vardiyam bitmişti," dedi Sally öne çıkarak. "Neler bulabileceğime bir bakayım dedim." Sally de tamamen çıplaktı.

"O kadar şanslı olman mümkün değil!" diye hırladı Angua.

"Ah, bende senin burnun yok çavuş, doğru," dedi Sally tatlı tatlı gülümseyerek. "Ben *yüz elli beş* adet son derece keskin, *uçan* burun kullanıyorum ve o kadar yarasa, epey geniş bir alanı tarayabilir."

"Ben vampirlerin giysileri içinde maddeleştiğini sanıyordum?" dedi Angua suçlarcasına. "Otto Chriek yapabiliyor."

"Kadınlar yapamıyor. Neden, bilmiyoruz. Muhtemelen bütün o tel sütyenli gecelik meselesi yüzünden. Bu konuda da sen bir puan öndesin elbette. Yüz elli yarasaya dönüştüğünde, ikisine iç çamaşırı taşımayı hatırlatmak çok zor oluyor." Sally tavana bakıp içini çekti. "Bak, bu işin nereye gittiğini görebiliyorum. Yüzbaşı Havuç hakkında olacak, değil mi?"

"Ona nasıl gülümsediğini gördüm!"

"Özür dilerim! Biz çok cana yakın olabiliyoruz! Vampir özelliği!"

"Onu etkilemek için çabalıyordun ha?"

"Sen çabalamıyor muydun? O herkesin etkilemek isteyeceği türden bir adam!"

İhtiyatla birbirlerine baktılar.

"O *benim*," dedi Angua, tırnaklarının altında gizli kurt tırnaklarının çıkmaya çalıştığını hissederek.

"*Sen* onunsun demek istiyorsun!" dedi Sally. "Öyle olur, biliyorsun. *Sen* onun peşinden koşuyorsun!"

"Özür dilerim! Bu da kurtinsan özelliği işte!" diye bağırdı Angua.

"Dur bakalım." Sally iki elini, barış istermiş gibi öne uzattı. "Bu iş daha ileri gitmeden önce halletmemiz gereken bir şey var."

"Öyle mi?"

"Evet. İkimiz de çıplağız, senin de fark etmiş olabileceğin gibi gittikçe daha çamurlaşan bir yerde duruyoruz ve dövüşmeye hazırlanıyoruz. Ama eksik bir şey var, değil mi?"

"Neymiş o?"

"Biletli seyirci? Bir *servet* kazanabiliriz." Sally göz kırptı. "Ya da sadece, yapmak için geldiğimiz işi yaparız."

Angua vücudunu gevşemeye zorladı. Bu cümleyi *kendisi* kurmuş olmalıydı. Çavuş olan oydu!

"Tamam," dedi. "İkimiz de buradayız. Burada bırakalım. Sen bu cücelerin, kuyudan gelen bir... *şey* tarafından öldürüldüğünü mü söylüyordun?"

"Muhtemelen. Ama eğer öyleyse, balta kullanarak öldürmüş," dedi Sally. "Baksana. Çamurun bir kısmını sıyır. Ben geldiğimden beri cesetlerin üzerine çamur sızıyor. Sen bu yüzden fark etmedin sanırım," diye ekledi cömertçe.

Angua cücenin birini parlayan çamurdan çekip çıkardı.

"Gördüm," dedi cesedi yere bırakarak. "Bu öleli iki gün olmamış. Onları saklamak için fazla çaba göstermediklerini de fark ettim."

"Neden zahmet etsinler ki? Bu tünellerdeki suyu izale etmeyi bırakmışlar. Destekler geçici gibi. Her yer çamurla dolacak. Dahası, kim buraya gelecek kadar aptal olabilir?"

Duvarın bir kısmı yapış yapış, organik, inek dışkısını düşün-

düren bir sesle kayıp düştü. Tünel küçük patırtılar ve sızıntılarla doldu. Ankh-Morpork'un yeraltı dünyası sinsi sinsi eski yerini dolduruyordu.

Angua gözlerini yumdu ve odaklandı. Çamurun kokusu, vampirin kokusu ve artık ayak bileklerine dek yükselmiş olan su, dikkatini çelmek için yarışıyordu ama şimdi rekabet zamanıydı. Kontrolü bir *vampirin* ele almasına izin veremezdi. Bu çok... *geleneksel* olurdu.

"Başka cüceler de varmış," diye mırıldandı. "İki... hayır, üç... ee... dört tane daha. Bir de... siyah yağ kokusu alıyorum. Uzaktan gelen kan kokusu. Tünelin ilerisinden." O kadar hızlı ayağa kalktı ki başını tünel tavanına çarpacaktı neredeyse. "Gel!"

"Tünel biraz güvensiz olmaya başladı..."

"Bunu çözebiliriz! *Gel! Sen* ölmekten korkuyor olamazsın!"

Angua çamurlara bata çıka uzaklaşmaya başladı.

"Birkaç bin seneni çamurda gömülü olarak geçirmenin eğlenceli olduğunu mu düşünüyorsun!?" diye bağırdı Sally ama artık yalnızca damlayan çamurlara ve leş gibi havaya konuşuyordu. Bir an duraksadı, homurdandı ve Angua'nın peşinden gitti.

Ana tünelin ilerisinde başka yan tüneller buldular. İki yanda çamurlar soğuk bir lav tabakası gibi tünellerden akmaya başlamıştı. Sally, akıntıda yavaşça dönen, kocaman bakır bir trompete benzeyen şeyin yanından geçti.

Burada tünel, kuyunun girişindeki kısımlardan daha iyi inşa edilmişti. Tünelin sonunda soluk bir ışık vardı ve Angua kocaman, yuvarlak cüce kapılarından birinin önünde çömelmişti. Sally ona dikkat etmedi. Sırtını kapının dibine vererek çökmüş cüceye de bir göz atmakla yetindi.

Bunun yerine, metalin üzerine çizilmiş kocaman simgeye baktı. Simge büyük ve kabaydı, yuvarlak sayılabilirdi, açık bir göze

benziyordu ve kuyruğu vardı. Kandilböceklerinin yeşilimsi-beyaz ışıltısıyla parlıyordu.

"Kendi kanıyla yazmış," dedi Angua, başını kaldırmadan. "Öldü sanıp bırakmışlar ama can çekişiyormuş. Buraya kadar gelmeyi başarmış fakat katiller kapıyı kapatmış. Kapıyı tırmalarken... Bak, şurayı koklarsan anlarsın. Tırnaklarını aşındırmış. Sonra kendi ılık kanıyla bu simgeyi çizmiş ve yarasını tutarak oturup kandilböceklerinin gelmesini izlemiş. Öleli yaklaşık... on sekiz saat olmuş derim. Sence?"

"Bence hemen buradan gidelim," dedi Sally gerileyerek. "O simgenin anlamını biliyor musun?"

"Bir maden simgesi olduğunu biliyorum, o kadar. *Sen* biliyor musun anlamını?"

"Hayır ama *gerçekten* kötü simgelerden biri olduğunu biliyorum. Burada görmek hiç hoş değil. Bu cesedi ne yapacağız?" Sally biraz daha geriledi.

"Kimliğini bulmaya çalışacağım," dedi Angua, cücenin giysilerini yoklayarak. "Bekçi Teşkilatı'nda hep yaptığımız şey, bilirsin? Ortalarda dikilip duvara çizilmiş resimler hakkında endişe... Sorun ne?"

"Şu anda mı?" dedi vampir. "Adam biraz... sızdırıyor da."

"Ben dayanabiliyorsam sen de dayanabilirsin. Bu işte sık sık kan göreceksin. Sakın içmeye kalkma, sana tavsiyem bu," dedi Angua, giysileri araştırmaya devam ederek. "Ah... rün kolyesi var. Bir de..." Elini ölü cücenin yeleğinin içinden çıkardı. "Bunu çok iyi seçemiyorum ama... mürekkep kokusu alıyorum. Mektup olabilir. Tamam. Çıkalım hadi." Dönüp Sally'ye baktı. "Beni duydun mu?"

"Simgeyi can çekişen biri çizmiş," dedi Sally, uzak durmaya devam ederek.

"Ee?"

"Yani muhtemelen bir lanettir."

"Ee? Onu biz öldürmedik ki," dedi Angua, zahmetle ayağa kalkarak.

Artık dizlerine kadar gelen sıvı çamura baktılar.

"Sence umurunda olur mu?" dedi Sally kayıtsızca.

"Hayır ama önünden geçtiğimiz o son dönemeçte başka bir çıkış yolu bulabiliriz," dedi Angua, dönüp tünele bakarak.

İşaret etti. Bir kandilböceği dizisi, sular damlatan tavanda kör bir kararlılıkla, aşağıdaki çamurun aktığı kadar hızlı akıyordu. Parlak bir dere hâlinde yan tünele gidiyorlardı.

Sally omuzlarını silkti. "Denemeye değer, değil mi?"

Oradan ayrıldılar ve çıkardıkları şapırtıların sesi kısa sürede soldu.

Ardından, çamur, loşlukta hışırdayarak yavaş yavaş yükseldi. Yukarıdaki kandilböceği akıntısı zamanla yok oldu. Fakat *simgeyi* oluşturan kandilböcekleri kaldı, çünkü böyle bir ziyafet uğruna ölmeye bile değerdi.

Parıltıları böcek böcek söndü.

Dünyanın altındaki karanlık, simgeyi okşadı; simge kızardı, sonra öldü.

Karanlık kaldı.

1802 senesinde bugün, ressam Methodia Rascal, tavukları uyandırmasın diye malum nesnenin üzerine eski çuvallar yığdı ve en küçük fırçasıyla gözleri çizerek son trolü de bitirdi.

Saat sabahın beşiydi. Yağmur, şiddetli olmasa da nazik bir ısrarla, hışırdayarak yağıyordu. Sator Meydanı ile Kırık Aylar Meydanı'nda

yakılan ateşlerin beyaz küllerine düşerek tıslıyor, zaman zaman turuncu bir parıltıyı ortaya çıkıyordu ve sonra o da kısaca cızırdayıp yok oluyordu.

Bir gnol ailesi, her biri kendi küçük arabasını çekerek etrafı kokluyordu. Birkaç bekçi onları izliyordu. Gnoller ne topladıkları konusunda seçici değillerdi... toplamaya çalıştıkları şey debelenmediği sürece. Ki o konuda bile söylentiler vardı. Fakat halk onlara tahammül gösteriyordu. Hiçbir şey ortalığı bir gnol gibi temizleyemezdi. Buradan bakınca her biri, sırtında dev bir gübre yığını taşıyan küçük trollere benziyordu. Sırtlarındaki yük sahip oldukları *her şeyi* temsil ediyordu ve sahip oldukları şeyler genellikle çürük olurdu.

Sam Vimes yan tarafındaki acıyla irkildi. Ondaki de ne şanstı ama... Kahrolası olaylarda sadece iki bekçi yaralanmıştı ve illa biri *Vimes* olmalıydı, öyle mi? Igor elinden geleni yapmışsa da kırık kaburga kırık kaburgaydı ve şüphe uyandırıcı yeşil merhemin, etkisini göstermesi bir iki hafta alırdı.

Yine de olaylar Vimes'ın içinde küçük bir sıcaklık bırakmıştı. İyi, eski moda bekçilik yöntemleri kullanmışlardı ve iyi, eski moda bekçiler her zaman sayıca azınlıkta olduklarından iyi, eski moda bekçilik yöntemleri kurnazlık, aldatmaca ve ellerine geçen her tür silahı içeriyordu.

Savaş sayılmazdı. Cüceler daha ziyade oturup kasvetli şarkılar söylemişti, çünkü ayağa kalkmaya çalıştıklarında düşüyorlardı veya ayağa kalkmaya çalıştıkları hâlde şimdi yerde uzanmış horluyorlardı. Buna karşılık troller ayaktaydı, ama itince devriliyorlardı. Kafaları diğerlerinden biraz daha berrak birkaçı, ağır, gülünç bir direniş göstermişti fakat onlar da en eski moda bekçi yöntemine kurban gitmişlerdi: doğru yere sallanan bir tekmeye. Aslında... *çoğunun* kurban gittiğini söylemek daha doğru olurdu. Vimes, yan

tarafındaki ağrıyı azaltmak için kıpırdandı; o tekmenin geldiğini görmeliydi.

Ama sonuç iyi olmuştu, değil mi? Kimse ölmemişti. Üstüne ödül olarak, şu anda elinde tuttuğu, *Times*'ın ilk baskısı vardı: Gazetenin birinci sayfasındaki haber, şehirde kol gezen çeteleri eleştiriyor; Bekçi Teşkilatı'nın, sokakları temizlemeye "gücünün yetip yetmeyeceğini" soruyordu.

Eh, evet, bence yetti, seni kendini beğenmiş hıyar. Vimes bir heykelin kaidesinde kibrit çaktı ve küçük, karanlık ve tatmin edici zaferini kutlamak için puro yaktı. Tanrılar biliyordu ya, bir zafere ihtiyacı *vardı*. Tüm o lanet Koom Vadisi olayı yüzünden Bekçi Teşkilatı darbe almıştı ve bir sefer olsun, adamlarına gurur duyabilecekleri bir şey vermek güzeldi. Nihayetinde, kesinlikle bir sonuç elde etmişlerdi...

Kaideye bakakaldı. Eskiden orada hangi heykelin durduğunu hatırlamıyordu. Şimdiyse yalnızca, grafiti sanatçısı nesillerin eserlerini sergiliyordu.

Bir trol grafitisi, yalnızca boya kullanan tüm ressamların eserlerini silmişti. Şöyle yazıyordu:

BAY PARLAK
O ELMAS

Maden simgeleri, duvar yazıları... diye düşündü Vimes. *İşler kötüye gidiyor ve halk duvarları karalama dürtüsü hissediyor...*

"Kumandan!"

Döndü. Yüzbaşı Havuç, parıl parıl zırhı içinde seyirtiyordu. İfadesi her zamanki gibi eksiksiz bir şevk saçıyordu.

"Gözaltı nöbetinde olmayan bütün bekçilerin biraz uyumasını söylemiştim Yüzbaşı?" dedi Vimes.

"Birkaç şeyi toparlıyordum efendim," dedi Havuç. "Lord Vetinari, Karakol'a mesaj göndermiş. Rapor istiyor. Size söylesem iyi olacağını düşündüm efendim."

"Ben de düşünüyordum Yüzbaşı," dedi Vimes geniş geniş. "Küçük bir tabela mı assak? Sade bir şey? Şöyle olabilir: 'Karides Senesi, Grune ayının beşinde, Koom Vadisi Savaşı burada *savaşılmadı*.' Kahrolası bir pul da bastırtabilir miyiz acaba? Ne dersin?"

"Bence asıl *sizin* biraz uyumanız lazım Kumandanım," dedi Havuç. "Ve teknik olarak, cumartesiye kadar Koom Vadisi Günü değil."

"Elbette, olmamış savaşlara dair anıt dikmek durumu biraz zorlamak olabilir ama bir pul..."

"Leydi Sybil sizin için gerçekten endişeleniyor efendim." Havuç'tan endişe hissi yayılıyordu.

Vimes'ın kafasının içindeki uğultu dindi. Sybil'den bahsedilmesi onu uyandırmış gibi, vücudunun alacaklıları vadesi geçmiş senetlerini havada sallayarak kuyruk oldu. Ayaklar: *Yorgunluktan ölüyor ve banyo istiyor.* Mide: *Gurulduyor.* Kaburgalar: *Alev alev yanıyor.* Bel: *Ağrıyor.* Beyin: *Kendi zehirleriyle sarhoş.* Banyo, uyku, yemek... Hepsi de iyi fikirlerdi ama hâlâ yapılacak işler vardı.

"Sevgili Bay Pessimal'ımız nasıl?" dedi.

"Igor onu onardı efendim. Bütün bu kargaşa hakkında hâlâ şaşkın. Bakın, biliyorum, gidip Beyefendi ile görüşmenizi *emredemem* ama..."

"Evet, emredemezsin, çünkü kumandan *benim* Yüzbaşı," dedi Vimes, bitkinlikten hâlâ sersem hâlde.

"...ama *Beyefendi* bunu emredebilir ve Beyefendi bunu *emretti* efendim. Ve siz Saray'dan çıktığınızda arabanız bekliyor olacak. Bu da *Leydi Sybil'in* emriydi efendim," dedi Havuç, daha âli bir otoriteye başvurarak.

Vimes, Saray'ın çirkin cüssesine baktı. Temiz yatak örtüleri aniden çok tatlı bir fikir gibi gelmeye başlamıştı. "Vetinari'yle bu hâlde görüşemem," diye mırıldandı.

"Sekreter Drumknott ile görüştüm efendim. Sizi Saray'da sıcak su, ustura ve büyük bir fincan kahve bekliyor olacak."

"Her şeyi düşünmüşsün Havuç..."

"Umarım öyledir efendim. O zaman siz..."

"Ama *ben de* zekice bir şey düşünmüşüm, değil mi?" dedi Vimes, neşeyle sallanarak. "Ölümüne sarhoş olmak, ölü olmaktansa yeğdir, değil mi?"

"Harika bir aldatmacaydı efendim," dedi Havuç, güven vermeye çalışırcasına. "Tarih kitaplarına geçmeye layık bir aldatmaca. Ama artık gidin lütfen efendim. Benim de... Angua'yı aramam gerek. Yatağında yatmamış."

"Ama ayın bu vaktinde..."

"Biliyorum efendim. Sepetinde de yatmamış."

Eskiden bir evin tavan arası olan, şimdiyse çamurla yarı yarıya dolmuş rutubetli mahzende, tahtaların uzun zaman önce çürüdüğü yerde açılmış küçük delikten kandilböcekleri akıyordu dışarı.

Bir yumruk, tahtaları delerek çıktı. Islak tahtalar yarılıp ufalandı.

Angua kendini bu yeni karanlığa çekti ve sonra Sally'ye yardım etmek için eğildi.

"Eh, bir güzel karmaşa daha," dedi Sally.

"Umarım öyledir," dedi Angua. "En az bir kat daha çıkmamız gerekiyor sanırım. Burada bir kapı kemeri var. Hadi gel."

Çok fazla çıkmaz tünel, leş gibi kokan unutulmuş odalar, yanlış çıkan umutlar ve nihayetinde çok fazla çamur görmüşlerdi.

Bir süre sonra koku neredeyse elle tutulur hâle geliyordu ve sonra da karanlığın normal bir parçasına dönüşmeyi başarıyordu. İki kadın sular damlatan, pis kokulu bir odadan diğerine geçiyor, tırmanıyor, çamurlu duvarlarda gizli kapılar arıyor, ilginç ama aynı zamanda iğrenç şeyler bitmiş tavanlardaki her ışık noktasını araştırıyordu...

Şimdi de müzik duyuyorlardı. Çamurun içinde beş dakika daha sürünüp yürüyerek, mühürlenmiş bir kapıya geldiler. Fakat kapı, *modern* Ankh-Morpork'un kum, at pisliği ve sebze kabuklarından oluşmuş *modern* betonuyla doldurulduğundan pek çok tuğla çoktan düşmüştü. Sally geri kalanların büyük kısmını tek bir yumrukla temizledi.

"Özür dilerim," dedi. "Vampir özelliği."

Yıkılan duvarın ardındaki mahzene fıçılar dizilmişti. Düzenli kullanılıyormuş gibi görünüyorlardı. Odanın doğru düzgün bir kapısı da vardı. Tavandaki tahtaların arasından sıkıcı, tekrarlayan bir ezgi süzülüyordu.

Tavanda bir kapak buldular.

"Pekâlâ," dedi Angua. "Yukarıda birileri var, kokularını alabiliyorum..."

"Elli yedi kalp atışı saydım," dedi Sally.

Angua ona bir Bakış fırlattı. "Biliyor musun, ben olsam bu özelliğimi kendime saklardım," dedi.

"Pardon çavuş."

"Başkalarının duymak isteyeceği şey değil zira," diye devam etti Angua. "Yani ben de şahsen bir insanın kafatasını ısırıp kırabilirim ama bunu herkese *söylemiyorum*."

"Bunu aklıma yazacağım çavuş," dedi Sally, büyük olasılıkla sahte bir uysallıkla.

"Güzel. Şimdi... neye benziyoruz? Bataklık canavarlarına mı?"

"Evet çavuş. Saçların korkunç görünüyor. Koca bir yeşil çamur yumrusu gibi."

"Yeşil mi?"

"Maalesef."

"Acil durum elbisem aşağıda bir yerde kaldı," dedi Angua. "Şafak da söktü. Sen, ee... yarasaya dönüşebilir misin?"

"Günışığında mı? Kafası karışık yüz elli beş ben? Hayır! Ama sen *kurt* olarak çıkabilirsin, değil mi?"

"Yerden fırlayan çamur canavarı *olmamayı* tercih ederim, senin için de sorun olmazsa," dedi Angua.

"Evet, bunu hayal edebiliyorum. Reklam yapmanın faydası olmaz." Sally vıcık vıcık bir çamur parçası silkeledi. "Iyy... bu şey *gerçekten* pis kokuyor."

"O zaman en iyi çare tabanları yağlayıp kaçmak ve kimsenin bizi tanımayacağını ummak," dedi Angua, titrek, yeşil bir madde yumrusunu saçlarından çekerek. "En azından... *Ah, olamaz!*"

"Ne oldu?" dedi Sally.

"Nobby Nobbs! Yukarıda! *Kokusunu* alabiliyorum!" Telaşla yukarıdaki tahtaları gösterdi.

"Onbaşı Nobbs'u mu diyorsun? Şu küçük adam? Sivilceleri olan?" dedi Sally.

"Karakol'un altında değiliz, değil mi?" dedi Angua panikle etrafına bakınarak.

"Sanmam. Seslere bakılırsa... biri dans ediyor. Ama bak, bütün bunların arasından tek bir insanın kokusunu nasıl ayırt edebiliyorsun?"

"Bir kere aldın mı asla unutmayacağın bir koku çünkü, inan bana." Bayat lahana, sivilce kremi ve iyi huylu cilt hastalığı kokuları Onbaşı Nobbs'ta birbirine karışarak insanın burnunu tellere sürtülen testere gibi gıcıklayan tuhaf bir şeye dönüşüyordu. Tam

olarak *kötü* olduğu söylenemezdi. Fakat... tıpkı sahibi gibi bir kokuydu işte: tuhaf, her daim her yerde ve unutması son derece zor.

"Eh, o da bekçi değil mi? Bize yardım etmez mi?" dedi Sally.

"*Çıplağız*, bekçi yardımcısı!"

"Yalnızca teknik olarak. Üstümüzdeki çamur gerçekten yapış yapış."

"Ama çamurun altında çıplağız!" dedi Angua.

"Evet ama üzerimizde giysilerimiz olsa *onların* altında da çıplak olacaktık?" diye işaret etti Sally.

"Şu an mantık zamanı değil. Bu, Nobby'nin sırıtarak bana bakmasını *görmeme* zamanı!"

"Ama sen kurt şeklindeyken seni gördü, değil mi?" dedi Sally.

"Ee?" diye terslendi Angua.

"Yani teknik olarak o zaman da çıplaksın, öyle değil mi?"

"*Bunu Nobby'ye asla söyleme!*"

Sıcak, kırmızı loşlukta bir silüetten ibaret Nobby Nobbs, Çavuş Colon'u dürtükledi.

"Gözlerini yumman gerekmiyor çavuş," dedi. "Bütün bunlar *meşru*. Kadın vücudunun sanatsal kutlamasıymış, Tawneee öyle diyor. Hem, üzerinde giysi de var."

"İki püskül ve katlanmış bir mendil, giysi *sayılmaz* Nobby," dedi Fred koltuğunda çökerek. Pembe Pisi ha! Şimdi... Adil olmak lazımdı, hem askerlik yapmıştı hem de bekçiydi ve üniforma içinde onca zaman geçirirken bir iki şey –hatta, şimdi hatırlamıştı, *üç* şey– görmüştü ve Nobby'nin dediği de doğruydu; operadaki balerinler de hayal gücüne pek bir şey bırakmıyordu, en azından Nobby için, ama nihayetinde bale, kaideler ve vazolar açısından

biraz fakir olsa da Sanat sayılırdı, çünkü izlemesi pahalıydı ve dahası, balerinler başaşağı sarkıp *dönmüyorlardı.* Fakat en kötüsü, izleyiciler arasında iki tanıdık yüz görmüş olmasıydı. Neyse ki onlar onu görmemişti; ne zaman Colon o tarafa göz atsa, onlar tamamen farklı bir yöne bakıyor oluyorlardı.

"Bak, bak, bu kısmı gerçekten zor," diye fısıldadı Nobby, sohbet havasında.

"Ee... öyle mi?" Fred Colon gözlerini yumdu yine.

"Hem de ne! Üçlü Tirbuşon!"

"Buranın müdürü, buraya gelmene itiraz etmiyor mu?" demeyi başardı Fred, sandalyesinde daha da aşağı kayarak.

"Yok ya. İçeride bir bekçi olmasından memnunlar hatta," dedi Nobby, sahneyi izlemeye devam ederek. "Herkesin terbiyesini takınmasını sağlıyormuş. Hem, ben sırf Betty'yi evine götürmek için geliyorum."

"Betty de kim?"

"Tawneee, Betty'nin direk dansı adı," dedi Nobby. "Betty adlı bir egzotik dansçının kimsenin ilgisini çekmeyeceğini söylüyor. 'Betty', çanakta kek hamuru karan birinin adına benziyormuş."*

Colon, sahnedeki esnek, bronzlaşmış şekil ile bir çanak dolusu kek hamuru imgelerini kafasından çıkarmaya çalışarak gözlerini kapattı. "Bir nefes temiz hava bana iyi gelecek sanırım," diye inledi.

"Ah, gitme çavuş! Sırada Brokkoli var. Ayağını kafasının arkasına değdirebiliyor, biliyor musun?"

"Buna inanmıyorum!" dedi Fred Colon.

"Yapabiliyor çavuş, gördüm!"

"Hayır, Brokoli adlı bir dansçı olduğuna inanmıyorum!"

---

* Gerçekten de Betty Crocker, 1921'de ABD'de yemek tarifleri vermesi için yaratılan kurmaca bir karakterin adıydı. [E.N.]

"He. Eskiden adı Şeker'di çavuş. Ama sonra brokkolinin sağlığa daha iyi geldiğini..."

"*Onbaşı Nobbs!*"

Ses masanın altından gelmişti.

Nobby önce Fred Colon'a, sonra yere baktı.

"Evet?" dedi ihtiyatla.

"Benim, Çavuş Angua!" dedi yer.

"Ha?" dedi Nobby.

"Burası neresi?" diye devam etti ses.

"Pembe Pisi Kulübü çavuş," dedi Nobby uysal uysal.

"Aman tanrılar..." Aşağıdan fısıltılar geldi ve sonra bir ses, "Yukarıda *kadınlar* var mı?" dedi.

"Evet çavuş. Ee... aşağıda ne yapıyorsun çavuş?"

"Sana emir veriyorum Nobby," dedi aşağıdaki ses. "*Gerçekten* kadın var mı orada?"

"Evet çavuş. Hem de bir sürü."

"Güzel. Lütfen içlerinden birine, bira mahzenine gelmesini söyle. İki kova ılık su ve birkaç havluya ihtiyacımız var, anladın mı?"

Nobby müzisyenlerin çalmayı bıraktığını, Tawneee'nin de direkten aşağı kayarken bacakları açık şekilde duraksadığını fark etti. Herkes konuşan zemini dinliyordu.

"Tamamdır çavuş," dedi Nobby. "Anladım."

"Ve temiz giysiler. Bir de..." Zeminin altından fısıltılar geldi yine. "Bir de *çok daha fazla* su kovası olsun. Banyo fırçası. Ve bir tarak. Bir tarak daha. Daha fazla havlu. Ha, iki çift de ayakkabı; numaraları 39 ve... *37 mi? Gerçekten mi? Ah, peki.* Fred Colon yanında mı, yoksa aptalca bir soru muydu bu?"

Fred boğazını temizledi. "Buradayım çavuş," diye bildirdi. "Ama sırf..."

"Güzel. Senin rütbe şeritlerinden bir seti de ödünç almak istiyorum. *Kimse* çavuş olduğumu unutmasın. İkiniz de anladınız mı?"

"*Dolunay var ya, ondan*," diye fısıldadı Fred Colon Nobby'ye, erkek erkeğe ve sonra yüksek sesle yanıt verdi: "Elbette çavuş! Ama biraz zaman alabi..."

"Hayır, alamaz! Çünkü aşağıda bir kurtinsan ile bir vampir var, anladınız mı? *Gerçekten* feci bir kötü-saç-günü yaşıyorum ve Sally'nin de dişi ağrıyor! Ya on dakika içinde insan biçiminde yukarı çıkarız ya da olduğumuz gibi çıkarız!.. *Ne?*" Daha fazla fısıldaşma oldu. "*Neden pancar? Böyle bir gösteri yerinde, neden pancar olsun tanrılar aşkına? Ne? Tamam. Elma olur mu? Tamam...* Nobby! Bekçi Yardımcısı Humpeding'in acilen bir elmaya da ihtiyacı var. Ya da ısırabileceği başka herhangi bir şeye işte. Yaylanın!"

Kahve, azıcık daha yaşlanmış benliğinize ait zamanı çalmanın bir yoluydu yalnızca. Vimes iki fincan kahve içti, yıkandı ve tıraş olmaya en azından teşebbüs etti. Bitirdiğinde, yer yer ılık pamukla doluymuş gibi gelmesi dışında kendini bayağı bayağı insan gibi hissetti. Sonunda bundan daha iyi hissedemeyeceğine ve oldukça uzun sorularla başa çıkabileceğine karar verdiğinde, Ankh-Morpork Ataerki'nin Uzun Ofisi'ne buyur edildi.

"Ah, Kumandan," dedi Lord Vetinari, onu görmezden geldiği hesaplı bir süreden sonra başını kaldırıp önündeki evrakları kenara iterek. "Geldiğin için teşekkür ederim. Anlaşılıyor ki tebriki hak etmişsin. Öyle duydum."

"O neden efendim?" dedi Vimes özel, ifadesiz Vetinari-ile-konuşma yüzünü takınarak.

"Hadi ama Vimes. Dün şehrin göbeğinde türler arasında savaş patlayacakmış gibi görünüyordu ve aniden bir baktık, patlamadı. O çetelerin oldukça korkunç olduğunu anlıyorum?"

"Biz vardığımızda çoğu ya uyuyordu ya da kendi aralarında kavga ediyorlardı efendim. Biz yalnızca onları derdest etmek zorunda kaldık," dedi Vimes.

"Evet, kesinlikle," dedi Vetinari. "Çok hayret verici gerçekten. Lütfen otur bu arada. Önümde askerî mahkemeye çıkarılmış onbaşı gibi dikilmene gerek yok."

"Ne demek istediğinizi anlamadım efendim," dedi Vimes, minnetle bir sandalyeye çökerek.

"Öyle mi? Her iki grubun da aynı zamanda ve çok kısa süre içinde, sert içkiler içerek kendi kendilerini aciz duruma düşürmelerine atıfta bulunuyordum da Vimes?.."

"Benim öyle bir şeyden haberim yok efendim." Otomatik bir tepkiydi bu, hayatı basitleştiriyordu.

"Öyle mi? Görünüyor ki, Vimes, yaklaşan arbedeye hazırlanırken hem trollerin hem de cücelerin ellerine, kendilerinin bira sandığını varsaydığım içkiler geçmiş?"

"Bütün gün boyunca kafa çek... içmişlerdi efendim," diye işaret etti Vimes.

"Kesinlikle Vimes. Ve muhtemelen bu yüzden, cüce tarafı ihtiyatsızlık edip, birinin... daha da sertleştirdiği biradan bol bol içmiş. Sator Meydanı yer yer hâlâ hafifçe *elma* kokuyormuş, öyle diyorlar Vimes. Dolayısıyla, içtikleri içkinin aslında sert bira ile ıskambula karışımı olduğu kanısına varılabilir; ki bildiğin gibi ıskambula elmadan damıtılan..."

"Ah, *daha ziyade* elmadan efendim," dedi Vimes yardımseverce.

"Kesinlikle. Bu kokteyl, Köpürt olarak biliniyor sanıyorum. Trollere gelince... Onların birasını hâlihazırdan daha tehlikeli bir

şeye dönüştürmenin çok zor olduğu düşünülebilir ama, bilmem ki sen işitmiş misindir Vimes, muhtelif metalik tuzlar karıştırılarak 'Koca Çekiç' anlamına gelen *luglarr* içkisi elde edilebiliyor?"

"*Hiç* duymadım efendim."

"Vimes, Kırık Aylar Meydanı'ndaki parke taşlarının bazıları o şey yüzünden *erimiş*."

"Çok üzüldüm efendim."

Vetinari parmaklarını masada tıkırdattı. "Sana açık bir soru sorsam ne yaparsın?"

"Açık açık yalan söylerim efendim."

"O zaman sormayayım," dedi Vetinari, hafifçe gülümseyerek.

"Teşekkür ederim. Ben de söylemeyeyim."

"Tutsaklar nerede?"

"Karakollara dağıttık," dedi Vimes. "Uyandıklarında hortumla yıkıyoruz, isimlerini alıyoruz, silahları karşılığında makbuz veriyoruz, sıcak bir içecek ikram ediyoruz ve kapı dışarı ediyoruz."

"Silahları onlar için büyük kültürel anlam taşıyor Vimes," dedi Vetinari.

"Evet efendim, biliyorum. Şahsen ben de beynimin patlatılması ve dizlerimin biçilmesine karşı güçlü bir kültürel önyargı duyuyorum," dedi Vimes, esnemesini bastırmaya çalışınca isyan eden kaburgalarını hissedip irkilerek.

"Kesinlikle. Savaşta herhangi bir kayıp yaşanmış mı?"

"İyileşmeyecek türden değil." Vimes yüzünü buruşturdu. "Ama Bay A.E. Pessimal'ın kolunun kırıldığını ve pek çok yerinin morardığını raporlamak zorundayım."

Vetinari, kendisinden hiç beklenmeyecek şekilde şaşırmış göründü. "Müfettiş mi? Orada ne işi vardı?"

"Bir trole hücum ediyordu efendim."

"Pardon? *Bay Pessimal* mı bir trole hücum etti?"

"Evet efendim."

"A.E. Pessimal?" diye yineledi Vetinari.

"Ta kendisi efendim."

"*Bütün* bir trole mi?"

"Evet efendim. Dişlerini kullanarak efendim."

"Bay A.E. *Pessimal* mı? Emin misin? Ufak tefek adam? Ayakkabıları çok temiz?"

"Evet efendim."

Vetinari, gittikçe biriken yığından faydalı bir soru çekti. "*Neden?*"

Vimes öksürdü. "Eh, efendim, şöyle ki..."

Trol güruhu etkileyici bir tablo oluşturuyordu. Troller ayakta, oturur veya uzanır hâlde, Büyük Çekicin çarptığı yerde kalakalmıştı. Yavaş içen birkaçı biraz direnmişti, yağmaladığı bir şişe şeriden sapmayan bir tanesi de son damlasına dek şevkle mücadele etmişti ama o zaman da Bekçi Dorfl onu yaka paça kaldırıp kafaüstü yere çakmıştı.

Ekibi uyuyan trolleri sürükleyip yuvarlayarak arabalara yüklemek üzere sıraya sokarken Vimes bütün bunların arasında yürüyordu. Ve sonra...

Tuğla'nın günü her saniye daha da kötüleşiyordu. Bir tanecik bira içmişti. Yani... belki birden biraz fazla. Ama bunun kime ne zararı olurdu ki?

Ve şimdi orada, tam önünde, o miğferlerden bir tanesini takmış bir... Beyninin fıslayan, cızırdayan bağlantılarının çıkarabildiği kadarıyla... evet, cüce olabilirdi. Ne neyse işte, diye karar vermişti; bir trol değildi ve bütün bunların amacı buydu, değil mi? İşte sopası da tam elinin altındaydı...

Bir trol, kırmızı gözlerini açıp kırpıştırırken ve sopasını sallarken Vimes içgüdü eseri döndü. Yere dalmaya çalıştı ama çok yavaştı, donmuş gibi gelen zamanda fazla yavaş. Sopanın yan tarafına çarptığını, ayaklarını yerden kestiğini, havalandırdığını ve sonra yere devirdiğini hissetti. Trol sallana sallana adım atıp onu taşlarla bir kılmak üzere sopasını kaldırırken Vimes bağrışlar duydu.

Tuğla saldırıya uğradığını fark etti. Yaptığı şeyi bıraktı ve beyninde fızır eden kıvılcımlarla sağ dizine baktı. Küçük bir gnoma benzeyen şey, kör bir kılıçla ona saldırmıştı ve kaçık gibi haykırarak tekmeler sallıyordu. Trol bunun içkiden kaynaklandığına karar verdi; kulaklarından alevler fışkırması hissi gibi. Ve saldıran şeyi basit bir fiskeyle fırlatıp attı.

Vimes, önce A.E. Pessimal'ın meydanda yuvarlandığını gördü çaresizlikle; sonra da sopasını yeniden kaldıran trolü. Fakat arkasından gelen Kayağantaş onu kürek büyüklüğündeki eliyle çevirdi ve yumruğunu tanrıların gazabı gibi indirdi.

Tuğla'nın dünyası karard...

"Yani," dedi Lord Vetinari, "Bay A.E. Pessimal'ın, *tek elden* bir trole saldırdığına inanmamı bekliyorsun?"

"İki eliyle efendim," dedi Vimes. "Ayaklarıyla da. Isırmaya da çalışmış sanıyoruz."

"Bu kesin ölüm anlamına gelmez mi?" dedi Vetinari.

"Bu hakikat onu endişelendiriyormuş gibi görünmüyordu efendim."

Vimes, A.E. Pessimal'ı en son Igor tarafından sarılıp sarmalanmış, yarı baygın hâlde gülümserken görmüştü. Bekçiler onun yanına uğrayarak, "Selam Koca Adam!" gibi şeyler söylüyor, sırtına şaplak atıyorlardı. A.E. Pessimal için dünya tersine dönmüştü.

"Acaba sorabilir miyim Vimes, en vicdanlı ve son derece *sivil* kâtiplerimden biri, nasıl oldu da kendini bunu yapacak pozisyonda buldu?"

Vimes huzursuzca kıpırdandı. "Teftiş ediyordu efendim. Bizim nasıl çalıştığımızı öğreniyordu." Vetinari'ye fırlattığı bakış, *Bunu daha ileri götürürsen yalan söylemek zorunda kalacağım*, diyordu.

Vetinari de ona, *Biliyorum*, diyen bir bakışla karşılık verdi.

"Sen kötü yaralanmadın, değil mi?" dedi Vetinari.

"Yalnızca birkaç çizik efendim," dedi Vimes.

Vetinari'nin şimdiki bakışı, *Kaburgaların kırılmış, eminim*, dedi.

Vimes'ın bakışı ise *Yok bir şey*, diye yanıt verdi.

Vetinari pencereye gitti ve uyanmaya başlamış şehre baktı. Bir süre konuşmadı. Sonra içini çekti.

"Çoğunun burada doğmuş olması çok yazık bence," dedi.

Vimes hiçbir şey söylemedi. Bu genellikle yeterli olurdu.

"Belki de o sefil cüceye karşı eyleme geçmeliydim," diye devam etti Vetinari.

"Evet efendim."

"Öyle mi düşünüyorsun? Bilge bir hükümdar, sırf söylediği şeylerden hoşlanmadığı birine şiddet uygulamadan önce iki kez düşünür."

Vimes yine yorum yapmadı. Kendisi, *Ya paranı ya canını!* ya da *Sen ne yapabilirsin ki aynasız?* gibi şeyler söylemelerinden hoşlanmadığı için vatandaşlara her gün belli bir miktar istekli şiddet uyguluyordu. Ama belki de hükümdarlar farklı düşünüyordu?

"Bir başkası iki kez düşünmedi efendim," dedi.

"Bunun için teşekkür ederim Vimes," dedi Ataerk ve hızla döndü. "Bu kişinin kim olduğunu hâlâ bulamadın mı?"

"Soruşturma sürüyor efendim. Dün geceki olay araya girdi."

"Trol olduğuna dair herhangi bir kanıt var mı?"

"Kafa karıştırıcı kanıtlar var efendim. Biz... yapbozun parçalarını topluyoruz denebilir." *Yalnız, hiç kenar parçası bulamadık ve kutunun kapağı elimizde olsa fena olmazdı*, diye ekledi kendi kendine. Vetinari'nin yüzünde aç bir ifade olduğundan, yüksek sesle devam etti: "Miğferimden sihirli tavşan çıkarmamı bekliyorsanız efendim, çıkaracağım tavşan *pişmiş* bir tavşan olur. Cüceler bir trolün yaptığından *emin*. Bin senelik tarihleri onlara bunu söylüyor. Kanıta *ihtiyaçları* bile yok. Troller ise bir trolün yaptığını düşünmüyor ama muhtemelen yapmış olmasını diliyor. Sıradan bir cinayet değil bu efendim. İçlerinde bir şey *tık* diye yerine oturdu ve şimdi bütün iyi adamların... Eh, ne demek istediğimi biliyorsunuz. Hepsinin Koom Vadisi Savaşı'na katılması gerekiyor yine. O madende başka bir şeyler dönüyor, eminim. Cinayetten daha büyük bir şey. Bütün o tüneller... Ne için kazılmış? Ve bütün o yalanlar... Ben yalanın kokusunu alırım ve o maden, yalanlarla dolu."

"Bu olaya çok şey bağlı Vimes," dedi Vetinari. "Bildiğinden daha büyük. Bu sabah Alçak Kral Rhys Rhysson'dan bir klak aldım. Tüm siyasetçilerin düşmanları vardır elbette. Ona ve bize karşı uyguladığı politikaya, trol klanlarına karşı uzlaşmacı yaklaşımına, tüm o sefil *Ha'ak* olayı konusundaki duruşuna karşı çıkan hizipler var. Ve şimdi bir trolün, bir *grag*ı öldürdüğü hikâyeleri ortada. Ve evet, Bekçi Teşkilatı'nın, cüceleri tehdit ettiği söylentileri de yayılıyor."

Vimes ağzını açınca Vetinari solgun elini kaldırdı.

"*Gerçeği* bilmemiz lazım Vimes. Kumandan Sam Vimes'ın gerçeğini. Zannettiğinden daha önemli olabilir bu. Ovalarda *kesinlikle*, ve daha uzaklarda da, seni herkes tanıyor Kumandan. Yozlaşmış bir saray, kötü bir kralın kellesini almazsa, bunu bizzat *bekçinin* yapması gerektiğine inanan bir bekçinin soyundan gelen birisin sen."

"Yalnızca *bir* kraldı," diye itiraz etti Vimes.

"Bir seferinde de Sam Vimes *beni* ihanet suçundan tutuklamıştı," dedi Vetinari sakin sakin. "Hatta Sam Vimes bir seferinde bir ejderhayı tutuklamıştı. Sam Vimes, yüksek rütbeli *iki* komutanı tutuklayarak, iki millet arasında çıkacak savaşı önlemişti. İlginç bir adam bu Sam Vimes... Biliyor musun, Sam Vimes bir defasında da çıplak elleriyle bir kurtinsanı öldürmüştü, çünkü kanunu fener gibi yanında taşırdı ve..."

"Bütün bunlar nereden çıktı?"

"Kıtanın yarısındaki bekçiler Sam Vimes'ın son derece dürüst olduğunu, yozlaştırılamayacağını, seçtiği yoldan döndürülemeyeceğini, asla rüşvet kabul etmediğini söylüyor. *Beni dinle.* Rhys düşerse, bir sonraki Alçak Kral trollerle konuşmaya razı biri *olmayacak.* Daha basit anlatabilir miyim? Liderleri Rhys ile iş yapan trol klanları büyük olasılıkla aptal yerine konulduklarını düşünecekler, o liderleri devirecekler ve yerine aptal bile sayılamayacak kadar saldırgan ve zekâ yoksunu troller getirecekler. Ve o zaman savaş *çıkacak* Vimes. Savaş buraya da gelecek. Dün gece engellediğine benzer bir çete aydedesi değil. Uzak durmayı veya pozisyonumuzu korumayı başaramayacağız. Çünkü, eminim senin de bildiğin gibi, bizim kendi aptallarımız var Vimes. Bu aptallar taraf tutmakta ısrar edecek. *Her yer* Koom Vadisi olacak. Bana bir katil bul Vimes. Bu kişinin peşine düş ve günışığına çıkar. Trol, cüce veya insan, hiç fark etmez. O zaman en azından gerçeği bulmuş oluruz ve bunu kullanabiliriz. Şu anda asıl düşmanımız, söylentiler ve belirsizlik. Alçak Kral'ın tahtı sallanıyor Vimes, onunla birlikte dünyanın temelleri de sallanıyor."

Vetinari duraksadı ve fazla ileri gittiğini hissetmiş gibi, önündeki evrakları düzeltti.

"Bununla birlikte, hiçbir şekilde sana baskı uygulamak istemem," diye bitirdi.

Vimes'ın oda sıcaklığındaki karmaşık beyninde bir sözcük yüzeye çıktı. "Aydede mi?"

Lord Vetinari'nin sekreteri eğildi ve efendisinin kulağına fısıldadı.

"Ah, 'arbede' demek istedim sanıyorum," dedi Vetinari neşeyle.

Vimes hâlâ, uluslararası haber özetlerini kavramaya çalışıyordu.

"Bütün bunlar tek bir cinayet yüzünden mi olacak?" dedi, esnemesini bastırmaya çalışarak.

"Hayır Vimes. Kendin söyledin: Bütün bunlar binlerce senelik gerilim, siyaset ve güç mücadelesi yüzünden olacak. Son senelerde işler belli şekillerde gelişerek güç kaymalarına sebep oldu. Şimdi işlerin geri kaymasını isteyenler var, bir kan seli üzerinde kayacak olsa bile. Tek bir cüce kimin umurunda? Ama *bu* cücenin ölümü, *casus belli*ye dönüştürülebilecekse..." Lord Vetinari bu noktada Vimes'ın uykulu gözlerine baktı ve devam etti: "Bu lafın anlamı 'savaş sebebi'dir... İşte o zaman aniden *bu* cüce, dünyadaki *en önemli* cüce demektir. En son ne zaman doğru düzgün uyudun Vimes?"

Vimes, "O kadar olmadı," gibi bir şeyler mırıldandı.

"Git ve biraz daha uyu. Sonra bana katili bul. Bir an önce. Sana iyi günler."

Sallanan şey yalnızca tahtlar değil, diye düşünmeyi başardı Vimes. *Senin koltuğun da biraz sallanıyor. Çok yakında halk, "Onca cüceyi buraya kim aldı?" demeye başlayacak. "Cüceler şehrimizin altını oyuyor, kanunlarımıza uymuyor. Ya troller? Eskiden onları bekçi köpeği gibi zincirlerdik, oysa şimdi ortalarda dolaşıp gerçek insanları tehdit ediyorlar!"*

Entrikacılar şimdi toplanıyordur, diye devam etti kendi kendine. *Partilerde köşeye çekilip sessiz sedasız gevezelik edenler, görüşleri bileyleyip bıçak gibi kullanmayı bilenler... Dün geceki küçük çatışma*

bu parti kişiliklerinin muhtemelen hiç memnun kalmadığı bir şakaya dönüştü ama bunu iki kez yapamazsın. Olaylar yayılmaya başladığında, birkaç insan öldürüldüğünde artık kapalı kapılar ardında konuşmaya da gerek kalmaz. Güruh senin adına bağırıp çağırır zaten.

Şehrimizin altını oyuyorlar, kanunlarımıza uymuyorlar...

Artık zar zor kontrol edebildiği bacaklarla arabaya tırmandı, Pseudopolis Karakolu'na gitme talimatı verdi ve ânında uykuya daldı.

Sonsuz yağmur şehrinde hâlâ gece vaktiydi. Burada hep *gece vaktiydi. Güneş sanki hiç yükselmiyordu.*

Yaratık ara geçitte kıvrılmış yatıyordu.

Çok ciddi bir yanlış vardı bu durumda. Yaratık, direniş beklemişti. Her zaman direniş olurdu ve o her zaman direnişi alt ederdi. Oysa şimdi, şehrin görünmez koşturmacası yavaşladığında bile içeri girmenin yolu yoktu. Zaman zaman, kontrolü ele geçirebileceği bir nokta, kullanabileceği bir öfke dalgası bulabildiğini sanmıştı fakat her seferinde buraya, kanalizasyon kanallarının taştığı bu karanlık geçide fırlatılıp atılmıştı.

Olağan bir zihin değildi bu. Yaratık zorlukla çaba gösteriyordu.

Ama... hiçbir zihin onu yenememişti. Her zaman bir yol bulurdu...

Tuğla, dünyanın harabelerinde sendeleyerek yürüyordu...

Bir eliyle kafasını tutarak Dolly Kardeşler Karakolu'ndan çıktı. Diğer elinde, Kayağantaş'ın bulabildiği dişlerini doldurdukları torbayı taşıyordu. *Çavuş o konuda çok ii davrandı*, diye düşündü Tuğla. Kayağantaş ona, Tuğla'nın ikinci darbesi de o insana çarp-

sa başına tam olarak neler geleceğini de açıklamıştı ve Tuğla'nın dişlerini bulma işinin, onları yerleştirecek bir *kafa* bulma sorunu yüzünden unutulacağını apaçık ayrıntılarla tarif etmişti.

Ama hepsine ek olarak, bir kafa dolusu Koca Çekiçten sonra hâlâ ayakta durabilen trollere Bekçi Teşkilatı'nda her zaman yer olabileceğini, Tuğla'nın gelecekte belki bunu da hesaba katarak davranmak isteyebileceğini söylemişti.

Bu yüzden, diye düşünüyordu Tuğla –tabii Koca Çekiç içtikten sonraki iki gün boyunca beynin iştigal edebileceği herhangi bir aktiviteye *düşünmek* denebilirse– *gelecek o kadar parlak görünüyo ki gözlerimi iyicene kısarak yürümek zorunda kalıyom. Gerçi bu, Koca Çekiç yüzünden de olabilir.*

Ama...

Diğer trollerin konuşmalarını duymuştu. Bekçilerin de. Bir trolün, o yeni madende bir cüceyi öldürmesi hakkındaki lafları. Tuğla, on beş gram Kazınt aldıktan sonra bile cüce müce öldürmediğine hâlâ emindi. Zihninden geri kalanların içinde, yaşadıklarını tekrar tekrar gözden geçiriyordu. Sorun şuydu ki... bugünlerde bekçilerin bin türlü numarası vardı, sırf tabağına bakarak bir adamın akşam yemeğinde ne yediğini anlayabiliyorlardı. Tuğla orada bir kafatası da kaybetmişti, emindi. Bekçiler onu, böyle... *koklayıp* bile o olduğunu anlayabilirlerdi! Ama o *yapmamıştı*, değil mi? Çünkü katil trolün sopasını da düşürdüğünü söylemişlerdi ama Tuğla'nın sopası hâlâ yanındaydı, çünkü o yüksek bekçiye *kendi* sopasıyla vurmuştu, bu yüzden belki de bu, "lehine kanıt" dedikleri şeyden sayılırdı? Değil mi?

Beyninde akan Koca Çekicin zihinsel fışırtısına rağmen Tuğla öyle sayılmayacağından da şüpheleniyordu. *Hem, o işi yapan trolü arıyolarsa ve benim orda olduumu, bi kafatası falan kaybettiimi anlarlarsa, ben de onlara "taam, ordaydım ama cüceye müceye*

vurmadım" dersem, onlar da der ki, "ha evet, sen onu benim külaama anlat, hatta istersen miiferime anlat" derler.

Tuğla şu anda, burada, çok yalnız bir trol gibi hissediyordu kendini.

Yapacak bir şey yoktu. Şu anda ona yardım edebilecek tek kişi vardı, çünkü tek bir trolün düşünemeyeceği kadar çok düşünce vardı aklında.

Duvarlara yanaşarak, kamburunu çıkararak, her tür canlı varlıktan kaçınarak ara sokaklarda Bay Parlak'ı aramaya başladı.

Angua daha yakın bir karakol yerine doğrudan Pseudopolis Karakolu'na gitmeye karar verdi. Orası genel merkezdi ne de olsa ve dahası, dolabında her zaman yedek bir üniforma bulundururdu.

Asıl sinir bozucu olan, Sally'nin on beş santimlik topuklarla rahatça yürüyebilmesiydi. Vampirler böyleydi işte. Kendisi kendi topuklularını çıkarmış, elinde taşıyordu; aksi hâlde bileğini burkacaktı. Pembe Pisi Kulübü'nde ayakkabı seçenekleri pek sınırlı çıkmıştı. Giysi seçenekleri de çok zengin değildi... tabii giysiden anladığınız, herhangi bir şeyi *örtmek* için yapılmış bir eşyaysa.

Angua sahne gardırobunda kadın bekçi kostümü bulunca epey şaşırmıştı bu arada; fakat elbette bu kostüm, kartondan yapılmış küçük bir zırh ve koruma sağlayamayacak kadar kısa bir etekten ibaretti. Tawneee, büyük dikkatle, bazı erkeklerin güzel kızları zırh içinde görmekten hoşlandığını açıklamıştı. *Kendisinin* tutukladığı erkeklerin onu gördüğünde hiç memnun olmadığını gözlemlemiş olan Angua için bu üzerinde düşünülmesi gereken, ilginç bir düşünceydi. Bekçi kostümü yerine altın rengi, payetli bir elbisede karar kılmıştı ama... ona *yakışmıyordu* işte. Sally'yse yan-

dan yırtmaçlı sade bir şey seçmişti ve *elbette* üzerine giyer giymez göz kamaştırıcı olmuştu. *Muhteşem* görünüyordu.

Bu yüzden, Angua Sally'nin önünde büyük kapıları gümleterek açıp ana ofise girdiğinde ve küçümseyici bir ıslık yükseldiğinde, aptallık eden bekçi kendini ta duvara kadar itilip çarpılırken buldu; hatta iki sivri uç bekçinin boynuna dayandı ve Angua, "Kurtu mu tercih edersin yoksa?" dedi. "Burada, 'Hayır Çavuş Angua,' diyeceksin."

"Hayır Çavuş Angua."

"Etmiyorsun demek? *Ben* yanlış anladım muhtemelen ha?" Sivri uçlar biraz daha bastırdı. Adamın zihninde, çelikten pençeler şah damarını kesmek üzereydi.

"Bilemiyorum Çavuş Angua!"

"Sinirlerim şu anda biraz bozuk da!" diye uludu Angua.

"Hiç fark etmemiştim Çavuş Angua!"

"Bugünlerde hepimiz biraz sinirliyiz, sence de öyle değil mi?"

"Çok haklısın Çavuş Angua!"

Angua adamın botlarının yere değmesine izin verdi. Adamın dirençsiz ellerine iki siyah, parlak, *çok sivri* topuklu ayakkabı tutuşturdu.

"Bana gerçekten büyük bir iyilik yapıp bunları Pembe Pisi Kulübü'ne geri götürebilir misin lütfen?" dedi tatlı tatlı. "Sherilee adlı birine aitler sanırım. Teşekkür ederim."

Döndü ve karşılama masasına baktı. Havuç orada dikilmiş, ağzı bir karış açık onu izlemekteydi. Yarattığı ilginin farkında olan Angua şok dolu yüzlerin önünden geçerek karşılama masasına yürüdü ve çamurlu bir kolyeyi, açık duran Vaka Defterinin üzerine fırlattı.

"Aşağıda, Uzun Karanlık'ta, dört cüce başka cüceler tarafından öldürülmüş," dedi. "Burnum üzerine bahse girerim. Bu o cücelerden

birininmiş. Bu da onunmuş." Çamurlu bir zarfı kolyenin yanına bıraktı. "Çok pis ama okunaklı. Bay Vimes kafayı yiyecek." Havuç'un mavi gözlerine baktı. "Nerede o?"

"Ofisinde bir şiltede uyuyor," dedi Havuç. Omuzlarını silkti. "Leydi Sybil eve gitmeyeceğini biliyormuş ve bu yüzden Willikins'e burada yatak yapmasını emretmiş. Siz ikiniz iyi misiniz?"

"İyiyiz efendim," dedi Sally.

"Endişelenmeye başlamıştım..." diyecek oldu Havuç.

"Dört ölü cüce, Yüzbaşı," dedi Angua. "*Şehir* cüceleri. Asıl endişelenmen gereken bu. Üçü yarı gömülü, biri sürünerek biraz uzaklaşmış."

Havuç kolyeyi aldı ve rünleri okudu. "Lars Bacağıgüçlü," dedi. "Aileyi tanıyorum sanırım. Cinayete kurban gittiğinden emin misin?"

"Boğazı kesilmiş. İntihar demek zor. Ama hemen ölmemiş. Kilitledikleri o lanet kapılardan birine kadar sürünmeyi başarmış ve kendi kanıyla o simgelerden birini kapıya çizmiş. Sonra karanlıkta oturup ölmeyi beklemiş. Kahrolası *karanlıkta* Havuç! *İşçi* cüceler-di onlar! Kürekleri ve el arabaları vardı! Orada işlerini yapıyorlardı ve onlara ihtiyaç kalmayınca öldürüldüler! Biçildiler, çamurda bırakıldılar! Bay Vimes ve ben o madene gittiğimizde *yaşıyordu* belki de. Sonra o cücelerin kahrolası kalın kapılarının ardında, santim santim öldü!" Korsesinden katlanmış bir kart çıkarıp uzattı. "*Bunun* anlamını biliyor musun?"

"İçki menüsü?" dedi Havuç.

"Aç!" diye tersledi Angua. "Rujla yazdığım için özür dilerim. Kalem bulamadım."

Havuç kartı açtı. "Bir başka karanlık simge," dedi. "Bunu bildiğimi sanmıyorum." Ofiste başka cüce bekçiler de vardı. Havuç simgeyi kaldırdı. "Burada bunu bilen var mı?"

Birkaç miğferli kafa iki yana sallandı. Birkaç cüce geriledi. Ama sonra, kapıdan gelen gür bir ses, "Evet Yüzbaşı Havuç. Sanırım ben biliyorum," dedi. "Kuyruğu olan bir göze benziyor mu?"

"Evet, ee... efendim?" dedi Havuç, kapıya bakarak. Bir gölge hareket etti.

"Karanlıkta mı çizilmiş? Can çekişen bir cüce tarafından? Kendi kanıyla? O, Yüzbaşı, Çağıran Karanlık. Ve *hareket hâlinde* olacak. Günaydın. Adım Bay Parlak."

Havuç'un ağzı açık kaldı. Bekçiler içeri giren kişiye döndü. Adam kapı boşluğunu dolduruyordu neredeyse. Boyu kadar eni vardı. Siyah bir pelerin giymişti ve başlığı yüzünü gizliyordu.

"*Malum* Bay Parlak mı?" dedi Havuç.

"Ne yazık ki evet Yüzbaşı. Ben bu odadan çıktığımda, içeridekilerin birkaç dakika bekledikten sonra çıkmasını rica edebilir miyim? Hareketlerimi... gizli tutmaktan hoşlanırım."

"Ben sizin gerçek olduğunuzu sanmıyordum efendim!"

"İnan bana genç adam, seni o mutlu hâlde tutabilmeyi ben de dilerdim," dedi başlıklı şekil. "Bununla birlikte, elim zorlandı."

Bay Parlak öne adım atarak sırık gibi bir şekli odaya çekti. Bir troldü ve asık suratlı meydan okuma ifadesi, dehşetten dizlerinin titrediği gerçeğini saklayamıyordu.

"Bu adamın adı Tuğla, Yüzbaşı. Onu Çavuş Kayağantaş'ın *kişisel* gözetimine teslim ediyorum yine. İşinize yarayabilecek şeyler biliyor. Hikâyesini dinledim. Anlattıklarına inanıyorum. Hızlı hareket etmelisiniz. Çağıran Karanlık, çoktan kendine bir taşıyıcı bulmuş olabilir. Başka ne vardı... Ah evet, o simgeyi karanlık bir yerde tutmamaya dikkat edin. Etrafında ışık olsun her zaman. Ve şimdi, dramatik jestlerin kusuruna bakmazsanız..."

Siyah cübbe kıpırdandı, odayı bir anlığına haşin, beyaz, *kör edici* bir ışık doldurdu ve ışık solduğunda Bay Parlak gitmişti.

Geride yalnızca, lekeli zeminde yumurta şeklinde büyük bir taş kalmıştı.

Havuç gözlerini kırpıştırdı ve sonra kendini topladı. "Pekâlâ, Bay Parlak'ın söylediklerini duydunuz," dedi aniden canlanan odaya. "Kimse Bay Parlak'ın peşinden gitmeyecek, anlaşıldı mı?"

"*Onun* peşinden gitmek mi Yüzbaşı?" dedi bir cüce. "Biz deli değiliz zaten!"

"Aynen," dedi bir trol. "Bay Parlak'ın, adamın içine uzanıp kalbini durdurabildii söölenir!"

"Bay Parlak?" dedi Angua. "Duvar yazılarındaki Bay Parlak mı?"

"Öyle görünüyor," dedi Havuç kısaca. "Fazla zamanımız olmadığını söyledi. Bay... Tuğla mıydı?"

Krizopras'ın trolleri, kıpırdamadan dururken kasıla kasıla yürüyormuş gibi görünmeye çalışırdı; Tuğla ise birbirine sokulma işini tek başına yapmayı başarıyordu. Normalde birbirine sokulacak en az iki kişiye ihtiyacınız olurdu ama burada, kendi arkasına saklanmaya çalışan bir trol vardı. Kimse Tuğla'nın arkasına saklanamazdı; bir trol için o kadar zayıftı ki eklemleri boğum boğum ortaya çıkmıştı. Kuşandığı liken ucuz ve keçeleşmişti, gerçek liken de değildi, muhtemelen Taşocağı Yolu'nun arkasındaki sokaklarda, brokoli saplarından imal edilen şeydendi. Kafatası kemeri hele tam rezaletti; bazı kafataslarının, şaka ürünleri dükkânlarından satın alınabilen ucuz kâğıt hamuru mamulleri olduğu açıktı: kafatasının birine kırmızı burun kondurulmuştu.

Tuğla endişeyle etrafına bakındı ve parmaklarından kayan sopa *güm!* diye yere düştü.

"Boazıma dek koprolite battım, di mi?" dedi.

"Seninle konuşmamız gerektiği kesin," dedi Havuç. "Avukat istiyor musun?"

"Hayır, yedim ben."

"*Avukat* mı yiyorsun?" dedi Havuç.

Tuğla ona boş boş baktı, ta ki yeterince beyin hücresi çalışmaya başlayana kadar.

"Ne diyonuz... hani yerken vırçk vırçk ediyo?" dedi.

Havuç, yardımcı olup olamayacaklarını görmek için Kayağantaş ve Angua'ya döndü.

"Avukat *olabilir* aslında," diye itiraf etti.

"Bi şeye batırınca daha lezzetli oluyolar," dedi Tuğla, adli otopsi yapar gibi bir tavırla.

"*Avokado* gibi bir şey olabilir mi?" diye fikir yürüttü Havuç.

"Olabilir. Kaada sarıp satıyolar. He, avokaado."

"Benim kastettiğim şuydu," dedi Havuç. "Biz seninle konuşurken yanında biri olsun ister misin?"

"Evet, lütfen. *Herkes*," dedi Tuğla hemen. Bir oda dolusu bekçinin ortasında ilgi odağı olmak en kötü kâbusuydu. *Yoo, yoo, du bi dakka*, diye düşündü, *amonyum nitrat katılmış kötü Plaka aldım zaman vardı bi de? Ohooo! Güle güle beyin lopları! Yaa! O zaman, bu ikinci en kötü kâbu... Yok, aslında bi düşününce... Sert Zemin'in Tek Gözlü Lanet'ten yürüttüü şeyi çektiim zaman vardı, hii hiiii, evet! Kimbilir nerdeydi o! Bütün o dans eden dişler! O zaman bu... Aa, yok, ööle yemeyinde Kazınt yediim ve kollarımın uçup gittii zaman nolcak? Tamam, o da kötüydü. O zaman belki bu... Dur, dur, elbette, beynimin Kıymık ile kızardığı ve burnuma toz çinko çektiim ve ayaklarımı kustuumu sandım gün? Aah, yine aynı, aaah hayır, hani bi de... Aaaah!..*

Tuğla en kötü on dokuzuncu kâbusuna ulaşmıştı ki Havuç'un sesi yılanları biçip geldi.

"Bay Tuğla?"

"Ee... hâlâ ben miyim?" dedi Tuğla endişeyle. Şu anda bir parça Plaka gerçekten ama *gerçekten* iyi gelirdi...

"Avukat, genellikle bir 'kişi'dir," dedi Havuç. "Sana bazı zor sorular sormamız gerekiyor. Sana yardım edecek birini tutmana izin veriliyor. Belki buraya çağırabileceğimiz bir arkadaşın vardır?"

Tuğla bunu düşündü. Bu bağlamda aklına Salt Cüruf ve Koca Mermer'den başka kimse gelmiyordu ama onlar daha ziyade "bana bi şey fırlatmıyan ve bazen bi parça Plaka otlanmama izin veren kişiler" kategorisine giriyordu ve şu anda bunlar tam olarak doğru niteliklermiş gibi gelmiyordu.

Parmağını Çavuş Kayağantaş'a uzattı. "O," dedi. "O, dişlerimi bulmama yardım ettiydi."

"Görev başındaki bir bekçinin bu iş için uygun olduğunu sanmıyorum," dedi Havuç.

"Bu rol için *ben* gönüllü oluyorum Yüzbaşı," dedi küçük bir ses.

Havuç masanın kenarından aşağı baktı. "Bay Pessimal? Sizin yataktan çıkmamanız lazımdı."

"Ee... aslına bakarsanız ben yedek bekçi yardımcısıyım Yüzbaşı," dedi A.E. Pessimal nazikçe ama kararlılıkla. Koltuk değnekleriyle gelmişti.

"Ah? Ee... tamam," dedi Havuç. "Ama ben yine de yataktan çıkmamanız gerektiğini düşünüyorum."

"Yine de adalet yerini bulmalı," dedi A.E. Pessimal.

Tuğla eğildi ve müfettişi dikkatle inceledi. "Dün geceki gnom bu," dedi. "Onu istemem!"

"Aklına *kimse* gelmiyor mu?" dedi Havuç.

Tuğla yine düşündü ve sonunda neşelendi. "Evet, geldi," dedi. "Kolay. Soruları yanıtlamama yardım etçek biri, di mi?"

"Evet."

"Eh, kolay. O yeni cüce madeninde gördüüm cüceyi getirirseniz, bana yardım eder."

Odaya ölüm sessizliği çöktü.

"Peki o bunu neden yapsın?" dedi Havuç dikkatle.

"Size, o diyer cücenin kafasına neden vurduunu anlatır belki," dedi Tuğla. "Yani ben bilmiyom. Gerçi ben trol olduum için, gelmek istemez heralde. Evet. Bu yüzden ben yine çavuşu istiyom, eyer sizin için de sorun diilse."

"Bence bu iş fazla ileri gitti Yüzbaşı!" dedi A.E. Pessimal.

Takip eden sessizlikte Havuç'un sesi fazla yüksek geldi: "Sanırım, Bay Pessimal, Kumandan Vimes'ı uyandırmamız gereken nokta *bu*."

Fred Colon'un muazzam bir şaşkınlık ve kafa karışıklığı hâlini ifade etmek için kullandığı eski bir asker deyimi vardı. Fred'e göre böyle bir birey, "kıç deliği mi yoksa kahvaltı zamanı mı bilemeyecek hâlde" olurdu.

Vimes'ın asla çözemediği bir deyimdi. Nasıl bir araştırma sonucunda varıldığını merak ediyordu. Şimdi, ağzında ısıtılmış dün gibi bir tat varken ve gözüne her şey ilginç ölçüde berrak gelirken bile ikisinin arasındaki farkı anlayabileceğini düşünüyordu. Her şeyden önce, iki seçenekten yalnızca biri bir fincan kahve içeriyordu.

Şu anda önünde bir fincan kahve vardı, yani kahvaltı zamanıydı. Aslında saat öğle yemeği vaktine yaklaşıyordu ama bu kadar kusur, yargıcın kızında da olurdu.

Diğer herkesin –ve arada bir kendisinin de– Tuğla olarak bildiği trol, büyük trol hücrelerinin birinde oturuyordu. Fakat tutsak olup olmadığına kimse karar veremediğinden hücrenin kapısını kilitlememişlerdi. Hücreden çıkmaya kalkışmadığı sürece çıkmasına kimse engel olmayacaktı. Tuğla, troller için besleyici çorba

sayılan, mineral zengini çamurdan üçüncü çanağını mideye indirmekle meşguldü.

"Kazınt ne peki?" dedi Vimes, odanın tek yedek sandalyesinde arkasına yaslanıp, büyüleyici ama son derece öngörülemez yeni bir canlı türünü inceleyen zoolog gibi trolü süzerek. Tuğla'nın herhangi bir tepki verip vermeyeceğini görmek için gizemli Bay Parlak'tan kalan taş yumurtayı masaya, çanağın yanına bırakmıştı ama trol ona dikkat etmiyordu.

"Kazınt mı? Plaka çok ucuzladıından Kazınt artık pek sık görülmüyo," diye gürledi Kayağantaş. O da bu yeni buluntuyu, yuvadan ayrılmaya hazırlanan civcivi izleyen anaç tavuk gibi sahiplenici bir tavırla izlemekteydi. "Kazıdınız şey işte, annadınız mı? Bikaç parça laım kalite Plaka, bi tenekede alkol ve güvercin pisliğiylen kaynatılıyo. Sokak trollerinin parasız kaldıklarında yaptıkları bi... şey... Bi şeyden daha yoksun olduklarında yapıyorlardı... Neydi Tuula?"

Çanak ile trolün ağzı arasında gidip gelen kaşık durdu. "Özsay-gıdan yoksun, çavuş," dedi Tuğla, yirmi dakika boyunca kulağına bağırılan dersi ezberlemiş birinin tavrıyla.

"Io aşkına, anlamış!" dedi Kayağantaş ve sıska Tuğla'nın sırtına öyle sert bir şaplak attı ki genç trol kaşığı buharlar saçan bulamaca düşürdü. "Ama bu delikanlı, bütün bunnarı geride bırakmıya söz verdi bana ve benim tek adımlı programıma katıldıından dolayı, artık kahrolası dooru bir trol bu! Ööle di mi Tuula? Artık *bu* delikanlıya Plaka yok, Kazınt yok, Kıymık yok, Kayınç yok, Kıyın, Kırtlak, Kıyık, hiçbir şey yok, di mi?"

"Evet çavuş," dedi Tuğla itaatkârca.

"Çavuş, neden bütün trol uyuşturucuları K ile başlıyor?" dedi Vimes.

"Şey, hatırlaması kolay olsun diye efendim," dedi Kayağantaş, başını bilgece sallayarak.

"Ah, elbette. Ben bunu fark etmemiştim," dedi Vimes. "Tuğla, Çavuş Kayağantaş sana neden *tek* adımlı program dediğini açıkladı mı?"

"Ee... yanlış adım atmama izin vermicek de ondan, di mi efendim?" dedi Tuğla, bir karttan okurmuş gibi.

"Tuula'nın size söölemek istedii bi şey var, di mi Tuula?" dedi anaç Kayağantaş. "Hadi, sööle Bay Vimes'a."

Tuğla bakışlarını masaya indirdi. "Sizi öldürmeye çalıştım için özür dilerim Bayan Vimes," diye fısıldadı.

"Eh, bakalım o zaman, olmaz mı?" dedi Vimes, söyleyecek daha iyi bir şey bulamadığından. "Bu arada, *Bay* Vimes demek istedin sanırım. Ve yalnızca yanımda savaşmış kişilerin bana *Bay* Vimes demesini tercih ediyorum."

"Eh, teknik olarak Tuula da savaş..." diye başladı Kayağantaş ama Vimes kahve kupasını sertçe indirdi. Kaburgaları hâlâ ağrıyordu.

"Hayır. 'Önünde' ile 'yanında' aynı değildir çavuş," dedi. "Gerçekten değil."

"Onun suçu diildi aslında efendim. Daha çok bi... kimlik kargaş-şası meselesiydi," diye itiraz etti Kayağantaş.

"Benim kim olduğumu bilmiyordu mu demek istiyorsun?" dedi Vimes. "Bu hiç de..."

"Hayır efendim. *Kendisinin* kim olduunu bilmiyodu efendim. Bi demet ışık ve havayii fişek olduğunu sanıyodu. Güvenin bana efendim, bu trolü adam edebilceeme eminim. Lütfen? Efendim, Koca Çekiçten beyni uçmuştu ama yine de ortalıkta dolaşmaya devam edebiliyodu!"

Vimes bir an Kayağantaş'a baktı. Sonra Tuğla'ya döndü.

"Bay Tuğla, bana madene nasıl girdiğini anlat lütfen," dedi.

"Diyer bekçiye söödimdi..." diye başladı Tuğla.

"Şimdi de Bay Vimes'a sööle!" diye hırladı Kayağantaş. "Hemen, şu anda!"

Biraz zaman aldı, ara ara Tuğla'nın beyninin bazı köşelerinin yerlerine oturmasını beklemeleri gerekti ama Vimes'ın anladığı şuydu:

Sefil Tuğla, Park Yolu'nun arkasındaki sokak labirentindeki eski bir depoda, başka sokak trolleriyle birlikte Kazınt pişiriyordu. Tuğla, gözlerinin önünde patlayan ışıkları izlemek için mahzende serin bir yer aramaya inmişti ve o sırada altındaki zemin çökmüştü. Çıkardığı seslere bakılırsa epey yüksekten düşmüştü ama o, kelebek gibi uçtuğunu hissetmişti. Sonunda bir tünele inmişti. "Maden gibi, bilirsin, çatıyı tutan tahtalar felan var." Sonra da yüzeye çıkması veya yiyecek bir şey barındırması umuduyla tünelde dolanmıştı.

Çok daha ihtişamlı bir tünele varana ve "cüce" sözcüğü beyninin dinlemekten başka işi olmayan parçasına ulaşana kadar endişeye kapılmamıştı.

Cüce madeninde bir trol, sağa sola saldırmaya başlardı. Porselen dükkânına girmiş boğa gibi. Hayatın gerçeklerinden biriydi. Fakat bir trol için beklenmedik şekilde Tuğla, kimseye karşı nefret hissetmiyordu. Dünya ona adı K ile başlayan ve kafasını "bzzzt" yaptıran şeyler sağladığı sürece –ki şehirde bunlardan bol bol bulunabiliyordu– başka hiçbir şey umurunda değildi. Tuğla lağımdaydı, ufkun bile altına düşmüştü. Krizopras'ın ağına takılmamasına şaşmamak gerekirdi. Tuğla, üzerinden aştığınız bir şeydi.

Orada, karanlıkta, uzaktan gelen cüce seslerini dinlerken Tuğla'nın aklına *korkmak* dahi gelmiş olabilirdi. Sonra, büyük yuvarlak bir kapının ötesinde, bir cücenin bir başka cüceyi tutup kafasına vurduğunu görmüştü. İçerisi mağara kadar loş olsa da trollerin gece görüşleri keskindi ve zaten her yerde kandilböcekleri

vardı. Trol ayrıntıları seçememişti, ayrıntı görmeye çalışmıyordu da zaten. Cücelerin birbirlerine ne yaptığı kimin umurundaydı? Ona yapmadıkları sürece, sorun göremiyordu. Ama diğerinin kafasına vuran cüce *bağırmaya* başladığında... Eh, işte *o zaman* sorunların en büyüğü ortaya çıkmıştı.

Hemen yanındaki büyük metal kapı aniden açılıp Tuğla'nın suratına çarpmıştı. Kapının ilerisine baktığında, pek çok silahlı cücenin koşarak kapının önünden geçtiğini görmüştü Tuğla. Kapının arkasında ne olduğuyla ilgilenmiyorlardı, henüz değil. Herkesin her zaman yaptığı şeyi yapıyorlardı; yani bağrışların kaynağına koşuyorlardı. Diğer yandan Tuğla, bağrışlardan bir an önce uzaklaşmakla ilgileniyordu ve işte tam burada açık bir kapı vardı. Kapıdan çıkmış, temiz gece havasına ulaşana kadar durmadan koşmuştu.

Kimse onu kovalamamıştı. Vimes buna şaşırmamıştı. Nöbetçi olmak için özel türden bir zihne ihtiyacınız olurdu; saatler boyunca hiçliğe bakarak dikilen bir bedende olmaya hazır bir zihin. Böyle bir zihin yüksek maaş almazdı. Böyle bir zihin, daha demin geçtiği tünelde birini aramaya başlayacak türden bir zihin de olmazdı. Uçan gemi mühendisi sayılmazdı.

Yani amaçsızca, bilinçsizce, herhangi bir kötülük ve hatta *merak* dahi barındırmadan gezinen bir trol bir cüce madenine rast gelmişti, uyuşturucu etkisi altındaki algılarıyla bir cinayete tanık olmuştu ve sonra yine gezine gezine dışarı çıkmıştı.

Evet ama *kim* böyle bir şey olacağını düşünerek plan yapabilirdi ki? Mantık neredeydi? Sağduyu neredeydi?

Vimes, trolün yaşarmış, kızarmış yumurtamsı gözlerine, sıskası çıkmış bedenine, kabuk bağlamış burun deliklerinden ince ince sızan tanrılar-bilir-hangi-maddeye baktı. Yalan söylemiyordu bu trol. Hayır. Tuğla, uyduruk *olmayan* şeylerle başa çıkmakta bile yeterince güçlük çekiyordu zaten.

"Bay Vimes'a *wukwuk*'u da anlat," diye hatırlattı Kayağantaş.

"Ha, evet," dedi Tuğla. "Maarada bu kocaman *wukwuk* da vardı."

"Burada esas bilgiyi kaçırıyorum sanırım," dedi Vimes.

"*Wukwuk*; kömür, güherçile ve Plaka ilen yapılan bi şeydir," dedi Kayağantaş. "Kââda sarılıp puro gibi içilir. Tuğla dedi ki..."

"Biz *wukwuk* diyoz, çünkü... şeye benziyo... şeye... *wukwuka*," dedi Tuğla mahcup bir sırıtışla.

"Evet, gözlerimde canlandı," dedi Vimes bıkkınlıkla. "Peki sen onu içmeye mi çalıştın?"

"Yok efendim. *Kocamandı*," dedi Tuğla. "Cücelerin maarasında, tam benim düştüüm eski pis tünelin yanında, sarılmış duruyodu."

Vimes bunu düşüncelerine uydurmaya çalıştı ve şimdilik kenara bıraktı. Demek... bir cüce yapmıştı, öyle mi? Pekâlâ. Ve Tuğla'ya inansa da... eh, aslında bir kova kurbağa bile ondan daha iyi tanık sayılırdı. Şu anda onu daha fazla zorlamanın anlamı yoktu.

"Tamam," dedi. Uzandı ve ofiste, yerde bırakılmış gizemli taşı kaldırdı. Taş yirmi santim uzunluğundaydı ama ilginç ölçüde hafifti. "Bana Bay Parlak'tan bahset Tuğla. Arkadaşın mı?"

"Bay Parlak her yerde!" dedi Tuğla hararetle. "O elmas!"

"Eh, yarım saat önce bu binadaydı," dedi Vimes. "Kayağantaş?"

"Efendim?" dedi çavuş, yüzüne suçluluk duygusu yayılarak.

"*Sen* Bay Parlak hakkında ne biliyorsun?"

"Şey... o biraz... trol tanrısı gibidir," diye mırıldandı Kayağantaş.

"Kural olarak burada pek fazla tanrı görmeyiz," dedi Vimes. "'Biri Gizli Ateşi yürüttü, altın elmamı gördün mü?' Suç defterle-

rinde bu tür şeyleri ne kadar nadir gördüğümüz hayret verici, değil mi çavuş? O bir trol mü?"

"Bööle... kral gibi," dedi Kayağantaş, sözcükler ağzından kerpetenle çekiliyormuşçasına.

"Ben bugünlerde trollerin kralı olmadığını sanıyordum?" dedi Vimes. "Her klan kendi kendini yönetmiyor mu?"

"Evet, evet," dedi Kayağantaş. "Bakın Bay Vimes, o... Bay Parlak, taam mı? Ondan pek bahsetmeyiz." Trolün yüzünde bir acı ve meydan okuma karışımı vardı.

Vimes zayıf hedefe yönelmeye karar verdi. "Bay Parlak'ı nerede buldun Tuğla? Bilmek istediğim..."

"Size yardım etmek için kendi geldi!" diye terslendi Kayağantaş. "N'apıyosunuz Bay Vimes? Neden soru sorup duruyosunuz? Cücelerin etrafında çok dikkatli davranıyosunuz, onları kızdırmamak laazım, ah evet, ama onlar trol olsa n'apıcaktınız ha? Kapılarını tekmeleyip içeri dalardınız, hiç sorun olmazdı di mi! Bay Parlak size Tuula'yı getirdi, iyi tavsiyeler verdi ve siz, o kötü bir trolmüş gibi konuşuyosunuz! Yüzbaşı Havuç cücelere sadece İki Kardeş olduunu söylüyo. Bu beni mutlu mu ediyo sizce? O yalancı ihtiyar cücenin yalan söölediini biliyoz, di mi? Yalan söölemesine homurdanıyoz, di mi? Bay Parlak'ı gördüünüzde alçakgönüllü olun, saygı gösterin, taam mı!"

İşte yine Koom Vadisi, diye düşündü Vimes. Kayağantaş'ı hiç bu kadar öfkeli görmemişti, en azından kendisine karşı. Trol hep *oradaydı;* sağlam ve güvenilir.

Koom Vadisi'nde iki kabile karşılaşmıştı ve kimse gözünü kırpmamıştı.

"Özür dilerim," dedi gözlerini kırpıştırarak. "Bilmiyordum. Seni gücendirmek istemedim."

"Taam!" dedi Kayağantaş, dev yumruğunu masaya indirerek.

Tuğla'nın boş çorba çanağındaki kaşık sıçradı. Gizemli taş top, kaçınılmaz tıngır mıngır sesleri eşliğinde masada yuvarlandı ve yere düşerek yarıldı.

Vimes iki düzgün yarıya baktı. "Kristallerle dolu," dedi. Sonra daha yakından baktı. Işıl ışıl yarım kürenin birinde bir parça kâğıt vardı.

Kâğıdı aldı ve okudu:

Pointer&Pickles - Kristaller, Mineraller, Tambur Malzemeleri
Onuncu Yumurta Sokak No.3, Ankh-Morpork

Vimes kâğıdı dikkatle bıraktı ve iki taş parçasını eline aldı. Onları bitiştirince geride incecik bir çizgi kaldı yalnızca. Yapıştırıcı kullanıldığına dair işaret yoktu.

Başını kaldırıp Kayağantaş'a baktı. "Bunun olacağını biliyor muydun?" dedi.

"Hayır," dedi trol. "Ama sanırım Bay Parlak biliyodu."

"Bana adresini vermiş çavuş."

"Evet. Bu yüzden belki de ziyaret etmenizi istiyodur," diye kabullendi Kayağantaş. "Bu bi şeref, orası kesin. Siz Bay Parlak'ı bulmazsınız, Bay Parlak sizi bulur."*

"*Seni* nasıl buldu peki Bay Tuğla?" dedi Vimes.

Tuğla panikle Kayağantaş'a baktı. Çavuş omuzlarını silkti.

"Bi gün gelip beni aldı. Yemek verdi," diye mırıldandı Tuğla. "Yemek için nereye gelebilceemi gösterdi. Madde kullanmayı bırakmamı da söödedi. Ama..."

"Ama ne?" dedi Vimes.

Tuğla yara izleriyle kaplı boğum boğum kollarını sallayarak, sözcüklerin anlatabileceğinden daha tutarlı şekilde, koskoca evre-

* Aksiyon filmlerinin kült oyuncusu Chuck Norris için de aynı mit geçerlidir... [E.N.]

ne karşı Tuğla'nın yapayalnız olduğunu ve böyle bir güç dengesizliği varken elinden hiçbir şey gelmediğini anlattı.

Ama sonunda Kayağantaş'ın ellerine teslim edildi, diye düşündü Vimes. Bu, güç dengesini biraz düzeltmişti.

Ayağa kalktı ve Kayağantaş'a dönerek başını salladı. "Yanıma bir şey almalı mıyım çavuş?"

Trol bunu düşündü. "Hayır," dedi. "Ama belki baazı düşüncelerinizi burda bırakabilirsiniz."

Maden baskınını benim yönetmem lazım, diye düşündü Vimes. *Bir savaş başlatıyor olabiliriz ne de olsa ve eminim halk, başladığında yüksek rütbeli birinin orada olduğunu düşünmek ister. Ama o zaman, neden bu gizemli Bay Parlak'ı görmenin daha önemli olduğunu hissediyorum?*

Yüzbaşı Havuç meşguldü. Şehir cüceleri onu seviyordu ve bu yüzden, Vimes'ın yapamayacağı –ya da en azından *iyi* yapamayacağı– şeyi yapmış, çamurlu cüce kolyesini Yeni Ayakkabıcılar Sokak'taki bir cüce evine götürmüş, cüce anne babaya kolyenin nasıl bulunduğunu açıklamıştı. Ondan sonra her şey çok hızlı gelişmişti ve hızın bir sebebi de madenin kapanmış olmasıydı. Muhafızlar, işçiler ve cücelik yolunda rehberlik arayan cüceler madene gitmişti ama kilitli kapılarla karşılaşmışlardı. Alacaklı durumdaydılar ve cüceler bu tür konularda *çok* titiz olabilirdi. Muazzam cüce ilminin büyük kısmı sözleşmeler hakkındaydı. Paranızın *ödenmesi* gerekirdi.

Siyaset yok artık, dedi Vimes kendi kendine. *Biri, kaçık bir kargaşa kışkırtıcıyı değil,* bizim *cücelerimizden dördünü öldürdü ve üstelik onları aşağıda, karanlıkta bıraktı. Kimin yaptığı umurumda değil; sürükleye sürükleye ışığa çıkaracağız onları. Kanun bu. En dipten en tepeye kadar.*

Ama bunu da cüceler yapacak. O kuyuya cüceler girecek, çamuru kazacak, kanıtları çıkaracak.

Ana ofise yürüdü. Havuç yarım düzine cüce bekçiyle birlikte oradaydı. Yüzlerinde haşin ifadeler vardı.

"Her şey hazır mı?" dedi Vimes.

"Evet efendim. Diğerleriyle Ampirik Hilâl'de buluşacağız."

"Yeterince kazıcınız var mı?"

"*Bütün* cüceler kazıcıdır efendim," dedi Havuç ciddiyetle. "Keresteler yolda, vinç ekipmanı da geliyor. Bize katılan bazı madenciler o tünelin kazılmasında çalışmış. O adamları tanıyorlardı. Biraz şaşkın ve öfkeliler."

"Eminim öyledirler... O zaman, bize inanıyorlar, öyle mi?" dedi Vimes.

"Ee... sayılır efendim. Ama cesetler orada değilse başımız belaya girer."

"Haklısın. O madenciler *ne için* kazdıklarını biliyorlar mıymış peki?"

"Hayır efendim. Derin cücelerden emir almışlar yalnızca. Ve farklı ekipler farklı yönlerde çalışmışlar. Farklı yönlerde *çok uzun* tüneller kazmışlar. Ta Para Tuzağı Yolu ve Örümcek Sokak'a kadar, öyle düşünüyorlar."

"Şehrin büyük bir kısmını kapsıyor bu!"

"Evet efendim. Ama tuhaf bir şey vardı..."

"Devam et Yüzbaşı," dedi Vimes. "Tuhaf şeyler konusunda iyiyizdir biz."

"Arada bir herkes çalışmayı bırakıyormuş ve yabancı cüceler kocaman, ee... bir *şeyle*, duvarları dinliyorlarmış. Kulak borazanı gibi bir şeyle. Sally de aşağıdayken öyle bir şey buldu."

"Dinliyorlar mıymış? Islak çamurda? Ne dinliyorlarmış? Şarkı söyleyen solucanları mı?"

"Bizim cüceler bilmiyor efendim. Kapana kısılmış madenciler olduğunu düşünmüşler. Bir anlamda mantıklı sanırım. Kazdıkları tünellerin büyük kısmı eski taş duvarlardan geçiyormuş; bu yüzden başka madencilerin hava bulunan yerlerde kısılıp kalması mümkün olabilir."

"Ama haftalar boyunca yaşayamazlar kuşkusuz? Neden farklı yönlerde kazıyorlarmış?"

"Bu bir muamma efendim, orası kesin. Ama pek yakında öğreniriz. Herkes çok hevesli."

"Güzel. Fakat Teşkilat'ı öne çıkarma, tamam mı? Bu bir 'madencilik felaketi sonrası sevdiklerini arayan endişeli vatandaşlar' olayı. Bekçiler onlara *yardım ediyor* yalnızca."

"'Benim de cüce olduğumu hatırlayın' mı demek istiyorsunuz efendim?"

"Bunun için teşekkür ederim Havuç. Evet, kesinlikle," dedi Vimes. "Şimdi ben, cila markası gibi bir ada sahip şu efsaneyi görmeye gidiyorum..."

Dışarı çıkarken, Çağıran Karanlık simgesini fark etti. Pembe Pisi Kulübü'nün içki menüsü pencerenin yanında bir rafa, çok iyi ışık alabileceği bir yere özenle yerleştirilmişti. Menü parlıyordu. Belki de sebebi, Kırağı Tutmuş Kızgın Dudaklar Pembesi adlı renk, kötü ışıkta kalabalık bir barın diğer ucundan bile görülebilecek şekilde tasarlandığı içindi ama simge şimdi *Sırf Seks*, *Bol Bol Pisi* ve *Beyinsiz* gibi, ay-çok-komik, yapış yapış kokteyl isimlerinin üzerinde süzülüyordu. Dolayısıyla menünün geri kalanının da solgun ve gerçekdışı görünmesine sebep oluyordu.

Biri –aslında görünüşe bakılırsa pek çok kişi– gecenin çökmesine hazırlık olarak menünün önünde mumlar yakmıştı.

Karanlıkta kalmaması gerekiyor ha? diye düşündü Vimes. *Keşke ben de karanlıkta kalmasam.*

Pointer&Pickles tozluydu. Toz, dükkânın belirleyici özelliğiydi. Vimes bu dükkânın önünden bin kez geçmiş olmalıydı, o türden bir dükkândı, önünden geçtiğiniz türden. Küçük vitrini toz ve ölü sineklerle kaplanmıştı ama yine de, zar zor da olsa, içerideki toz kaplı büyük taş yumrularını görebiliyordunuz.

Vimes loş dükkâna girerken kapının üzerindeki çan tozlu bir çıngırtı çıkardı. Sonra ses solup gitti ve bunun, bugünlük eğlencenin sonunu işaretlediği hissi hâkim oldu.

Takip eden ağır sessizlikten, uzak bir ayak sürüme sesi yükseldi. Sesin çok yaşlı bir kadından geldiği ortaya çıktı. İlk bakışta yaşlı kadın da, –muhtemelen– sattığı taşlar kadar tozlu görünüyordu. Vimes taşların satışta olduğundan kuşkuluydu. Bu tür dükkânlar, mallarının satışına kutsal bir emanete ihanet olarak bakarlardı genellikle. Ve bunun altını çizermiş gibi, kadın elinde çivili sopa taşıyordu.

Kadın onun sesini duyabilecek kadar yaklaştığında Vimes, "Buraya gelmemin sebebi..." diye başladı.

"Kristallerin şifalı olduğuna inanıyor musun genç adam?" diye tersledi kadın onu, sopayı tehditkârca kaldırarak.

"Ne? Ne şifası?" dedi Vimes.

Yaşlı kadın gülümseyip sopayı bıraktı.

"Güzel," dedi. "Biz, müşterilerimizin *jeolojiyi* ciddiye almasından hoşlanırız. Bu hafta elimize biraz trolit geçti."

"Güzel, ama aslında..."

"Zamanda geriye gidebilen tek mineraldir, bilirsin."

"Ben Bay Parlak'ı görmek için geldim," demeyi başardı Vimes.

"Bay kim?" dedi yaşlı kadın, elini kulağına götürerek.

"Bay Parlak?" dedi Vimes, özgüvenini kaybetmeye başlayarak.

"Hiç duymadım tatlım."

"O, ee... bunu verdi bana," dedi Vimes, taş yumurtanın iki parçasını göstererek.

"Ametist jeodu... Güzel bir örnek. Yedi dolar veririm," dedi yaşlı kadın.

"Sen, ee... Pickles mısın, yoksa Pointer mı?" dedi Vimes son çare olarak.

"Ben Bayan Pickles'ım tatlım. Bayan Pointer..." Durdu. Yüz ifadesi değişti, birazcık gençleşti ve çok daha canlı bir hâle büründü. "Ben de Bayan Pointer'ım tatlım," dedi. "Pickles'ı boş ver. O, yapacak işlerim olduğunda *bedene* göz kulak oluyor yalnızca. Sen Kumandan Vimes mısın?"

Vimes bakakaldı. "İki kişi olduğunuzu mu söylüyorsun bana? *Bir* bedende?"

"Evet tatlım. Sözde, hastalıkmış. Ama öteden beri iyi anlaşıyoruz bana sorarsan. Bayan Pickles'a Bay Parlak'tan hiç bahsetmedim. Ne kadar dikkatli olsak azdır. Bu taraftan gel lütfen."

Tozlu kristaller ve levhalar arasında yol göstererek dükkânın arkasına gitti. Duvarları raflarla kaplı geniş bir koridor vardı. Çeşit çeşit kristal Vimes'a ışıdı.

"Elbette aslen bambaşkalaşım kayaçları olduklarından, troller jeologların her zaman ilgisini çekmiştir," dedi Bayan Pointer/Pickles, sohbet havasında. "Sen taş meraklısı değilsin herhâlde, değil mi Kumandan?"

"Zaman zaman bana fırlatıldıkları olmuştur," dedi Vimes. "Ama ne tür taş olduğuna bakmaya hiç zahmet etmedim."

"Hah. Burada alüvyon üzerinde olmamız çok yazık," dedi kadın, usul usul konuşan seslere yaklaşırlarken. Bir kapıyı açtı ve kenara çekildi. "Odayı kiralıyorum onlara," dedi. "Lütfen içeri gir."

Vimes, aşağı uzatılmış bir merdivenin en tepedeki basamaklarına baktı. *Hay tanrılar*, diye düşündü. *Yine yeraltına iniyoruz.* Ama aşağıdan sıcak bir ışık geliyordu ve konuşma sesleri şimdi daha yüksekti.

Mahzen büyük ve serindi. Her yerde masalar, her masada kareli bir tahtanın üzerine eğilmiş ikişer kişi vardı. Bir... oyun odası mı? Oyuncular cüce, trol ve insandı ve ortak noktaları, konsantrasyonlarıydı. İlgisiz yüzler, merdivenden inerken duraksamış olan Vimes'a göz attı ve sonra yine önlerindeki oyuna döndü.

Vimes merdivenden indi. Bu, önemli olmalıydı, değil mi? Bay Parlak bunu *görmesini* istemişti. Birlikte oyun oynayan insan, trol ve cüceler. Zaman zaman iki oyuncu başlarını kaldırıp bakışıyorlar, sonra el sıkışıyorlardı. Ardından da içlerinden biri başka bir masaya gidiyordu.

"Neler fark ediyorsun Bay Vimes?" dedi gür bir ses arkasından.

Vimes kendini yavaşça dönmeye zorladı.

Merdivenin yanındaki gölgelerde oturan şekil tepeden tırnağa siyahlara bürünmüştü. Vimes'tan en az bir baş daha uzundu.

"Hepsi... genç?" diye tahmin yürüttü Vimes ve ekledi: "Bay Parlak?"

"Kesinlikle! Akşamları daha da fazla genç geliyor. Lütfen otur bayım."

"Ben seni görmeye neden geldim Bay Parlak?" dedi Vimes otururken.

"Çünkü beni görmeye neden geldiğini öğrenmek istiyorsun," dedi karanlık şekil. "Çünkü karanlıkta dolaşıyorsun. Çünkü rozetiyle ve copuyla, Bay Vimes öfke içinde. Her zamankinden daha fazla öfke. O öfkeye dikkat et Bay Vimes."

Yani mistisizm, diye düşündü Vimes. "Kiminle konuştuğumu görmekten hoşlanırım," dedi. "Kimsin sen?"

"Bu başlığı çıkarırsam beni göremezsin ki," dedi Bay Parlak. "*Ne* olduğuma gelince... Sana şunu sorayım: Bir bekçi olarak çalışmaktan çok memnun olsa da, Yüzbaşı Havuç'un Ankh-Morpork'un meşru kralı olduğunu söylemek doğru olur muydu?"

"'Meşru' sözcüğüyle sorunum var," dedi Vimes.

"Ben de öyle düşünmüştüm... Krallığını ilan etmemeyi seçmesinin bir sebebi bu olabilir pekâlâ," dedi Bay Parlak. "Ama fark etmez. Neyse, ben de trollerin... pardon ama *meşru*, ve tartışılmaz kralıyım."

"Gerçekten mi?" dedi Vimes. Etkileyici bir yanıt değildi ama bu noktada seçenekleri kısıtlıydı.

"Evet. Ve *tartışılmaz* derken ciddiyim Bay Vimes. Kimliğini gizleyen insan krallar, miras haklarına kavuşmak için sihirli kılıçlara, efsanevi başarılara başvurmak zorunda kalıyor. Benim öyle bir zorunluluğum yok. *Var olmam* yeterli. 'Bambaşkalaşım taş' kavramının farkında mısın?"

"Trollerin belli taş türlerine nasıl baktığını mı kastediyorsun?"

"Kesinlikle. Şist, mika, yapraktaşı vesaire. Hatta tuğla. Zavallı genç Tuğla... İşin neden böyle olduğunu kimse bilmiyor ve bunu binlerce kelime kullanarak anlatıyorlar. Ama... ah, sizin deyişinizle, neyse ne. Bir göz atmayı hak ediyorsun. Gözlerini koru. Ben, Bay Vimes..."

Şekil, siyah cübbeli kolunu uzattı ve siyah kadifeden eldivenini çıkardı. Vimes tam zamanında gözlerini yumdu fakat yine de göz-kapaklarının altından kor-kırmızı parıltıyı gördü.

"Ben *elmasım*," dedi Bay Parlak.

Parıltı biraz soldu. Vimes gözlerini azıcık aralamayı göze alınca, gerilen parmakları prizmalar gibi kıvılcımlanan bir el seçti. Oyuncular başlarını kaldırıp baktılar ama bunu daha önce de görmüşlerdi.

"Çabucak kırağı oluşuyor," dedi Bay Parlak.

Vimes tekrar bakmaya cesaret ettiğinde, el kış mevsiminin yüreği gibi ışıldıyordu.

"Mücevhercilerden mi saklanıyorsun?" demeyi başardı şaşkınlıkla.

"Hah! Aslında bu şehir, görülmek *istemeyen* kişiler için gerçekten iyi bir yer Bay Vimes. Burada dostlarım var. Becerilerim de. Görülmek istemeseydim beni göremezdin. Dürüst olmak gerekirse çok da zekiyim. Hem de her zaman. Yani Vadeli Domuz İşlemleri Borsası deposuna ihtiyacım *yok* benim. Her tür ısıyı yansıtarak beynimin sıcaklığını düzenleyebiliyorum. Elmas troller çok nadirdir ve ortaya çıktığımızda, kaderimiz krallıktır."

Vimes bekledi. Eldivenini takmakta olan Bay Parlak'ın bir amacı var gibiydi. En akıllıcası, bütün bunlar mantıklı gelene kadar onu konuşturmak olacaktı.

"Peki, kral olduğumuzda ne olur, biliyor musun?" dedi Bay Parlak, bir kez daha sağ salim siyahlara büründükten sonra.

"Koom Vadisi?" diye tahmin yürüttü Vimes.

"Bravo. Troller birleşir ve aynı eski yorgun savaşı veririz. Ardından da yüzyıllar süren çatışmalar. Trollerle cücelerin hüzünlü, aptalca tarihi böyledir. Bu sefer savaşa Ankh-Morpork da karışacak. Vetinari altında buradaki trol ve cüce nüfusunun muazzam büyüdüğünü biliyorsun."

"Peki ama madem kralsın, basitçe barış ilan edemiyor musun?"

"Öylece ha? Hayır, bundan çok daha fazlası gerekir." Cübbenin başlığı hüzünle iki yana sallandı. "Gerçekten de hakkımızda çok az şey biliyorsun Bay Vimes. Sana göre biz troller ovalarda sallana sallana yürüyoruz ve *ahan da bööle konuşuyoz*. Tarih Şarkısını, Uzun Dansı, Taş Müziğini bilmiyorsun. Sen, sopasını sürüye sürüye yürüyen, kamburunu çıkarmış troller görüyorsun yalnızca.

Uzun zaman önce cüceler yaptı bunu bize. Bizi sizin zihinlerinizde hüzünlü, beyinsiz canavarlara dönüştürdüler."

"Bunu söylerken bana bakma," dedi Vimes. "Kayağantaş benim en iyi bekçilerimden biri!"

Bir sessizlik oldu. Sonra Bay Parlak, "Cüceler bence ne arıyor, biliyor musun Bay Vimes?" dedi. "Kendilerine ait bir şey arıyorlar. *Konuşan* bir şey. Buldular da. Ve bence, buldukları şeyin söylediği şeyler, beş cinayete doğrudan yol açtı. Koom Vadisi'nin sırrını bulabileceğime inanıyorum ben de. Birkaç hafta içinde herkes öğrenecek. Ama o zaman çok geç olacak. Savaş hepimizi pençesine almadan senin de çözmen lazım."

"Bütün bunları nereden biliyorsun?" dedi Vimes.

"Çünkü ben sihirliyim," dedi başlığın içinden gelen ses.

"Ah pekâlâ, eğer böyle konuşacaksan..." diye başladı Vimes.

"Sabır, Kumandan," dedi Bay Parlak. "Ben yalnızca... basitleştirdim senin için. Benim çok akıllı olduğumu kabul et. Analitik bir zihnim var. Ezeli düşmanımın tarihini ve ilmini çalıştım. Cüce dostlarım var. Oldukça bilgili cüceler. Oldukça... *güçlü* cüceler ve bu aptalca kan davasının sona ermesini onlar da benim kadar çok istiyor. Ayrıca ben oyunları, bilmeceleri severim. *Koom Vadisi'nin Şifresi* büyük bir güçlük teşkil etmedi benim için."

"Madendeki cücelerin katillerini bulmama yardımcı olacaksa bildiklerini bana anlatmalısın."

"Bana neden güveneceksin ki? Ben bir trolüm, taraflıyım, düşüncelerini yanlış yönlendirmek isteyebilirim."

"Belki çoktan yönlendirmişsindir!" dedi Vimes hararetle. Kendini aptal durumuna düşürdüğünü biliyordu ama bu onu daha da kızdırmaktan başka işe yaramıyordu.

"Güzel, işte böyle devam et!" dedi Bay Parlak. "Sana anlattığım her şeyi sına! Kumandan Vimes büyüye güvense, hâlimiz nice

olurdu ha? Hayır... Koom Vadisi'nin sırrı, gözlem ve sorgulamayla bulunmalı. Ve gerçeklerle. Gerçeklerle. *Gerçeklerle*. Muhtemelen ben şu an, senin kendi başına yapabileceğinden biraz daha hızlı bulmana yardım ediyorum. Bildiklerin hakkında düşünmen yeter Kumandan. Bu arada, küçük bir oyun oynayalım mı?"

Bay Parlak sandalyesinin yanından bir kutu aldı ve masaya boca etti.

"Bunun adı Güm, Bay Vimes," dedi, küçük taş şekiller tahtada sekerken. "Cücelere karşı troller. Sekiz trol ile otuz iki cüce, kartondan Koom Vadisi'nde sonsuza dek küçük savaşlarını veriyorlar." Siyah eldivenli el trollerden hiç beklenmeyecek hızla hareket ederek piyonları yerleştirmeye başladı.

Vimes sandalyesini arkaya itti. "Tanıştığımıza memnun oldum Bay Parlak ama bana yalnızca bilmeceler verdin ve..."

"*Otur*, Kumandan." Sesteki öğretmen tınısı yüzünden Vimes'ın bacakları bükülüverdi. "Güzel," dedi trol. "Sekiz trol, otuz iki cüce. Her zaman cüceler başlar. Cüceler küçük ve hızlıdır, her yönde mümkün olduğunca çok kare koşabilir. Troller ise... Eh, herkesin bildiği gibi aptal olduğumuz ve sopamızı peşimizden sürüklediğimiz için her yönde yalnızca *bir* kare ilerleyebiliriz. Başka hareket şekilleri de var ama şimdiye dek ne görüyorsun?"

Vimes odaklanmaya çalıştı. Zordu. Oyundu bu, *gerçek* değildi. Dahası... yanıt o kadar aşikârdı ki *doğru* olamazdı.

"Her seferinde cüceler kazanmalıymış gibi görünüyor, ama..." diye tahmin yürüttü.

"Ah, doğal şüphecilik. Bunu *severim*. Aslında, en iyi oyuncular arasında eğilim hafifçe troller lehinedir," dedi Bay Parlak. "Bunun sebebi daha ziyade, bir trolün doğru koşullar altında *çok fazla* hasar verebilmesidir. Kaburgaların nasıl bu arada?"

"Sen sorunca çok daha iyi oldu," dedi Vimes ekşi ekşi. Yirmi

güzel dakika için unutmuştu onları; şimdi yine ağrımaya başlamışlardı.

"Güzel. Tuğla'nın Kayağantaş'ı bulmasına seviniyorum. İyi bir beyni var. Onu her yarım saatte bir kızartmaya devam etmezse tabii. Oyunumuza dönelim... Aslında iki tarafın avantajları önemli değil, çünkü bir oyun, *iki* savaştan oluşur. Birinde cüceleri oynaman lazım. Diğerinde de trolleri. Bekleyebileceğin gibi, cüceler cüce tarafını oynamayı kolay bulur, çünkü cücelere kolay gelen bir strateji ve hücum modu kullanmak gerekir. Aynı şey troller için de geçerlidir. Ama *kazanmak* için, her iki tarafı da bilmelisin. Aslında tıpkı kadim düşmanın gibi düşünebilmelisin. Gerçekten becerikli bir oyuncu... Eh, bir bak Kumandan; odanın arkasında, arkadaşım Fillit'in, Nils Fareçekiçleyen'e karşı oynadığı yere bak."

Vimes döndü. "Neye bakıyorum?" dedi.

"Ne görebiliyorsan ona."

"Eh... oradaki trol kocaman bir cüce miğferine benzeyen bir şey takmış kafasına ve..."

"Evet, cüce oyunculardan biri ona özel yaptı. Cücecesi de fena değildir."

"Ve tıpkı cüceler gibi, boynuzdan içki içiyor."

"Onu da kendisi metalden yaptırdı! Trol birası, sıradan bir boynuzu eritir. Nils ise trol tarih şarkısının büyük kısmını söyleyebiliyor. Gabro'ya bak, şurada. İyi bir trol çocuktur ve cüce savaş ekmeği hakkında bilinecek ne varsa bilir. Aslında... sanırım masada yanında duran şey de bir bumerang kruvasanı. Tamamen törensel elbette. Kumandan?"

"Hmm?" dedi Vimes. "Ne?" Masalardan birindeki zayıf cüce, Vimes bir tür büyüleyici canavarmış gibi ilgiyle onu izliyordu.

Bay Parlak güldü. "Düşmanı anlamak istiyorsan derisinin altına işlemen gerekir. Derisinin altına işlediğinde, dünyayı onun

gözlerinden görürsün. Gabro, cüce bakış açısıyla oynamakta o kadar iyidir ki trol oyunu zayıf kalıyor ve Bakırtepe'ye gidip oradaki cüce Güm ustalarından ders almak istiyor. Umarım yapar bunu; onlar Gabro'ya trol gibi oynamayı öğretirler. Buradaki delikanlıların hiçbiri dün gece çıkıp savaş sarhoşu olmadı. Dağları böyle aşındırırız işte. Su damlaları taşa düşer, düşer, taşı çözer, dağıtır. Damla damla dünyanın şeklini değiştirir. Taşa damlayan su, Kumandan. Yeraltında akan, beklenmedik yerlerden fışkıran su."

"Bir fışkırtıdan fazlasına ihtiyacınız olacak bence," dedi Vimes. "Oyun oynayan bir avuç kişinin, dağı kolay kolay yıkabileceğini sanmıyorum."

"Damlaların nereye düştüğüne bağlı," dedi Bay Parlak. "Zamanla bir vadi açabilirler en azından. Kendine, o madene girmeye neden o kadar hevesli olduğunu sormalısın."

"Çünkü cinayet işlenmişti!"

"Tek sebep bu muydu?" dedi siyahlar içindeki Bay Parlak.

"Elbette!"

"Cücelerin ne kadar dedikoducu olduğunu da herkes bilir," dedi Bay Parlak. "Eh, elinden geleni yapacağına eminim Kumandan. Katili, Karanlık ona yetişmeden bulabilirsin umarım."

"Bay Parlak, bekçilerimden bazıları o lanet simgenin etrafına mum dikti!"

"İyi düşünmüşler bence."

"Yani onun bir tür tehdit olduğuna *inanıyor musun* gerçekten? Cüce simgeleri hakkında nasıl bu kadar çok şey bilebiliyorsun?"

"Çalıştım çünkü onları. Var olduklarını kabul ediyorum. Senin bekçilerinin bazıları da onlara inanıyor. Boğum boğum küçük ruhlarının içinde bir yerde, çoğu cüce de inanıyor. Ben buna saygı duyarım. Cüceyi karanlıktan çekip çıkarabilirsin ama *karanlığı* cücenin içinden çekip çıkaramazsın. O simgeler çok eski.

Hakiki güce sahipler. Dağların altındaki derin karanlıkta ne tür kadim şerlerin var olduğunu kim bilebilir? Ona benzer başka karanlık yoktur."

"Bir bekçiden alay konusu da çıkarabilirsin," dedi Vimes.

"Ah Bay Vimes, uzun bir gün yaşadın. Yapacak onca şey, düşünecek çok az zaman... Bildiğin her şey hakkında düşünecek zaman yarat bayım. Ben, düşünen bir kişiyim."

"Kumandan Vimes?" Ses merdivenin ortasında dikilen Bayan Pickles/Pointer'dan geliyordu. "Sizi soran büyük bir trol var."

"Ne yazık," dedi Bay Parlak. "Çavuş Kayağantaş'tır. Ve iyi haber getirmemiştir herhâlde. Tahmin yürütmem gerekirse... trollerin *taka-taka* gönderdiklerini söylerdim. Gitmen lazım Bay Vimes. Seninle yine görüşeceğiz."

"*Ben* seni göreceğimi düşünmüyorum," dedi Vimes. Ayağa kalktı ama sonra duraksadı. "Fakat bir soru sormak istiyorum. Ve tuhaf tuhaf yanıtlar yok, senin için de sorun değilse: Tuğla'ya neden yardım ettin? Beyni pişmiş bir sokak trolü neden umurunda?"

"Birtakım ölü cüceler *senin* neden umurunda?" dedi Bay Parlak.

"Çünkü biri umursamak zorunda!"

"Kesinlikle! Güle güle Bay Vimes."

Vimes merdiveni hızla tırmandı ve Bayan Pickles/Pointer'ın peşinden dükkâna girdi. Kayağantaş, mineral örneklerinin arasında morga girmiş bir insan gibi huzursuzlukla dikiliyordu.

"Neler oluyor?" dedi Vimes.

Kayağantaş kıpırdandı. "Özür dilerim Bay Vimes ama nerde olduunuzu bi tek..." diye başladı.

"Tamam, sorun değil. *Taka-taka* hakkında mı?"

"Nerden biliyosunuz efendim?"

"Bilmiyorum. *Taka-taka* ne?"

"Trollerin ünlü savaş davetiyesi," dedi Kayağantaş.

Aşağıdaki trollerin barışçıl toplantı imgesi hâlâ gözlerinin önünde olan Vimes kendini tutamadı.

"Davetiye göndererek toplanıp savaşıyor musunuz yani? Parti verir gibi?" dedi. Ama bu tür espriler Kayağantaş'ın kapasitesinin üzerindeydi. Kayağantaş mizahı insanlara özgü, ağır ağır ve sabırla konuşularak atlatılması gereken bir *kusur* olarak görürdü.

"Hayır efendim. *Taka-taka*, bi savaş *sopası*. Klanlar arasında dolaştırıldıında bu bi savaş çaarısı olur," dedi.

"Ah, lanet olsun. Koom Vadisi?"

"Evet efendim. Alçak Kral ile Überwald cücelerinin de Koom Vadisi'ne dooru yola çıktıını duydum. Sokak Koom dolu."

"Şey... *tirili tirili tirili?..*" dedi küçük ve çok endişeli bir ses.

Vimes Ahududu'yu çıkarıp baktı. *Böyle bir zamanda!*

"Evet?"

"Saat beşi yirmi dokuz geçiyor Bay Adınızı Giriniz," dedi cin tedirginlikle.

"Ee?"

"Saat altıda evde olabilmen için şimdi yola çıkman gerek," dedi cin. "Yayan gidersen tabii."

"Ataerk sizinle görüşmek istiyo ve klaklar filan da geliyo," dedi Kayağantaş ısrarla.

Vimes cine bakmaya devam etti. Cin utanmış görünüyordu.

"Ben eve gidiyorum," dedi Vimes ve yürümeye başladı. Başının üzerinde toplanan karanlık bulutlar bir başka yaz fırtınasını haber veriyordu.

"Cücelerin üçünü buldular efendim," dedi Kayağantaş, paldır küldür peşinden gelerek. "Gerçekten de onları cüceler öldürmüş gibi. Yaşlı *grag*lar gitmiş. Yüzbaşı Havuç bulabildii her çıkışa nöbetçi koydu ve..."

Ama onlar kazar, diye düşündü Vimes. *Onca tünelin nereye uzandığını kim bilebilir?*

"...ve Pekmez Sokak'taki büyük demir kapıları kırıp açmak için izin istiyo," diye devam etti Kayağantaş. "Bu şekilde son cüceye ulaşabilirlermiş."

"*Cüceler* buna ne diyor?" dedi Vimes omzunun üzerinden. "Canlı olanlar yani?"

"Bir sürü cüce, ölü cücelerin yukarı taşınmasını izledi," dedi Kayağantaş. "Bence levyeyi Yüzbaşı Havuç'a kendi elleriylen verirler."

Güruha kulak verelim, diye düşündü Vimes. *Onu duygusal yüreğinden yakalayalım. Dahası, fırtına yaklaşıyor. Birkaç fazladan yağmur damlası için neden endişelenelim ki?*

"Pekâlâ," dedi. "Ona söyle, Otto'nun o lanet resim kutusuyla orada olacağını biliyorum, bu yüzden o kapıyı *cüceler* açacak, tamam mı? *Bir resim dolusu cüce.*"

"Başüstüne efendim!"

"Genç Tuğla nasıl? Yeminli ifade verecek mi? Bunun ne demek olduğunu *anlıyor mu?*"

"Verebilir eminim efendim."

"Cücelerin önünde?"

"Ben söölersem yapar efendim," dedi Kayağantaş. "Söz verebilirim."

"Güzel. Birîni gönder, burasıyla dağlar arasındaki bütün şehir ve köy bekçilerine klak yollasın. Bir grup derin cüceye karşı gözlerini açık tutsunlar. Buraya ne için gelmişlerse onu buldular ve şimdi kaçıyorlar, eminim."

"Durdurulmalarını mı istiyosunuz efendim?" diye sordu Kayağantaş.

"Hayır! Kimse buna teşebbüs etmesin! Ateş fışkırtan silahları olduğunu söyle! Ne yöne gittiklerini bildirsinler yeter!"

"Söölerim efendim."

Ve şimdi eve gidiyorum, diye tekrarladı Vimes kendi kendine. *Uçan gemi mühendisi olmamama rağmen herkes benden bir şey istiyor. Lanet olsun*, uçmayan *gemi mühendisi bile değilim! Eh, o zaman ben de Vimes olacağım ve Vimes, saat altıda Küçük Sam'e* İneğim Nerede?*'yi okur. Hem de hayvan seslerini doğru yaparak!*

Bildiği bütün kestirmeleri kullanarak hızlı hızlı eve yürümeye başladı. Zihni seyrek çorba gibi ileri geri çalkalanıyordu, zaman zaman kaburgaları onu dürtükleyip *evet, hâlâ orada ve sancıyor* olduklarını haber veriyordu. Tam Willikins açarken kapıya vardı.

"Hanımefendiye döndüğünüzü haber vereyim efendim!" diye seslendi uşak, Vimes merdivenlerden yukarı seyirtirken. "Ejder ağıllarını temizliyor."

Küçük Sam parmaklıklı yatağında ayağa kalkmış, kapıya bakıyordu.

Vimes'ın günü bir anda yumuşacık, pembe pembe oldu.

Sandalye günün sevilen oyuncaklarıyla kaplıydı: bez top, küçük bir halka, tek düğme gözlü yün yılan. Vimes onları yere süpürdü, oturdu ve miğferini çıkardı. Sonra ıslak botlarını çıkardı; Sam Vimes botlarını çıkardıktan sonra odayı ısıtmanız gerekmezdi. Çocuk odasının duvarındaki saat tıkırdıyordu ve her tik-takla küçük bir koyun, bir çitin üzerinden ileri geri atlıyordu.

Vimes epey kemirilmiş, epey ıslak kitabı açtı.

"İneğim nerede?" diye sordu ve Küçük Sam kahkaha attı. Yağmur pencereyi dövmeye başladı.

İneğim nerede?
Benim ineğim mi şu?

...*Konuşan bir "şey"*, diye düşündü, ağzı ve gözleri eldeki işe odaklanırken. *Ne olduğunu bulmam lazım. Ve neden cüceleri birbirlerini öldürmeye sevk ediyor?..*

"Mee!" diyor.
Hayır, o bir koyun!

...*O madene neden girdik? Cinayet işlendiğini duyduğumuz için, tabii ki bu yüzden!..*

O benim ineğim değil!

...*Cücelerin dedikodu yaptığını herkes bilir, evet. Onlara, olayı bizden saklamalarını boşuna söylediler! Derin cüceler böyle işte, bir şeyin doğru olması için kendilerinin söylemelerinin yeterli olacağını düşünüyorlar!..*

İneğim nerede?

...*Taşa damlayan su...*

Benim ineğim mi şu?

...*O Güm tahtalarından birini, daha önce nerede görmüştüm?..*

"Nihihi!" diyor.

...*Ah evet, Miğferyaran. Çok endişeliydi, değil mi?..*

Hayır, o bir at!

...Adamın Güm tahtası var. Hevesli bir oyuncu...

O benim ineğim değil!

...Baskı altında bir *cüce gördüysem o da Miğferyaran'dı. Bana bir şey söylemek için ölüyor gibiydi...*

İneğim nerede?

...Gözlerindeki o bakış...

Benim ineğim mi şu?

...Ama o kadar kızgındım ki! Bekçi Teşkilatı'na söylememek ha? Ne bekliyorlardı? Miğferyaran'ın biliyor olması gerektiğini sanırsın ama...

"Hrrr!" diyor!

...Kafayı yiyeceğimi biliyordu!..

Hayır, o bir hipopotam!

...Öfkelenmemi istedi!..

O benim ineğim değil!

...Gerçekten öfkelenmemi istedi!..

Vimes hıhladı ve tek bir havlama, tek bir ciyaklama atlamadan hayvanat bahçesinin geri kalanını yapıp bitirdi, oğlunu öptü ve yatırdı.

Alt kattan cam şıngırtıları geldi. *Ah, biri bardak düşürdü*, dedi beyninin ön kısmı. Ama elli küsur sene boyunca onu bu tehlikeli sokaklarda sağ salim yaşatmış olan arka beyni fısıldadı: *Bardak mı düşürmüş? Olmaz öyle şey!*

Aşçı bu akşam izinliydi. Purity kendi odasında olmalıydı. Sybil dışarıdaydı, ejderleri besliyordu. Geriye Willikins kalıyordu. Ve uşaklar bir şeyler *düşürmezdi.*

Aşağıdan ufak bir *Ih!* sesi geldi ve sonra ete çarpan bir şeyin patırtısı duyuldu.

Vimes'ın kılıcı holün diğer ucunda, kancasındaydı; çünkü Sybil, evin içindeyken kılıcının belinde olmasından hoşlanmıyordu.

Vimes mümkün olduğunca sessiz şekilde etrafında silaha dönüştürülebilecek bir şey, herhangi bir şey aradı. Ne yazık ki Küçük Sam için oyuncak seçerken keskin kenarlı sert şeyleri *tamamen* ihmal etmişlerdi. Tavşancıklar, tavukçuklar, domuzcuklar çoktu ama... Hah. İş görebilecek bir şey buldu ve çekip kopardı.

Aşırı yamanmış kalın çoraplarıyla sessizce hareket ederek, yavaşça merdivenden indi.

Şarap mahzeninin kapısı açıktı. Vimes bugünlerde içki içmese de *misafirler* içiyordu ve Willikins, henüz doğmuş ve doğması olası nesillere karşı uşaksal görev duygusu yüzünden şarap mahzeniyle ilgileniyor, zaman zaman umut vadeden şişeler satın alıyordu. Üzerine basılan bir cam sesi mi gelmişti? Ah, merdivenler gıcırdıyor muydu acaba? Şimdi öğrenecekti.

Vimes tonozlu mahzene ulaştı ve koridordan sızan ışık halesinin dışına dikkatle adım attı.

Artık kokusunu alabiliyordu: kara yağın hafif kokusu.

Küçük şerefsizler! Üstelik karanlıkta görebiliyorlardı, değil mi?

Kalbi kulaklarında gümlerken Vimes ceplerinde kibrit aradı. Parmakları bir kibrit çöpünün üstüne kapandı, derin bir nefes aldı...

Bir el, bileğini yakaladı ve Vimes sallanan atın arka bacaklarından birini karanlıkta çılgınca savururken o da elinden koparıldı. Vimes içgüdüyle bir tekme salladı, sonra bir homurtu duyuldu. Kolları serbest bırakıldı ve yerin yakınlarından bir yerden Willikins'in oldukça gergin sesi, "Affedersiniz efendim, ayağınıza çarpmışım gibi görünüyor," dedi.

"Willikins? Ne haltlar dönüyor burada?"

"Siz yukarıdayken bazı cüce beyefendiler uğradı efendim," dedi uşak, yavaşça doğrularak. "Mahzen *duvarından* girerek, aslına bakarsanız. Kendilerini katı bir kararlılıkla karşılamam gerektiğini düşündüm ne yazık ki. Maalesef biri ölmüş olabilir."

Vimes etrafına bakındı. "Ölmüş *olabilir* mi? Hâlâ nefes alıyor mu?"

"Bilmiyorum efendim." Willikins bir kibriti, güdük bir mumun fitiline tuttu dikkatle. "Hırıldadığını duydum ama hırıltı şimdi durmuş gibi. Tam ben buz deposundan çıkarken saldırdıklarını ifade etmek zorundayım. Elime gelen ilk şeyle kendimi savunmak zorunda kaldım."

"Neydi o?"

"Buz bıçağı efendim," dedi Willikins sakin sakin. Buzu uygun boyutlarda bloklara kesmek için tasarlanmış kırk beş santim uzunluğundaki testere kenarlı keskin çeliği kaldırdı. "Diğer beyefendiyi de et çengeline geçirdim efendim."

"Bunu yapmış olamazsın!" dedi Vimes dehşet içinde.

"Yalnızca giysilerinden efendim. Size el sürdüğüm için de özür

dilerim efendim ama kibrit çakamazdınız, sefil yağın tutuşur cinsten olabileceğinden korktum. Hepsini halletmişimdir umarım. Bu fırsattan faydalanarak, dağınıklık için de özür dilemek..."

Fakat Vimes gitmiş, mahzen merdivenini yarılamıştı bile.

Gördüğü şey karşısında kalbi tekledi. Merdivenin tepesinde kısa boylu, karanlık bir şekil vardı ve çocuk odasına dalıyordu.

Geniş, azametli merdiven şimdi gökyüzüne tırmanacak kadar yüksek görünüyordu. Kendi sesinin, "Öldürürüm seni öldürürümseniöldürürümseniöldürürümseniöldüröldüröldüröldürürüm seni öldürürüm seni!" diye haykırdığını duyarak merdivenden yukarı koştu. Korkunç gazap boğazını tıkıyordu, öfke ve dehşet ciğerlerini ateşe veriyordu ve merdiven bitmek bilmiyordu, sonsuza dek uzanıyordu. Vimes geriye, cehenneme düşerken basamaklar tırmanıyor da tırmanıyordu ve cehennem onu yukarı taşıyor, gazabına kanat veriyor, onu kaldırıyor, geriye fırlatıyordu...

Sonunda, nefesi tek bir uzun terbiyesiz çığlık hâlinde, en üst basamağa ulaştı.

Cüce hızla gerileyerek çocuk odasının kapısından çıktı. Korkuluklara çarptı, onları kırdı ve aşağı düştü. Vimes koşmaya devam etti, cilalı ahşap zeminde kayarak çocuk odasına girdi, neler göreceğinden korkarak kaya kaya durdu...

...ve Küçük Sam'in huzur içinde uyumakta olduğunu gördü. Duvardaki küçük kuzu, sallanarak zamanı sayıyordu.

Sam Vimes oğlunu kollarına aldı, mavi battaniyesine sardı ve dizlerinin üzerine çöktü. Merdivenin tepesine kadar nefes almamıştı ve şimdi vücudu borcunu tahsil ediyordu; derin derin nefes alarak, hüngür hüngür ağlıyordu. Gözlerinden yaşlar taşıyor, hıçkırıklar bedenini tepeden tırnağa sarsıyordu...

Durmaksızın akan ıslak bulanıklığın içinde, yerde bir şey gördü. Bez top, halka ve yün yılan orada, düştükleri yerde yatıyordu.

Top, halkanın içine yuvarlanmıştı. Yılan yarı açılmıştı ve başı halkanın kenarındaydı.

Hep birlikte bakınca, çocuk odasının zayıf ışığında, *kuyruğu olan büyük bir göz* gibi görünüyorlardı...

"Efendim? Her şey yolunda mı?"

Vimes başını kaldırdı ve Willikins'in kırmızı suratına odaklandı.

"Ee... evet... Ne? Evet... yolunda... teşekkürler," demeyi başardı, dağılan duyularını toparlayarak. "Her şey yolunda Willikins. Teşekkür ederim."

"Karanlıkta biri yanımdan geçip gitmiş olmalı..."

"Ha? Evet, senin açından *çok büyük* ihmalkârlık o zaman," dedi Vimes, oğluna sıkı sıkı sarılarak ayağa kalkarken. "Çünkü bahse girerim *çoğu uşak*, cilalama bezini bir kez savurarak üçünü birden indirebilirdi, değil mi?"

"İyi misiniz efendim? Çünkü..."

"Ama *sen*, Batangemininmallarıbunlarcı Sokak Uşak Okulu'na gittin!" Vimes kıkırdadı. Dizleri titriyordu. Bir parçası bütün bunların sebebini biliyordu. Dehşetten sonra çöken, hâlâ hayatta olduğunuzu bildiğiniz ve aniden her şeyin komik gelmeye başladığı o sarhoşluk hissiydi. "Yani başka uşaklar bir bakışla karşılarındaki kişiyi biçmeyi bilir ama *sen*, Willikins, onları biçmek için..."

"Dinleyin efendim! O cüce dışarıda efendim!" dedi Willikins telaşla. "Leydi Sybil de öyle!"

Vimes'ın sırıtışı dondu.

"Küçükbeyi ben alayım mı efendim?" dedi Willikins, Vimes'a doğru uzanarak.

Vimes geriledi. Bir trol bile, levye ve bir fıçı yağla oğlunu ellerinden koparamazdı. "Hayır! Ama o bıçağı bana ver! Ve git Purity'nin iyi olup olmadığına bak!"

Vimes Küçük Sam'e sarılarak aşağı koştu, holden geçti ve bahçeye çıktı. *Aptal, aptal, aptalcaydı!* Daha sonra kendi kendine bunu söyledi. Ama şu anda Sam Vimes siyah-beyaz düşünüyordu. Kafasının içine doluşan imgelerle çocuk odasına girmek zor olmuştu, gerçekten zor. O ânı bir daha yaşamayı reddediyordu. Ve öfke bir kez daha, kolayca doldurdu içini ama bu sefer kontrol altındaydı, ateşten bir nehir kadar rahat akıyordu. Onları bulacaktı, hepsini. Ve *kavuracaktı*...

Ana ejder barakasına, dökme demirden üç alev saptırıcı kalkanın etrafından dolanarak ulaşabiliyordunuz artık. Kalkanlar iki ay önce yerleştirilmişti; ejderha yetiştiriciliği, muhallebi çocuklarına veya arada bir evin cephesini tamamen yeniden boyamayı sorun eden kişilere uygun iş değildi. İki uçta büyük, demir kapılar vardı; Vimes gelişigüzel bir tanesine yöneldi, koşarak ejder barakasına daldı ve kapıyı arkasından sürgüledi.

Ejderler sürekli geğirdiğinden burası her zaman ılık olurdu. Ya geğirirlerdi ya patlarlardı, ki zaman zaman olurdu bu. İşte Sybil oradaydı, eksiksiz ejder bakım kostümü içinde, iki elinde birer kovayla ağıllar arasında sakin sakin yürüyordu. Arkasında, diğer uçtaki kapının kanatları açıldı ve kısa boylu karanlık bir şekil belirdi; şeklin elinde bir çubuk, çubuğun ucunda küçük bir pilot alevi vardı ve...

"Dikkat et! Arkanda!" diye bağırdı Vimes.

Karısı ona baktı, arkasına döndü, kovaları bıraktı ve bir şey bağırmaya başladı.

Ardından, alev, çiçek açtı. Sybil'in göğsüne çarptı, ağıllara saçıldı ama sonra aniden söndü. Cüce, başını eğip baktı ve elindeki boruya çaresizce vurmaya başladı.

Alev sütununa dönüşmüş Leydi Sybil, itaatsizlik kabul etmeyen otoriter bir sesle "Yere yat Sam! Hemen!" dedi. Sybil kum kaplı

yere çökerken ağıl sırası boyunca ejder kafaları, uzun ejder boyunları üzerinde yükseldi.

Hayvanların burunları kabarıyordu. Derin derin nefes alıyorlardı.

Biri onlara meydan okumuştu. Kızgındılar. Ve akşam yemeklerini az önce yemişlerdi.

"*İyi* çocuklar!" dedi Sybil yerden.

Cücenin alev fışkırtısına yanıt olarak yirmi altı ejder ateşi imdada yetişti. Yerde uzanmış, vücuduyla Küçük Sam'e siper olan Vimes ensesindeki kılların kavrulduğunu hissetti. Cüce ateşinin dumanlı kırmızısı değildi bu; ancak bir ejder midesinin yaratabileceği şeydi. Alevler hemen hemen görünmezdi. Ve en azından biri, cücenin silahına çarpmış olmalıydı, çünkü bir patlama oldu ve bir şey çatıyı delip uçtu. Ejder ağılları havai fişek fabrikası gibi inşa edilirdi: Duvarları çok kalındı ama cennete hızlı bir yolculuk sağlamak için çatıları olabildiğince *inceydi*.

Gürültü dinip barakayı heyecanlı hıçkırıklara bıraktığında Vimes yukarı bakarak doğruldu. Sybil de ayağa kalkıyordu; ama her ejder yetiştiricisinin giydiği* özel giysiler yüzünden, biraz daha hantal hareketlerle.

Uzak uçtaki demir kapı kanatları siyah bir cüce silüeti şeklinde parlıyordu.

Kapının biraz önünde, iki kor-beyaz demir çizme, eriyik bir kum birikintisinin içinde soğumaya başlamıştı.

Metal, *plink!* yaptı.

Leydi Sybil kalın eldivenli elleriyle uzandı, deri önlüğündeki yanan yağ lekelerini bastırarak söndürdü ve kaskını kaldırdı. Kask kumların üzerine güm diye düştü.

---

* Yani şu anda küçük, dekoratif bir vazonun içinde yer *kaplamayan* her ejder yetiştiricisinin.

"Ah, Sam..." dedi usulca.

"İyi misin? Küçük Sam iyi. Buradan çıkmamız lazım!"

"Ah, Sam..."

"Sybil, Sam'i alman lazım!" dedi Vimes, şoku aşıp Leydi Sybil'in bilincine ulaşmak için yavaş yavaş ve açık seçik konuşarak. "Dışarıda başkaları da olabilir!"

Leydi Sybil'in gözleri odaklandı. "Bana ver," diye emretti. "Ve sen Raja'yı al!"

Vimes onun gösterdiği yere baktı. Sarkık kulaklı, yüzünde hafif bir beyin sarsıntısı geçirmiş iyi huyluluk ifadesi olan genç bir ejder, gözlerini kırpıştırarak bakışlarına karşılık verdi. Raja bir Altın Hakan'dı; bu ırkın alevi o kadar güçlü olurdu ki bir seferinde birkaç hırsız Altın Hakan kullanarak bir bankanın kasa kapısını eritmişti.

Vimes ejderi dikkatle kucağına aldı.

"Kömür doldur," diye emretti Sybil.

Soyu yüzünden, dedi Vimes kendi kendine, Raja'nın hevesli ağzına antrasit doldururken. Sybil'in kadın ataları, uzak yörelerdeki elçilikleri kuşatma altındayken kocalarını yiğitçe desteklemiş, deve sırtında veya vurulmuş bir filin gölgesinde doğum yapmış, binaya troller hücum ederken altın folyolu küçük çikolatalar dağıtmış ya da yalnızca evde oturup, sonsuz küçük savaşlardan geri dönen kocalarından ve oğullarından her ne kaldıysa onlara hemşirelik etmişti. Sonuç, görev çağırdığında som çeliğe dönüşen bir kadın türüydü.

Raja geğirince Vimes irkildi.

"O bir cüceydi, değil mi?" dedi Sybil, Küçük Sam'i kucaklayarak. "Derin cücelerden biri mi?"

"Evet."

"Neden beni öldürmeye çalıştı?"

Birileri seni öldürmeye çalışıyorsa, bu bir şeyi doğru yaptığın anlamına gelir. Vimes'ın esas aldığı bir kuraldı bu. Ama burada... Hayır, Krizopras gibi taş yürekli bir katil bile böyle bir şeye kalkışmazdı. Çılgınlıktı bu. *Kavrulacaklar. Kavrulacaklar!*

"Sanırım açığa çıkaracağım şeyden korkuyorlar," dedi Vimes. "Planları boşa çıktı ve beni durdurmak istiyorlar."

Bu kadar aptal olabilirler mi ama? diye merak etti. *Karımı öldürmek? Çocuğumu öldürmek? Bunun beni bir an durduracağını mı sanıyorlar gerçekten? Şimdi bile, bunu her kim emrettiyse onu yakaladığımda, ki yakalayacağım, umarım yanımda biri olur da beni tutar. Yaptıkları için kavrulacaklar!*

"Ah, Sam..." diye mırıldandı Sybil, demirden maskesini bir anlığına bırakarak.

"Özür dilerim. Bunu hiç beklememiştim," dedi Vimes. Ejderi yere bıraktı ve dikkatle, neredeyse korkuyla Sybil'e sarıldı. Öfkesi o kadar güçlüydü ki! Dikenler çıkarmış olabileceğinden veya kırılıp keskin parçalara ayrılabileceğinden korkuyordu. Baş ağrısı da geri geliyordu, gözlerinin hemen üstüne kurşundan bir yumru çivilenmişti sanki.

"Bütün o... İşte o eski *heyyo, heyyo!* şarkıları ve ormanda kaybolmuş zavallı yetimlere iyilik yapma meselesi ne oldu Sam?" diye fısıldadı Sybil.

"Willikins evde," dedi Vimes. "Purity de."

"Gidip onları bulalım o zaman," dedi Sybil. Islak ıslak gülümsedi. "İşini eve getirmesen keşke..."

"Bu sefer *işim* beni takip etti," dedi Vimes haşin bir sesle. "Ama halledeceğim, inan bana." *Kavrulac... Hayır! Saklandıkları deliğe kadar kovalanıp yakalanacaklar ve adaletin huzuruna çıkarılacaklar. Tabii (ah, lütfen!) tutuklanmaya direnmezlerse...*

Purity, Willikins'le birlikte holde duruyordu. Elinde eski bir

savaştan ganimet olarak getirilmiş bir Klatch kılıcı vardı ama ikna edici şekilde tutamıyordu onu. Uşak ise cephanesini iki satırla güçlendirmişti ve o, silahlarını endişe verici bir uzmanlıkla elinde tartıyordu.

"Aman tanrılar Willikins, kanla kaplanmışsın!" diye nida etti Sybil.

"Evet hanımefendi," dedi Willikins rahatça. "Kanın bana ait olmamasını hafifletici sebep olarak gösterebilir miyim?"

"Ejder ağılında bir cüce vardı," dedi Vimes. "Başka cüce işareti gördünüz mü?"

"Hayır efendim. Mahzendeki cücelerin ateş fışkırtan aletleri vardı efendim."

"Bizim karşılaştığımız cücenin de," dedi Vimes ve sonra ekledi: "Hiç işine yaramadı ama."

"Gerçekten mi efendim? Aletin nasıl kullanıldığına dair kendimi eğittim efendim ve öğrendiklerimi, yanıcı sıvısı tükenene kadar cücelerin geldikleri tünele ateş fışkırtarak sınadım. Başka cüceler olması ihtimaline karşı. Bu sebepten, yandaki Jeffersonların süs çalıları tutuştu sanıyorum."

Vimes, ikisi de gençken, Willikins ile tanışmamıştı. Mağrur Sokak Kükreyen Delikanlıları'nın Batangemininmallarıbunlarcılar Sokak'la anlaşması vardı ve bu yüzden, Domuz Ağılı Tepesi Ölü Marmoset Çetesi ile bölge savaşlarına odaklanırken o kanadı görmezden gelebiliyorlardı. Genç Willikins'e karşı savaşmadığı için *çok* memnundu.

"Tüneli havalandırmak için oraya delik açmış olmalılar," dedi. "Jeffersonlar tatilde neyse ki."

"Eh, bu tür şeylere hazırlıklı değillerse, ormangülü yetiştirmemeleri lazımdı," dedi Sybil kayıtsızca. "Şimdi ne yapıyoruz Sam?"

"Bu gece Pseudopolis Karakolu'nda kalacağız," dedi Vimes. "İtiraz yok."

"Ramkinler asla, *hiçbir şeyden* kaçmamıştır!" diye ilan etti Sybil.

"Vimeslar ise her zaman her şeyden, topukları popolarına vura vura kaçmıştır," dedi Vimes, söz konusu ataların bazılarının, evlerine parçalar hâlinde döndüklerinden bahsetmeyecek kadar diplomatik bir sesle. "Bu, savaşmayı *kendi* tercih ettiğin yerde savaşmak anlamına geliyor. Şimdi hep birlikte gidip arabayı alacağız ve yine hep birlikte Karakol'a gideceğiz. Oraya vardığımızda, geri gelip eşyalarımızı toparlayacak birilerini göndereceğim. Yalnızca bir geceliğine, tamam mı?"

"Misafirleri ne yapmamı arzu edersiniz efendim?" dedi Willikins, yan yan Leydi Sybil'e bakarak. "Biri gerçekten de öldü maalesef. Hatırlarsanız, o sırada mutfak için buz kesmekte olduğumdan, tesadüfen elimde tuttuğum buz bıçağını ona saplamış olmalıyım," diye ekledi ifadesiz bir yüzle.

"Arabanın çatısına koy," dedi Vimes.

"Diğeri de ölmüş görünüyor efendim. Yemin ederim ben onu bağladığımda iyiydi efendim, çünkü kendi dillerinde bana küfrediyordu."

"Çok sert vurmadın ona, değil..." diyecek oldu Vimes ama pes etti. Willikins birinin ölmesini istese, tutsak almazdı. Mahzene girip karşılarında Willikins gibi birini bulmak şaşırtıcı olmuş olmalıydı. *Her neyse, topunun canı cehenneme!*

"Öylece... ölmüş mü?" dedi.

"Evet efendim. Cüce salyası doğal olarak yeşil midir?"

"Ne?"

"Ağzının etrafı yeşildi efendim. Bir ipucu olabilir, benim fikrime göre."

"Tamam, onu da arabanın çatısına koy. Gidelim artık."

Sybil'in arabanın *içine* binmesi için Vimes'ın ısrar etmesi gerekti. Normalde Sybil canı ne isterse onu yapardı ve Vimes da mutlulukla razı olurdu ama dile getirilmemiş anlaşmalarına göre, Vimes *gerçekten* ısrar ettiğinde Sybil dinliyordu. Evli çiftlere özgü bir şeydi.

Vimes ise Willikins'in yanında yolculuk etti ve tepeden inerken yolun yarısında arabayı durdurup, *Times*'ın, mürekkebi hâlâ kurumamış akşam baskısından bir tane aldı.

Gazetenin birinci sayfasında bir cüce kalabalığının resmi vardı. Madenin kocaman, yuvarlak, metal kapılarından birini açıyorlardı; kapı, menteşelerinden sarkıyordu. Grubun ortasında Yüzbaşı Havuç kaslarını şişirerek kapı çerçevesini kavramış, duruyordu. Gömleğini çıkarmıştı ve vücudu parıl parıl parlıyordu.

Vimes mutlulukla homurdandı, gazeteyi katladı ve bir puro yaktı. Bacaklarındaki titreme belli belirsizdi şimdi, o korkunç gazabın alevleri közlenmişti ama hâlâ parlıyordu.

"Özgür basın, Willikins," dedi. "Onu asla alt edemezsin."

"Bunu söylediğinizi sık sık duymuşumdur efendim," diye yanıtladı Willikins.

Yaratık, yağmurlu sokaklarda sürünüyordu. Yine bozguna uğratılmıştı! Hissedildiğini biliyordu! Duyuluyordu! Sözcüklerin peşinden gitmeyi her denediğinde geri püskürtülüyordu. Parmaklıklar yolunu kesiyordu, açılmış kapılar o yaklaşırken kilitleniyordu. Hâlbuki... Neydi ki bu? Bir tür düşük rütbeli asker işte! Daha önce, kalkanlarını ısırıp ikiye ayıran delibaşları bile ele geçirebilmişti!

Asıl sorun bu değildi ama. Asıl sorun, izleniyor olmasıydı. Ve bu daha önce başına hiç gelmemişti.

Karakol'un önünde bir cüce kalabalığı dolanıyordu. Saldırgan görünmüyorlardı. Daha doğrusu, gelenek ve alışkanlık gereği büyük ağır miğferler, zincir zırhlar ve demir botlar giyen, sürekli balta taşıyan bir ırkın üyelerinin doğal olarak *görüneceğinden* daha saldırgan görünmüyorlardı. Şaşkın, sahipsiz, neden burada olduklarını bilemeyen kişiler gibi görünüyorlardı.

Vimes, Willikins'e araba kapısından girmesini ve saldırganların cesetlerini Igor'a götürmesini söyledi. Igor, ağızlarında yeşil lekelerle ölen kişilerden anlardı.

Sybil, Purity ve Küçük Sam temiz bir ofise buyur edildiler. *İlginç olan şu ki*, diye düşündü Vimes, Neşeli ile bir grup cüce bekçinin çocuğa agulamasını izlerken, *şimdi bile; hatta aslında gerilim yüzünden herkesin eski inançlarına geri döndüğü böyle bir zamanda, yani* özellikle *şimdi bile... kaç kadın cüce bekçim olduğundan emin değilim.* Pantolon yerine deri ve zincir zırhtan yapılmış, yere kadar uzanan edepli bir elbise giymenin, sizi ahlaki ölçekte Tawneee ve Pembe Pisi Kulübü'ndeki çalışkan meslektaşlarından çok daha aşağı düşürdüğü bir toplumda kadın olduğunu ilan eden bir cüce, cesur bir kadın cüceydi. Yine de, odaya agulayan bir bebek girdiğinde, çıkardıkları korkunç tangırtılara ve içinde fare saklayabileceğiniz kocaman sakallara rağmen kadınları hemen saptayabiliyordunuz.

Havuç kalabalığı yararak geçti ve selam durdu. "Çok şeyler oldu efendim!"

"Vay vay, öyle mi?" dedi Vimes çılgın bir neşeyle.

"Evet efendim! Madendeki ölü cüceleri dışarı çıkardığımızda herkes epey... öfkelendi. Yaşananlardan sonra, Pekmez Sokak'taki büyük kapıyı açmak çok beğenilen bir hamle oldu. Bir tanesi hariç bütün derin cüceler gitti..."

"Miğferyaran kaldı, değil mi?" dedi Vimes, kendi ofisine yollanarak.

Havuç şaşırdı. "Evet efendim. Hücrelerden birinde. Sizin için sorun değilse gidip onu görmenizi isterim. Çepeçevre yanık mumlarla çevrilmiş hâlde bir köşeye büzülmüş, titreyerek ağlayıp sızlıyor."

"Yine mi mum? Karanlıktan mı korkuyor?" diye tahmin yürüttü Vimes.

"Olabilir efendim. Igor, sorunun kafasında olduğunu söylüyor."

"Sakın Igor'un ona yeni bir kafa vermesine izin verme!" dedi Vimes çabucak. "İlk fırsatta ineceğim oraya."

"Onunla konuşmaya çalıştım ama boş boş bakıyor sadece efendim. Kalan cücenin o olduğunu nasıl anladınız?"

"Artık kenarlar ve ilginç şekilli parçalar elimde de ondan," dedi Vimes, masasının ardına oturarak. Havuç boş boş bakınca ekledi: "Yapboz parçaları, Yüzbaşı. Ama hâlâ, aynı renkte bir sürü gökyüzü parçası da var. Bununla birlikte, yapbozu çözmek üzere olduğumu düşünüyorum, çünkü az önce bir köşe daha verildi bana. Yeraltında *ne* konuşur?"

"Efendim?"

"Cücelerin yeraltında bir şeyi dinlediğini biliyorsun. Birilerinin kapana mı kısıldığını merak etmiştin ya? Ama... Bilmiyorum... Cüce yapımı olan ve konuşan bir şey var mı?"

Havuç'un alnı kırıştı. "Bir *küp*ten mi bahsediyorsunuz efendim?"

"Bilmiyorum. Bir küpten mi bahsediyorum? Anlat bana!"

"Derin cücelerin madenlerinde bazı küpler vardır efendim ama *burada* gömülü bir tane olmadığına eminim. Genelde sert kayaların içinde bulunurlar. Zaten, onları bulmak için kulak kabartmazsınız.

İlk bulunduğunda konuşan küp hiç duymadım. Bazı cüceler, sırf bir tanesini nasıl kullanacaklarını öğrenmek için seneler harcamıştır!"

"Güzel. Şimdi... Küp ne?" dedi Vimes, Gelen Evrak tepsisine göz atarak. *Ah, güzel. A.E. Pessimal'dan hiçbir şey gelmemiş...*

"Küp, ee... kitap gibi bir şeydir efendim. Konuşan kitap. Biraz, sizin... Ahududu gibi olduğu söylenebilir. Çoğu, kadim kanun ustalarının cüce ilmi yorumlarını içerir. Çok eski bir... sihir sanırım."

"Sanıyor musun?"

"Eh, teknosihir Cihazları, *imal edilmiş* şeylere benzer. Kullanılan malzeme de..."

"Yüzbaşı, yine anlamadım. Cihaz dediğin ne ve neden baş harfini büyük söylüyorsun?"

"Küp dediğimiz, bir tür Cihazdır efendim. Onları kimin yaptığını veya orijinal işlevlerini kimse bilmiyor. Dünyadan daha eski olabilirler. Volkanlarda ve çok derin kayalıklarda bulunurlar. Çoğu, derin cücelerin ellerinde. Çeşit çeşit..."

"Dur bir dakika... kazılıp çıkarıldıklarında, içinden milyonlarca sene öncesinden kalma cüce sesleri mi geliyor? Kuşkusuz cüceler o kadar..."

"Hayır efendim. Cüce seslerini cüceler daha sonra ekliyor. Bu konuda çok bilgili değilim. Sanırım ilk bulunduklarında daha ziyade doğal sesler çıkarıyorlar; akan su, kuş ötüşleri, hareket eden kayalar falan gibi. *Grag*lar o seslerden kurtulup yeni sözcüklere yer açmanın yolunu buluyor galiba. Bir tanesinde orman sesleri olduğunu duymuştum. Beş santim genişliğinde bir küpün içinde, on sene süren sesler."

"Değerli midir bu şeyler?"

"İnanılmaz ölçüde değerli, özellikle de küpler. Bizim deyişimiz-

le, bir granit dağını delip geçmeye değer. Ee... bekçi olan 'biz' değil, cüce olan 'biz' demek istedim efendim."

"O zaman birkaç bin ton Ankh-Morpork çamurunu kazmaya da değer diyorsun?"

"Bir küp için? Evet! Tüm bunların amacı bu muydu yoksa? Ama bir küp, *buraya* nasıl gelmiş olabilir? Ortalama bir cüce, hayatı boyunca tek bir küp bile göremeyebilir. Onları yalnızca *graglar* ve büyük klan reisleri kullanır. Hem, neden konuşsun ki? Bütün cüce küpleri, ancak anahtar sözcükler canlandırabiliyor!"

"Ben nereden bileyim Havuç? Neye benziyor bu küpler? Küp şeklinde olduklarını varsayıyorum? Bunun dışında yani?"

"Ben yalnızca birkaç tane gördüm efendim. Bir kenarları, ah... on beş santim uzunluğa kadar çıkabiliyor. Eskimiş bronz gibi görünüyorlar ve ışıldıyorlar."

"Yeşil-mavi renkte mi?" dedi Vimes sertçe.

"Evet efendim! Pekmez Sokak'taki madende birkaç tane vardı."

"Onları gördüm sanırım," dedi Vimes. "Ve bence birden çok küpleri var. Geçmişten sesler ha... Nasıl olur da ben bu küpleri daha önce duymamış olabilirim?"

Havuç duraksadı. "Siz çok meşgul bir adamsınız efendim. Her şeyi bilmeniz imkânsız."

Vimes, Havuç'un sesinde minicik bir paylama tınısı işitti.

"Ufku dar bir adam olduğumu mu söylüyorsun Yüzbaşı?"

"Ah, hayır efendim. Bekçi işleri ve kriminolojiye dair *her şeyle* ilgileniyorsunuz."

Yüzbaşı Havuç'un yüzünü okumak bazen imkânsız oluyordu. Vimes denemeye zahmet etmedi.

"Gözden kaçırdığım bir şeyler var," dedi. "Ama bu, Koom Vadisi hakkında, biliyorum. Bak, Koom Vadisi'nin *sırrı* ne?"

"Bilmiyorum efendim. Bir sırrı olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Sanırım asıl sır, ilk kimin hücuma geçtiği. Her iki taraf da karşı tarafın pusu kurduğunu söylüyor."

"Bu sana *çok* mu ilginç geliyor?" dedi Vimes. "Şu anda büyük önemi var mı?"

"Her şeyi kimin başlattığı mı? Kesinlikle önemi var efendim!" dedi Havuç.

"Ama ben onların zamanın başından beri didiştiğini sanıyordum?"

"Evet. Fakat ilk *resmî* savaş, Koom Vadisi'ydi efendim."

"Kim kazandı?" dedi Vimes.

"Efendim?"

"Zor bir soru değil, değil mi? İlk Koom Vadisi Savaşı'nı kim kazandı?"

"Yağmur yüzünden ertelendiği söylenebilir sanırım efendim," dedi Havuç.

"Bir parça yağmur yüzünden koca bir intikam savaşını durdurdular, öyle mi?"

"*Çok fazla* yağmur efendim. Vadinin etrafındaki dağlara fırtına çökmüş. Seller olmuş, taşkın suları kayaları sürükleyip getirmiş, savaşanları kapıp götürmüş, bazılarını yıldırım çarpmış..."

"Bütün günü mahvetmiş demek," dedi Vimes. "Pekâlâ Yüzbaşı, o şerefsizlerin nereye gittiğine dair fikrimiz var mı?"

"Kaçış tünelleri varmış..."

"Vardır elbette!"

"...ve tünel, arkalarından yıkılmış. Yıkılan kısmı kazdırıyorum."

"Boş ver, kazmasınlar. Kaçaklar güvenli bir yere ulaşmış olabilir, bir arabaya atlayıp gitmiş olabilir... lanet olsun, zincir zırh ve miğfer kuşanıp şehir cücesi kılığına bürünmüş bile olabilirler. Bu

kadarı yeterli. Bekçiler yorgunluktan tükendi. Şimdilik izne çıkar herkesi. Kaçakları yine de bulabileceğimizi düşünüyorum."

"Peki efendim. *Grag*lar o kadar çabuk ayrılmışlar ki efendim, bazı başka Cihazlar bırakmışlar. Şehir adına güvenceye aldım onları. Çok korkmuş olmalılar. Küpleri alıp kaçmışlar. Siz iyi misiniz efendim? Biraz şaşalamış görünüyorsunuz?"

"Aslında, Yüzbaşı... açıklanamaz bir şekilde neşeliyim. *Benim* günümün nasıl geçtiğini bilmek ister misin?"

Karakol'daki duşlar tüm şehrin dilindeydi. Vetinari maliyet konusunda ekşi bir yorum yapınca Vimes kendi cebinden ödeyerek yaptırmıştı onları. Biraz ilkeldiler ve üst kattaki iki su tankına bağlı süzgeç başlıklardan ibarettiler ama Ankh-Morpork'un altında geçirilen bir geceden sonra, temiz olma düşüncesi gerçekten çok çekici geliyordu.

Buna rağmen, Angua duraksadı.

"*Harika* bu," dedi Sally, serpintinin altında yavaşça dönerek. "Sorun ne?"

"Bak, ben hallediyorum, tamam mı?" diye terslendi Angua, duşun hemen ötesinde durarak. "Dolunay var. Kurt tarafım biraz güçlü."

Sally liflenmeyi bıraktı. "Ah, *anlıyorum*," dedi. "Şu *B-A-N-Y-O* meselesi mi?"

"O şekilde söylemen şarttı, değil mi?" dedi Angua ve kendini seramiklerin üzerine adım atmaya zorladı.

"Normalde ne yapıyorsun?" dedi Sally, sabunu ona uzatarak.

"Soğuk su kullanıp yağmur yağıyormuş gibi düşünüyorum. Sakın gülmeye kalkma! Konuyu değiştir hemen!"

"Tamam. Nobby'nin kız arkadaşı hakkında ne düşünüyorsun?"

"Tawneee mi? Cana yakın. Güzel."

"Kusursuz bir fiziksel güzellik desene şuna. Hayret verici oranlar... Ayaklı bir klasik resmen."

"Şey... evet. Öyle sayılır," diye kabullendi Angua.

"Ve yine de *Nobby Nobbs'un* kız arkadaşı?"

"Kız öyle düşünüyor gibi."

"Nobby'yi *hak ettiğini* söylemiyorsun bana, değil mi?" dedi Sally.

"Bak, Verity Pushpram de Nobby'yi hak etmiyordu. Ki kız gözlerini tuhaf tuhaf kısıyor, rıhtım işçisi gibi kolları var ve midye pişirerek geçiniyor," dedi Angua. "Bu işler böyle."

"Nobby'nin eski kız arkadaşı mı o?"

"Nobby öyle diyordu. Benim bildiğim kadarıyla ilişkinin fiziksel tarafı, Nobby her yaklaştığında kızın ona ıslak balıkla vurmasından ibaretti."

Angua saçlarını sıkarak son çamur kalıntılarını akıttı. Temizlemesi zor bir şeydi. Şu anda da bir kısmı giderden gitmemek için mücadele etmekteydi.

Bu kadarı yeterliydi. Angua D-U-Ş'ta fazla zaman geçirmekten hoşlanmıyordu. Şu anda asıl önemli olan, silkelenmek yerine havlu kullanmayı hatırlamaktı.

"Oraya Yüzbaşı Havuç'u etkilemek için indiğimi düşünüyorsun, değil mi?" dedi Sally arkasından.

Angua başına havluyu sararken durdu. Ah pekâlâ, eninde sonunda olacaktı...

"Hayır," dedi.

"Kalp atışların öyle demiyor," dedi Sally uysal uysal. "Endişelenme. Hiç şansım olmazdı. Sana her baktığında onun kalp atışları hızlanıyor ve sen onu her gördüğünde senin kalbin tekliyor."

Tamam, demek bu, dedi asla uzakta olmayan kurt; *bu işi tam*

burada, dişe karşı pençeyle halledecе... Hayır, kurtu dinleme! Ama işe yarardı, değil mi, bu aptal kaltak yarasayı dinlemeyi bir kesse...

"Başkalarının kalplerinden uzak dur," diye hırladı.

"Yapamam. Sen burnunu kapatamıyorsun, değil mi? Öyle değil mi?"

Kurtun ânı geçmişti. Angua birazcık gevşedi. Demek Havuç'un kalbi daha hızlı atıyordu ha?

"Hayır," dedi. "Kapatamıyorum."

"Seni üniformasız gördü mü hiç?"

Aman tanrılar, diye düşündü Angua ve giysilerine yöneldi. "Şey... elbette..." diye mırıldandı.

"*Başka bir şey giymişken* demek istedim. Mesela... elbise?" diye devam etti Sally. "*Hadi* ama! Her bekçinin üniforma *giymediği* zamanlar vardır. Görev başında olmadığını böyle anlarsın."

"Ama bizim için sekiz-yirmi dört bir iş bu," dedi Angua. "Hem de her zaman."

"Daha doğrusu, *Yüzbaşı Havuç* için sekiz-yirmi dört ve o bundan hoşlanıyor ve sen de ona ayak uyduruyorsun?" dedi vampir ve işte bu, Angua'nın tüm savunmalarını aştı.

"Bu *benim* hayatım! Neden bir vampirin tavsiyelerini dinleyeyim?"

"Çünkü sen bir kurtinsansın," dedi Sally. "Ancak bir vampir, bir kurtinsana tavsiye vermeye cüret edebilir, değil mi? Sürekli onun peşinden gitmen *gerekmiyor*."

"Bak, ben bütün bunları aştım, anladın mı? Kurtinsan özelliği. Neysek oyuz işte!"

"Ben değilim. Sırf yemini imzalayarak Kara Kurdele alamıyorsun. Artık kan arzulamadığın anlamına da gelmiyor. Yalnızca, bu dürtüyle hareket etmiyorsun. En azından *sen* geceleri çıkıp tavuk kovalayabiliyorsun."

Taş gibi bir sessizlik oldu. Sonra Angua, "Tavuklardan haberin var mıydı?" dedi.

"Evet."

"Parasını ödüyorum ama."

"Ödüyorsundur eminim."

"Ve her gece çıktığım da yok."

"Eminim öyledir. Bak, orada bir yerlerde bir vampirin... *yemek arkadaşı* olmak *isteyen* insanlar olduğunu biliyor muydun? Her şey şık bir şekilde yapıldığı sürece? Bir de *bize* tuhaf derler!" Havayı kokladı. "Bu arada, saçlarını neyle yıkadın?"

"Willard Biraderler'in 'Cici Kız' Pire Şampuanıyla," dedi Angua. "Saçlarım pasparlak oluyor," diye ekledi kendini savunurcasına. "Bak, şu konuda anlaşalım tamam mı: Sırf şehrin altında saatlerce çamurda yürüdük ve, tamam, belki bir iki kez de birbirimizin hayatını kurtardık diye, arkadaş olduğumuzu sanma, olmaz mı? Yalnızca tesadüf eseri... aynı anda aynı yerdeydik!"

"*Gerçekten de* biraz dinlenmeye ihtiyacın var," dedi Sally. "Ben teşekkür olarak Tawneee'ye içki ısmarlayacaktım ve Neşeli de gelmek istiyor. Ne dersin? Görev başında değiliz. Biraz eğlenebiliriz?"

Angua kaynar yılan çukurundan farksız duygularıyla mücadele etti. Tawneee *gerçekten de* çok iyi davranmıştı onlara; on beş santim topuklu ayakkabı ve toplam yirmi beş santimetrekare yer kaplayan giysiler giymiş birinden beklemeyeceğiniz kadar yardımcı olmuştu.

"*Hadi!*" diye cesaretlendirdi Sally. "Seni bilmem ama ağzımdaki çamur tadını gidermek için epey çaba gerekecek."

"Ah, *tamam!* Ama bu, aramızda bağ kurulduğu anlamına gelmiyor!"

"İyi, iyi..."

"Ben bağ kuran türden biri değilimdir," diye ekledi Angua.

"Evet evet," dedi Sally. "Bunu görebiliyorum."

Vimes oturup defterine baktı. "KONUŞAN KÜP" yazıp yuvarlağa almıştı.

Kulak ucuyla, aşağıdan yükselen bekçi seslerini işitebiliyordu: Ne olur ne olmaz diye yeniden toplamaya başladığı Özel Kuvvetlerin eski limonata fabrikası avlusundaki koşturmacası, nakil arabasının takırtısı, yerden gelen genel mırıltılar...

Bir süre düşündükten sonra "ESKİ KUYU" yazdı ve onu da yuvarlağa aldı.

Çocukken, tüm diğer çocuklarla birlikte Ampirik Hilâl bahçelerinden erik arakladığı olmuştu. Evlerin yarısı boştu, kimse aldırış etmiyordu. Evet, bir kuyu vardı orada ama o zamanlarda dahi, öteden beri çöple dolu olduğu biliniyordu. Tepesinde çimenler büyüyordu. Tuğlaları bile sırf aradıkları için bulmuşlardı.

O zaman, diyelim ki... cücelerin yöneldiği yerde, dipte gömülü olan şey, ah... elli altmış sene önce atılmış...

Kırk sene önce Ankh-Morpork'ta nadiren cüce görürdünüz. Gördükleriniz de küp sahibi olacak kadar zengin veya güçlü değildi. Çok çalışan, büyük ihtimalle daha iyi bir yaşam peşinde koşan cücelerdi. O zaman... nasıl biri, ona bir ton altın kazandırabilecek konuşan bir kutuyu atardı? Kahrolası bir kaçık olması gereki...

Vimes sayfadaki yazılara bakarak kaskatı oturdu. Uzakta, Kayağantaş birine bir emir bağırıyordu.

Basamak taşlarına basa basa nehrin karşı kıyısına geçmekte olan bir adam gibi hissetti kendini. Yolu yarılamıştı ama bir sonraki taş fazla uzaktaydı ve ancak ciddi apışsal gerilimle ulaşılabilirdi. Yine de bir ayağı havada sallanıyordu; ya bunu yapacaktı ya da suya düşecekti.

"RASCAL" yazdı. Sözcüğün etrafına o kadar çok yuvarlak çizdi ki kurşunkalemi ucuz kâğıdı delip geçti.

Rascal, Koom Vadisi'ne gitmiş olmalıydı. *Diyelim, kimbilir nasıl, orada bir küp buldu. Yerde öylece yatan bir küp ha? Neyse, onu eve getirdi. Resmini yaptı ve delirdi ama bu arada da küp onunla konuşmaya başladı.*

Vimes "ANAHTAR SÖZCÜK" yazdı. Etrafına yuvarlak çizerken kalemi öyle sert bastırdı ki bu kez kalemin ucu kırıldı.

Belki de küpün konuşmasını durduracak *sözcüğü bulamamıştı? Her neyse, sonunda onu o kuyuya attı.*

"Rascal, Ampirik Hilâl'de yaşadı mı hiç?" yazmaya niyetlendi ama sonra pes etti ve canlandırma işine geri döndü.

Her neyse... Rascal ölüyor ve daha sonra bu lanet kitap yazılıyor. Fazla kopyası satılmasa da kısa süre önce tekrar basılıyor ve... Ah, ama şimdi, *şehirde yaşayan bir sürü cüce var. Bazı cüceler kitabı okuyor ve bir şey onlara, sırrın bu küpün içinde olduğunu söylüyor. Onu bulmak istiyorlar. Nasıl? Kahretsin! Kitap, Koom Vadisi'nin sırrının, resmin içinde olduğunu söylemiyor mu? Tamam. Belki de adam bir şekilde... resme küpün yerini belirten bir şey ekledi? Ama ne? Ve ne kadar kötü bir şeydi de onu işiten zavallı şeytanları öldürdünüz?*

Buna yanlış bakıyorum sanırım. O benim ineğim değil. Yaba taşıyan bir koyun o. Ve ne yazık ki "vakvak" diyor.

Kafası karışmaya başlamıştı, düşünceleri dört bir yöne dağılmıştı ama ayağının ucunu artık sıradaki taşa dayamıştı ve biraz ilerleme kaydettiğini hissediyordu. Fakat... tam olarak nereye?

Yani diyelim ki cücelerin trollere pusu kurduğuna dair kanıt var ve... Ne olur ki gerçekten?

Hâlihazırda olmayan hiçbir şey olmazdı. Kendi tarafınızın kabul edeceği bir bahane her zaman bulabilirdiniz; düşmanın ne düşündüğü kimin umurundaydı? Gerçek dünyada hiç fark etmezdi.

Kapı, içten içe yanıtlanmayacağının umulduğunu düşündüren bir tarzda, hafifçe çalındı. Vimes sandalyesinden fırladı ve kapıyı açtı.

Karşısında A.E. Pessimal duruyordu.

"Ah, A.E.," dedi Vimes, masasına dönüp kurşunkalemini bırakarak. "İçeri gir. Senin için ne yapabilirim? Kolun nasıl?"

"Ee... bir dakikanızı bana ayırabilir misiniz Dük Hazretleri?"

Dük Hazretleri, diye düşündü Vimes. Eh, bu sefer itiraz etmek gelmedi içinden.

Yeniden oturdu. A.E. Pessimal'ın üzerinde hâlâ Özel Kuvvetler rozetli zincir zırh vardı. Gerçi eskisi kadar ışıl ışıl görünmüyordu artık. Tuğla'nın darbesiyle adam meydanda top gibi yuvarlanmıştı.

"Şey..." diye başladı A.E. Pessimal.

"Bekçi yardımcısı olarak başlayacaksın ama senin yeteneklerine sahip bir adam, bir sene içinde çavuşluğa bile terfi edebilir. Kendi ofisin de olacak," dedi Vimes.

A.E. Pessimal gözlerini yumdu. "Nereden bildiniz?" diye nefes verdi.

"Sarhoş bir trole dişlerinle saldırdın," dedi Vimes. "Ben de, *Bunu ancak rozet için doğmuş bir adam yapar*, diye düşündüm..." *Aslında öteden beri istediğin buydu, değil mi?* diye devam etti kendi içinde. *Ama bekçi olmak için fazla ufak tefek, fazla zayıf, fazla utangaçtın. Ve ben iri yarı ve güçlü adamları her yerde bulabilsem de şu anda kurşunkalemi kırmadan tutmayı bilen birine ihtiyacım var.*

"Benim muavinim olacaksın," diye devam etti. "Bütün evrak işlerimle ilgileneceksin. Raporları okuyacak, hangilerinin önemli olduğunu anlamaya çalışacaksın. Böylece nelerin *gerçekten* önemli olduğunu öğreneceksin. Ayrıca haftada iki kere devriyeye çıkman gerek."

A.E. Pessimal'ın yanağında bir gözyaşı damlası süzülüyordu. "Teşekkür ederim Dük Hazretleri," dedi boğuk bir sesle. Çıkaracak kadar geniş bir göğsü olsa, şu anda çıkarıyor olurdu.

"Elbette önce Bekçi Teşkilatı hakkındaki raporunu bitirmen lazım," diye ekledi Vimes. "O, seninle Beyefendi arasında bir mesele. Ve şimdi, eğer bana izin verirsen gerçekten işime bakmam lazım. Benim için çalışmanı dört gözle bekliyorum, Bekçi Yardımcısı Pessimal."

"Teşekkür ederim Dük Hazretleri!"

"Ah, bir de bana 'Dük Hazretleri' *demeyeceksin*," dedi Vimes. Bir an düşündü ve adamın bu hakkı ilk denemede kazandığına karar vererek ekledi: "'Bay Vimes' yeterli olur."

İşte böyle böyle ilerleme kaydediyoruz, dedi kendi kendine, A.E. Pessimal sevinçten kanatlanmışçasına çıkarken. *Beyefendi bundan hiç hoşlanmayacak, bu yüzden görebildiğim kadarıyla bir dezavantajı yok.* Quis custodiet ipsos custodes, er, qui custodes custodient? *"Bekçilere* bekçilik eden *bekçiye kim bekçilik edecek?" Doğru çeviri bu mu? Muhtemelen hayır. Yine de... hamle sırası sende lordum.*

Defterine eğilmiş çalışırken kapı çalınmadan açıldı.

Sybil bir tabakla içeri girdi.

"Yeterince yemek yemiyorsun Sam," diye bildirdi. "Ve buranın kantini tam bir rezalet. Sırf hayvansal yağ ve nişasta!"

"Personel bundan hoşlanıyor maalesef," dedi Vimes suçlu suçlu.

"Demliği temizledim en azından," diye devam etti Sybil tatminle.

"Demliği mi temizledin?" dedi Vimes boş bir sesle. Güzel, eski bir sanat eserinin cilasını sildiğini söylemekten farksızdı.

"Evet, içi katran gibi olmuştu. Kilerde doğru düzgün besin yok-

tu gerçekten, bu yüzden sana pastırmalı-marullu-domatesli sandviç yaptım."

"Teşekkür ederim hayatım." Vimes ucu kırık kurşunkalemi kullanarak ekmeğin bir köşesini dikkatle kaldırdı. Sandviçte çok fazla marul var gibi görünüyordu, yani aslında insani ölçüde marul vardı.

"Bir sürü cüce seni görmeye gelmiş Sam," dedi Sybil, aklına bu takılmış gibi.

Vimes o kadar hızla doğruldu ki sandalye devrildi. "Küçük Sam iyi mi?" dedi.

"Evet Sam, merak etme. Şehir cüceleri. Hepsini tanıyorsun sanırım. Seninle konuşmak istemelerinin sebebi..."

Ama Vimes paldır küldür merdivenlerden inmeye başlamıştı bile ve inerken kılıcını çekiyordu.

Cüceler, karşılama masasının önünde tedirginlikle toplanmıştı. Halleri vakitleri pek yerinde (en azından *şimdiye dek* halleri vakitleri pek yerinde) cücelerin ışıltılı metallerine, zarif sakallarına ve geniş göbeklerine sahiplerdi.

Vimes bir gazap fırtınası gibi dikildi önlerine.

Sizi pislikler, sizi sıçan emici küçük solucan yiyiciler! Sizi karanlıkta sürünen kafasızaşağılar! Şehrime ne getirdiniz? Aklınızda ne vardı? Derin cüceleri burada mı istediniz? Butparalayan'ın söylediği onca şeyi, onca hınzı ve kadim yalanları eleştirmeye yüreğiniz yetti mi? Yoksa, "Eh, onunla aynı fikirde değilim elbette ama adamın hakkı var!" mı dediniz? "Ah, fazla ileri gidiyor ama birinin söylemesinin zamanı gelmişti!" mi dediniz? Ve şimdi de ellerinizi kenetleyip, "Ne kadar korkunç, bizimle hiçbir ilgisi yok," demeye mi geldiniz buraya? Güruhlardaki cüceler kimdi o zaman? Siz cemiyet önderleri değil misiniz? Onlara önderlik ettiniz mi? Ve şimdi neden buradasınız, sizi çirkin sümüklü sürüngenler? Şimdi, o şerefsizin muhafızları benim

ailemi *öldürmeye çalıştıktan sonra, buraya şikâyet etmek için gelmiş olabilir misiniz? Böyle bir şey mümkün mü? Bir tür töreyi mi ihlal ettim, kadim bir ayağa mı bastım? Topunun canı cehenneme! Topunuzun canı cehenneme!*

Sözcüklerin içinde kabardığını, dışarı çıkmaya çalıştıklarını hissediyordu ve onları kontrol altında tutma çabası midesini asitle dolduruyor, şakaklarının zonklamasına sebep oluyordu. *Tek bir sızlanma yeter*, diye düşündü. *Tek bir azametli şikâyet. Hadi, çıksın bakalım ağzınızdan.*

"Evet?" diye sordu.

Cüceler hafifçe geriledi. Vimes, düşüncelerini mi okuduklarını merak etti; beyninin içinde gümbür gümbür yankılanmışlardı ne de olsa.

Cücelerden biri boğazını temizledi. "Kumandan Vimes..." diye başladı.

"Pors Kolugüçlü'sün sen, değil mi?" diye sordu Vimes. "Burleigh&Kolugüçlü'nün yarısı? Arbalet yapıyorsun."

"Evet Kumandan. Ve..."

"Silahlarınızı bırakın! Hepsini! Hepiniz!" diye azarladı Vimes onları.

Odaya sessizlik çöktü. Vimes göz ucuyla, evrak işleriyle meşgulmüş gibi yapan iki cüce bekçinin sandalyelerinden kalktıklarını gördü.

Tehlikeli ölçüde aptalca davranıyordu, içindeki bir parça bunu biliyordu ama şu anda bir cüceyi *incitmek* istiyordu ve maalesef bunu *çelikle* yapmasına izin yoktu. Ve her ne kadar üstlerindeki savaş donanımının büyük kısmı yalnızca gösteriş içinse de, bir cüce, baltasını bırakmaktansa donunu indirmeyi tercih ederdi. Ayrıca bunlar lonca yönetim kurullarında koltuğu falan olan ciddi şehir cüceleriydi ve... Aman tanrılar, *gerçekten* ileri gidiyordu.

"Pekâlâ, savaş baltalarınız kalabilir. Ama diğer her şeyi masaya bırakın. Karşılığında makbuz verilecek," diye homurdanmayı başardı.

Bir anlığına, uzun bir anlığına, *Hayır*, diye düşündü. *Reddetmelerini* umuyordu. Ama grubun içinde biri, "Bence Kumandan için bunu yapmalıyız. Bunlar zor zamanlar. Zor zamanlara uymayı öğrenmeliyiz," dedi.

Vimes arkasından gelen tıngırtı ve tangırtıları dinleyerek ofisine çıktı ve kendini sandalyesine o kadar hızlı bıraktı ki bu sefer bir tekerlek kırıldı. Makbuz, pis dokunuştu. Çok *memnun* olduğu bir pis dokunuş.

Masasının üzerinde, Sybil'in bu amaç için yaptırdığı küçük bir kaidede, resmî makam copu duruyordu. Aslında sıradan bekçi copuyla aynı büyüklükteydi ama hayat ağacı ve meşeden değil, gülağacı ve gümüşten yapılmıştı. Yine de epey ağırdı. KIRALIN HUZUURUNUN KORUYUCUSU sözcüklerini bir cücenin alnına damgalayacak kadar ağırdı kesinlikle.

İçeri buyur edilen cüceler eskisinden daha hafif görünüyorlardı.

Tek bir kelime, diye düşündü Vimes, midesinde asit çalkalanırken. *Tek bir kahrolası kelime. Hadi. Tek bir yanlış nefes alın.*

"Pekâlâ, sizin için ne yapabilirim?" dedi.

"Ee... hepimizi tanıyorsunuz eminim," diye başladı Pors, gülümsemeye çalışarak.

"Muhtemelen. Yanındaki cüce, Kazankap Gümbüryel. 'Hanımların Sırrı' diye bir parfüm ve kozmetik markası yarattı. Karım ürünlerini sürekli kullanıyor."

Geleneksel zincir zırh, üç boynuzlu miğfer ve sırtında devasa bir baltayla kuşanmış Gümbüryel, mahcup mahcup başını sallayarak selam verdi. Vimes cüceleri süzmeye devam etti. "Sen de

Setha Demirkabuk'sun, aynı adı taşıyan fırın zincirinin sahibi. Sen, Burgu'sun kuşkusuz, iki ünlü cüce şarküterin var, Tavan Arısı Sokak'taki 'Yo Sıçan!' da senin." Vimes ofiste etrafına bakınarak cüceleri teker teker inceledi ve ön sıraya dönerek, cüce standartlarına göre oldukça mütevazı giyinmiş bir cücede karar kıldı. Bu cüce dikkatle onu izlemekteydi. Vimes yüzleri hatırlamakta iyiydi, bu yüzü daha önce görmüştü ama bir türlü çıkaramıyordu. *Belki de iyi fırlatılmış bir tuğlanın arkasında?..*

"Seni tanıdığımı sanmıyorum," dedi.

"Tanıştırılmadık da ondan Kumandan," dedi cüce neşeyle. "Ama oyun teorisiyle çok ilgilenirim."

...yoksa Bay Parlak'ın Güm Akademisi'nde mi görmüştüm? diye düşündü Vimes. Cücenin sesi, Vimes yeraltına indiğinde –itiraf etmek zorundaydı ki– diplomatik açıdan *yardımcı olan* cücenin sesine benziyordu. Bu cücenin üzerinde basit, sade, yuvarlak bir miğfer, sade bir deri gömlek, gömleğin üzerinde temel zincir zırh vardı ve sakalı cücelere özgü genel "katırtırnağı" tarzından biraz daha düzgün biçimlendirilmişti. Diğer cücelerle karşılaştırıldığında bu cüce... zarif kalıyordu. Vimes adamın üzerinde balta bile göremiyordu.

"Gerçekten mi?" dedi. "Eh, aslında ben oyun *oynamam*. Bu yüzden, adın nedir?"

"Mahcup Mahcuboğlu, Kumandan. *Grag* Mahcuboğlu."

Vimes copu eline aldı ve parmaklarının arasında yuvarladı.

"Yeraltı cücesi değil misin peki?" dedi.

"Bazılarımız ilerlemeye ayak uyduruyor efendim. Bazılarımız, karanlığın bir derinlik değil, bir *düşünce tarzı* olduğuna inanıyor."

"Ne iyisiniz," dedi Vimes. *Ah, dost canlısı ve ileri görüşlü mü olduk şimdi de? Dün neredeydiniz? Ama bütün aslar benim elimde! O*

piçler dört şehir cücesini öldürdü! Evime girdiler ve karımı öldürmeye çalıştılar! Ve şimdi kaçak durumdalar! Her nereye gitmişlerse indirec... Kaldıracağım onları!

Copu kaidesine geri koydu. "Dediğim gibi, sizin için ne yapabilirim... beyler?"

Cücelerin, fiziksel ve zihinsel olarak Mahcuboğlu'na döndüklerini hissetti. *Anlıyorum,* diye düşündü, *demek karşımda bir düzine maymun ile bir laternacı var ha?*

"*Biz* size nasıl yardımcı olabiliriz Kumandan?" dedi *grag.*

Vimes bakakaldı. *Onları durdurabilirdiniz. Bana işte bu şekilde yardımcı olabilirdiniz. O ciddi yüzlerle bakmayın bana! "Evet" demediniz belki ama yeterince yüksek sesle "hayır" da demediniz, çok açık. Size hiçbir şey borçlu değilim. Kahrolası aklanma için gelmeyin bana!*

"Şu anda mı? Eh, sokaklara çıkıp gözünüze çarpan en büyük trole gidip sıcakkanlılıkla elini sıkarak belki," dedi Vimes. "Ya da yalnızca *sokaklara çıkarak.* Dürüst olmak gerekirse çok meşgulüm beyler ve at yarışının ortasında çit onarılmaz."

"Dağlara yönelmişlerdir," dedi Mahcuboğlu. "Überwald'den ve Lancre'dan uzak duracaklardır. Orada dost bulabileceklerinden emin değiller. Bu da Llamedos üzerinden dağlara gidecekleri anlamına geliyor. Orada bir sürü mağara var."

Vimes omuzlarını silkti.

"Sinirli olduğunuzu görebiliyoruz Bay Vimes," dedi Kolugüçlü. "Ama biz..."

"Morgda iki ölü suikastçı var," dedi Vimes. "Evime girdiler. Biri zehirlenerek öldürülmüş. Bu konuda ne biliyorsunuz? Ve bana *Kumandan* Vimes diye hitap edeceksiniz, çok teşekkür ederim."

"Önemli bir göreve çıkmadan önce, yavaşça işleyen bir zehir aldıkları söylenir," dedi Mahcuboğlu.

"Geri dönüş yok ha?" dedi Vimes. "Eh, ilginçmiş bu. Ama şu anda beni düşündüren, yaşayanlar." Ayağa kalktı. "Gidip hücreye kapattığımız ve benimle konuşmayan bir cüceyi görmem gerekiyor."

"Ah, evet. Miğferyaran olmalı," dedi Mahcuboğlu. "O burada doğmuş Kumandan ama üç ay önce, anne babasının sözünü dinlemeyip dağlara çalışmaya gitmiş. 'Kendini bulmaya' çalışıyormuş."

"Benim hücrelerime bakarak başlayabilir," dedi Vimes kavurucu bir sesle.

"Siz onu sorgularken ben de yanınızda olabilir miyim?" dedi *grag*.

"Neden?"

"Her şeyden önce, ona kötü muamele edildiği söylentilerini engeller."

"Yoksa *başlatır* mı?" dedi Vimes. *Bekçilere kim bekçilik edecek?* diye sordu kendi kendine. *Ben!*

Mahcuboğlu ona soğuk soğuk baktı. "Bu, durumun sakinleşmesini sağlayabilir efendim."

"İma ettiğin buysa, tutsakları dövme alışkanlığım yoktur," dedi Vimes.

"Bu gece başlamayı da istemezsiniz eminim."

Vimes, *grag*a dışarı çıkmasını bağırmak için ağzını açtı ama sonra durdu. Çünkü küçük küstah pislik, tam üstüne basmıştı. Vimes evden çıktığından beri diken üstündeydi. Derisinde bir karıncalanma, midesinde bir burulma, başında küçük, keskin, pis bir ağrı vardı. Biri bütün bunların hesabını verecekti... bu... *olayın*. Ve o hesabı verenin, Miğferyaran gibi şaşkın, önemsiz bir oyuncu *olmaması* gerekiyordu.

Ayrıca... tutsak küstah küstah konuşursa, ukalalık etmeye kal-

kışırsa ne yapacağından da emin değildi, hem de hiç. Küçük odalarda birilerini dövmek... Bunun nereye gittiğini biliyordu. İyi bir sebep için yaparsanız, kötü bir sebep için de yapardınız. "Biz iyi adamlarız," diyorsanız kötü adamlara özgü şeyleri yapamazdınız. Her bekçinin kafasında bekçilik eden bekçi, fazladan bir çift gözden faydalanabilirdi bazen.

Adaletin tecelli ettiğine *tanık olunmalıydı* ki doğru düzgün tecelli etsin.

"Beyler," dedi gözünü *grag*dan ayırmadan ama genel olarak herkese hitap ederek, "ben sizi tanıyorum, siz de beni tanıyorsunuz. Hepiniz bu şehirde çıkarı olan saygın cücelersiniz. Sizden Bay Mahcuboğlu'na kefil olmanızı istiyorum, çünkü ben onunla daha önce hiç karşılaşmadım. Hadi Setha, seni senelerdir tanırım, sen ne diyorsun?"

"Oğlumu öldürdüler," dedi Demirkabuk.

Vimes'ın beynine bir bıçak saplandı. Sonra nefes borusundan aşağı kaydı, kalbini biçti, midesini deldi ve kayboldu. Gazabın olduğu yerde şimdi bir üşüme vardı.

"Üzgünüm Kumandan," dedi Mahcuboğlu. "Ama doğru. Bildiğim kadarıyla Gunder Demirkabuk'un siyasetle ilgisi yoktu. Sırf birkaç gün kürekle çalışarak hakiki bir cüce gibi hissetmek için işe girmişti madende."

"Onu çamurda bıraktılar," diye devam etti Demirkabuk, ürkütücü bir duygusuzlukla. "Her tür yardımı vermeye hazırız. *Her tür.* Ama onları bulduğunuzda, hepsini öldürün."

Vimes'ın aklına söyleyebileceği başka şey gelmedi; bu yüzden, "Onları mutlaka yakalayacağım," demekle yetindi. Yani şöyle demedi örneğin: *Öldürmek mi? Hayır. Teslim olurlarsa, olmaz; bana silahlarıyla saldırmadıkları sürece olmaz. Ben bunun nereye varacağını biliyorum.*

"O zaman biz sizi bırakalım da işinizi yapın," dedi Kolugüçlü. "*Grag* Mahcuboğlu'nu tanıyoruz. Birazcık modern belki. Birazcık genç. Biz büyürken gördüğümüz *grag*lar gibi değil ama... Evet, ona kefil oluyoruz. İyi geceler Kumandan."

Tek sıra hâlinde çıkarlarken Vimes gözlerini masasına dikti. Başını kaldırdığında *grag* küçük, sabırlı bir gülümsemeyle dikiliyordu hâlâ.

"*Grag*a benzemiyorsun. Sıradan bir cüceye benziyorsun," dedi Vimes. "Neden seni hiç duymadım?"

"Bekçi olduğunuzdan belki?" dedi Mahcuboğlu uysallıkla.

"Tamam, ne demeye çalıştığını anlıyorum. Ama derin cüceler-den değilsin, öyle mi?"

Mahcuboğlu omuzlarını silkti. "Derin düşünceler *düşünebilirim*. Ben de tıpkı Miğferyaran gibi burada doğdum Kumandan. Cüce olmak için bir dağın altında yaşamak gerektiğine inanmıyorum."

Vimes başını salladı. *Yerli çocuk; dağlı kırsakallardan değil. Kafası da hızlı çalışıyor. Cemaat önderlerinin onu sevmesine şaşmamak gerek...* "Pekâlâ Macuboğlu, benimle gelebilirsin," dedi. "Ama iki koşulum var. Birinci koşul: Bana bir Güm takımı bulmak için beş dakikan var. Bulabilir misin?"

"Elbette bulabilirim," dedi cüce hafifçe gülümseyerek. "Diğer koşul ne?"

"Bana Güm oynamayı öğretmen ne kadar sürer?" dedi Vimes.

"Size mi? Hiç oynadınız mı?"

"Hayır. Trolün biri kısa süre önce oyunu gösterdi bana ama çocukluğumdan beri oyun oynamadım. Bir tek, küçükken Kıpırsıçan'da* iyiydim."

---

* Ünlü bir Ankh-Morpork sokak sporu. Ölü Sıçan Kırmaca, daha popüler bir oyundur. Açık kanalizasyonlarda oynanan Bok Yarışı ise unutulmuş görünmektedir fakat Kaka Sopalamaca adıyla daha üst bir sınıfa pazarlama girişiminde de hâlâ bulunulmaktadır.

"Eh, birkaç saat yeterli olu..." diye başladı Mahcuboğlu.

"Birkaç saatimiz yok," dedi Vimes. "On dakikan var."

Parıltı Sokak'ta bulunan Kova'da içkiler akmaya başlamıştı. Burası bir bekçi meyhanesiydi. Meyhanenin sahibi Bay Cheese bekçileri anlıyordu. Bekçiler, bekçi olduklarını hatırlatacak hiçbir şey görmedikleri bir yerde içki içmek istiyorlardı. Eğlence hiç cesaretlendirilmiyordu.

Sonra Tawneee, Tanrılara Şükür Açık'a geçmelerini önermişti.

Angua hiç havasında değildi ama hayır diyememişti. Açık gerçek şuydu ki, Tawneee her kadının ondan nefret etmesine yol açacak türden bir vücuda sahip olsa da, bu gıcıklığı aşırı sevilesi karakteriyle dengeliyordu. Bunun sebebi bir tırtılın özgüvenine sahip olmasıydı ve onunla sohbet ederken öğrendiğiniz gibi, beyni de ancak bir tırtılınki kadardı. Belki bütün bunlar birbirini dengeliyordu, belki iyi bir tanrı ona, "Üzgünüm evlat, keresteden daha kalın kafalı olacaksın ama iyi haber şu ki bu hiç fark etmeyecek," demişti.

Aynı zamanda, demirden bir mideye sahipti. Angua kendini, kaç erkeğin umutla onu sarhoş etmeye çalışırken öldüğünü merak ederken buldu. İçki Tawneee'nin başını hiç döndürmüyormuş gibiydi. Belki de beynini bulamadığındandı. Ama keyifli, rahat bir arkadaştı; kinaye, istihza, laf sokma, hazırcevaplık, hiciv ve "tavuk" sözcüğünden daha uzun sözcüklerden kaçındığınız sürece.

Angua aksi bir ruh hâli içindeydi, çünkü bir bira için ölüyordu ama tezgâhın arkasındaki genç adam ellilik Winkles'ın bir *kokteyl* ismi olduğunu sanıyor gibiydi. Menüdeki içkilere bakılırsa belki de şaşırtıcı değildi bu.

"Bu," dedi Angua menüyü okuyarak, "Çığlık Çığlığa Orgazm da nedir?"

"Ah," dedi Sally. "Seni tam zamanında bulmuşuz kızım!"

"Hayır be," diye içini çekti Angua, diğerleri kahkahayı basarken. Öyle *vampirimsi* bir karşılıktı ki... "Yani içinde ne var?"

"Almonté, Wahlulu, Ayıkucaklayan viskili krema ve votka," dedi Tawneee. Yapılmış yapılacak her kokteylin tarifini biliyordu.

"Nasıl çalışıyor peki?" dedi Neşeli, tezgâhın üzerinden görmeye çalışarak.

Sally dört kokteyl ısmarladı ve Tawneee'ye döndü. "Ee, sen ve Nobby Nobbs ha?" dedi. "Nasıl oluyor?"

Üç çift kulak dikildi.

Ama Tawneee'nin yanında alıştığınız bir şey de sessizlikti. Onun gittiği her yere sessizlik çökerdi. Bir de *bakışlar* tabii. *Sessiz* bakışlar. Ve bazen, gölgelerde bir iç çekiş. Tawneee gibi görünmek için cinayet işleyecek *tanrıçalar* vardı.

"İyi biri," dedi Tawneee. "Beni güldürüyor ve ellerini kendine saklıyor."

Üç suratta, düşünmeye odaklanma ifadeleri dondu. *Nobby'den* bahsediyorlardı burada, değil mi? *Sormayacakları* o kadar çok soru vardı ki...

"Sivilceleriyle yapabildiği numaraları gösterdi mi sana?" dedi Angua.

"Evet. Altıma işeyeceğim sandım! Çok komikti!"

Angua içkisinin içine baktı. Neşeli öksürdü. Sally menüyü inceledi.

"Çok da güvenilir," dedi Tawneee. Ve bunun hâlâ yeterli gelmediğinin belli belirsiz farkındaymış gibi hüzünle ekledi: "İlla bilmeniz gerekiyorsa, bana çıkma teklif eden *ilk* çocuk o."

Sally ve Angua birlikte nefes verdiler. Sonunda anlamışlardı. Ah, demek sorun *buydu*. *Feci* bir durumdu.

"Yani saçımı bir türlü şekle sokamıyorum, bacaklarım fazla uzun ve böğrüm de fazla..." diye devam etti Tawneee ama Sally elini kaldırarak onu susturdu.

"İlk nokta, Tawneee..."

"Gerçek adım Betty," dedi Tawneee. Dünyanın en büyük heykeltıraşının, aynısını yontabilse mutluluk gözyaşları dökeceği güzellikteki burnunu, *blort!* diye sümkürüp sildi.

"O zaman... ilk nokta Betty," demeyi başardı Sally, ismi kullanmakta güçlük çekerek, "kırk beş yaş altındaki hiçbir kadın..."

"Elli," diye düzeltti Angua.

"Evet, elli... Elli yaş altındaki hiçbir kadın, kendisiyle ilgili bir konuda 'böğür' sözcüğünü kullanmaz. Kullanmazsın işte, o kadar."

"Bunu bilmiyordum," diyerek burnunu çekti Tawneee.

"Bu bir gerçek," dedi Angua. Ah eyvah, *O Kız Bana Bakmaz Sendromu*nu açıklamaya nasıl başlayabilirlerdi? Betty isminin olsa olsa tavana yapıştırılmış taşlar kadar yakıştığı Tawneee gibi birine? Bu yalnızca O Kız Bana Bakmaz Sendromu *vakası* değildi; bu, *orijinal* O Kız Bana Bakmaz Sendromuydu, sendromun damıtılmış hâliydi, klasik, salt platonik örneğiydi; içi doldurulması, bir kaideye oturtulması ve gelecek yüzyıllar boyunca öğrencilere göstermek için korunması gereken bir örnekti. Ve kız Nobby'yle *mutluydu!*

"Şimdi sana söylemem gereken..." diye başladı Angua ama karşısında yükselen işin muazzamlığı karşısında sesi soldu. "Şey... Bak, birer içki daha içelim mi? Menüde bir sonraki kokteyl ne?"

Neşeli, menüye baktı. "Pembe, Büyük ve Dingildek," diye bildirdi.

"Pek şık! Dört tane alalım!"

Fred Colon parmaklıkların arasından baktı. Genel olarak iyi bir gardiyandı: Her zaman bir demlik çayı bulunurdu, çoğu kişiye karşı iyi huyluydu, kolaylıkla kandırılamayacak kadar aptaldı ve hücre anahtarlarını da herhangi bir sopa, el, köpek, kurnazca fırlatılmış kemer veya eğitimli Klatch maymun örümceğinin ulaşamayacağı kadar uzakta saklardı.*

Fakat bu cüce onu biraz endişelendiriyordu. Hapishanede çeşit çeşit tip görürdünüz, genellikle biraz bağırıp çağırırlardı ama *bu* cüce söz konusu olduğunda hangisinin daha kötü olduğuna karar verememişti: hıçkıra hıçkıra ağlaması mı, yoksa sessizliği mi. Parmaklıkların yanına koyduğu tabureye bir mum dikmişti, yeterince ışık olmazsa cüce çılgına dönüyordu.

Düşünceli düşünceli çayı karıştırdı ve kupayı Nobby'ye uzattı.

"İçerideki epey acayip, orası kesin," dedi. "Karanlıktan korkan cüce? Kafası yerinde değil demektir. Ne çayına ne de bisküvisine dokundu. Sen ne diyorsun?"

"Bisküvisini ben yerim diyorum," dedi Nobby, tabağa uzanarak.

"*Sen* neden buradasın ki?" dedi Fred. "Genç kadınları dikizlemeye gitmediğine şaşırdım."

"Bu gece Tawneee kızlarla içmeye gitti," dedi Nobby.

"Ah, onu bu tür şeyler konusunda uyarman lazım," dedi Fred Colon. "Meyhaneler ve kulüpler boşaldığında nasıl olduğunu bilirsin. Kusarlar, bağırıp çağırırlar, hiç hanım hanımcık olmayan şeyler yaparlar, bluzlarını çıkarırlar falan filan... Şey denir buna..." Başını kaşıdı. "*Mat-tiz olmak.*"

---

* Ve bu hâliyle, *Kodes Tarihi Yıllıkları*'nda muhtemelen benzersizdi.

"Angua, Sally ve Neşeli'yle gitti çavuş," dedi Nobby, bir bisküvi daha alarak.

"Aaaah, buna da dikkat etmen lazım Nobby. Bir olup erkeklere hücum eden kadınlar..." Fred duraksadı. "Bir vampir ile kurtinsan birlikte eğlenmeye gitti ha? Sen beni dinle evlat ve bugün başını dışarı çıkarma. Ve eğer hanım hanımcık..."

Sarmal taş merdivenlerde Sam Vimes'ın sesini duyunca durdu. Sesle birlikte sahibi de iniyordu:

"Yani bir blok oluşturmalarını engellemem gerekiyor, öyle mi?"

"Trol tarafını oynuyorsanız evet," dedi başka bir ses. "Sıkı bir cüce grubu, troller için kötü haberdir."

"Troller ittirir, cüceler fırlatır."

"Aynen."

"Ve kimse merkezdeki kayanın üzerinden atlayamaz, öyle mi?" dedi Vimes.

"Evet."

"Ben hâlâ cücelerin canları ne isterse onu yapabileceklerini düşünüyorum."

"Göreceğiz. Asıl önemli olan..."

Vimes, Nobby ile Colon'u görünce durdu. "Pekâlâ çocuklar, şimdi tutsakla konuşacağım," dedi. "Adamımız nasıl?"

Fred, köşe hücredeki dar ranzada büzülmüş şekli gösterdi. "Yüzbaşı Havuç adamla yarım saat konuşmaya çalıştı, ki onun herkesle nasıl anlaşabildiğini bilirsiniz, ama adamın ağzından tek cümle bile çekip alamadı. Ona haklarını okudum ama anladı mı diye sormayın. Çay ve bisküvi de istemedi. Bunlar 5 ve 5b numaralı haklardı," diye ekledi, Vimes'ın yanındaki Mahcuboğlu'nu tepeden tırnağa süzerek. "Ancak asorti çayımız varsa, 5c numaralı haktan da faydalanabiliyor."

"Yürüyebiliyor mu?" dedi Vimes.

"Ayaklarını sürüye sürüye efendim."

"Dışarı çıkar o zaman," dedi Vimes. Fred'in Mahcuboğlu'na sorgularcasına baktığını görünce ekledi: "Bu beyefendi, kauçuk copu kullanmadığımızdan emin olmak için geldi çavuş."

"Kauçuk copumuz olduğunu bilmiyordum Bay Vimes," dedi Fred.

"Yok zaten," dedi Vimes. "Vurunca seken bir şeyle birilerine vurmanın anlamı yok, değil mi?" diye ekledi Mahcuboğlu'na bakarak. Cüce bir kez daha küçük, tuhaf gülümsemesiyle gülümsedi.

Masada bir mum yanıyordu. Bir sebepten Fred, hücrenin kenarındaki tabureye de mum dikmeyi gerekli görmüştü.

"Burası biraz karanlık değil mi Fred?" dedi Vimes, masanın büyük kısmını kaplayan kupa ve eski gazete tabakasını iterek.

"Evet efendim. Bizim cüceler gelip mumlarımızın bir kısmını aldı ve gidip o kâfir... şey, o *pis* simgenin etrafına diktiler," dedi Fred, Mahcuboğlu'na tedirginlikle bakarak. "Özür dilerim efendim."

"Neden onu yakıp kurtulmuyoruz bilmiyorum," diye homurdandı Vimes, Güm tahtasını kurarak.

"Çağıran Karanlık artık yeryüzüne çıktığına göre, tehlikeli olur," dedi Mahcuboğlu.

"O tür şeylere inanıyor musun?" dedi Vimes.

"İnanmak? Hayır," dedi *grag*. "Var olduğunu *biliyorum*. Trol piyonları, merkez kayayı kuşatacak şekilde diziliyor efendim," diye ekledi yardımseverce.

Küçük savaşçıları tahtaya dizmek zaman alıyordu ama Miğferyaran'ın gelişi de zaman aldı. Fred Colon omzunu tutup dikkatle yol gösterirken cüce rüya gören biri gibi yürüyordu, gözleri yukarı doğru öyle devrilmişti ki daha ziyade akları görünüyordu. Demir botları parke taşlarına sürtünüyordu.

Fred onu nazikçe sandalyeye itti ve ikinci mumu yanına koydu. Büyü eseri gibi, cücenin gözleri küçük taş ordulara odaklanıp hapishanedeki diğer her şeyi dışladı.

"Oyun oynuyoruz Bay Miğferyaran," dedi Vimes usulca. "Kendi tarafını seçebilirsin."

Miğferyaran titrek elini uzattı ve bir taşa dokundu. Bir trole. Cüce, trol olarak oynamayı seçmişti. Vimes yanlarında bekleyen Mahcuboğlu'na sorarcasına baktı ve cüce onu bir başka gülümsemeyle yanıtladı.

Tamam... bu küçük pisliklerden mümkün olduğunca çoğunu, savunma amaçlı bir grup hâlinde toplamam lazım, değil mi?.. Vimes'ın eli duraksadı, sonra bir cüceyi tahtada oynattı. Taşı yerine koyarken çıkan tıkırtı Miğferyaran'ın bir sonraki trolünün hareketiyle yankılandı. Cüce uykulu görünüyordu ama eli yılan kadar hızlı hareket ediyordu.

"Dört madenci cüceyi kim öldürdü Miğferyaran?" dedi Vimes usulca. "Şehirli çocukları *kim* öldürdü?"

Donuk gözler ona baktı, sonra anlamlı anlamlı tahtaya döndü. Vimes bir cüceyi gelişigüzel oynattı.

"Karanlık askerler," diye fısıldadı Miğferyaran, küçük bir trolü düzgünce yerine yerleştirirken.

"Emri kim verdi?" Yine aynı bakış ve sonra gelişigüzel hareket eden bir cüce. Ama bu kez Miğferyaran'ın hamlesi o kadar hızlı geldi ki iki piyon tahtaya neredeyse aynı anda çarptı.

"*Grag* Butparalayan emretti."

"Neden?"

Tık - Tık

"Konuştuğunu duymuşlardı."

"Konuşan neydi? Küp mü?"

Tık - Tık

"Evet. Kazılıp çıkarıldı. B'hrian Kanlıbalta'nın sesiyle konuştuğunu söyledi."

Vimes, yanındaki Mahcuboğlu'nun nefesini içine çektiğini duydu. Colon'la göz göze geldi ve başını hücre bloğunun kapısına doğru sallayarak dudaklarıyla iki sessiz sözcük şekillendirdi.

"Ünlü bir cüce kral o, değil mi?" dedi Vimes.

Tık - Tık

"Evet. Koom Vadisi'nde cücelere komuta etti," dedi Miğferyaran.

"Peki bu ses ne diyordu?" dedi Vimes.

Tık - Tık

Vimes'ın arkasından gelen üçüncü *tık* ile Fred Colon kapıyı kilitledi ve duygusuz bir ifadeyle önüne dikildi.

"Bilmiyorum. Gayretkeş, savaş hakkında olduğunu söyledi. Ama dediğine göre, hepsi zaten yalanmış."

"Yalan ha? *Grag* Butparalayan'ı *kim* öldürdü peki?"

Tık - Tık

"Bilmiyorum. Gayretkeş beni toplantıya çağırdı ve *grag*lar arasında korkunç bir kavga çıktığını söyledi. İçlerinden biri karanlıkta, maden çekiciyle onu öldürmüş ama kimin öldürdüğünü kimse bilmiyor. *Grag*lar birbirine girmiş."

Hepsi aynı giyiniyor, diye düşündü Vimes. *Bileklerindeki dövmeleri de göremiyorsan, hepsi şekillerden ibaret.*

"Onu neden öldürmek istemişler?"

Tık - Tık

"Çünkü sözcükleri yok etmesine engel olmaları gerekiyordu! Butparalayan çığlıklar atarak küpe çekiçle vuruyordu!"

"Bir küpte... hassas noktalar vardır ve bu noktalara yanlış sırayla dokunulursa seslerin silinmesi mümkündür," diye fısıldadı Mahcuboğlu.

"İyi de çekicin indiği *her şey* için geçerli bu," dedi Vimes başını çevirerek.

"Hayır Kumandan. Cihazlar son derece sağlamdır."

"Öyle olmaları *lazım!*" Vimes, Miğferyaran'a döndü. "Yalanları yok etmek yanlış, ama madencileri öldürmek yanlış değil, öyle mi?" dedi.

Tık

Mahcuboğlu'nun içine çektiği nefesin tıslamasını işitti. Eh, evet, belki daha iyi şekilde ifade edebilirdi. Hamlesine karşılık gelmedi.

Miğferyaran başını eğdi.

"Hayır, madencileri öldürmek elbette *yanlıştı*," diye fısıldadı. "Hem, *yalanları* neden yok etmeyelim ki? Ama bu şekilde düşünmek yasak, bu yüzden ben... hiçbir şey söylemedim. Yaşlı *grag*lar altüst olmuştu, öfkeliydiler, kafaları karışmıştı ve bu yüzden kontrolü Gayretkeş aldı. Yeraltında bir cücenin bir başka cüceyi öldürmesinin insanları hiç ilgilendirmediğini söyledi. Kendisinin her şeyi çözebileceğini söyledi. Herkesin onu dinlemesi gerektiğini söyledi. Sonra karanlık muhafızlara, cesedi yeni açılan dış odaya götürmelerini emretti ve... bana da sopamı getirmemi söyledi."

Vimes, Mahcuboğlu'na baktı ve ağzıyla "sopa?" sözcüğünü şekillendirdi. Hararetli bir baş sallamayla yanıtlandı.

Miğferyaran sessizlikle büzülmüş oturuyordu. Sonra bir elini yavaşça kaldırdı ve trolünü oynadı.

Tık

Tık - Tık - Tık - Tık - Tık - Tık

Vimes'ın zihni, harıl harıl çalışıp Miğferyaran'dan dökülen gelişigüzel bilgileri toparlarken oyun için de birkaç beyin hücresi ayırmaya uğraştı. *Demek ki her şey, bu konuşabilen sihirli küpü bulmak için buraya geldiklerinde başladı...*

"Şehre neden geldiler? Küpün burada olduğunu nereden biliyorlardı?"

Tık - Tık

"Eğitimime başlamak için dağlara giderken, yanımda *Koom Vadisi'nin Sırrı*'nı götürmüştüm. Gayretkeş önce ona el koydu ama sonra beni görüşmeye çağırdı ve kitabın çok önemli olduğunu, onlarla birlikte şehre gitmeme izin vererek beni şereflendireceklerini söyledi. Bunun büyük bir fırsat olduğunu söyledi. *Grag* Butparalayan'ın bir *misyonu* olduğunu söyledi."

"Kitaptan haberleri yok muydu daha önce?"

"Dağın altında yaşıyorlardı. İnsanların gerçek olmadığına inanıyorlardı. Ama Gayretkeş akıllıdır. Koom Vadisi'nden bir şeyler çıktığına dair söylentilerin öteden beri dolaştığını belirtti."

Eminim akıllıdır, diye düşündü Vimes. *Demek buraya geldiler, birtakım hafif dinî aktivitelerde bulundular, biraz cüceleri kışkırtma işiyle iştigal ettiler ve bu arada son derece cücemsi bir yöntemle, küpü aradılar. Buldular da. Fakat tünel kazan zavallı piçler, küpün söylediklerini duydu. Eh, cücelerin dedikoducu olduğunu herkes bilir, bu yüzden karanlık nöbetçiler o dört cücenin dedikodu yapma fırsatı bulamayacaklarından emin oldu.*

Tık - Tık

Tık - Tık

Sonra, dostumuz Butparalayan, işittiklerinden hoşlanmadı. Bu şeyi yok etmek istedi. Karanlıkta çıkan kavgada diğer graglardan biri dünyaya bir iyilik yaptı ve adamın kafasına bir tane oturttu. Ama... Hay tanrılar, bu büyük hataydı, çünkü güruh, Butparalayan'ın ve şen şakrak toplu trol katliamı kışkırtıcılığının yokluğunu fark edecekti. Cücelerin nasıl dedikodu yaptığını bilirsin, üstelik hepsini de öldüremezsin. Bu yüzden, hazır da karanlıkta baş başayken, bir plan yapsak da olur! Bay Gayretkeş öne çıktı ve "Buldum!" dedi. "Cesedi,

bir trolün girmiş olabileceği tünele taşıyalım ve kafasına sopayla vuralım!" Bir trol yaptı... Hangi aklı yerinde cüce, aksine inanabilir ki?

Tık - Tık

"Mumlar neden?" dedi Vimes. "Yaşlı *grag*larla görüştüğümde, parlak mum ışığında oturuyorlardı."

Tık - Tık

"*Grag*lar emretti," diye fısıldadı Miğferyaran. "Karanlıktan gelip onları bulabilecek şeyden korktular."

"Peki neymiş bu karanlıktan gelebilecek şey?"

Tı...

Miğferyaran'ın eli havada durdu. Saniyeler boyunca, küçük sarı ışık halkasında mum alevlerinden başka hiçbir şey kıpırdamadı; ötedeki karanlıkta, gölgeler kulak kabarttı.

"Ben... bunu söyleyemem," diye fısıldadı cüce.

...k

Tık - Tık

Tık - Tık

Vimes dik dik tahtaya baktı. O trol de nereden gelmişti bir anda? Miğferyaran bir hamlede üç cüceyi tahtadan atmıştı!

"Gayretkeş, 'Her zaman bir trol vardır,' dedi. 'Madene bir trol girdi,' dedi," dedi Miğferyaran. "*Grag*lar da, 'Evet, böyle olmuş olmalı,' dediler."

"Ama gerçeği biliyorlardı!"

Tık - Tık

Tık - Tık

Üç cüce daha öylece gidivermişti...

"Gerçek, bir *grag* ne derse odur," dedi Miğferyaran. "Günışığı dünyası, kötü bir *rüyadır* zaten. Gayretkeş kimsenin bu konuda konuşmayacağını söyledi. Ve bütün muhafızlara... trolü anlatmamı söyledi."

Suçu bir trole yık, diye düşündü Vimes. Bir cüce için doğal tepkiydi. *Büyük bir trol yaptı ve kaçtı. Bu yalnızca solucan yuvası değil, tam bir engerek çukuru!*

Tahtaya baktı. *Kahretsin! Duvara tosladım. Elimde ne var? Tuğla, bir cücenin başka bir cüceye vurduğunu gördü ama bu,* cinayet *değildi; bu, Gayretkeş'in ya da bir başkasının, Butparalayan'ın cesedine o belirgin "trol-vurmuş" görüntüsünü vermesi durumuydu.* Bunun *suç olduğundan da emin değilim aslında. Cinayet ise karanlıkta, altı cüceden biri tarafından işlendi ve kimin yaptığını diğer beşi bilmiyor bile olabilir! Tamam, belki suçu saklamak için komplo ortaklığı kurdukları söylenebilir ama... Dur bir dakika...*

"İyi de Bekçi Teşkilatı'na haber verilmemesi gerektiğini söyleyen Gayretkeş değildi," dedi. "Sendin, değil mi? Beni *kızdırmak* mı istedin Bay Miğferyaran?" Bir cüceyi oynattı.

Tık

Miğferyaran bakışlarını indirdi.

Yanıt gelmediğinden, Vimes gezinen trolü yakaladı ve tahtanın yanına koydu.

"Geleceğinizi düşünmedim çünkü." Miğferyaran'ın sesi zar zor duyulabiliyordu. "Butparalayan... Sanırım ben... Gayretkeş, Butparalayan normalde büyük tehlike oluşturduğu için, sizin onun ölümünü hiç umursamayacağınızı söyledi. Madencilerin öldürülmesini *gragın* emrettiğini ve artık her şeyin sona erdiğini söyledi. Ama ben... ben... bunun doğru olmadığını düşündüm. Her şey yanlıştı! Sizin mağrur olduğunuzu duymuştum. Sizin... ilginizi çekmem gerekiyordu ve... O... o..."

"Benim *ilgilenmeyeceğimi mi* düşündün? Böyle bir zamanda bir trol bir cüceyi öldürmekle suçlanıyor ve ben *ilgilenmeyeceğim*, öyle mi?" dedi Vimes.

"Gayretkeş, insanlarla ilgili olmadığı için ilgilenmeyeceğinizi

söyledi. Cücelere ne olduğunun umurunuzda olmadığını söyledi."

"Temiz havaya daha fazla çıkması lazım o adamın!"

Şimdi Miğferyaran'ın hem gözleri hem burnu akıyor, tahtaya damlıyordu. *Bir fırtına, savaşı durdurur*, diye düşündü Vimes.

Cüce bir anda başını kaldırdı ve "Bay Parlak'ın, peş peşe beş oyun kazandığım için bana verdiği sopaydı o!" diye feryat etti. "Bay Parlak benim dostumdu! Bir trol kadar iyi oynadığımı ve bu yüzden bir sopam olması gerektiğini söyledi! Gayretkeş'e onun bir savaş ganimeti olduğunu söyledim ama o, sopamı aldı ve onunla zavallı cesede vurdu!"

Taşa damlayan su damlaları, diye düşündü Vimes. *Damlaların nereye düştüğüne bağlı, değil mi Bay Parlak? Bu zavallı şeytana ne faydası oldu peki? Hiç kuşkulanmadığı bir işte çalışıyordu!*

"Pekâlâ Bay Miğferyaran, sana çok teşekkür ederim," dedi arkasına yaslanarak. "Ama bir şey daha var... O cüceleri evime kimin gönderdiğini biliyor musun?"

"Hangi cüceler?"

Vimes, yaşlar akan kıpkırmızı gözlere baktı. Sahipleri ya doğruyu söylüyordu ya da tiyatro sanatı muhteşem bir yetenekten mahrum kalmıştı.

"Evime girdiler, bana ve aileme saldırdılar," dedi.

"Ben... Gayretkeş'in, muhafızlarımızın yüzbaşısıyla konuştuğunu duymuştum," diye mırıldandı Miğferyaran. "Bir... uyarı hakkında..."

"*Uyarı* mı? Sen buna uyarı..." diye başladı Vimes ama Mahcuboğlu'nun başını iki yana salladığını görünce durdu. *Tamam. Tamam. Hıncını bu cüceden çıkarmanın anlamı yok. Adam tamamen tükenmiş zaten.*

"Şu anda büyük korku içindeler," dedi Miğferyaran. "Şehri anlamıyorlar. Buraya trollerin gelmesine neden izin verildiğini

anlamıyorlar. Onları anlamayan kişileri anlamıyorlar. Sizden korkuyorlar. Artık her şeyden korkuyorlar."

"Nereye gittiler?"

"Bilmiyorum. Gayretkeş, küpü ve resmi aldıklarına göre zaten gideceklerini söyledi," dedi Miğferyaran. "Resmin, nerelere başka yalanlar saklandığını göstereceğini ve *o* yalanların da yok edileceğini söyledi. Ama en çok, Çağıran Karanlık'tan korkuyorlar Kumandan. Onları yakalamaya geldiğini hissedebiliyorlar."

"O yalnızca bir çizim," dedi Vimes. "Ben ona inanmıyorum."

"*Ben* inanıyorum," dedi Miğferyaran sakin sakin. "Şu anda bu odanın içinde. Nasıl geliyor peki? Karanlıkta, hınçla, kılık değiştirerek geliyor."

Vimes tüylerinin diken diken olduğunu hissetti. Nobby pis, taş duvarlara bakındı. Mahcuboğlu sandalyesinde dimdik oturdu. Fred Colon bile huzursuzlukla kıpırdandı.

Bu yalnızca mistisizm, dedi Vimes kendi kendine. İnsan *mistisizmi bile değil. İnanmıyorum. Ama... o zaman neden burası biraz soğumuş gibi geldi?*

Öksürdü. "Eh, onların gittiklerini görünce o da peşlerinden gider herhâlde."

"Ama benim için de gelecek," dedi Miğferyaran, aynı sakin sesle. Ellerini önünde kavuşturdu.

"Neden? Sen kimseyi öldürmedin," dedi Vimes.

"Anlamıyorsunuz! Onlar... onlar madencileri öldürdüklerinde biri tam olarak ölmemişti ve... ve... yumruklarıyla kapıyı dövdüğünü duyabiliyorduk ve ben tünelde durdum ve onun ölmesini dinledim, onun ölmesini *diledim* ki gürültü kesilsin ama... ama... ama gürültü kesildiğinde bile kafamın içinde devam etti ve ben... Çarkı çevirebilirdim ama çevirmedim. Muhafızlardan korktum. Onların ruhu yoktur. İşte bu yüzden karanlık benim canımı da alacak ve..."

Küçük ses soldu.

Nobby'den endişeli bir öksürük geldi.

"Eh, tekrar teşekkür ederim," dedi Vimes. *Aman tanrılar, bu zavallı herifçioğlu cidden kafayı oynatmış,* diye düşündü. *Fakat elimde hâlâ hiçbir şey yok. Gayretkeş'i sahte kanıt hazırlamaktan tutuklayabilirim ama Tuğla'yı tanık sandalyesine oturtamam, çünkü o zaman gerçekten de bir trolün madene girdiğini kanıtlamış olurum. Elimde yalnızca genç Miğferyaran var ve onun da tanıklık edemeyeceği açık.*

Mahcuboğlu'na dönüp omuzlarını silkti. "Dostumuzu bu gecelik burada tutacağım. Kendi iyiliği için. Gidebileceği başka herhangi bir yer olduğunu tahmin edemiyorum. Elbette, verdiği ifade gizlilik koruması..."

Bu sefer *onun* sesi solup gitti. Sandalyesinde dönüp acılar içindeki Miğferyaran'a dik dik baktı.

"*Ne* resminden bahsettin sen az önce?"

"Methodia Rascal'ın yaptığı Koom Vadisi Savaşı resmi," dedi cüce başını kaldırmadan. "Çok büyüktür. Müzeden çaldılar."

"Ne?" dedi, köşede çay yapmakta olan Fred Colon. "Onlar mıymış?"

"Ne? Senin bundan haberin var mıydı Fred?" diye sordu Vimes.

"Biz... Evet Bay Vimes, rapor yazmıştık hatta!"

"Koom Vadisi, Koom Vadisi, Koom Vadisi!" diye kükredi Vimes. Elini masaya öyle sert indirdi ki şamdanlar havaya sıçradı. "Rapor mu yazdınız!? Rapor yazmak ne işe yarar? Bugünlerde rapor okuyacak zamanım mı var? Neden *kimse* bu şeyleri bana söylem..."

Devrilen mumların biri yere yuvarlandı ve söndü. Vimes masanın kenarına ulaşan diğerine uzandı hemen ama mum parmaklarında döndü ve fitili üzerine düştü.

Ve karanlık, balta gibi indi.

Miğferyaran inledi. Canlı bir ağızdan çıkan ölüm hırıltısı gibi içten, ruh paralayan bir inlemeydi.

"*Nobby!*" diye haykırdı Vimes. "*Hemen kahrolası bir kibrit çak! Bu bir emirdir!*"

Karanlıkta çılgın tırmalama sesleri yükseldi ve sonra aniden, kibritin başı süpernova gibi parladı.

"Eh, buraya getir be adam!" diye bağırdı Vimes. "Şu mumları yak!"

Miğferyaran hâlâ masaya, öfkeli yumruğun piyonları saçtığı yere bakıyordu.

Mum alevleri yükselirken Vimes oyun tahtasına baktı.

Bu tür şeyleri gören biriyseniz, trollerle cücelerin, merkezdeki kayanın etrafında kaba bir halka, birkaç cücenin de yuvarlanarak bir çizgi oluşturduğunu söyleyebilirdiniz. Hatta, yukarıdan bakılınca yuvarlak bir göz şekline benzediğini de söyleyebilirdiniz. *Kuyruğu* olan bir göz.

Miğferyaran hafifçe içini çekti ve yana kayarak yere düştü. Vimes ona yardım etmek için doğruldu ama tam zamanında, siyaset meselesini hatırladı. Ellerini havaya kaldırarak gerilemeye zorladı kendini.

"Bay Mahcuboğlu?" dedi. "Ben ona dokunamam. Lütfen?"

Grag başını salladı ve cücenin yanında diz çöktü.

"Nabız yok, yürek atışı yok..." diye bildirdi birkaç saniye sonra. "Üzgünüm Kumandan."

"O zaman... öyle görünüyor ki artık sizin ellerinizdeyim," dedi Vimes.

"Kesinlikle. Bir *cücenin* ellerinde," dedi *grag* ayağa kalkarak. "Kumandan Vimes, ben burada olduğum sürece Miğferyaran'a yalnızca ve yalnızca ilgi ve nezaketle yaklaşıldığına dair *yemin edeceğim*. Bir cücenin, sizden beklemeye hakkı olduğundan *daha fazla*

iyilikle. Ölümünden siz sorumlu değilsiniz. Çağıran Karanlık aldı onu. Cüceler anlayacaktır."

"Eh, *ben* anlamıyorum ama! Onu neden öldürdü ki? Bu zavallı herifçioğlu ne yaptı?"

"Onu, Çağıran Karanlığın *korkusunun* öldürdüğünü söylemek daha doğru olur sanırım," dedi *grag*. "Kapana kısılmış bir madenciyi ölüme terk etti; karanlıkta çığlıklarını duyduğu hâlde hiçbir şey yapmadı. Cüceler için bu korkunç bir suçtur."

"Bir sözcüğü silmek kadar kötü mü?" dedi Vimes ekşi ekşi. İtiraf edemeyeceği kadar kötü sarsılmıştı.

"Çok daha kötü olduğunu söyleyenler olabilir. Miğferyaran'ı kendi vicdanı ve korkusu öldürdü. Kafasının içinde kendi Çağıran Karanlığı vardı âdeta," dedi Mahcuboğlu. "Belki de bir açıdan, hepimizin kendi Çağıran Karanlığımız var Kumandan. Ya da benzer bir şey."

"Biliyor musun... dininiz, cücelerin kafayı yemesine sebep oluyor," dedi Vimes.

"Birbirlerine yaptıkları şeyler kadar değil," dedi Mahcuboğlu, ölü cücenin ellerini göğsünde sakin sakin kavuşturarak. "Ve bu bir din değil, Kumandan. Tak, Dünyayı ve Kanunları yazdı ve sonra bizi terk etti. O'nu düşünmemizi talep etmiyor. Yalnızca *düşünmemizi* talep ediyor." Ayağa kalktı. "Durumu cücelere açıklayacağım Kumandan. Ve tesadüf eseri, Koom Vadisi'ne giderken beni de yanınızda götürmenizi rica ediyorum."

"Koom Vadisi'ne gideceğimi söyledim mi?" dedi Vimes.

"Pekâlâ," dedi *grag* sakin sakin. "O zaman şöyle diyeyim: İçinizden Koom Vadisi'ne gitmek geçerse beni de götürür müsünüz? Mekânı biliyorum, tarihini biliyorum, maden simgeleri hakkında çok bilgim var. Özellikle de Büyük Karanlıklar hakkında. Faydalı olabilirim."

"Sırf gerçeği söylediğin için mi talep ediyorsun bütün bunları?" dedi Vimes.

"Aslına bakarsanız hayır. *J'ds hasfak 'ds'*. Elimde balta olmadan pazarlık ediyorum. Ve neye karar verirseniz verin, gerçeği söyleyeceğim," dedi Mahcuboğlu. "Bununla birlikte, madem Koom Vadisi'ne *gitmiyorsunuz* Kumandan, ısrar da etmeyeceğim. Öylesine aklıma gelen bir düşünceydi."

Eğlence. Kime ne faydası var ki?

Zevk değil, coşku değil, sevinç değil, keyif değil, neşe değil... Boş, zalim, vahşi bir küçük *şerefsiz* işte. Kafanızda bir çift komik, titrek anten ve tişörtünüzde "Bana ne, istiyorum!" sözcüğüyle aradığınız bir şey. Üstelik sizi her zaman, yüzünüz sokağa yapışmış hâlde uyanmaya terk ediyor.

Bir şekilde Angua, fuşya rengi bir otriş edinmişti. Yakışmamıştı. Kimseye yakışmazdı. Öylece ortaya çıkmıştı. Otrişin sahteliği Angua'nın moralini daha da bozuyordu. Bir şey aklını kurcalıyordu ve ne olduğunu bilmemesi sinirlerine dokunuyordu.

Yapacaklarını bildiği gibi, sonunda Meyzar'da bulmuşlardı kendilerini. Burası aslen hortlakların barı olsa da kapıları *fazla normal olmayan* herkese açıktı.

Tawneee'ye kesinlikle hoşgörü göstermişlerdi. Kız *asla* anlamıyordu, değil mi? Erkeklerin onunla neden konuşmadığını? *Sorun şu ki*, diye düşündü Angua, *Nobby aslında kötü bir...* kişi *değil. Kötü sayılmaz.* Bildiği kadarıyla Bayan Pushpram'e her zaman sadık kalmıştı, yani konu balıkla dövülmek ve sonra midye yağmuruna tutulmak olduğunda Pushpram'den başka hiçbir kız gelmemişti aklına. Aslında oldukça romantik bir ruhu da vardı ama bu ruh... ancak "Nobby Nobbs" diye nitelenebilecek şeyle sarmalanmıştı.

Sally, Tawneee'yle birlikte kadınlar tuvaletine gitmişti. Tuvalet, oraya daha önce gitmeyen herkese şok geçirten bir yerdi. Şimdi Angua yeni bir kokteyl menüsüne bakmaktaydı. Bu menü Igor* tarafından, barın üzerine asılmış tahtaya, çok titrek bir yazıyla yazılmıştı.

Igor Zamanın Ruhuna ayak uydurmak için elinden geleni yapmıştı –yani, terimin *anlamını* bilse yapardı– ama modern bir kokteyl barının inceliklerini kavramakta tamamen başarısız olduğundan, menüde şu içkiler vardı:

Dişlerini Döken Kocaman İrenç Yumruk
Kapıya Çivilenmiş Kafa
Çatalına Tekme
Böyle, Kulaklarına Çakılmış Kocaman Bi Çelik Yumru
Boyun Vidası

Boyun Vidası'nın fena olmadığını itiraf etmek zorundaydı Angua...

"Pardon ama," dedi Neşeli bir bar taburesinin üstünden, "Tawneee hakkındaki o şeyler neydi? Seninle Sally'nin birbirinize bakarak başınızı salladığınızı gördüm."

"Ah, o mu? O Kız Bana Bakmaz Sendromu." Angua kiminle konuştuğunu hatırladı ve ekledi: "Ee... muhtemelen cücelerde olmayan bir şey. Anlamı... Bak, bazen bir kadın o kadar güzeldir ki yarım beyin sahibi hiçbir erkek ona çıkma teklif etmeyi *düşünemez* bile, tamam mı? Çünkü kızın, onun gibileri için fazla muhteşem olduğu *açıktır*. Şimdiye dek anlayabildin mi?"

"Sanırım."

---

* Aslında Igor değildi, daha doğrusu Igorlardan biri değildi; yalnızca adı Igor'du. Ona bu konuda takılmamak en iyisiydi, özellikle de kafanızı geri dikmesini istememek lazımdı.

"Eh, Tawneee'yi görüyorsun. Ve Nobby'nin yarım beyni bile yok. Dolayısıyla, kadınlara çıkma teklif ettiğinde hayır denmesine o kadar alışık ki reddedilmekten korkmuyor. Bu yüzden ona çıkma teklif ediyor, çünkü neden olmasın diye düşünüyor. Ve şimdiye dek kendisinde bir yanlışlık olduğunu düşünen Tawneee de öyle bir minnet duyuyor ki teklifi kabul ediyor."

"Ama Tawneee ondan *hoşlanıyor* da."

"Evet, biliyorum. İşte ilişkileri o noktada biraz tuhaflaşıyor..."

"Cüceler için çok daha basit bu işler," dedi Neşeli.

"Öyledir eminim."

"Fakat bu kadar *eğlenceli* değil muhtemelen," dedi Neşeli, morali bozulmuş gibi görünerek.

Tawneee geri dönüyordu. Neşeli, büyük umutla ve yılmadan bir bardak Çığlık Çığlığa Orgazm için pazarlık ederken* Angua üç Boyun Vidası istedi. Sonra, arada bir Sally'den de yardım alarak Tawneee'ye... eh, *her şeyi* açıkladı.

Bu biraz zaman aldı. Tawneee'nin beyninde şu anda müsait olan boşluğa uyması için cümlelerin şeklini sık sık değiştirmesi gerekiyordu. Ama Angua, kızın *o kadar da aptal olamayacağı* fikrine sarılmıştı. Ne de olsa, soyunarak dans ettiği bir kulüpte çalışıyordu, değil mi?

"Yani diyorum ki... erkekler seni sahnede izlemek için neden para ödüyor sence?" diye sordu.

"İşimde çok iyiyim de ondan," dedi Tawneee hemen. "On yaşındayken Bayan Deviante'nin bale ve tap dansı sınıfında yılın dansçısı ödülünü almıştım."

"Tap dansı mı?" dedi Sally sırıtarak. "Hey, neden sahnede bunu denemiyorsun?"

---

* Cüceler arasında sabır, kilit bir erdemdir.

Angua, zihnini tap dansı yapan Tawneee imgesine kapattı. Kulüp yanıp kavrulurdu muhtemelen.

"Ee... şu şekilde deneyeyim o zaman..." dedi. "Ki bunu bir başka kad... dişi olarak söylüyorum..."

Tawneee dikkatle dinledi ve şaşkın ifadesi bile cinsin diğer üyelerine haksızlıktı. Angua, sözünü bitirdiğinde, o meleksi ifadeyi umutla izledi.

"Yani bana söylediğin şu," dedi Tawneee, "Nobby'yle çıkmak, çok lüks bir restorana gidip yalnızca ekmek yemek gibi?"

"Aynen!" dedi Angua. "Tamamen anlamışsın!"

"Ama ben erkeklerle *tanışmıyorum* asla. Ninem bana hoppa biri olmamamı söylemişti."

"Yani sence o kulüpte çalışmak..." diye başladı Angua ama Sally araya girdi.

"Arada bir hoppalık etmek *gerek*," dedi. "Bir bara girip bir erkekle içki içmedin mi hiç?"

"Hayır."

"Tamam," dedi Sally, kadehini başına dikerek. "Bu Boyun Vidası denen şeyi beğenmedim. Başka bi yere gidelim ve..." Duraksadı. "Zihnini olasssılıklara açalım!"

Leydi Sybil'in Pseudopolis Karakolu'nda olması tuhaftı. Sybil Bekçi Teşkilatı'na bağışlamadan önce bina Ramkin ailesinin evlerinden biriydi. Çocukluğu burada geçmişti. Burası onun yuvasıydı.

Ve bu fikir yüzünden, bekçilerin çentilmiş, lekeli ruhlarına belli bir endişe sızıyordu. Zarafetleriyle bilinmeyen adamlar şimdi içeri girerken ayaklarını silmeye, saygıyla miğferlerini çıkarmaya başlamıştı.

Farklı şekilde de konuşuyorlardı: daha yavaş ve tereddütle, cümlelerini gözden geçirip küfürleri sansürleyerek. Hatta biri süpürge bulup içeriyi süpürmüştü. (Ya da en azından kiri daha az aşikâr bir yere itelemişti.)

Yukarıda, eskiden vezne olan yerde, Küçük Sam doğaçlama yatağında huzurla uyuyordu. Vimes bir gün ona, bir özel gecede, bugün onu dört trol bekçinin koruduğunu anlatabilmeyi umuyordu. Trollerin vardiyaları bitmişti ama gelip burada nöbet tutmak için gönüllü olmuşlardı, birkaç cücenin bir şeyler denemesini *umuyorlardı* hatta. Vimes gelecekte Küçük Sam'in bundan etkileneceğini tahmin ediyordu; başka çocuklar en fazla *melekler* tarafından korunurdu ne de olsa.

Vimes, yeterince büyük bir masa olduğu için kantine el koymuştu. Masaya şehrin haritasını yaymıştı. Masa tablasının geri kalanı *Koom Vadisi'nin Şifresi*'nden sayfalarla kaplanmıştı.

Bu bir oyun değildi, bir bilmeceydi. Bir tür... evet, yapboz. Ve yapbozu artık çözebilmesi gerektiğini düşünüyordu, çünkü bütün köşeleri bulmuştu.

"Örümcek Sokak, Para Tuzağı Yolu, Ağlakbebek Sokak, Su Tankı Meydanı, Ürpert, Cildiye Merdiveni..." dedi. "Her yerde tüneller! Yalnızca üç dört taneden sonra onu bulabildikleri için şanslılar bile. Bay Rascal bölgedeki sokakların yarısında oturmuş. Ampirik Hilâl dâhil!"

"Ama neden?" dedi Sör Reynold Stitched. "Yani neden her yere tünel kazsınlar?"

"Anlat ona Havuç," dedi Vimes, şehri ikiye bölen bir çizgi çizerek.

Havuç boğazını temizledi. "Cüce olduklarından efendim. Hem de derin cüce," dedi. "*Kazmamak* akıllarına gelmezdi. Zaten işleri daha ziyade, yeraltına gömülmüş odaları temizlemekten ibaretti.

Bir cüce için çocuk oyuncağı. Çıkardıkları toprağı istedikleri yere taşımak için ray da döşüyorlarmış."

"Evet ama yine dea..." diye başladı Sör Reynold.

"Eski bir kuyunun dibinde konuşan bir şey bulmak için kulak kabartıyorlarmış," dedi Vimes, haritanın üzerine eğilmeye devam ederek. "Bunun başkaları tarafından görülmesi olasılığı ne? Hem, bir avuç cüce gelip *bahçede* çukurlar kazmaya başlasa vatandaşlar rahatsız olabilirdi."

"Kuşkusuz, çok yavaş giden bir iş olmalıa?"

"Eh, evet efendim. Ama karanlıkta, kendi bildikleri gibi, tamamen gizlice çalıştılar," dedi Havuç. "Diledikleri her yere gidebilirlerdi. Emin değillerse zikzaklar çizerek dolaşabilirlerdi, dinleme boruları ile hedefi bulabilirlerdi, tek bir insanla bile konuşmaları gerekmezdi ve günışığı görmezlerdi. Karanlık, kontrollü ve *gizli*."

"Derin cücelerin özeti," dedi Vimes.

"Bu çok heyecan vericie!" dedi Sör Reynold. "Müzemin mahzenlerine de girmişler, öyle mie?"

"Bu kısım sende Fred," dedi Vimes, haritaya dikkatle bir çizgi daha çizerek.

"Ee, tamam," dedi Fred Colon. "Şey... Nobby'yle ben nereden girdiklerini daha birkaç saat önce keşfettik," dedi. *Bay Vimes bize bağırdıktan, bütün ayrıntıları anlattırdıktan ve sonra ne arayacağımızı söyleyerek geri gönderdikten sonra*, diye eklemenin akıllıca olmayacağını düşünmüştü. Ama şunu ekledi: "Oldukça akıllıymışlar efendim. Eski görünsün diye betonu *kirletmişler* bile. Eminim şu an kendi kendinize *ah-ha!* diyorsunuzdur, değil mi efendim?"

"Öyle mi yapıyorumdur?" dedi Sör Reynold şaşkın şaşkın. "Normalde 'üstüme iyilik sağlık' derim."

"Herhâlde kendi kendinize, *Ah-ha, tablöyü çıkardıktan sonra duvarı nasıl örmüşler yine?* diyorsunuzdur efendim ve bizim tahminimize göre..."

"Eh, herhâlde bir cüce, işi görmek için geride kalmıştır, siz bekçilerin deyişiyle soteye yatmıştır ve sabahleyin de dışarı çıkmıştır," dedi Sör Reynold. "Sürekli birileri girip çıkıyordu zaten. Birisini değil, büyük bir resim arıyorduk ne de olsae."

"Evet efendim. Bizim tahminlerimize göre bir cüce işi görmek için geride kalmış, soteye yatmış ve sabahleyin de dışarı çıkmış. Sürekli girip çıkan kişiler vardı zaten. Ne de olsa siz birisini değil, büyük bir resim arıyordunuz," dedi Fred Colon. Bu teoriyi kendisi de bulduğu için gururluydu ve bu yüzden ne olursa olsun sesli olarak dile getirecekti.

Vimes haritaya dokundu. "Ve *burası*, Sör Reynold, Tuğla adlı trolün bir başka mahzenden onların tüneline düştüğü yer," dedi. "O da bize ana madende, Rascal'ın eserine çok benzeyen bir şey gördüğünü söyledi."

"Ama heyhat, onu bulamadınız," dedi Sör Reynold.

"Maalesef efendim. Muhtemelen şehirden çıkarılalı çok olmuştur."

"Ama neden?" dedi küratör. "Müzede de inceleyebilirlerdie! Bugünlerde etkileşime büyük önem veriyoruz!"

"*Etkileşim* mi?" dedi Vimes. "Nasıl yani?"

"Eh, ziyaretçiler... resimlere diledikleri kadar *bakabiliyor*," dedi Sör Reynold. Biraz sinirlenmiş gibiydi. Ona bu tür sorular sorulmaması gerekiyordu.

"Peki resimler tam olarak ne yapıyor?"

"Ee... orada asılı duruyor Kumandan?" dedi Sör Reynold. "Elbettea."

"Yani demek istediğiniz, ziyaretçiler gelip resimlere bakabiliyor ve resimler de *bakılıyor*?"

"Tam olarak öylea, evet," dedi küratör. Bunun muhtemelen yeterli olmadığının farkında, bir an düşündü ve ekledi: "Ama, *dhinamik* olarak."

"Ziyaretçilerin resimlerden etkilendiğini mi anlatmaya çalışıyorsunuz efendim?" dedi Havuç.

"Evet!" dedi Sör Reynold muazzam bir rahatlamayla. "Bravoa! Olan tam olarak bu iştea! Ve Rascal'ı *senelerdir* sergilemekteyiz. Dağları incelemek isteyenler çıkabilir diye merdivenimiz bile var. Bazen, savaşçılardan birinin zar zor seçilebilen bir mağarayı falan gösterdiğini düşünen kişiler geliyor. Ama dürüst olmak gerekirse, ortada bir sır olsa *ben* şimdiye dek bulurdum. Resmi çalmanın *anlamı* yoktu yanie!"

"Fakat biri sırrı bulmuş ve başkalarının bulmasını *istememiş* de olabilir," dedi Vimes.

"Bu epey büyük bir tesadüf olurdu, değil mi Kumandan? Son günlerde resimde bir şey değişmedi, değil mie? Bay Rascal gelip bir dağ daha çizmedie! Ve, bunu söylemekten nefret ediyorum ama, resmi yok etmek de yeterli olurdua."

Vimes masanın etrafında yürüdü. *Bütün parçalar...* diye düşündü. *Şimdiye dek bütün parçaları bulmuş olmalıyım.*

Tamam. Savaştan haftalar sonra ortaya çıkan ve bir hazineye dair bir şeyler geveleyen cüce efsanesiyle başlayalım.

Efsanedeki cüce, bu konuşan küpten bahsediyor olabilir. Savaştan kurtulmuş, bir yerlerde saklanmış, bu şeyi bulmuş ve bu şey, önemli. Onu güvenli bir yere götürmesi gereki... Hayır, belki de birilerinin, onu dinlemesini sağlaması gerekiyordu. Ve elbette onu yanına almadı, çünkü bölgede hâlâ troller dolaşıyordu ve o günlerde, ilk önce

sopalayıp sonra soru sorma havasında olmalıydılar. Adamın korumalara ihtiyacı vardı.

Birtakım kişilere ulaşmayı başardı ama onları küpü sakladığı yere götürürken öldü.

İki bin sene geçti. Bir küp o kadar uzun süre dayanır mı? Eh, evet, eriyik lavda bile ortaya çıkabiliyorlarmış.

Küp orada öylece yattı. Methodia Rascal geldi. Bir şeyler arıyordu... işte... güzel bir manzara, öyle bir şey. Başını eğdi ve öylece görüverdi, öyle mi? Eh, gördüğünü kabul etmek zorundayım, çünkü onu buldu ve kimbilir nasıl, konuşturmayı başardı. Fakat onu susturamadı ve sonunda kuyuya attı. Cüceler buldu. Küpü dinlediler ama işittiklerinden hiç hoşlanmadılar. Hatta o kadar nefret ettiler ki, Butparalayan sırf küpün söylediklerini duydukları için dört madenciyi öldürttü. O zaman... resmi neden aldılar? Resim, küpün anlattığı şeyleri mi gösteriyor? Ya da küpün yerini? Küp elindeyse, hepsi bu değil mi?

Her neyse... Peki konuşan sesin, Kanlıbalta'nın sesi olduğunu kim söyleyebilir? Herhangi biri. Ama söylenenlere neden inanasın?

Sör Reynold'un Havuç'la konuştuğunun farkındaydı...

"...sizin Çavuş Colon'a dediğim gibie, resim asıl savaşın yapıldığı yerden kilometrelerce uzakta bir yeri betimliyor. Koom Vadisi'nin tamamen yanlış bir yerindea! Her iki tarafın hemfikir olduğu tek konu bu zaten!"

"O zaman neden *orayı* resmetmiş?" dedi Vimes, irade gücüyle bir ipucu çıkarma umuduyla masaya bakarak.

"Kimbilir! *Hepsi* Koom Vadisi iştea. Bölge neredeyse altı yüz elli kilometrekarea. Dramatik görünen bir yer seçti sanırım."

"Siz beyler, birer fincan çay alır mıydınız?" dedi Leydi Sybil kapıdan. "Yapacak iş bulamadım, bu yüzden bir demlik çay yaptım. Sen de biraz uyumalısın Sam."

Sam Vimes paniğe kapılmış göründü: Bir otorite figürü olarak, diğer kişilere bir kez daha ailevi bir durumda yakalanmıştı.

"Ah Leydi Sybil, Rascal'ı çalmışlar!" dedi Sör Reynold. "Eskiden ailenize ait olduğunu biliyorum!"

"Büyükbabam o resmin kahrolası bir baş belası olduğunu söylerdi," dedi Sybil. "Onu balo salonunda, yerde açmama izin verirdi. Bütün cücelere isim vermiştim. Resimdeki sırrı arardık, çünkü büyükbabam gizli bir hazine olduğunu ve resmin de bu hazinenin yerini gösterdiğini söylerdi. Elbette sırrı asla bulamadık ama yağmurlu akşamlarda uslu durmamı sağlıyordu."

"Ah, muhteşem bir sanat eseri değil," dedi Sör Reynold. "Adam da epey *deliydi* elbette. Ama bir şekilde resim, izleyicisiyle konuşuyordua."

"Keşke bana da bir şeyler söylese..." dedi Vimes. "Bu arada, gerçekten de başkaları için çay yapmana gerek yok hayatım. Bekçilerden biri..."

"Saçmalık! Misafirperver olmamız lazım," dedi Sybil.

"Birçok kişi onu kopyalamaya *çalıştı* elbettea," dedi küratör, bir fincan kabul ederek. "Eyvah eyvah, korkunçtular! On beş metre uzunluğunda ve üç metre genişliğinde bir resmi isabetli şekilde kopyalamak *epey* imkânsızdır..."

"Balo salonunun zeminine serip birine pantograf yaptırırsan, imkânsız değildir," dedi Sybil, biraz daha çay doldurarak. "Bu demlik gerçekten tam bir rezalet Sam. Çaydanlığınızdan bile kötü hâlde. *Kimse* temizlemiyor mu bunu?"

Sessizliği fark edince başını kaldırdı ve odadakilerin yüzlerini gördü. "Yanlış bir şey mi söyledim?"

"Rascal'ın *kopyasını* mı çıkardın?" dedi Sör Reynold.

"Ah evet. Tamamını. Beşte bir ölçekte," dedi Sybil. "On dört yaşındaydım. Okul ödevi olarak yapmıştım. Cüce tarihini işliyorduk

ve... eh, resim *bizim* olduğundan, kaçırılmayacak fırsattı. Pantografın ne olduğunu biliyorsunuz, değil mi? Geometri, birkaç tahta manivela ve keskin bir kurşunkalem kullanarak bir resmin daha büyük veya daha küçük kopyalarını çıkarmanın çok basit bir yoludur. Aslında bütün ayrıntıları kopyalayabildiğimden emin olmak için üç metreye üç metrelik beş tane kare panel yaptım ve sonra da sergilemek için beşte bir ölçekli kopyasını çıkardım, çünkü zavallı Bay Rascal da resminin sergilenmesini istiyordu. Bayan Turpitude'dan tam not aldım. Bayan Turpitude matematik öğretmenimizdi. İki pergel kullanarak saçlarını topuz yapar, bir de cetvel saplayarak tuttururdu. Gönye ve iletki kullanmayı bilen bir kızın hayatta çok ileri gidebileceğini söylerdi."

"Kopyanın artık sende olmaması çok yazık!" dedi Sör Reynold.

"Neden öyle dedin ki Sör Reynold?" dedi Sybil. "Hâlâ evde bir yerlerde olduğuna eminim. Hatta bir süre odamın tavanına asmıştım. Dur düşüneyim... Taşınırken yanımıza almış mıydık onu? Eminim ki..." Sevinçle başını kaldırdı. "Ah, evet! Buranın tavan arasına çıktın mı hiç Sam?"

"Hayır!" dedi Vimes.

"O zaman şu an tam zamanı."

"Daha önce hiç kız kıza eğlenmeye çıkmamıştım," dedi Neşeli, gece şehrinin sokaklarında bir parça sallanarak yürürlerken. "O son kısmın olması normal mi?"

"Hangi kısımdı o?" dedi Sally.

"Barda yangın çıktığı kısım?"

"*Normalde* olan bir şey değil," dedi Angua.

"Daha önce erkeklerin bir kadın için *dövüştüğünü* de hiç görmemiştim," diye devam etti Neşeli.

"Evet, görülecek manzaraydı, değil mi?" dedi Sally. Tawneee'yi evine bırakmışlardı. O sırada Tawneee çok düşünceli görünüyordu.

"Üstelik kızın tek yaptığı bir adama gülümsemekti," dedi Neşeli.

"Evet," dedi Angua. Yürüme işine odaklanmaya çalışıyordu.

"Ama bunun onu etkilemesine izin verirse Nobby'ye yazık olacak biraz," dedi Neşeli.

Tanrılar beni, konuşkan seroş... serhoş... sarhoşlardan esirgesin, diye düşündü Angua. "Evet," dedi, "ama Bayan Pushpram'e ne dersssin? Seneler işinde onun da Nobby'ye epey pahalı *balıklar* fırlatmışlığı var."

"Çirkin kadınlık adına bir darbe indirdik!" diye ilan etti Sally yüksek sesle. "Ayakkabılar, erkekler, tabutlar... İlk gördüğünü asla kabul etme."

"Ah, *ayakkabılar*," dedi Neşeli. "*Ayakkabı* demeyin bana. Yan Kayaçekiç'in en yeni som bakır, topuktan kayışlı ayakkabılarını gördünüz mü?"

"Ee... biz ayakkabı almak için metal işçisine gitmiyoruz tatlım," dedi Sally. "Ah... sanırım kusacağım..."

"Bu gece şyarap... *içtiğin* için, hak ettin," dedi Angua kötü kötü.

"Ah, ha ha," dedi vampir, köşelerden. "Ben, alaylı duraksama, 'şyarap' pekâlâ içebiliyorum, çok teşekkür ederim! Asıl *içmemiş* olmam gereken, isimleri mizahtan hiç anlamayan kişilerce uydurulmuş birtakım yapış yapış içkilerdi. Ee... pardon... Ah, yooo..."

"İyi misin?" dedi Neşeli.

"Küçük bir kâğıt şemsiye kustum..."

"Eyvah eyvah."

"Bir de maytap..."

"Siz misiniz Çavuş Angua?" dedi karanlıkta bir ses. Bir fenerin kapağı açıldı ve yaklaşan Bekçi Ziyaret'in yüzünü aydınlattı. Adam yaklaşırken Angua adamın kolunun altındaki kalın broşür destesini fark etti.

"Selam Sofu," dedi Angua. "N'aber?"

"...bir de limon kabuğuna benzer bir şey var..." dedi gölgelerden bir ses.

"Bay Vimes beni, iffetsiz meyhaneleri ve günahkâr yerleri arayıp sizi bulmam için yolladı," dedi Ziyaret.

"Ya broşşürler?" dedi Angua. "Bu arada, o son cümleye kolayca 'sös meclisten dışşarı' diye ekleyebilirdin."

"Ahlaksızlık mabetlerini gezeceğime göre, aynı zamanda Om' un verdiği kutsal görevi de yerine getirebileceğimi düşündüm çavuş," dedi. Dinini yaymak için hissettiği yorulmak bilmez şevk Ziyaret için her tür güçlüğe değerdi.* Bazen onun geldiği duyulduğunda koca bir meyhane dolusu müşteri ışıkları söndürüp yere yatardı.

Karanlıktan öğürmeler geldi.

"*Şarap içenlere yazıklar olsun*," diye alıntıladı Bekçi Ziyaret. Angua'nın yüzündeki ifadeyi yakaladı ve ekledi: "Söz meclisten dışarı."

"Yazıklar *oldu* zaten," diye sızlandı Sally.

"Kumandan ne istiyormuşş Sofu?" dedi Angua.

"Yine Koom Vadisi hakkında. Karakol'a gelmeni istiyor."

"Ama izne çıkarılmıştık!" diye yakındı Sally.

"Üzgünüm," dedi Ziyaret neşeyle. "İzin iptal edildi sanırım."

"Hayatımın hikâyesi," dedi Neşeli.

"Ah pekâlâ, gitsek iyi olacak ssanırım," dedi Angua, hissettiği rahatlamayı saklamaya çalışarak.

---

* Her polis karakolunda böyle birinin bulunduğu söylenir. Bekçi Açıklayıcı-Broşürlerle-Kâfirleri-Ziyaret-Et ise iki karakola birden yeterdi.

"'Hayatımın hikâyesi' derken *tüm* hikâye bu demek istemiyorum elbette," diye mırıldandı Neşeli kendi kendine, eğlenceden yoksun olma nimetiyle kutsanmış bir dünyaya doğru diğerlerinin peşinden giderken.

Ramkin ailesi hiçbir şeyi atmazdı. Ramkin ailesinin tavan arası hakkında endişe verici bir şeyler vardı ve bu yalnızca uzun zaman önce ölmüş güvercin gibi kokması değildi.

Ramkinler her şeyi *etiketlerdi.* Vimes'ın farklı zamanlarda, bir sallanan at, bir bebek yatağı ve naftalin kokan koskoca bir kutu dolusu eski ama çok sevilmiş yumuşak oyuncak indirmek için Scoone Caddesi'ndeki evin büyük tavan arasına çıkmışlığı vardı. Bir kez daha kullanılması muhtemel hiçbir şey atılmamıştı. Her şey dikkatle etiketlenip tavan arasına kaldırılmıştı.

Sybil bir eliyle örümcek ağlarını süpürüp diğer eliyle feneri kaldırarak "muhtelif erkek botları", "ipli ve eldivenli kuklalar", "model tiyatro ve sahneler" kutularının önünden geçti ve diğerlerine de yol gösterdi. Belki de bu yüzden zengindiler: Öteden beri hep *dayanıklı* eşyalar satın almışlardı ve bugünlerde artık hiçbir şey almaları gerekmiyordu. Gıda hariç elbette. Gerçi Vimes yine de, "muhtelif elma koçanları" veya "yemek artıkları"* etiketli kutular görse şaşırmazdı.

"Hah, işte burada," dedi Sybil, bir demet eskrim kılıcı ve lakros sopasını kenara koyarak. Uzun, kalın bir silindiri ışığa çekti.

"Resmi renklendirmemiştim elbette," dedi, adamlar resmi merdivene taşırken. "Çok uzun sürerdi."

---

* Bu, Sybil'in kullandığı, Sam'i şaşırtan tabirlerden biriydi gerçekten de. Sybil öğle yemeğinde, "Bu gece domuz eti var, hepsi bitecek," diye ilan ediyordu. Vimes'ın bununla bir derdi yoktu aslında, önüne konan her şeyi yiyip bitirecek şekilde yetiştirilmişti –hem de çabucak bitirecek şekilde, çünkü çabuk yemezse bir başkası kapabilirdi– ama belli bir yemeği *bitmesi gerektiği için yeme* fikrine de hâlâ şaşırıyordu.

Ağır silindiri kantine götürmek zahmetli oldu ve epey de itip kakmak gerekti ama sonunda masaya kaldırıldı ve çıtırdayan rulo silindirden çıkarıldı.

Sör Reynold üç metrelik kocaman kareleri açıp hayranlıkla incelerken Vimes da Sybil'in yaptığı küçük ölçekli kopyayı çıkardı. Masaya sığacak kadar küçüktü bu. Vimes bir ucunu lekeli bir kupayla tutturdu, diğer ucuna da tuzluğu koydu.

Rascal'ın notları hüzünlüydü. Okuması zordu aynı zamanda, çünkü büyük kısmı yarı yarıya yanmıştı ve zaten el yazısı da deprem sırasında trambolinde zıplayan bir örümceğin el yazısına benziyordu.

Adamın zırdeli olduğu açıktı. Tavuklarından saklamak istediği notlar yazmıştı. Hatta bazen, tavukların onu izlediğini düşünerek cümle ortasında *yazmayı bırakmıştı*. Anlaşıldığı kadarıyla sefil de bir hâldeydi... ta ki fırçayı eline alana kadar. Resim yaparken sakinleşiyor, yüz hatlarına tuhaf bir parıltı geliyordu. Hayatı buydu işte; dev, dikdörtgen bir tuval. Methodia Rascal: Doğdu, ünlü bir resim çizdi, tavuk olduğunu zannetti, öldü.

Peki, keçilerini zincirle bile bağlayamadığı düşünülürse bu adamın yazdıklarından bir şey çıkarmayı nasıl umabilirdiniz? Korkunç ama kısa ve özlü tek notu, son sözleri olarak kabul ediliyordu, çünkü yere yığılmış vücudunun altında bulunmuştu. Şöyleydi:

Gıdak! Gıdak! Geliyor! GELİYOR!

Adam bir ağız dolusu tüyle boğulmuştu. O sırada, tuvalde, son boya dokunuşları kuruyordu.

Vimes'ın gözüne, gelişigüzel biçimde #39 diye numaralandırılmış not takıldı: "Bana rehber olacak bir alamet sanmıştım ama gecenin içinde haykırıyor." Neyin alameti? Ya #143'e ne deme-

liydi: "Karanlık, karanlıkta, zincire vurulmuş yıldız gibi..." Vimes bunu not etti. Pek çok başkasını da not etti. Fakat Rascal'ın notlarının en kötü yanı –ya da gizemlerden hoşlanıyorsanız en *iyi* yanı– *her* anlama çekilebilmeleriydi. İstediğiniz teoriyi çıkarabilirdiniz. Adam kafasındaki hayalî tavuklardan ölesiye korkarak, yarı aç yaşamıştı. Yağmur damlalarından anlam çıkarmaya çalışmaktan farkı yoktu.

Vimes notları kenara itti ve dikkatle çizilmiş kurşunkalem resme baktı. Bu büyüklükte bile kafa karıştırıcıydı. Ön plandaki yüzler o kadar büyüktü ki cücelerin burnundaki gözenekleri görebiliyordunuz. Sybil, en arka plandaki yarım santimlik şekilleri bile titizlikle kopyalamıştı.

Baltalar ve sopalar sallanıyordu, mızraklar saplanıyordu; hücumlar, karşı hücumlar, teke tek dövüşler vardı. Boylu boyunca, cüceler ve troller şiddetli bir savaşla birbirlerine girmişler, kesip biçiyorlar, eziyorlardı...

Kim eksik? diye düşündü Vimes.

"Sör Reynold, bana yardım edebilir misin?" dedi, düşünce nüvesi kaçmasın diye usulca.

"Evet Kumandan?" dedi küratör telaşla yaklaşarak. "Leydi Sybil gerçekten de *olağanüstü* biçimdea..."

"Çok iyi, evet," dedi Vimes. "Söylesene bana... Rascal bütün bunları *nereden* biliyordu?"

"Savaş hakkında pek çok cüce şarkısı ve birkaç trol hikâyesi vardıa. Ha bir de bazı insanlar tanık olmuş."

"Yani Rascal savaşı *kitaplardan* okumuş olabilir, öyle mi?"

"Ah evet. Vadinin yanlış kısmına yerleştirmesi dışında, oldukça gerçekçi biçimde betimlemiş."

Vimes bakışlarını kâğıttaki savaştan koparmadı.

"Neden yanlış yere yerleştirdiğini bilen var mı?" dedi.

"O konuda pek çok teori öne sürüldüe. Bir teoriye görea, ölen cücelerin vadinin o ucunda yakılmasına aldanmış, oysa aslında cesetleri fırtına yüzünden oraya sürüklemişmiş. Ateş için bol bol odun da varmış oradae. Ama *bence*, manzara daha iyi olduğu için o ucu seçtie. Oradaki dağ manzarası pek dramatiktir."

Vimes oturdu ve sırrını açıklamasını beklermiş gibi çizime baktı.

Birkaç hafta içinde sırrı herkes öğrenecek, demişti Bay Parlak.

Neden?

"Sör Reynold, önümüzdeki birkaç hafta içinde resme bir şey olacak mıydı?" dedi.

"Ah evet," dedi küratör. "Onu yeni odaya taşıyacaktık."

"Bunda özel bir taraf var mı?"

"Sizin çavuşa *söylemiştim* Kumandan," dedi küratör paylarcasına. "Resim, dairevidir. Rascal onu çepeçevre görülecek şekilde yapmıştı. İzleyici sahnenin içindeymiş gibi hissetsin diye."

Ben de kendimi sahnenin içinde hissediyorum neredeyse, diye düşündü Vimes. "Bence küp, cücelere Koom Vadisi hakkında bir şeyler söyledi," dedi, hâlihazırda vadideymiş gibi hissettiği için uzak bir sesle. "Onlara, onu buldukları *yerin* önemli olduğunu söyledi. Rascal bile önemli olduğunu düşündü. Bir haritaya ihtiyaç duyuyorlardı ve Rascal, kendisi bilmese de bir harita resmetmişti. Fred?"

"Evet efendim?"

"Cüceler resmin alt kısmına zarar vermekten kaçınmadı, çünkü önemli bir şey içermiyordu. Değil mi? Yalnızca figürler var. Figürler hareketlidir."

"Saygısızlık etmek istemem ama Kumandan, bütün o kayalar da hareket eder," dedi Sör Reynold.

"Onlar hiç fark etmez. Vadi ne kadar değişmiş olursa olsun,

bu resim işe yarar," dedi Vimes. Beyninde bir kavrayış parıltısı yandı.

"Ama seneler içinde nehirler bile yer değiştirir. Dağlardan bir sürü kaya da yuvarlanmış olmalıa," dedi Sör Reynold. "Bölgenin artık buna hiç benzemediğini duydum."

"Yine de," dedi Vimes aynı hülyalı sesle, "bu harita binlerce sene boyunca işe yarayacak. Bu resim bir kaya, çukur veya mağarayı işaretlemiyor, yalnızca bir *yeri* işaretliyor. Üzerine iğne bile saplayabilirim. İğnem olsaydı yani."

"Benim topluiğnem var!" dedi Sör Reynold zaferle, ceket yakasının altına uzanarak. "Dün sokakta bir tane buldum ve eski atasözünü hepimiz biliriz: 'Bir topluiğne görürsen al, bütün gün bir topluiğnen olmuş olu...'"

"Evet evet, teşekkür ederim," dedi Vimes topluiğneyi alarak. Masanın öteki kenarına yürüdü, resmin bir ucunu eline aldı ve ağır kâğıt peşinde dalgalanarak onu masa boyunca sürükledi.

Sonra iki ucu birbirine iğneledi, oluşturduğu silindiri kaldırdı ve başının üzerinden geçirdi.

"Gerçek, dağlarda," dedi. "Senelerdir bir dağ sırasına baktınız. Oysa bu bir dağ *halkası*."

"İyi de ben bunu biliyordum!" dedi Sör Reynold.

"Bir açıdan, bayım. Fakat muhtemelen şimdiye dek *anlamadın*, değil mi? Rascal, *önemli* bir yerde duruyordu."

"Eh, evet. Ama durduğu yer bir mağaraydı Kumandan. Bir mağaradan özellikle bahsediyor. Bu yüzden herkes sırrı vadi *duvarlarında* arıyordua. Resmin betimlediği yer vadinin tam ortasında, nehrin kıyısındae."

"O zaman hâlâ bilmediğimiz bir şey var!" dedi Vimes, olası büyük bir ânın ne yazık ki çabucak *küçük* bir âna dönüşmesine sinirlenerek. "Ve ne olduğunu, oraya gittiğimde bulacağım!"

İşte. Söylemişti. Gerçi gideceğini kaç zamandır biliyordu, değ... Kaç zamandır? *En baştan* beri biliyormuş gibi hissediyordu ama mesela *dün* de en baştan beri biliyor muydu? Ya bu akşam? Bölgeyi gözlerinin önüne getirebiliyordu. Vimes, Koom Vadisi'nde! Havanın tadı ağzındaydı neredeyse! Buz gibi akan nehrin kükremesini duyabiliyordu!

"Sam..." diye başladı Sybil.

"Hayır, bu işin halledilmesi lazım," dedi Vimes çabucak. "Aptal sır umurumda bile değil! O derin cüceler bizim cücelerimizi öldürdü, unuttun mu? Onlar, bu resmin kullanabilecekleri bir harita olduğunu düşünüyor ve bu yüzden oraya gidiyorlar. Benim de peşlerinden gitmem lazım."

"Bak Sam, eğer..." diye denedi Sybil.

"Troller ile cüceler arasında savaş çıkmasını göze alamayız hayatım. Geçen geceki olaylar yalnızca aptalca bir çete kavgasıydı. Ankh-Morpork'ta çıkacak gerçek bir savaş, şehri harabeye çevirir. Ve bir şekilde her şey bununla alakalı!"

"Evet, biliyorum! Ben de gelmek istiyorum!" diye haykırdı Sybil.

"Dahası, tamamen güvenli olması için... Ne?" Zihni geri vitese takarken Vimes alık alık karısına baktı. "Olmaz, çok tehlikeli!"

"Sam Vimes, hayatım boyunca Koom Vadisi'ni görmeyi hayal ettim; bu yüzden kendin orada fink atarken beni evde bırakmayı aklına bile getirme!"

"Ben fink falan atmam! Hayatım boyunca hiç atmadım! Nasıl fink atılacağını bilmem! Atılacak finkim bile yok! Ama yakında orada savaş çıkacak!"

"O zaman bu işe karışmamamız gerektiğini söylerdim," dedi Sybil sakin sakin.

"İşe yaramaz!"

"O zaman, Ankh-Morpork'ta da işe yaramaz," dedi Sybil, bir hamlede dört cüce yiyen bir oyuncunun kurnaz havasıyla. "Sam, kaybedeceğini *biliyorsun;* tartışmanın gereği yok. Dahası, ben Cücece biliyorum. Hem, Küçük Sam'i de götürürüz."

"Hayır!"

"O zaman anlaştık," dedi Sybil, ani sağırlık sendromuna yakalanmış gibi. "Cücelere yetişmek istiyorsan, mümkün olan en kısa zamanda yola çıkmamızı öneririm."

Sör Reynold şaşkın şaşkın ona döndü. "Ama Leydi Sybil, orada ordular toplanmaya başladı bile. Hanımefendilere uygun bir yer değil!"

Vimes irkildi. Sybil kararını vermişti ve şimdi vereceği tepki, ejderlerin evde o cüceye ateş püskürtmesine tanıklık etmeye benzeyecekti.

Leydi Sybil'in böğrü –böğür demeye *onun* izni vardı– aldığı derin nefesle kabardı; hatta ayaklarını hafifçe yerden kesti.

"Sör Reynold," diye başladı, garnitür olarak buz parçalarıyla, "Bit Senesi'nde büyükninem, kana susamış Klatchlıların kuşatması altındaki bir askerî tabyada on sekiz kişilik eksiksiz bir akşam ziyafetini *bizzat* pişirmişti *ve* yemeğin sonunda sorbe ile kuruyemiş de ikram edebilmişti. Ninem ise Sessiz Maymun Senesi'nde Pseudopolis'teki büyükelçiliğimizi bir bahçıvan, eğitimli bir papağan ve bir tava kızgın patates yağından başka hiçbir şeyin yardımı olmadan, koskoca bir güruha karşı savunmuştu Sör Reynold. Merhum halam, Sör Reynold, iki çılgın haydut ok tehdidiyle arabamızı tutsak aldığında onları öyle bir azarlamıştı ki adamlar ağlayarak annelerine koşmuşlardı. *Annelerine.* Biz tehlikeye yabancı değilizdir Sör Reynold. Aynı zamanda, Koom Vadisi'nde savaşan cücelerin yarısının muhtemelen *kadın* olduğunu hatırlatabilir miyim? Kimse *onlara* evde kalmalarını söylemedi!"

O zaman anlaştık, diye düşündü Vimes. *Biz. Lanet olsun!*

"Yüzbaşı," dedi, "birini gönder de *Grag* Mahcuboğlu denen cüceyi bulsun, tamam mı? Ona selamımı söylesin ve sabah erkenden yola çıkacağımı iletsin."

"Ee, tamam efendim. Yaparım," dedi Havuç.

O cüce, gideceğimi nereden biliyordu acaba? diye merak etti Vimes. *Eh, kaçınılmazdı sanırım. Üstelik, hücredeki cüceye kötü muamele ettiğimizi söyleyerek bizi zan altında da bırakabilirdi. Bay Parlak'ın öğrencilerinden biri, bahse girerim. Gözümün altında olması en iyisi belki de.*

Lord Vetinari ne zaman uyuyordu? *Adam bir ara başını yastığa koyuyor olmalı*, diye mantık yürüttü Vimes. Herkes uyurdu. Biraz kestirerek bir süre idare edebilirdiniz ama eninde sonunda sekiz saatlik sağlam bir uyku çekmeniz gerekirdi, değil mi?

Saat neredeyse gece yarısını bulmuştu ve Vetinari masasının başında, çiçek kadar taze ve sabah çiyi kadar soğuk, oturuyordu.

"Emin misin Vimes?"

"Havuç işlere göz kulak olabilir. Zaten ortalık sakinleşti. Sorun çıkaran cücelerin çoğunun Koom Vadisi'ne gittiğini düşünüyorum."

"Bizzat gitmemen için pek çok iyi sebep olduğu söylenebilir Vimes. Benim bu tür şeyler için... casuslarım var."

"Ama onları yakalamamı istediniz efendim!" diye itiraz etti Vimes.

"Koom Vadisi'nde mi? Bu zamanda? Oraya silahlı kuvvetlerle gitmen önemli sonuçlar doğurur Vimes."

"Güzel. Onları sürükleye sürükleye ışığa getirmemi söylemiştiniz bana. Onları ilgilendirdiği kadarıyla o önemli sonuç, *benim!*"

"Eh, elbette," dedi Vetinari, Vimes'a huzursuz edici ölçüde uzunca baktıktan sonra. "Ta oralara kadar cüretle gittikten sonra, dostlara ihtiyacın olacak. Alçak Kral'ın en azından senin varlığından haberdar olmasını sağlayacağım."

"Endişelenmeyin, yakında öğrenir zaten," diye hırladı Vimes. "Hem de nasıl."

"Öğreneceğinden kuşkum yok. Nasıl ki benim onun şehrinde casuslarım varsa onun da bizim şehrimizde casusları var. Bu yüzden, zaten bileceği bir şeyi ona resmî olarak bildirme nezaketini göstereceğim. Buna *siyaset* denir Vimes. Hükümetler olarak, yapmaya çalıştığımız bir şeydir."

"Ama... casuslar? Alçak Kral ile dost olduğumuzu sanıyordum?"

"Elbette dostuz," dedi Vetinari. "Ve birbirimiz hakkında ne kadar çok şey bilirsek o kadar daha uzun süre dost olarak kalacağız. *Düşmanlarımızı* gözetlemeye niye zahmet edelim ki zaten? Ne anlamı olurdu? Leydi Sybil gitmene izin veriyor mu?"

"O da benimle gelecek. Çok ısrar etti."

"Bu güvenli olur mu?"

"*Burası* güvenli mi?" dedi Vimes omuzlarını silkerek. "Kahrolası evimizde cüceler yerden bitti! Endişelenmeyin, onu ve Küçük Sam'i tehlikeden uzak tutarız. Fred ile Nobby'yi yanıma alacağım. Angua, Sally, Kayağantaş ve Neşeli'yi de almak istiyorum. Çoktürlü bir ekip olacağız efendim. Siyasette bunun her zaman faydası olur."

"Ya Çağıran Karanlık? *Ona* ne olacak Vimes? Ah, bana öyle bakma. Cüceler arasında yaygın bir konu. Ölen cücelerden biri, madendeki herkese lanet okumuş, öyle duydum."

"Onu bilemem efendim," dedi Vimes, bu gibi durumlarda genellikle işini gören Taş-Surat-Vimes ifadesini takınarak. "Mistik bir şey ve Bekçi Teşkilatı'nda biz mistik şeylerle ilgilenmeyiz."

"Şakası yok Vimes. Bunun çok eski büyü olduğunu anlıyorum? Aslında o kadar eski ki, çoğu cüce büyü olduğunu bile unutmuş. Ve çok güçlü. Onları takip edecek."

"O zaman, arkamdan kocaman, kuyruklu bir göz uçarak geliyor mu diye bakarım, olmaz mı?" dedi Vimes. "İşimi kolaylaştırır."

"Vimes, asıl tehdidin bizzat *simge* olmadığını bildiğine eminim," dedi Ataerk.

"Evet efendim, biliyorum. Ama bekçilikte büyüye yer yoktur. Suçluları bulmak için büyü kullanmayız. Suçlulara suçlarını itiraf ettirmek için de. Çünkü o kahrolası şeye güvenemezsiniz efendim. Kendine has bir aklı vardır. O küçük şerefsizlerin peşinde bir lanet varsa da... eh, lanetin *kendisini* ilgilendirir bu. Ama eğer onları ilk *ben* yakalarsam efendim, o zaman benim tutsağım olurlar ve lanetin önce *beni* aşması gerekir."

"Vimes... Rektör Ridcully, onun milyonlarca senelik yarı-şeytani bir varlık olabileceğini söyledi."

"Ben de söyleyeceğimi söyledim efendim," dedi Vimes, gözlerini Lord Vetinari'nin başının hemen üzerindeki bir noktaya dikerek. "Benim görevim, o adamlara yetişmek. Soruşturmama yardımcı olabileceklerine inanıyorum."

"Ama elinde kanıt yok Vimes. Ki çok *sağlam* kanıtlara ihtiyacın olacak."

"Evet. İşte bu yüzden, kuyruklu göz olsa da olmasa da onları buraya geri getirmek istiyorum. Hem onları hem de kahrolası muhafızlarını. Soruşturabileyim diye. *Biri* bana bir şey söyleyecektir."

"Seni de tatmin edecek şekilde herhâlde?" dedi Vetinari sertçe.

"Bu hileli bir soru mu efendim?"

"Aferin, aferin," dedi Vetinari usulca. "Leydi Sybil olağanüstü bir kadın, Vimes."

"Evet efendim. Öyledir."

Vimes çıktı.

Bir süre sonra Vetinari'nin başkâtibi Drumnott kadifeden ayaklarla içeri girdi ve Vetinari'nin önüne bir fincan çay bıraktı.

"Teşekkür ederim Drumknott. Dinliyor muydun?"

"Evet efendim. Kumandan çok açık konuştu."

"Adamın *evine* girdiler Drumknott."

"Kesinlikle efendim."

Vetinari arkasına yaslanıp gözlerini tavana dikti. "Söylesene Drumknott, kumar oynar mısın?"

"Arada bir, küçük 'heyecanlar' yaşadığım olmuştur efendim."

"O zaman... diyelim ki bu yarışın bir tarafında, salt intikam duygusuyla hareket eden görünmez, çok güçlü, yarı-şeytani bir *şey* var; diğer tarafında ise Kumandan. Sen olsan... Bir dolar diyelim. Bir dolarını kime yatırırdın?"

"Yatırmazdım efendim. Bu, jüri kararıyla bitecek bir yarışa benziyor."

"Evet," dedi Vetinari, kapalı kapıya düşünceli düşünceli bakarak. "Kesinlikle."

Evet, büyü kullanmam, diye düşündü Vimes, yağmur altında Görünmez Üniversite'ye yürüyerek. *Ama bazen yalan söylerim.*

Ana kapıyı kullanmaktan kaçındı ve kendini belli etmemeye çalışarak Sihirbaz Geçidi'ne yöneldi. Bu geçidin ortasındaki bir noktada, duvardaki gevşek tuğlalar sayesinde herkes Üniversite'ye girebiliyordu. Öğrenciler, nesiller boyunca, zil zurna sarhoş olduklarında gecenin bir yarısı içeri girmek için hep bu kapıyı kullanagelmişti. Daha sonra, kocaman sakalları kocaman göbeklerine gelen çok önemli, çok güçlü sihirbazlar olmuşlardı ama teki bile

duvarı onartmak için parmağını oynatmamıştı. Ne de olsa öğrencilerin bu girişi kullanması *geleneksel* bir şeydi. Giriş, Istakozlar* tarafından da korunmuyordu, çünkü onlar gelenekleri sihirbazlardan bile fazla önemserdi.

Fakat bu sefer bir tanesi gölgelerde bekliyordu ve Vimes onun omzuna dokununca yerinden sıçradı.

"Ah, sizsiniz Kumandan Vimes efendim," dedi. "Benim efendim, Wiggleigh efendim. Rektör sizi bahçıvan kulübesinde bekliyor efendim. Beni takip edin efendim. Çıt yok ha efendim?"

Vimes karanlık, vıcık vıcık çimenlikte Wiggleigh'ın peşine takıldı. Tuhaftı ama, şu anda o kadar da yorgun hissetmiyordu kendini. Günlerce uykusuz kaldıktan sonra, bulanık bir şekilde oldukça tazelenmiş hissediyordu. Kovalamacanın kokusu yüzündendi. Elbette bedelini daha sonra ödeyecekti.

Wiggleigh, biri izliyor olsa hemen dikkatini çekecek şekilde, bir sırrı korurcasına iki yanına baktı ve bahçe barakasının kapısını açtı.

İçeride bekleyen iri yarı biri vardı.

"Kumandan!" diye bağırdı şekil, mutlulukla. "Ne eğlence ha? *Pek* kaçamaklı!"

Rektör Ridcully neşeliyken, sesini ancak sağanak yağmur boğabilirdi.

"Biraz alçak sesle konuşabilir misiniz Rektör Bey?" dedi Vimes kapıyı çabucak kapatarak.

"Pardon! Yani, pardon," dedi sihirbaz. "Lütfen otur. Gübre çuvalları oldukça yumuşaktır. Eh, ee... sana nasıl yardımcı olabilirim Sam?"

---

* Yani Üniversite'nin kapıcıları. Bu kapıcılar, çok daha büyük şevkle, gözetmen olarak da görev yapıyorlardı. Lakaplarını kalın derili olmalarından, kızdıklarında kızarmalarından ve tüm canlılar arasında beyin-vücut oranı en düşük varlıklar olmalarından alıyorlardı.

"Şimdilik, olamayacağınız konusunda hemfikir olabilir miyiz?" dedi Vimes.

"İlginç. Lütfen devam et," dedi Ridcully ona doğru eğilerek.

"Bekçi Teşkilatı'nda büyü kullanılmasına izin vermediğimi biliyorsunuz," diye devam etti Vimes. Yarı karanlıkta otururken, âdet olduğu üzere bir sarmal hortum tepeden kafasına çullandı ve Vimes'ın onu yere sermesi gerekti.

"Biliyorum bayım ve saygı duyuyorum. Ama bu konuda seni büyük bir aptal olarak görenler de var."

"Eh..." dedi Vimes, "büyük aptal" lafını duymazdan gelmeye çalışarak. "Gerçek şu ki, Koom Vadisi'ne çok hızlı gitmem gerekiyor. Ee... *gerçekten* çok hızlı."

"Yani... *büyü eseriymiş* kadar mı hızlı?" dedi Ridcully.

"Tabiri caizse," dedi Vimes kıpırdanarak. Bunu yapmak zorunda kalmaktan *cidden* nefret ediyordu. Hem, üzerine oturduğu şey de neydi?

"Hmm," dedi Ridcully. "Ama herhâlde, büyük bir hokus pokus *olmadan?* Rahatsız görünüyorsun Sam!"

Vimes altından çıkardığı kocaman soğanı zaferle kaldırdı. "Pardon," dedi, kenara fırlatarak. "Evet, kesinlikle pokus *olmadan*. Belki... birazcık hokusla. Biraz avantaja ihtiyacım var. Benden bir gün önce yola çıktılar."

"Anlıyorum. Yalnız mı yolculuk edeceksin?"

"Hayır, on bir kişi olacağız. İki arabada."

"Vay vay! Ve... bir duman bulutu içinde *pof!* diye kaybolup bir başka yerde yeniden ortaya..."

"Söz konusu bile olamaz. Tek ihtiyacım olan..."

"Biraz avantaj," dedi sihirbaz. "Evet. Etkisi büyülü, ama tepkisi değil. Fazla aşikâr olmamalı."

"Kimse kurbağaya falan da dönüşmemeli," dedi Vimes çabucak.

"Elbette," dedi Ridcully. Ellerini bir kez çırptı. "Eh, Kumandan, maalesef size yardımcı olamayacağız. Sihirbazlığın amacı, bu tür işlere karışmak değildir!" Sesini alçalttı ve devam etti: "*Özellikle de*, arabalar boş hâlde, ee... bir saat içinde arka tarafta olursa, size yardımcı *olamayız*."

"Ha? Ah, tamam," dedi Vimes ayak uydurmaya çalışarak. "Onları uçurmaya falan kalkmayacaksınız, değil mi?"

"Biz hiçbir şey yapmayacağız ki Kumandan!" dedi Ridcully neşeyle, sırtına bir şaplak atarak. "Bu konuda anlaştık sanıyordum? Ve artık gitmen gerektiği fikrindeyim, ki aslında buraya hiç gelmedin bile. Ben de öyle. Hey, bu casusluk işleri çok akıllıca, değil mi?"

Vimes gittikten sonra Mustrum Ridcully arkasına yaslandı, piposunu yaktı ve sonradan aklına gelmiş gibi, kibrit sönmeden önce çömlek masasının üzerindeki mumlu feneri aydınlattı. Birileri barakasını dağıttığında bahçıvan çok bozulabiliyordu, bu yüzden belki de ortalığı biraz toparlasa hiç fena...

Yere bakınca, hortumla soğanın kuyruğu olan büyük bir göze benzediğini gördü...

Yağmur Vimes'ı sakinleştirdi. Sokakları da sakinleştirmişti. Yağmurda ayaklanmak için *gerçekten* şevkli olmanız gerekirdi. Dahası, dün gece olanlar duyulmuştu. Kimse olanlardan emin değildi elbette ve Köpürt ile Koca Çekiç'in etkisi öyleydi ki, büyük ama ilkel bir düşünce ekolü, *aslında* neler yaşandığı konusunda da kararsız kalmıştı. Uyandıklarında kendilerini kötü hissediyorlardı, değil mi? Bir şey *olmuş* olmalıydı. Ve bu gece yağmur yağıyordu işte ve bu yüzden belki meyhanede kalmak daha iyiydi?..

Vimes alev alev düşüncelerle, ıslak, fısıltılı karanlıkta yürüdü.

O cüceler ne kadar hızlı yolculuk edebilirdi? Seslerine bakılırsa bazıları çok yaşlıydı. *Zorlu* ve yaşlı tabii. Yine de o yöndeki yollar çok iyi değildi ve bir beden, sarsılmaya ancak bir yere kadar dayanabilirdi.

Ve Sybil, Küçük Sam'i getiriyordu. Aptalcaydı, ama... Aptalca değildi aslında, cüceler evlerine girdikten sonra değil. Yuvanızda kendinizi güvende hissetmeniz gerekirdi. Güvende hissetmiyorsanız orası *yuvanız* sayılmazdı. Mantığa ne kadar aykırı gelirse gelsin Vimes, Sybil'le hemfikirdi. Yuva, içinde birlikte oldukları yerdi. Sybil vadinin yakınında yaşayan eski dostlarından bazılarına acil klak göndermişti bile; bunu aynı zamanda bir tür aile gezisi olarak görüyor gibiydi.

Bir köşede, dişlerine dek silahlanmış bir grup cüce bekleşiyordu. Belki barların hepsi doluydu ya da belki biraz serinlemek istemişlerdi. Sokakta oyalanmayı yasaklayan kanun yoktu, değil mi?

Değil, diye hırladı Vimes, onlara yaklaşırken. *Hadi bakalım çocuklar. Yanlış bir şey söyleyin. Silahınıza uzanın. Azıcık kıpırdayın. Yüksek sesle nefes alın. Bana "kendimi savunma" olarak niteleyebileceğim tek bir şey verin. Benim sözüme karşı sizin sözünüz ve inanın bana çocuklar, sizi öyle bir hâlde bırakırım ki tek söz bile söyleyemezsiniz.*

Cüceler, fener ışığı ve sisten bir hale içinde yaklaşan imgeye bir bakış fırlattılar, sonra da tabanları yağladılar.

Aynen!

Çağıran Karanlık olarak bilinen yaratık ebedî gecenin sokaklarında, puslu binaların anılarının önünde süzülüyordu; o geçerken imgeler dalgalanıyordu. Az kalmıştı, az kalmıştı... Binyılların alışkanlıklarını değiştirmesi gerekecekti ama hedefleri anahtar deliğinden daha

büyük olmasa da içeri girmenin yollarını her seferinde bulmuştu. Evet, daha önce hiç bu kadar uğraşması gerekmemişti, daha önce hiç bu kadar hızlı hareket etmek zorunda kalmamıştı ama... Bütün bunlar... heyecan vericiydi.

Fakat ne zaman bir ızgaranın veya korunaksız bir bacanın yanında duraksasa, peşinden geleni de işitiyordu. Yavaştı ama asla durmuyordu.

Ve eninde sonunda yetişecekti.

Grag Mahcuboğlu, Ucuz Sokak'taki bir mahzende oda tutmuştu. Kirası azdı ama yaşam koşullarının da pek bir şeye benzemediğini itiraf etmek zorundaydı: Dar yatağında yatarken dört duvarın dördüne de... daha doğrusu üç duvarın üçüne ve küçük bölmesini mahzenin geri kalanında yaşayan on dokuz cücelik aileden ayıran kalın *perdeye* dokunabiliyordu. Ama kiraya yemekler dâhildi ve aile, Mahcuboğlu'nun mahremiyetine saygı gösteriyordu. Bir *grag*ın kiracınız olması havalı bir şeydi; bu *grag* oldukça genç gösterse ve yüzünü örtmese de. Komşular etkileniyordu.

Perdenin diğer yanında çocuklar didişiyor, bir bebek ağlıyordu. Sıçanlı-lahanalı kapuska kokusu vardı. Biri baltasını bileyliyordu. Bir başkası horluyordu. Ankh-Morpork'ta yaşayan bir cüce için yalnızlık, ancak içsel olarak geliştirebildiği şeydi.

Yataktan kalan yerler kitap ve kâğıtlarla kaplıydı. Mahcuboğlu'nun çalışma masası, dizlerine yatırdığı bir tahtadan ibaretti. Kapağı çatlamış ve küflenmiş, yıpranmış bir kitap okuyordu ve gözlerinin önünden geçen rünler şöyle diyordu: "...bu dünyada, güçten yoksundur. Herhangi bir amacı yerine getirmek için bir Savunucu bulması gerekir; yani Karanlık'ın iradesine itaat edecek canlı bir varlığa."

Mahcuboğlu içini çekti. Cümleyi, aşikâr anlamından başka bir anlama çekebileceği umuduyla defalarca okumuştu. Yine de sözcükleri defterine kopyaladı. Sonra defteri çantasına koydu, çantayı sırtına attı, gidip iki haftalık kirayı Toin Ayakvuran'a peşinen ödedi ve dışarı, yağmura çıktı.

Vimes uykuya daldığını hatırlamıyordu. Uyuduğunu da hatırlamıyordu. Karanlıktan, Havuç onu sarsarak uyandığında sıyrıldı.

"Arabalar avluda Bay Vimes!"

"Neyolh?" diye mırıldandı Vimes, aydınlıkta gözlerini kırpıştırarak.

"Arabaları yüklemelerini emrettim efendim ama..."

"Ama ne?" Vimes doğrulup oturdu.

"Gelip görseniz daha iyi olacak efendim."

Vimes ıslak şafağa adım attığında avluda iki arabanın beklediğini gördü gerçekten de. Kayağantaş, Parışçı'ya yaslanmış, yüklenen arabaları aylak aylak izliyordu.

Havuç, Vimes'ı görünce yanına seyirtti. "Sihirbazlar efendim," dedi. "Bir şey yapmışlar."

Arabalar Vimes'a normal görünüyordu ve öyle de söyledi.

"Ah, normal *görünüyorlar*," dedi Havuç. Uzanıp elini kapı çerçevesine koydu ve ekledi: "Ama... Bakın..."

Yüklü arabayı tutup başının üzerine kaldırdı.

"Bunu yapamıyor olman lazım," dedi Vimes.

"Evet efendim," dedi Havuç, arabayı nazikçe parke taşlarının üzerine bırakarak. "Yolcular bindiği zaman da ağırlaşmıyor. Bu tarafa gelebilirseniz efendim... Atlara da bir şey yapmışlar."

"*Ne* yaptıklarına dair fikrin var mı yüzbaşı?"

"En ufak fikrim yok efendim. Arabalar Üniversite'nin önündeydi. Haddock ve ben getirdik buraya. Çok hafifler elbette. Beni asıl endişelendiren, koşum takımları. Şuraya bakın efendim."

"Derinin çok kalın olduğunu görüyorum," dedi Vimes. "Bütün bu bakır düğmeler ne? Büyülü bir şey mi?"

"Olabilir efendim. Saatte on yedi kilometre sınırına varınca bir şey oluyormuş. Ne, hiç bilmiyorum." Havuç arabanın yan duvarını okşadı, araba kayarak uzaklaştı. "Mesele şu ki efendim, bunun size ne kadar avantaj sağlayabileceğini bilmiyorum."

"Ne? Kuşkusuz, hafif bir araba..."

"Ah, faydası *olur* efendim, özellikle de yokuşlarda. Ama atlar çok uzun süre çok hızlı koşamaz efendim ve araba bir kez harekete geçtikten sonra hızını korur. Büyük sorun teşkil etmez yani."

"Saatte on yedi kilometre..." dedi Vimes düşünceli düşünceli. "Hmm. Bu epey hızlı."

"Eh, posta arabalarının çoğu o rotada ortalama on beş on altı kilometre yapıyor," dedi Havuç. "Ama Koom Vadisi'ne yaklaştıkça yollar kötüleşecek."

"Sence kanatlanmaz, değil mi?"

"Öyle bir şey yapacak olsa sihirbazlar söylerdi diye düşünüyorum efendim. Ama böyle söylemeniz tuhaf, çünkü her arabanın altına yedişer çalı süpürgesi çivilenmiş."

"Ne? O zaman neden öylece avludan dışarı süzülmüyorlar?"

"Büyü, efendim. Sanırım yalnızca ağırlığı *telafi* ediyorlar."

"Aman tanrılar, evet. Ben bunu neden düşünemedim?" dedi Vimes ekşi ekşi. "Bu yüzden büyüyü sevmiyorum işte Yüzbaşı. *Büyü* olduğu için. Soru soramazsın, çünkü büyü. Hiçbir şey açıklamaz, çünkü büyü. Nereden geldiğini bilmezsin... büyü! Büyünün sevmediğim yanı bu, her şeyi büyüyle yapıyor!"

"Esas faktör bu efendim, ondan kuşku yok," dedi Havuç. "İzin verirseniz toparlanmayı bitirip bitirmediklerine bakayım..."

Vimes arabalara dik dik baktı. Sihirbazları işe karıştırmaması gerekirdi muhtemelen ama başka seçeneği var mıydı? Ah, istese onu göz açıp kapayana dek bir duman bulutu içinde ta oraya gönderirlerdi muhtemelen ama gerçekte oraya varan *kim* olurdu ve *kim* geri gelirdi? Kendisi olduğunu nasıl bilebilirdi? İnsanların öylece ortadan kaybolmaması gerektiğine emindi.

Doğası gereği yayaydı Vimes. Tam da bu yüzden Willikins'i yanında götürüyordu, çünkü Willikins araba sürmeyi biliyordu. Ayrıca sıradan bir balık bıçağını öyle hızlı fırlatabiliyordu ki sonra duvardan çekip çıkarmak çok zor oluyordu. Böyle zamanlarda, Vimes'ın bir uşakta görmekten hoşlandığı bir beceriydi.

"Afedersiniz efendim," dedi Kayağantaş arkasından. "Sizinle şah-sen görüşebilir miyim?"

"Evet, elbette," dedi Vimes.

"Ben, ee... dün kodeste söylediim şeyin fazla ileri..."

"Tek kelimesini bile hatırlamıyorum," dedi Vimes.

Kayağantaş rahatlamış göründü. "Teşekkür ederim efendim. Şey... genç Tuula'yı da yanımızda götürmek istiyom efendim. Burda akrabası yok, hangi klandan olduğunu bile bilmiyo. Gözümü üstünden ayırırsam yine yoldan çıkar. Ve daalara hiç gitmemiş. Şehirden bile hiç çıkmamış!"

Kayağantaş'ın gözlerinde yakarı vardı. Vimes onun, Yakut'la evliliğinin mutlu ama çocuksuz olduğunu hatırladı.

"Eh, ağırlık sorunumuz yok gibi," dedi. "Peki. Ama dediğin gibi gözünün önünden ayırma, tamam mı?"

Trol gülümsedi. "Başüstüne efendim! Pişman olmıcaksınız efendim!"

"Sam, kahvaltı!" diye seslendi Sybil kapıdan.

Vimes'ın içinde pis bir şüphe doğdu ve diğer arabaya, Havuç'un son çantayı kayışlarla bağlamakta olduğu yere seyirtti.

"Yiyecekleri kim hazırladı? Sybil mi?" dedi.

"Sanırım efendim."

"Peki... meyve var mıydı?" dedi Vimes, dehşeti dürtükleyerek.

"Sanırım var efendim. Bol bol. Sebze de."

"*Biraz* pastırma koymuştur kuşkusuz?" Vimes yalvarıyordu neredeyse. "Uzun yolculuklarda çok iyidir pastırma. Hiç bozulmaz."

"Pastırma bugün evde kalıyor sanırım," dedi Havuç. "Size söylemek zorundayım efendim; Leydi Sybil, pastırmalı sandviç anlaşmasını öğrendi. Size oyunun sona erdiğini söylememi istedi efendim."

"Buralarda kumandan *benim,* biliyorsun," dedi Vimes, boş mideyle becerebildiğince azametli bir tavırla.

"Evet efendim. Ama Leydi Sybil'de de çok sakin bir kararlılık var efendim."

"*Var*, değil mi?" dedi Vimes, binaya yönelirlerken. "Ben çok şanslı bir adamım," diye ekledi, Havuç yanlış bir izlenime kapılmış olabilir diye.

"Evet efendim. Gerçekten öylesiniz."

"Yüzbaşım!"

Döndüler. Biri telaşla kapıdan geçmekteydi. Sırtına iki kılıç bağlanmıştı.

"Ah, Yedek Bekçi Hancock," dedi Havuç öne çıkarak. "Söyleyecek bir şeyin mi var?"

"Ee... evet Yüzbaşım." Endişeyle Vimes'a baktı.

"Bu *resmî* bir iş Andy," dedi Vimes, güven vermeye çalışırcasına.

"Büyük bir şey değil efendim. Ama biraz sorup soruşturdum ve genç bir hanımın, geçen hafta Bonk'a iki adet kendinden şifreli, elden teslim mesaj gönderdiğini öğrendim. Bunun anlamı, mesajla-

rın ana kuleye gideceği ve ancak doğru yetkiyle gelen birine teslim edileceği. Bu kişinin kim olduğunu bilmemiz gerekmiyor."

"Bravo," dedi Havuç. "Tarif var mı?"

"Alabildiğim tek tarif, 'kısa saçlı genç bir hanım' şeklindeydi. Mesajı da 'Aicalas' diye imzalamış."

Vimes kahkahayı patlattı. "Eh, bu kadarı yeterli. Teşekkür ederim Hancock, çok teşekkür ederim."

"Klaklarda suç, gittikçe büyüyen bir sorun olacak," dedi Havuç hüzünle, bir kez daha yalnız kaldıklarında.

"Büyük olasılıkla Yüzbaşı," dedi Vimes. "Ama burada ve şu anda, bizim Sally'nin bize çok da dürüst davranmadığını artık biliyoruz."

"O olduğuna emin *değiliz* efendim," dedi Havuç.

"Değil miyiz?" dedi Vimes mutlulukla. "Bu beni çok neşelendirdi bak. Vampirlerin az bilinen kusurlarından biri. Neden, kimse bilmiyor. Günışığı kolayca girsin diye kocaman yapılan pencereler ve kolayca yırtılan perdelerle gelen bir özellik sanırım. Bir tür hortlak hüsnükuruntusu da diyebilirsin. Ne kadar akıllı olurlarsa olsunlar, isimlerini tersten yazınca kimsenin anlamayacağına inanmaktan kendilerini alamıyorlar."

Vimes dönüp binaya yöneldi ve ufak tefek, derli toplu birinin kapının yanında sabırla beklemekte olduğunu gördü. Beklemeyi hiç sorun etmeyen birinin görünüşüne sahipti. Vimes içini çekti. *Elinde balta olmadan pazarlık yapıyorsun ha?*

"Kahvaltı alır mısın Bay Mahcuboğlu?"

"Çok eğlenceli gerçekten," dedi Sybil bir saat sonra, arabalar şehirden çıkarken. "En son ne zaman tatile çıktığımızı hatırlıyorsun, değil mi Sam?"

"Ki o da aslında tatil değildi hayatım," dedi Vimes. Başlarının üzerinde, Küçük Sam küçük bir hamakta sallanarak aguluyordu.

"Eh, yine de çok ilginçti," dedi Sybil.

"Evet hayatım. Kurtinsanlar beni yemeye çalışmıştı."

Vimes arkasına yaslandı. Koltuklar kalın döşemeli ve yaylıydı, dolayısıyla rahattı. Şu anda, trafiğin içinde ilerlerlerken, büyü eseri hafifliği zar zor fark edilebiliyordu. Bunun bir anlamı olur muydu? Bir grup yaşlı cüce ne kadar hızlı yolculuk yapabilirdi? Gerçekten de büyük bir yük arabasına binmişlerse, kendi arabaları yarın, dağlara daha epey yol varken yakalardı onları. Bu arada da en azından Vimes biraz dinlenebilirdi.

Eric Wheelbrace'in yazdığı *Koom Vadisi'nde Yürürken*'in aşınmış bir kopyasını çıkardı. Anlaşıldığı kadarıyla adam Koçbaşı Dağları civarında, bir patikadan daha büyük her yolda yürümüştü.* Vadiye dair bir harita çizimi de vardı, Vimes'ın gördüğü tek gerçek haritaydı. Eric'in çizimi hiç fena değildi.

Koom Vadisi... Eh, Koom Vadisi temelde bir *su gideriydi*. Bu işte. Sert kayadan dağların kuşattığı, yaklaşık elli kilometrelik yumuşak kireçtaşından oluşuyordu ve sonuç olarak, bu kadar geniş olmasa "basit bir uçurum" diyeceğiniz yerdi. Bir ucu ta kar sınırına kadar tırmanıyordu, diğer ucu ise ovalarda bitiyordu.

Koom Vadisi denen ıssızlıktan, bulutların bile uzak durduğu söylenirdi. Belki gerçekten öyleydi ama fark etmezdi. Vadi yine de kar sularıyla ve etrafındaki dağlardan dökülen yüzlerce çağlayanla sulanıyordu. Bu çağlayanlardan biri, Kralın Gözyaşları adındaki, sekiz yüz metre yüksekliğindeydi.

---

* O zaman bile, dik uçurumların yüzlerinde dağkeçilerini taciz ediyor, etrafında taşlar kayıp sekerken onları Gezinme Hakkını engellemekle itham ediyordu. Eric, Toprağın Halka Ait Olduğuna dair büyük inanç besliyordu ve kendisinin de Halkı diğer herkesten daha fazla temsil ettiğine inanıyordu. Eric her yere, su geçirmez malzemeyle kaplanmış haritasını boynuna asarak gidiyordu. Bu tür insanlara bulaşmamak lazım.

Koom Nehri bu vadide doğmakla kalmıyordu, oynaya zıplaya akıyordu da. Yolu yarıladığında, birbirini kesen ve sonsuza dek karışıp ayrılan yüzlerce akıntı hâline geliyordu. Bu dereler koca koca taşları taşıyıp fırlatıyor, yamaçların dibine yığılmış çakılları kaplayan ıslak ormandan devrilen ağaçlarla oyuncak gibi oynuyordu. Fokurarak obruklara akıyor, kilometrelerce uzakta tekrar fışkırıyordu. İzledikleri yolun haritasını çizmek imkânsızdı. Dağların tepelerinde kopan sağlam bir fırtına bazen ev büyüklüğünde kayaları –veya bir ormanın yarısını– kapıp sel sularıyla sürükleyebiliyor, obrukları dolduruyor, birikerek setlere dönüşüyordu. Bu setlerin ardında biriken su kütlelerinin bazıları *senelerce* dayanıyor, köpüren suların ortasında küçük adalar oluşturuyor, bu adaların üstünde küçük ormanlar, çayırlar bitiyor, koca koca kuş sürüleri barınıyordu. Ama sonra gelişigüzel bir akıntı tek bir kilit taşı söküyordu ve bir saat içinde bunların *tamamı* kaybolup gidiyordu.

Vadide, uçma yeteneği olmayan hiçbir şey yaşayamıyordu. En azından uzun süreliğine. Cüceler geçmişte, ilk savaştan önce vadiyi ehlileştirmeye çalışmıştı. Başaramamışlardı. Ünlü sel, yüzlerce cüce ve trolü sürükleyip götürmüştü ve bunların çoğu bir daha bulunamamıştı. Koom Vadisi hepsini obruklara, mağaralara, odacıklara taşımış, orada hapsetmişti.

Vadide öyle yerler vardı ki, içinde sular çalkalanan bir obruğa renkli bir mantar tıpası atabilirdiniz, yirmi dakika beklerdiniz ve tıpa yüz metre ötedeki bir fışkırtıda belirirdi.

Hatta Eric bizzat, bir rehberin bu numarayı yapmasına tanık olmuştu, Vimes öyle okudu. Rehber, gösteri karşılığında yarım dolar talep etmişti. Ah evet, insanlar vadiyi ziyaret *ediyordu*. Manzara görmeye gelenler; haşin, amansız yabanlıkta ilham arayan şair ve ressamlar... Kallavi bir ücret karşılığında onları oraya götürecek insan-rehberler vardı. Fazladan birkaç dolar verirseniz size

bölgenin tarihini de anlatırlardı: Kayalarda uğuldayan rüzgârda ve suların kükremesinde, ölümden sonra bile devam eden kadim savaşın seslerini duyabildiğinizi söylerlerdi; vadinin aldığı onca trol ve cücenin orada, mağaraların labirentinde ve gürleyen akıntılarda belki de hâlâ savaştığını anlatırlardı...

Bir tanesi Eric'e, çocukken kar sularının fazla yükselmediği serin bir yaz gününde, halatla obruklardan birine indiğini anlatmıştı. (Çünkü bu tür hikâyelerde hep olduğu gibi, Koom Vadisi tarihi de karanlığa sürüklenmiş muhteşem hazinelere dair söylentiler olmadan eksik kalırdı.) Rehber, suyun gürültüsünün üzerinde savaş sesleri ve cücelerin bağrışlarını duymuştu; *hayır, cidden efendim, kanımı dondurdu gerçekten efendim, çok teşekkür ederim efendim...*

Vimes koltuğunda doğrulup oturdu.

Burada yazanlar doğru muydu? O rehber biraz daha ilerlese, Methodia Rascal'ın eve götürme talihsizliğinde bulunduğu o küçük, konuşan küpü bulur muydu? Eric, kendisinden bir dolar daha koparma girişimi olarak görüp göz ardı etmişti hikâyeyi ve muhtemelen öyleydi de, ama... Hayır, o zamana dek küp çoktan alınıp götürülmüş olmalıydı. Yine de ilginç bir düşünceydi.

Arabacı kapağı açıldı.

"Şehirden çıktık efendim, önümüzdeki yol açık," diye rapor verdi Willikins.

"Teşekkür ederim." Vimes gerindi ve Sybil'e baktı. "Eh, işte şimdi öğreneceğiz. Küçük Sam'i sıkı tut."

"Mustrum'un tehlikeli bir şey yapmayacağına eminim Sam," dedi Sybil.

"Onu bilemem," dedi Vimes kapıyı açarak. "Ben, *bilerek* yapmayacağına eminim."

Kapıdan çıktı ve Kayağantaş'ın uzattığı ele tutunarak kendisini arabanın çatısına çekti.

Araba güzelce yol alıyordu. Güneş parlıyordu. Ana yolun iki yanında lahana tarlaları havaya rayihalarını yayıyordu.

Vimes uşağın yanına yerleşti.

"Tamam," dedi. "Herkes bir şeylere tutundu mu? Güzel. Sal gitsin!"

Willikins kırbacı şaklattı. Atlar uzanırken hafif bir sarsıntı oldu ve Vimes arabanın hızlandığını hissetti.

Ve... hepsi bu gibiydi. Birazcık daha etkileyici bir şey beklemişti. Yavaş yavaş hızlanıyorlardı, evet, ama bu da kendi başına pek büyülü görünmüyordu.

"Şu anda saatte yaklaşık otuz kilometre yapıyoruz efendim," dedi Willikins. "Oldukça iyi. Atlar iyi koşuyor, hem de..."

Koşum takımlarına bir şey oluyordu. Bakır düğmeler kıvılcımlar saçıyordu.

"Lahanalara bakın efendim!" diye bağırdı Kayağantaş.

Yolun iki yanında lahanalar aniden alev alarak yerden yükseliyordu. Ve atlar hızlanmaya devam ediyordu.

"Güçle alakalı bir şey!" diye bağırdı Vimes, rüzgârın üzerinden. "Lahana gücüyle gidiyoruz! Ve..."

Sustu. Arabanın dört atından arkadaki ikisi hafifçe havalanmaya başlamıştı. Vimes izlerken öndeki ikisi de yükseldi.

Oturduğu yerde dönmeyi göze alıp baktı: Diğer araba da onlara ayak uyduruyordu. Fred Colon'un pembe yüzünün kaskatı bir dehşetle bakakaldığını açık seçik fark etti Vimes.

Önüne döndüğünde, dört atın dördünü de havada gördü.

Ve şimdi, dördünden daha büyük, beşinci bir at vardı. Saydamdı. Sırf toz ve görünmez böğründen zaman zaman yansıyan ışık sayesinde seçilebiliyordu. Aslında bu... at denen şeyin hareketini, hızını ve... ruhunu bıraktığınızda elde ettiğiniz şeydi; atın, rüzgarın uğultusunda canlanan kısmı. Atın, aslında, at olan parçası.

Şimdi hemen hiç ses yoktu. Belki *ses* bile onlara yetişemiyordu.

"Efendim?" dedi Willikins usulca.

"Evet?" dedi Vimes yaşarmış gözlerle.

"Son bir kilometreyi aşmamız sadece kırk saniye sürdü. Kilometretaşlarına bakarak zamanladım efendim."

"Saatte doksan kilometre mi yapıyoruz? Saçmalama be adam! Hiçbir araba o kadar hızlı gidemez!"

"Siz öyle diyorsanız efendim..."

Bir kilometretaşı daha bir anda görünüp kayboldu. Willikins kulak ucuyla Vimes'ın alçak sesle saydığını işitti ve biraz sonra bir başka kilometretaşı geride kaldı.

"Sihirbazlar ha..." dedi Vimes zayıfça, yine ileriye bakarak.

"*Kesinlikle* efendim," dedi Willikins. "Quirm'i geçtikten sonra doğrudan çayırlara yönelmemizi önerebilir miyim?"

"Oradaki yollar oldukça kötü, biliyorsun," dedi Vimes.

"Öyle sanıyorum efendim. Fakat aslında bunun önemi olmayacak," dedi uşak, gözlerini önlerine serilmiş yoldan almadan.

"Neden? Bu hızla, o kaba..."

"Dolaylı olarak, artık yere tam olarak temas etmediğimiz gerçeğine atıfta bulunmuştum efendim."

Vimes dikkatle korkuluklara tutunarak kenardan aşağı baktı. Tekerlekler aylak aylak dönmekteydi. Tam altlarındaki yol bir bulanıklıktan ibaretti. İleride, atın ruhu, sakin sakin dörtnala koşmaktaydı.

"Quirm etrafında bol bol arabacı hanı var," dedi. "Biz, ee... öğle yemeği için durabiliriz?"

"Geç bir kahvaltı olur efendim! İleride bir posta arabası var efendim! Sıkı tutunun!"

Yolun ilerisindeki küçük kare blok hızla büyümekteydi. Willikins dizginleri silkeledi, Vimes bir anlığına atların şahlandığını

gördü ve posta arabası şimdi gittikçe küçülen bir benekti ve kısa süre sonra da, tutuşan lahanagillerin dumanları arasında gözden kayboldu.

"Kilometretaşları çok hızlı geçip gidiyo," diye yorum yaptı Kayağantaş sohbet havasında. Arkasında, gökyüzünün ta yere kadar uzandığı bir dünyada daha önce hiç yaşamamış olan Tuğla, arabanın çatısına dümdüz yatmış, gözlerini sıkı sıkı yummuştu; arabanın tepesi pirinç korkuluklarla çevriliydi ve Tuğla onlarda parmak izleri bırakıyordu.

"Fren yapmayı deneyebilir miyiz?" dedi Vimes. "Dikkat! Saman arabası!"

"Fren yapmak tekerlerin dönmeyi bırakmasına sebep olur efendim!" diye bağırdı Willikins, saman arabası *pof!* diye geçip gidip arkada uzaklaşırken.

"Dizginleri azıcık çekmeyi dene!"

"*Bu* hızda mı efendim?"

Vimes arkasındaki kapağı çekip açtı. Sybil, Küçük Sam'i dizlerine oturtmuş, yün kazağını giydiriyordu.

"Her şey yolunda mı hayatım?" diye sordu.

Sybil başını kaldırıp gülümsedi. "Çok rahat, çok harika bir yolculuk Sam. Ama biraz hızlı gitmiyor muyuz?"

"Şey, sırtını atların tarafına vererek oturabilir misin?" dedi Vimes. "Küçük Sam'i de sıkıca tutabilirsen? Biraz... sarsıntılı olabilir."

Koltuk değiştiren ailesini izledi. Sonra kapağı kapattı ve Willikins'e bağırdı. "Şimdi!"

Hiçbir şey olmadı sanki. Vimes'ın zihninde, kilometre taşları *zip... zip...* diye çakıp geçiyordu.

Sonra, iki yandaki tarlalarda yüzlerce yanık lahana yağlı dumanlar bırakarak gökyüzüne fırlarken, dünyanın uçarcasına

geçtiği hissi yavaşladı. Işık ve havadan ibaret at kayboldu ve gerçek atlar nazikçe yola doğru alçalarak, hiç tökezlemeden, dörtnala koşan atlara dönüştü yeniden.

Arkadaki araba hızla onları geçip karnabahar kaplı bir tarlaya döndü ve orada vıcık vıcık, osuruk kokulu bir frenle durdu; o sırada kısa bir çığlık duyuldu. Sonra, ara ara düşen lahanaların gümlemeleri haricinde sessizlik çöktü. Kayağantaş, uyuşturucuyu bırakmak için kötü bir zaman seçmiş olan Tuğla'yı teselli ediyordu.

Lahanaların menzilinin dışında bir tarlakuşu, mavi gökyüzüne güvenle serenat yapıyordu. Aşağıda, hâlâ sızlanmakta olan Tuğla sayılmazsa, her şey sessizdi.

Vimes yarı pişmiş bir yaprağı miğferinden dalgın dalgın aldı ve fırlatıp attı.

"Eh, eğlenceliydi," dedi boş bir sesle. Dikkatle aşağı inip arabanın kapısını açtı. "Burada herkes iyi mi?"

"Evet. Neden durduk?" dedi Sybil.

"Şeyimiz tükendi de... ee... Eh, tükendik işte," dedi Vimes. "Gidip herkes iyi mi diye kontrol etsem iyi olacak..."

Yakındaki kilometretaşı, Quirm'e yalnızca üç kilometre kaldığını ilan ediyordu. Arkasındaki yola *pat* diye kor-kızıl bir lahana daha düşerken Vimes, Ahududu'yu çıkardı.

"Günaydın!" dedi şaşkın cine neşeyle. "Saatin kaç olduğunu söyler misin lütfen?"

"Ee... sekize dokuz var, Bay Adınızı Giriniz," dedi cin.

"Demek, dakikada bir buçuk kilometreden biraz daha fazla hız yapmışız," dedi Vimes düşünceli düşünceli. "Çok güzel..."

Uyurgezer gibi hareket ederek yolun diğer yanındaki tarlaya girdi ve dumanlar saçan parçalanmış yeşillikleri takip ederek arabaya vardı. Yolcular arabadan inmekteydi.

"Herkes iyi mi?" dedi. "Bugün kahvaltıda haşlanmış lahana, fırında lahana ve kızarmış lahana var." Dumanı üstünde bir karnabahar yere çarpıp patlarken hızla kenara kaçtı. "Bir de Sürpriz Karnabahar. Fred nerede?"

"Kusacak yer aramaya gitti," dedi Angua.

"Aferin ona. Burada bir iki dakika dinleneceğiz sanırım."

Sonunda Vimes yeniden kilometretaşına gitti, yanına oturdu, kollarını taşa doladı ve kendini daha iyi hissedene kadar bekledi.

Koom Vadisi'ne yaklaşmadan yetişebilirsin cücelere. Aman tanrılar, biraz önce nasıl hız yaptığımıza bakılırsa onlara arkadan toslamamaya *dikkat etmen lazım!*

Bu düşünce Vimes'ın aklını kemirirken Willikins arabayı oldukça sakin bir hızda Quirm'den dışarı sürdü, sonra açık yolda gizli beygirgücünü kamçıladı ve yeniden saatte altmış kilometre hızla yol almaya başladılar. Bu yeterince hızlıydı.

Kimse incinmedi ne de olsa. Gece çökmeden Koom Vadisi'ne varabiliriz!

Evet, ama plan bu değildi.

Tamam, diye düşündü, *o zaman plan tam olarak ne?*

Eh, Sybil'in neredeyse herkesi tanımasının faydası olacaktı. Daha doğrusu, neredeyse her kadını. Daha da doğrusu, onunla aynı zamanda Quirm Genç Hanımlar Koleji'ne gitmiş belli bir yaştaki neredeyse her kadını. Ki yüzlerce varmış gibiydi. Hepsinin Bunny veya Bubbles gibi isimleri vardı, birbirleriyle temaslarını yitirmemeye özen göstermişlerdi, hepsi güçlü veya nüfuzlu erkeklerle evlenmişlerdi, karşılaştıklarında kucaklaşıyorlardı ve 3-B sınıfında yaşadıkları eski güzel günleri falan yâd ediyorlardı ve birlikte hareket etseler, muhtemelen dünyayı onlar yönetirdi

ve... Vimes'ın aklına şimdi gelmişti: Belki de dünyayı *zaten* onlar yönetiyordu.

Onlar, Organize Hanımlardı.

Vimes elinden geleni yapmıştı fakat kimin kim olduğunu bir türlü aklında tutamıyordu. Bir tür yazışma ağı bu kadınları bir arada tutuyordu ve Vimes, Sybil'in, yirmi beş senedir görmediği bir kadının –hiç görmediği– çocuğunun sorunları için endişelenme yeteneğine hayret ediyordu. Kadınlara özgü bir özellikti.

Bu yüzden, vadinin girişindeki kasabada, şu anda yalnızca "Bunty" olarak bildiği bir hanımın evinde kalacaklardı. Bunty'nin kocası yerel yargıçtı ve Sybil'e göre kendi özel bekçi gücü vardı. Vimes, kafasının mahremiyetinde bunu "kendi leş kokulu, dişsiz, kabadayı hırsız avcıları çetesi var" olarak çevirdi, çünkü küçük kasaba bekçileri böyle adamlardı. Yine de işe yarayabilirlerdi.

Onun ötesinde... bir planı yoktu. Cüceleri bulup yakalamaya ve mümkün olduğunca çok cüceyi Ankh-Morpork'a sürüklemeye kararlıydı. Fakat bu bir *niyetti;* plan değil. Yine de niyetini gerçekleştirmekte kararlıydı. Beş kişi öldürülmüştü. Buna sırtınızı dönemezdiniz. Onları sürükleye sürükleye geri götürecek, hapse atacak, aklına gelen her tür suçla itham edecek ve hangilerinden mahkûm olduklarına bakacaktı. Şu anda fazla dostları olduğunu sanmıyordu. Elbette iş siyasileşecekti, her zaman siyasileşirdi ama en azından halk, Vimes'ın elinden gelen her şeyi yaptığını *bilecekti* ve elinden daha fazlası gelmiyordu. Şansı varsa, başkalarının tuhaf tuhaf fikirlere kapılmasını engellerdi. Sonra bir de kahrolası "sır" meselesi vardı ama onu *gerçekten* bulursa ve ilk önce cücelerin trollere veya trollerin cücelere veya her ikisinin aynı anda birbirlerine pusu kurduklarını kanıtlarsa... eh, o sırrı bir çukura fırlatsa da olurdu. Hiçbir şeyi değiştirmezdi gerçekten. Sırrın bir çömlek dolusu altın çıkacağından da kuşkuluydu;

savaşa gidenler yanlarına çok fazla para almazdı, çünkü harcayacak pek bir şeyleri olmazdı.

Neyse. Fena bir başlangıç olmamıştı. Biraz zaman kazanmışlardı, değil mi? Çok hızlı yol alabilirlerdi ve her arabacı hanında at değiştirebilirlerdi, değil mi? Neden kendi kendini ikna etmeye çalışıyordu? Yavaşlamak *mantıklıydı*. Hızlı gitmek *tehlikeliydi*.

"Bu hızda gidersek oraya yarın değil öbür gün varabiliriz, değil mi?" dedi Willikins'e, mısır tarlaları arasında takırdayarak dururlarken.

"Siz öyle diyorsanız efendim," dedi Willikins. Vimes, adamın sesindeki diplomasi tınısını fark etti.

"Sen öyle düşünmüyor musun?" dedi. "Hadi ama, aklından geçeni söyleyebilirsin!"

"Eh, efendim... o cüceler oraya hızlı gitmek istiyor, öyle değil mi?" dedi Willikins.

"Öyle olmalı. Oyalanmak istediklerini sanmıyorum. Ee?"

"Bu yüzden, *yolu* kullanacaklarını düşünmeniz, biraz kafamı karıştırıyor. Çalı süpürgesi de kullanabilirler?"

"Kullanabilirler herhâlde..." diye kabullendi Vimes. "Ama böyle bir ihtimal olsa Rektör bana söylerdi eminim."

"Affınıza sığınırım efendim ama bunun *Rektör'le* ne ilgisi var? Üniversite'deki beyefendileri rahatsız etmeleri gerekmez ki. En iyi çalı süpürgelerini Bakırtepe'deki cücelerin yaptığını herkes bilir."

Araba yol almaya devam etti.

Bir süre sonra Vimes, derin derin düşünmekte olan birinin sesiyle, "Ama geceleyin yolculuk etmeleri gerekirdi. Aksi hâlde biri onları görürdü," yorumunu yaptı.

"Çok doğru efendim," dedi Willikins dümdüz önüne bakarak.

Yine düşünceli bir sessizlik çöktü.

"Ee... sence bu şey çitlerin üzerinden aşabilir mi?" dedi Vimes.

"Bir denemeye varım efendim," dedi Willikins. "Sihirbazlar bunları uzun uzadıya düşünmüştür herhâlde."

"Peki, ee... sırf fikir jimnastiği olarak soruyorum... Sence ne kadar hızlı gidebilir?" dedi Vimes.

"Bilmiyorum efendim. Fakat oldukça hızlı gidebileceğini sanıyorum. Saatte yüz altmış kilometreyle belki?"

"Gerçekten öyle mi düşünüyorsun? Bu, yolu birkaç saatte yarılayabileceğimiz anlamına geliyor!"

"Eh, oraya hızlı gitmek istediğinizi *söylemiştiniz* efendim," dedi Willikins.

Bu sefer çöken sessizlik daha uzun sürdü.

"Tamam," dedi Vimes sonra. "Bir yerde dur. Ne yapacağımızı herkesin bilmesini istiyorum."

"Memnuniyetle efendim," dedi Willikins. "Ben de şapkamı başıma bağlama şansı bulurum böylece."

Vimes'ın bu yolculuk hakkında en iyi hatırladığı şey –ki *unutmak* istediği pek çok şey vardı– sessizlikti. Bir de *yumuşaklık*.

Ah, rüzgârı yüzünde hissedebiliyordu elbette ama yer dümdüz yeşil bir bulanıklıktan ibaretken bile bir *yelden* ibaretti. Hava onların etrafında şekilleniyordu. Vimes, denemek için bir kâğıt parçasını başının otuz santim üzerine kaldırdığında kâğıt ânında uçup gitmişti.

Mısırlar da patlıyordu. Araba yaklaşırken, birisi çekiyormuş gibi topraktan yeşil filizler yükseliyor ve sonra havai fişek gibi patlıyordu.

Mısır diyarı yerini sığır bölgesine bırakırken Willikins, "Biliyor musunuz efendim, bu şey kendi kendini yönlendiriyor. İzleyin," dedi.

Bir koruluk yaklaşırken dizginleri indirdi. Vimes'ın gırtlağında bir çığlık oluşmuştu ki araba koruluğun etrafından dolandı ve nazikçe orijinal rotasına döndü.

"Lütfen bunu bir daha yapma!" dedi Vimes.

"Tamam efendim. Ama araba kendi kendini yönetiyor. Benim onun herhangi bir şeye çarpmasına *sebep olabileceğimi* sanmıyorum."

"Yine de deneme!" dedi Vimes çabucak. "Ve yemin ederim, geride bir ineğin patladığını gördüm! Kasabalardan ve insanlardan uzak duralım, tamam mı?"

Arabanın arkasında şalgamlar ve taşlar havaya fırlıyor, aksi yönde seke seke uzaklaşıyordu. Vimes bunlar yüzden başlarının derde girmemesini umdu.*

Fark ettiği bir başka şey de, ilerideki manzaranın tuhaf, mavimsi bir renkte, geride kalan kısmın ise görece kırmızımsı olduğuydu. Fakat kulağa tuhaf gelmesi ihtimaline karşı bundan bahsetmedi.

İki kez durup yol sormaları gerekti ve saat beş buçukta, Koom Vadisi'ne varmalarına otuz kilometre kalmıştı. Bir arabacı hanı buldular. Avlusunda oturdular. Kimse konuşmuyordu. Hız sevdalısı Willikins dışında, deneyimi sarsılmadan atlatanlar yalnızca Sybil, pek mutlu görünen Küçük Sam ve dünyanın geçip gitmesini zevkle seyretmiş olan Kayağantaş'tı. Tuğla hâlâ arabanın çatısında yüzüstü yatmış, sıkı sıkı tutunmaktaydı.

"On saat," dedi Fred Colon. "Ki buna yemek ve kusma molaları dâhildi. İnanamıyorum..."

"Bu kadar hızlı gitmemiz doğru değil bence," diye sızlandı Nobby. "Galiba beynim Ankh-Morpork'ta kaldı."

---

* Elbette sonradan, tüm bu olaylar için "başka bir dünyadan gelen varlıklar" sorumlu tutuldu. Sorun çıkmadı yani.

"Onun sana yetişmesini bekleyeceksek Nobby... Eh, burada bir ev alayım bari!" dedi Fred.

Aşınmış sinirler, koşarak peşlerinden gelen beyinler... *Büyüyü bu yüzden sevmiyorum işte*, diye düşündü Vimes. *Ama buradayız ve biranın, kendimize gelmemize ne kadar yardımcı olduğu hayret verici.*

"Hava kararmadan Koom Vadisi'ne bir göz bile atabiliriz," diye denedi fakat genel inlemelerle yanıtlandı.

"Hayır Sam! Herkesin yemek yemeye ve dinlenmeye ihtiyacı var!" dedi Sybil. "*Normal* kişiler gibi, yavaş yavaş ve sakince girelim kasabaya. Böylece herkes yarın için dinlenebilir."

"Leydi Sybil haklı Kumandan," dedi Mahcuboğlu. "Senenin bu zamanında bile olsa, vadiye geceleyin girmeyi tavsiye etmem. Kaybolmak işten değil."

"Bir *vadide* mi?" dedi Vimes.

"Ah, evet efendim," diye lafa karıştı Neşeli. "Nedenini bizzat göreceksiniz efendim. Daha ziyade... kaybolursanız ölürsünüz, işte bu yüzden."

Kasabaya yaptıkları sakin yolculuk sırasında, saat tam altıda Vimes, Küçük Sam'e *İneğim Nerede?*'yi okudu yine. Aslında kitabı okuma işi bu kez ortak bir girişime dönüştü. Neşeli, tavuk seslerini üstlendi; Vimes'ın kendini pek başarılı bulmadığı bir alandı. Kayağantaş "Hrrrr!" seslerini çıkarırken pencereler sarsıldı. *Grag* Mahcuboğlu, kendisinden hiç beklenmeyecek şekilde, çok ikna edici domuz sesleri yaptı. Fal taşı gibi açılmış gözlerle izlemekte olan Küçük Sam için Yılın Gösterisiydi gerçekten.

Bunty bu kadar çabuk geldiklerini görünce şaşırdı ama Organize Hanımlar, beklenmedik ölçüde erken gelen misafirler karşısında bocalamazdı.

Bunty'nin, Berenice Waynesbury olduğu anlaşıldı. Kızlık soyadı Mausefather* idi, kocasının soyadını almak bir nimet gibi gelmiş olmalıydı. Kızı evlenmişti, Quirm'in hemen dışında yaşıyordu. Oğlu ise *büyük* bir yanlış anlaşılma yüzünden acilen XXXX kıtasına gitmek zorunda kalmıştı ama şimdi koyun işindeydi. Bunty, Sybil –ve elbette Dük Hazretleri'nin– cumartesi gününe kadar kalmalarını umuyordu, çünkü *herkesi* davet etmişti ve Küçük Sam *çok* şeker değil miydi... Vesaire, vesaire.

Ta ki mutlu bir gülümsemeyle, "Trolleriniz için de ahırlarımızdan birini temizledik," diyene kadar.

Sybil veya Vimes tek kelime edemeden Kayağantaş miğferini çıkarıp eğildi.

"Çok teşekkür ederim hamfendi," dedi ciddiyetle. "Evet, bazen onları temizlemeyi unutuyolar. Bu tür küçük dokunuşlar çok anlamlı oluyo."

"Ah, ne demek, teşekkür ederim," dedi Bunty. "Ne sevimli... Ben, ee... giysi giyen trol hiç görmemiştim."

"Dilerseniz çıkarabilirim," dedi Kayağantaş.

Bu noktada Sybil nazikçe Bunty'in koluna girdi ve "Seni diğerleriyle de tanıştırayım..." dedi.

Yargıç Bay Waynesbury, Vimes'ın beklediği gibi rüşvetçi ve paragöz biri çıkmadı. Uzun boylu, zayıf bir adamdı, fazla konuşmuyordu ve zamanının çoğunu evde, hukuk kitapları, pipolar ve balıkçılık ekipmanlarıyla dolu çalışma odasında geçiriyordu. Sabahları adalet dağıtıyor, akşamları balığa çıkıyordu. Vimes'ın, kuru sinek yemlerine en ufak ilgi duymamasını bile affetme yüceliğini gösterdi.

Yerel Koomkıyı kasabası nehirden rahat rahat geçinebiliyordu; Koom Nehri ovalara geldiğinde genişliyor, yavaşlıyordu ve tıka

* *İng.* Farebabası. [Ç.N.]

basa balık doluydu. İki yanında sazlıklar uzanıyordu ve aralarındaki derin, saklı göller sayısız kuşun yuvası ve yemliğiydi.

Ha bir de *kafatasları* vardı.

"Aynı zamanda adli tabibim," dedi Bay Waynesbury, Vimes'a, masasındaki dolabın kilidini açarken. "Nehir her bahar birkaç kemik sürükler buraya. Daha ziyade *turistlerin* kemiklerini elbette. Heyhat, asla laf dinlemiyorlar... Ama bazen, tarihî açıdan daha ilginç şeyler buluyoruz." Kösele masa tablasına bir cüce kafatası koydu.

"Yaklaşık yüz senelik," dedi. "Yüz sene önceki son büyük savaştan. Zaman zaman bir zırh parçası da buluyoruz. Hepsini mahzen mezara koyuyoruz ve arada sırada cüceler veya troller arabayla gelip kalıntıları ayıklıyor, seçtiklerini alıp götürüyor. Bu işi çok ciddiye alıyorlar."

"*Hazine* buldunuz mu hiç?" dedi Vimes.

"Hah... Bana bildirildiği kadarıyla hayır. Ama büyük bir şey bulunsa duyardım zaten." Yargıç içini çekti. "Her sene hazine arayanlar geliyor. Bazen şansları yaver gidiyor."

"Altın mı buluyorlar?"

"Hayır. *Canlı* dönebiliyorlar. Diğerleri ise... Eh, zamanı geldiğinde sel suları, kayboldukları mağaralardan sürükleyip çıkarıyor onları." Masasındaki raftan bir pipo seçti ve doldurmaya başladı. "Vadiye silahlı gitme ihtiyacı duyanlara şaşıyorum. Silah, adamı öldürür. Benim delikanlılardan birini yanınıza almak ister misiniz Kumandan?"

"Benim kendi rehberim var," dedi Vimes ve sonra ekledi: "Yine de teşekkürler."

Bay Waynesbury piposunu tüttürdü. "Nasıl dilerseniz. Elbette. Yine de gözüm nehirde olacak."

Angua ile Sally aynı odada kalacaktı. Angua bu konuda iyimser olmaya çalıştı; *bilemezlerdi* sonuçta, değil mi? Yine de, oda hafifçe küf koksa da, temiz örtülerde yatmak hoştu. *Daha fazla küf, daha az vampir kokusu demek*, diye düşündü. *Duruma iyi yanından bak.*

Karanlıkta tek gözünü açtı.

Biri odada sessizce hareket etmişti. Hiç ses çıkarmamıştı ama geçerken havayı çalkalamış, ufak gece seslerinin dokusunu değiştirmişti.

Şimdi pencerenin önündeydi. Pencere sürgülüydü ve o hafif ses muhtemelen, çekilen sürgülerin sesiydi.

Pencerenin açıldığını anlamak kolay oldu: İçeri yeni kokular doldu.

Sonra, ancak bir kurtinsanın duyabileceği bir gıcırtı, ardından da sayısız kanadın ani hışırtısı geldi. *Küçük* derimsi kanatlar.

Angua gözlerini yumdu yine. *Seni küçük kaltak! Umurunda bile değil miydi?* Ama onu izlemenin anlamı olmazdı. Sırf ne bahaneler uyduracağını görmek için pencereyi kapatıp kapıyı sürgülemeyi düşündü fakat ondan da vazgeçti. Bay Vimes'a da şimdi *söylememeye* karar verdi. Neyi kanıtlayabilirdi ki? Kurtinsan/vampir çekişmesine bağlarlardı her şeyi...

Koom Vadisi önüne serilmişti ve Vimes neden herhangi bir plan yapmadığını şimdi görebiliyordu. Koom Vadisi için plan yapamazdınız. Koom Vadisi o planlara *gülerdi*. Yolları elinin tersiyle ittiği gibi, yapılabilecek her tür planı da reddederdi.

"Elbette, senenin bu vaktinde burayı en güzel hâliyle görüyorsunuz," dedi Neşeli.

"En güzel derken?.." diye sordu Vimes.

"Eh, *öldürmeye çalışmıyor* bizi efendim. Üstelik kuşlar var. Güneş doğru açıya geldiğinde harika gökkuşakları da görebilirsiniz."

Çok kuş vardı gerçekten. Bahar sonlarında vadinin dört bir yanında bulunabilen geniş, sığ birikinti ve göletlerde, böcekler deli gibi ürerdi. Çoğu su kaynağı yaz sonunda kururdu ama şu anda Koom Vadisi, *bzzz!* eden şeylerle dolu bir ziyafet sofrasıydı ve kuşlar kendilerine ziyafet çekmek için ovalardan buraya akın ediyordu. Vimes kuşlardan pek anlamasa da çoğunun kırlangıca benzediğini tahmin etti... ve *milyonlarcası* vardı. Sekiz yüz metre kadar uzakta, en yakın yamaçta yuva kurmuşlardı ve Vimes cıvıltılarını ta buradan duyabiliyordu. Ağaçların ve kayaların birikip baraj oluşturduğu yerlerde fidanlar, yeşil bitkiler bitmişti.

Grubun yürüdüğü dar patikanın aşağısında, yarım düzine mağaradan fışkıran sular birleşerek vahşi bir çağlayan oluşturuyor, ovaya dökülüyordu.

"Her şey ne kadar... ne kadar canlı," dedi Angua. "Ben yalnızca çıplak kayalar göreceğimi sanıyordum."

"Savaş meydanında ööle zaten," dedi Kayağantaş, su serpintisiyle parlayarak. "Şehre gelirken babam beni oraya götürmüştü. Bu kayalık yeri gösterdi, kafama vurdu ve 'Hatırla,' dedi."

"Neyi hatırlayacaksın?" dedi Sally.

"Bilmiyom. Söölemedi. Ben de işte, genel olarak hatırladım."

Ben de bunu beklemiyordum, diye düşündü Vimes. *O kadar... kaotik ki. Ah pekâlâ, en azından uçurum duvarından uzaklaşalım. Bütün bu kahrolası kocaman kayalar bir yerden gelmiş olmalı.*

"Duman kokusu alıyorum," diye ilan etti Angua bir süre sonra, dökün tü saçılı patikada tökezleye tökezleye ilerlerlerken.

"Vadinin yukarısındaki kamp ateşlerinden geliyor," dedi Neşeli. "Erkencilerdir herhâlde."

"Savaş meydanında yer kapmak için kuyruğa girdiklerini mi söylüyorsun?" dedi Vimes. "Bu kayaya dikkat edin, çok kaygan."

"Ah evet. Savaş, Koom Vadisi Günü'nde başlar. Yani yarın."

"Lanet olsun, bu aklıma gelmemişti! Burada bizi etkiler mi?"

Mahcuboğlu nazikçe öksürdü. "Sanmam Kumandan. Bu bölge savaş meydanı olamayacak kadar tehlikeli."

"Eh, evet... birileri *incinirse* falan fena olur, görebiliyorum," dedi Vimes, uzun bir çürümüş kütük yığınının üzerinden aşarken. "Bu herkesin gününü berbat eder, değil mi?"

Tarihî Canlandırma işte, diye düşündü surat asarak, dört bir yandaki derelerin arasından, kayaların ve sinek bürümüş odun yığınlarının üstünden, altından ve içinden geçerlerken. *Yalnız, bunu biz Ankh-Morpork'ta yaparken herkes kostümler giyip kör silahlarla ortalarda koşuşturuyor, birileri sosisli satıyor ve kızlar sıkkın oluyor (çünkü yalnızca Tarihsel Hatun Kostümü giyebiliyorlar, çünkü eski günlerde kadınların yapabileceği tek iş hatunluktu) ama burada, cüceler ile troller... eh, gerçekten savaşıyorlar. Böyle, belki... yeterince savaşırlarsa bu sefer doğru yapabileceklermiş gibi mi?*

Şimdi önlerinde, kışın sürüklenen dökün tülerle yarı tıkanmış ama yine de koskoca bir dereyi yutmayı başaran bir obruk vardı. Dere köpürerek obruğun derinliklerine dökülüyordu. Çok aşağıdan bir gürleme geliyordu. Vimes diz çöküp suya dokunduğunda suyun soğukluğundan eli *yandı*.

"Evet, obruklara dikkat edin Kumandan," dedi Mahcuboğlu. "Kireçtaşı. Su çabucak aşındırıyor. İleride çok daha büyüklerini göreceğiz muhtemelen. Genellikle çürük dökün tülerin altında kalırlar. Bastığınız yere dikkat edin."

"Tıkanmıyorlar mı?"

"Ah, elbette tıkanıyorlar efendim. Buraya yuvarlanan kayaların büyüklüğünü gördünüz."

"Burası bir bilardo masası gibi olmalı!"

"Öyle bir şey sanırım," dedi Mahcuboğlu dikkatle.

On dakika sonra Vimes bir kütüğe oturdu, miğferini çıkardı ve kocaman kırmızı bir mendille alnını sildi.

"Hava gittikçe ısınıyor," dedi. "Ve bu lanet yerde her yön aynı görünüyo... *Ah!*" Bileğine şaplak attı.

"Yakarcalar biraz ısrarlı olabiliyor efendim," dedi Neşeli. "Çok sert ısırmalarının, fırtına habercisi olduğu söylenir."

Dönüp dağlara baktılar. Vadinin uzak ucunda sarı bir pus vardı, zirvelerin arasına bulutlar çökmüştü.

"Ah, *güzel*," dedi Vimes. "Çünkü ısırık kemiğime kadar işledi sanki."

"Ben olsam fazla endişelenmezdim efendim," dedi Neşeli. "Büyük Koom Vadisi fırtınası, hayatta bir kez görülecek olaydı."

"Fırtınaya yakalandıysan ikinci kez görmeyeceğin kesin," dedi Vimes. "Bu lanet yer sinirlerimi bozuyor, itiraf etsem de olur."

Ekibin geri kalanı yetişmişti onlara. Sally ve Kayağantaş'ın sıcaktan etkilendiği çok açıktı. Vampir hiçbir şey söylemeden büyük bir kayanın gölgesine çöktü. Tuğla, soğuk derenin kenarına oturdu ve kafasını içine soktu.

"Maalesef burada pek faydam olmayacak efendim," dedi Angua. "Cüce kokusu alabiliyorum ama hepsi bu. Her yerde çok fazla su var."

"Burnuna ihtiyacımız olmayabilir," dedi Vimes. Sybil'in çizimini koydukları silindiri sırtından indirdi, açtı ve uçlarını bir araya getirdi. "Bana yardım eder misin Neşeli? Diğer herkes biraz dinlensin. Ve *gülmeyin.*"

Dağ halkasını başına geçirdi. Angua'dan bir öksürük geldi ama Vimes onu duymamaya karar verdi.

"Pekâlâ," dedi Vimes, sert kâğıdı döndürüp etrafındaki dağ-

ları çizimdeki dağların üstüne hizalayarak. "Şuradaki, Bakırtepe. Şu uzaktaki, Cori Celesti. Tam çizimdeki gibiler. Resmin yapıldığı yerdeyiz neredeyse!"

"Tam olarak öyle değil Kumandan," dedi Mahcuboğlu arkasından. "İkisi de yaklaşık altı yüz elli kilometre uzakta. Vadinin bu kısmında, her yerden aynı görünürler. Daha yakın zirvelere bakmanız lazım."

Vimes döndü. "Tamam. Soldaki, şu gerçekten sarp görünen hangisi?"

"O, Kral efendim," dedi Neşeli. "Yaklaşık on beş kilometre uzakta."

"Gerçekten mi? Daha yakın görünüyor..."

Vimes dağı çizimde buldu. "Peki şuradaki küçük dağ?" dedi. "İki zirvesi olan?"

"Adını bilmiyorum efendim ama hangisini dediğinizi anladım."

"Fazla küçükler ve birbirlerine fazla yakınlar..." diye mırıldandı Vimes.

"O zaman onlara doğru yürüyün efendim. Bastığınız yere dikkat edin. Yalnızca çıplak kayalara basın. Döküntü yığınlarından uzak durun. *Grag* haklı. Döküntüler eski bir obruğu örtmüş olabilir ve basarsanız içine düşebilirsiniz."

"Pekâlâ... İkisinin neredeyse tam ortasında şu tuhaf, küçük çıkıntı var. Tam oraya gidiyorum. Nereye bastığıma *sen* dikkat et, tamam mı?"

Kâğıdı düz tutmaya çalışarak, taşlara takılıp tökezleye tökezleye, buz gibi akıntılarda sular sıçrata sıçrata ıssız vadide yürüdü...

"Tanrılar kahretsin e mi!"

"Efendim?"

Vimes kâğıt halkasının üzerinden baktı. "Kral'ı kaybettim! Ah, dur bir dakika... bir parçası kopmuş dağı görebiliyorum..."

Çok kolay olacakmış gibi gelmişti. Bölge düz olsa –ve her yere tanrıların on kukalık bovling şeridi gibi döküntüler saçılı *olmasa*– kolay *olurdu* da. Fakat sürekli, ya karman çorman, leş kokulu, sinek bürümüş bir kütük yığını yollarını kestiği için geri gitmeleri gerekiyordu, ya önlerine sokak genişliğinde bir kaya duvarı çıkıyordu ya da başka yerde olsa "Şeytan Kazanı" gibi bir isim verilecek ama burası Koom Vadisi olduğundan –ve Koom Vadisi'nin her yerine yetişecek kadar şeytan ve kazan bulunmadığından– isimsiz kalmış geniş, sis dolu, gürleyen bir su fokurtusu ile karşılaşıyorlardı.

Ayrıca sinekler sokuyordu ve güneş parlıyordu ve çürük odunlar ve rüzgârsız, nemli hava öyle yapış yapış, öyle bataklıksı bir ortam oluşturuyordu ki kaslarında derman kalmıyordu. *Vadinin diğer ucunda savaşmalarına şaşmamak lazım*, diye düşündü Vimes. Orada hava ve rüzgâr vardı. En azından kendinizi rahat hissederdiniz.

Bazen, Methodia Rascal'ın resmettiği manzarayı andıran bir açıklığa geliyorlardı ama yakındaki dağlar çizimdekine tam olarak uymuyordu ve yine labirente dalıyorlardı. Sürekli bir şeylerin etrafından dolaşmak zorunda kalıyorlardı ve sonra *bu* rotanın da etrafından dolaşıyorlardı.

Vimes sonunda ufalanmaya yüz tutmuş, ağarmış bir kütüğe oturdu ve kâğıdı kenara koydu.

"Gözden kaçırmış olmalıyız," dedi nefes nefese. "Ya da Rascal dağları doğru çizmedi. Ya da belki son yüz sene içinde bir dağ kısmen yıkıldı. Olmuş olabilir. Aradığımız şeye birkaç metre yaklaşmış ve kaçırmış olabiliriz." Bileğine konan titrersineğe şaplak attı.

"Neşelenin efendim, bence çok yaklaştık," dedi Neşeli.

"Neden? Neden öyle düşünüyorsun?" dedi Vimes alnını silerek.

"Çünkü... *hakiki resmin üzerinde* oturuyor olabilirsiniz efendim! Çok kirli ama, bu bana dürülmüş kanvas gibi geldi."

Vimes ayağa fırladı ve kütüğü inceledi. Sarı-gri bir ağaç kabuğu zannettiği şeyin köşesi geriye kıvrılarak arkasındaki boyayı ortaya sermişti.

"Şuradaki odunlar da..." diye başladı Neşeli ama Vimes parmağını dudaklarına kaldırınca sustu.

Gerçekten de hemen yakınlarında, tüm dalları temizlenmiş uzun ince çam fidanları yatıyordu. Dürülmüş resmi görmeseler hiç fark etmeyeceklerdi.

Tam da bizim yaptığımız şeyi yapmışlar, diye düşündü Vimes. *Resmi tutacak yeterince cüceyle daha kolay olmuştur muhtemelen. Resimdeki dağlar kurşunkalem izlerinden ibaret değil, doğru düzgün renklendirilmiş ve büyük kanvasta daha isabetli resmedilmiş. Acele etmeleri de gerekmiyordu. Benim çok geriden geldiğimi sanıyorlardı. Tek endişeleri, bir tür kahrolası mistik simgeydi.*

Kılıcını çekti ve peşinden gelmesi için Neşeli'ye el etti.

Demek burada yalnızca derin cüceler yok, diye düşündü, sessizce yakındaki kayaların etrafından dolaşırken. *Onlar günışığında burada olmazlardı. Bakalım kaç nöbetçileri var...*

Hiç nöbetçi olmadığı ortaya çıktı. Beklediği çarpıcı karşılaşma yaşanmadı. Kayaların ötesinde, X'le işaretlenmiş olsa X'le işaretlenmiş olacak yer vardı.

Çok emin olmalılar, diye düşündü Vimes. *Görünüşe bakılırsa tonlarca kaya ve kütük temizlemişler ve bunu kanıtlayacak levyeler var.*

Angua ve diğerlerinin yetişmesinin tam zamanı, diye karar verdi.

Önlerinde yaklaşık iki metrelik bir çukur vardı. Çukurun iki yanındaki taze açılmış iki oyuğa çelik bir çubuk oturtulmuştu ve

çubuğa bağlanmış sağlam halat, çukurun derinliklerinde kayboluyordu. Çok aşağından karanlık suların gürlemesi geliyordu.

"Bay Rascal burada durabildiğine göre çok cesur bir adammış," dedi Vimes.

"Yüz sene önce tıkaçtı herhâlde," dedi Neşeli.

"Bak sana ne diyeceğim," dedi Vimes alayla, bir taşı karanlığa doğru tekmeleyerek. "Mağaralar hakkında hiçbir şey bilmeyen bir şehirli olduğumu varsay, tamam mı?"

"Şey, bir çukur tıkandığı zaman olan şeydir bu efendim," dedi Neşeli sabırla. "Bay Rascal, dökünlülerden oluşmuş bir tıkaca indi muhtemelen."

İşte burası.

Demek, konuşan küpü burada buldu, diye düşündü Vimes. Neşeli'nin itirazlarına kulak tıkayarak –çünkü buralarda kumandan *oydu*– halata tutundu ve bir iki metre aşağı indi.

Orada, çukur ağzının altında, kayaya saplanmış kısa, paslı bir demir parçası vardı. Demirden, aynı ölçüde paslı bir zincirin birkaç baklası sarkıyordu.

Zincirleri içinde şarkı söylüyordu...

"Varlığın zincire vurulmuş olması hakkında bir not vardı," dedi. "Eh, burada bir zincir var ve şu da bir bıçak kalıntısı olabilir!"

"Cüce çeliği efendim!" dedi Neşeli paylarcasına. "Çok dayanıklıdır."

"Bu zamana kadar dayanmış olabilir mi?"

"Hem de nasıl... Rascal'ın zamanından bir süre sonra bu çukurdan su fışkırmış ve tıkacı sökmüş olmalı. Koom Vadisi'nde bu tür şeyler sürekli... Ee, n'apıyorsunuz efendim?"

Vimes karanlığa bakıyordu. Aşağıda, göremediği bir yerde, karanlık sular çalkalanıyordu. *Demek ki bu çukurdan çıktı*, diye dü-

şündü. *Küpü sağ salim nereye saklayabilirdi? Yukarıda troller olabilirdi, değil mi? Ama savaşan bir cüce, bıçak taşırdı kesinlikle ve cüceler zincirlere* bayılır. *Evet... Burası iyi bir yer olurdu. Yakında zaten geri döneceğini düşünmüştü muhtemelen...*

"Yaşlı adamlar buradan aşağı mı indi sence?" dedi, halatın karanlıkta kaybolduğu yere bakarak.

"Yaşlı *cüceler* efendim. Ve evet, cüssemize göre güçlüyüzdür. Aşağı inmiyorsunuz, değil mi efendim?"

Aşağıda bir yan tünel var...

"Aşağıda bir yan tünel olmalı," dedi Vimes. Uzakta, dağlarda bir gök gürültüsü patladı.

"Ama diğerleri birazdan burada olur efendim! Biraz acele etmiyor musunuz?"

Onları bekleme.

"Hayır. Peşimden gelmelerini söyle. Bak, çok zaman kaybettik. Bütün gün burada bekleyemem."

Neşeli duraksadı ve sonra kemerindeki keseden bir şey çıkardı.

"O zaman en azından bunları alın efendim," dedi.

Vimes, Neşeli'nin bıraktığı küçük paketi yakaladı. Şaşırtıcı ölçüde ağırdı.

"Mumlanmış kibritler efendim. Islanmıyorlar. Sarıldığı kâğıt en az dört dakika boyunca meşale gibi yanar. Küçük bir somun cüce ekmeği de var."

"Şey... teşekkür ederim," dedi Vimes, sarı gökyüzüyle çevrelenmiş yuvarlak, endişeli gölgeye. "Merak etme, aşağıda ışık olup olmadığına bakarım ve yoksa *hemen* geri dönerim. *O kadar* da kaçık değilim."

Halattan aşağı kaydı. Her altmış santimde bir düğüm atılmıştı. Vadinin sıcağından sonra hava kış kadar soğuk geliyordu. Aşağıdan ince bir serpinti yükseliyordu.

Zeminde kaynayan suların epey yukarısında bir tünel *vardı* gerçekten. Uzaktan bir ışık geldiğine de ikna edebilirdi kendini. Eh, aptal değildi. Tek gereken, tekrar yukarı...

Hayır. Bırak.

Elleri gevşedi ve Vimes bir küfür sallamaya bile zaman bulamadan sular üzerine kapandı.

Vimes gözlerini açtı. Bir süre sonra, acı yüzünden kolunu yavaşça oynatarak suratını buldu ve gözlerinin açık olup olmadığına baktı.

Vücudunun hangi kısımları ağrımıyordu? Kontrol etti... hayır, ağrımayan yeri yoktu. Acının ezgisini kaburgaları taşıyordu ama dizleri, dirsekleri ve kafası da titrek notalar ve arpejlerle katkıda bulunuyordu. Rahatlamak için her kıpırdandığında acı farklı bir yere kayıyordu. Başı, biri gözyuvarlarını çekiçliyormuş gibi ağrıyordu.

İnledi ve su öksürdü.

Altında kaba kumlar vardı. Yakından bir yerden akarsu sesi geliyordu ama kum yalnızca nemliydi. Bütün bunlar doğru olamazdı.

Uzun uzun inleyerek zahmetle döndü.

Buz gibi suları hatırlayabiliyordu. Yüzmek söz konusu dahi değildi. Sular onu Koom Vadisi denen tilt masasında duvarlara fırlatır, sürter, yuvarlarken tortop olmaktan başka şey gelmemişti elinden. Bir kez de bir yeraltı çağlayanından düşmüştü, emindi, sürüklenmeye devam etmeden önce bir nefes almayı başarmıştı. Sonra bir de derinlik vardı. Ve basınç. Hayatı gözlerinin önünden geçmeye başlamıştı ve son düşüncesi, *Lütfen ama* lütfen, *Mavis Trouncer'la ilgili kısımları görmesem olur mu?* olmuştu...

Ve şimdi sudan çıkmış, bu görünmez kumsalda yatıyordu. Fakat... bu mekânda gelgit yaşanmazdı kuşkusuz?

Demek, karanlıkta bir yerde biri onu izliyordu. Evet, böyle olmalıydı. Bu kişi onu sudan çekmişti ve şimdi *izliyordu...*

Gözlerini açtı yine. Acı biraz dinmiş, bedel olarak kramplı kaslar bırakmıştı. Zamanın geçtiği hissi vardı. Dört bir yandan kadife kadar kalın bir karanlık bastırıyordu.

İnleyerek yüzüstü döndü ve bu sefer elleri ve dizleri üzerinde doğrulmayı başardı.

"Kim var orada?" diye mırıldandı ve büyük dikkatle ayağa kalktı.

Dik durmak beynini sarsarak vitese geçirmişti.

"Kimse yok mu?" Karanlık, sesi yuttu. *Bir şey bana, "Var!" dese ne yapacağım ki?*

Kılıcını çekti ve önüne uzatarak, ayak sürüye sürüye ilerledi. Bir düzine adım sonra kılıç taşa çarparak çınladı.

"Kibrit..." diye mırıldandı. "Kibritim var!"

Mumlanmış kâğıttan paketi buldu ve yapış yapış ellerini yavaşça oynatarak bir kibrit çöpü çıkardı. Kibrit çöpünün başındaki mumu tırnağıyla kazıdı, taşa çalarak yaktı.

Parıltı gözlerini kamaştırdı. Çabucak bak! Akan su, pürüzsüz kumlar, sudan çıkan ayak izleri... yalnızca bir kişiye mi ait? Evet. Duvarlar kuru görünüyor, küçük bir mağara, şurası karanlık, bir çıkış yolu...

Kibrit elinde cızırdarken Vimes topallaya topallaya oval açıklığa yürüdü.

Burada daha büyük bir mağara vardı, o kadar büyüktü ki karanlığı kibritin tüm aydınlığını soğuruyordu. Kibrit çöpü parmaklarını yaktı ve söndü.

Ağır karanlık, perde gibi üzerine serildi yine. Vimes, cücelerin ne kastettiğini anlıyordu artık. Bir başlığın içinin, bir mahzenin, hatta küçük sığ madenlerinin karanlığı değildi bu; burada yerin çok derinlerindeydi ve onca karanlığın *ağırlığı* üzerine çökmüştü.

Zaman zaman bir damla su, görünmez bir havuza şıp diye düşüyordu.

Vimes ileri baktı. Kan kaybettiğini biliyordu. Neden yürüdüğünü bilmiyordu ama yürümesi gerektiğini biliyordu.

Belki günışığı bulurdu. Belki buraya sürüklenmiş bir kütük bulurdu ve ona tutunarak, yüze yüze çıkardı buradan. Ölmeyecekti. Burada, karanlıkta, evinden çok uzakta ölmeyecekti.

Mağaraya epey su damlıyordu. Epey su şu an ensesinden de içeri sızıyordu fakat şıpırtılar her yönden geliyordu. *Hah, ensenden sızan sular ve gölgelerde tuhaf sesler... Eh, gerçek bir bekçi olup olmadığını şimdi anlayacağız, değil mi?* Ama burada gölge yoktu. Gölge yapacak kadar ışık yoktu.

Belki de o zavallı cüce buradan geçmişti. Ama öyleyse, *o* bir çıkış yolu bulmuştu, değil mi? Belki yolu biliyordu, belki halatı vardı, belki genç ve çevikti ve... ve bu sayede, ayakta can çekişerek dışarı çıkmıştı, hazineyi sapa bir yere saklamıştı, sonra da mezarında yürüdüğünü hissederek vadiye inmişti. İnsanları bu şekilde etkilemiş olabilirdi. Bebeği öldükten sonra deliren Bayan Oldsburton'ı hatırladı Vimes... Evdeki her şeyi temizlemişti; her fincanı, her kaşığı, duvarları, tavanları... Kimseyi görmeden, kimseyi işitmeden gece gündüz çalışmıştı. Kafanızın içinde bir şey *tık!* ederdi ve siz sırf düşünmemek adına yapacak bir şey bulurdunuz. Ne olursa.

Cücenin bulduğu çıkış yolunun, kendisinin girdiği çukur olduğunu düşünmemek en iyisiydi, çünkü şu anda o çukurun nerede olduğuna dair en ufak fikri yoktu.

Belki bu sefer ne yaptığını *bilerek* atlayabilirdi suya ve belki çalkantılı sular onu kayalara çarpa çarpa öldürmeden ta nehre kadar sürükleyebilirdi. Belki...

O halatı ne demeye bırakmıştı ki? Uçurumun kıyısındayken

"atla" diye fısıldayan ya da "ateşe dokun" diyen o küçük sesi duymuştu sanki. O sesi dinlemezdiniz elbette. En azından çoğu kişi, çoğu zaman dinlemezdi. Eh, bir ses "bırak" demişti ve o da...

Karanlık, kuyruğunu ona dolarken Vimes ağrılar içinde, kan kaybederek, ayak sürüye sürüye yürüdü.

"Yakında gelir," dedi Sybil. "Son anda bile olsa." Koridorda, dolaplı saat beş buçuğu vurmayı bitirdi.

"Eminim gelir," dedi Bunty. Küçük Sam'e banyo yaptırıyorlardı.

"Sam *asla* geç kalmaz," diye devam etti Sybil. "İyi bir sebepten geç kalırsan, kötü bir sebepten de geç kalacağını söyler. Hem zaten saat daha beş buçuk."

"Daha bol bol zaman var," diye onayladı Bunty.

"Fred ve Nobby atları vadiye götürdü, değil mi?" dedi Sybil.

"Evet Sybil. Gittiklerini kendi gözlerimle gördüm," dedi Bunty. Sybil'in başının üzerinden, koridor kapısında dikilen kocasının sıska şekline baktı. Adam ümitsizlikle omuzlarını silkti.

"Geçen gün saatler altıyı vururken koşa koşa merdivenleri çıkıyordu," dedi Sybil, ayıcık şeklinde bir süngerle Küçük Sam'i sakin sakin sabunlayarak. "Son saniyede de olsa gelecektir. Bekle de gör."

Vimes uyumak istiyordu. Daha önce kendini hiç bu kadar yorgun hissetmemişti. Dizlerinin üzerine çöktü ve sonra yana doğru devrilerek kumların üzerine düştü.

Gözlerini zorla açtığında yukarıda solgun yıldızlar gördü ve tekrar, yakında birinin daha olduğu hissine kapıldı.

Acıyla irkilerek başını çevirdi ve kumların üzerinde küçük ama iyice aydınlatılmış bir katlanır sandalye fark etti. Cübbeli biri sandalyeye oturmuş, kitap okuyordu. Yanında, kumlara bir tırpan saplanmıştı.

Beyaz bir iskelet el, sayfayı çevirdi.

"Sen... Ölüm olmalısın o zaman?" dedi Vimes, bir süre sonra.

AH, BAY VIMES, HER ZAMANKİ GİBİ KESKİN ZEKÂLISIN. İLK DENEMEDE BİLDİN, dedi Ölüm, kitabı kapatıp parmağıyla kaldığı yeri işaretleyerek.

"Seni daha önce de gördüm."

EVET. PEK ÇOK DEFA YÜRÜDÜM SENİNLE, BAY VIMES.

"Bu sefer *son* demek?"

YAZILI ANLATIM KAVRAMININ BİRAZ TUHAF OLDUĞU HİÇ AKLINA GELMİŞ MİYDİ? dedi Ölüm.

Biri bir şey söylemekten kaçınmaya çalışıyorsa Vimes anlardı ve şu anda olan da buydu.

"Öyle mi?" diye ısrar etti. "Bu son mu? Bu sefer ölüyor muyum?"

OLABİLİR.

"Olabilir mi? Bu nasıl bir yanıt?" dedi Vimes.

SON DERECE İSABETLİ BİR YANIT. ŞÖYLE Kİ, ŞU AN *ÖLÜM EŞİĞİ* DENEN DENEYİMİ YAŞIYORSUN VE BU, KAÇINILMAZ OLARAK BENİM DE *VIMES* EŞİĞİ DENEN DENEYİMİ YAŞADIĞIM ANLAMINA GELİYOR. SEN BANA ALDIRIŞ ETME BAY VIMES. HER NE YAPIYORSAN, DEVAM ET. YANIMDA KİTAP GETİRDİM.

Vimes karınüstü döndü, dişlerini sıktı, elleri ve dizleri üzerinde doğruldu. Birkaç adım gittikten sonra yine çöktü.

Sandalyenin, yanına doğru sürüklendiğini duydu.

"Senin başka bir yerde olman gerekmiyor mu?" dedi.

BAŞKA YERDEYİM ZATEN, dedi Ölüm, sandalyeye tekrar oturarak.

"Ama buradasın!"

AYNI ZAMANDA. Ölüm bir sayfa çevirdi ve nefes almayan biri için oldukça başarılı bir şekilde içini çekti. VAY BE, UŞAK YAPMIŞ.

"Neyi yapmış?"

UYDURUK BİR HİKÂYE. ÇOK TUHAF... TEK YAPMAN GEREKEN SON SAYFAYI ÇEVİRMEK VE YANIT ORADA. O ZAMAN, BİLMEMEKTE ISRAR ETMENİN AMACI NE?

Vimes, Ölüm'ün saçmaladığını düşündü ve bu yüzden duymazdan geldi. Ağrılarının bir kısmı geçmişti ama başı hâlâ zonkluyordu. Her yerde bir boşluk hissi vardı. Yalnızca uyumak istiyordu.

"O saat doğru mu?"

"Maalesef öyle Sybil."

"O zaman ben dışarı çıkıp onu bekleyeyim. Kitap hazır olsun," dedi Leydi Sybil. "Hiçbir şeyin onu durdurmasına izin vermez."

"Vermez eminim," dedi Bunty.

"Gerçi, senenin bu zamanında vadinin aşağısı oldukça tehlike..." diyecek oldu Bay Waynesbury ama karısının bakışları altında kavrularak sustu.

Saat altıya altı vardı.

"Guluk guluk guk!"

Çok küçük, ıslak bir sesti ve Vimes'ın pantolonunun cebinden geliyordu. İki eli ve bir pantolonu olduğunu hatırlamakla geçen saniyelerden sonra Vimes uzandı ve cebindeki Ahududu'yu

güçlükle çıkardı. Cihazın kutusu ezilmişti. Vimes, kapağı açtığında, cinin bembeyaz kesilmiş olduğunu gördü.

"Guk guluk gulu!"

Vimes ona baktı. Konuşan bir kutu... Bir anlamı olmalıydı...

"Guluk guk gulu!"

Vimes kutuyu yavaşça başaşağı çevirdi. Kutudan sular aktı.

"Beni dinlemiyorsun! Bağırıp duruyorum ama sen beni dinlemiyorsun!" diye sızlandı cin. "Saat altıya beş var! Küçük Sam'e kitap okuma zamanı!"

Vimes bağırıp çağıran kutuyu göğsüne düşürdü ve solgun yıldızlara baktı.

"Küçük Sam'e kitap okumalıyım..." diye mırıldandı.

Gözleri kapandı.

Sonra, gözleri aniden tekrar açıldı.

"Küçük Sam'e kitap okumalıyım!"

Yıldızlar hareket ediyordu. Bu... Gökyüzü değildi bu! Nasıl gökyüzü olabilirdi? Burası kahrolası bir mağaraydı, değil mi?

Döndü ve bir hamlede ayağa kalktı. Şimdi duvarlarda daha fazla yıldız vardı. Kandilböcekleri! Amaçlılıkla hareket ediyorlardı. Başının üzerinde parıl parıl bir nehre dönüşmüşlerdi.

Biraz titrek olsalar da Vimes'ın kafasında da ışıklar yanmaya başlamıştı. Artık karanlık değil, yalnızca loşluk olan yere doğru baktı. Önceki karanlığa göre loşluk, günışığı kadar parlak geliyordu.

"Küçük Sam'e kitap okumam lazım..." diye fısıldadı, ıslak ıslak parlayan dev sarkıt ve dikitlerle dolu mağaraya. "Küçük Sam'e kitap okumalıyım..."

Sığ su birikintileri arasında kayarak ve tökezleyerek, beyaz kum adalarına geldiğinde ise *koşarak,* ışıkları takip etti.

Koridordan geçerlerken Sybil, ev sahibi ile sahibesinin endişeli yüzlerine bakmamaya çalıştı. Dolaplı saatin yelkovanı 12'ye gelmek üzere titriyordu.

Sybil sokak kapısını açtı. Sam yoktu. Yolda dörtnala yaklaşan kimse de yoktu.

Saat çalmaya başladı. Sybil birinin sessizce arkadan yaklaştığını duydu.

"Küçükbeye kitabı *benim* okumamı ister misiniz hanımefendi?" dedi Willikins. "Belki bir erkeğin sesi..."

"Hayır, ben yukarı çıkarım," dedi Sybil usulca. "Sen burada kocamı bekle. Fazla gecikmez."

"Başüstüne hanımefendi."

"Muhtemelen telaş içinde olacak."

"Hiç gecikmeden yukarı buyur ederim hanımefendi."

"Burada *olacak*, biliyorsun!"

"Evet hanımefendi."

"*Gerekirse duvarları deler de gelir!*"

Saatin çınlamaları solarken Sybil merdiveni tırmandı. Saat... *yanlıştı*. Elbette öyle olmalıydı!

Küçük Sam'i evin eski çocuk odasına yerleştirmişlerdi; griler ve kahverengilerle dolu kasvetli bir yerdi. Sırf dişlerden ve kaçık cam gözlerden oluşmuş, gerçekten ürkütücü bir sallanan at vardı.

Küçük Sam parmaklıklı yatağında ayağa kalkmıştı. Gülümsüyordu ama Sybil bir sandalye çekip yanına oturunca kafası karışmış göründü.

"Baba dedi ki, bu gece sana Anne kitap okuyacakmış Sam," diye ilan etti Sybil neşeyle. "Çok eğlenceli olacak, değil mi?"

Yüreği burkulmadı. Burkulamazdı; zaten düğüm düğüm olmuştu. Ama küçük çocuğun önce ona, sonra kapıya, sonra yine ona bakmasını ve sonra da başını geriye devirip avazı çıktığı kadar

bağırarak ağlamasını izlerken yüreği tortop oldu, kendisi de inlemeye başladı...

Vimes yarı topallayıp yarı koşarken ayağı takıldı ve sığ bir göletin içine düştü. Bir *cüceye* takıldığı ortaya çıktı. Ölü bir cüceye. Çok ölü. Aslında o kadar ölü ki, damlayan sular üzerinde küçük bir dikit oluşturmuştu ve süt beyazı bir taş tabakası onu dibinde oturduğu kayaya mıhlamıştı.

"Küçük Sam'e kitap okumam lazım," dedi Vimes gölgeli miğfere, ciddiyetle.

Biraz ötede, cücelere özgü bir savaş baltası kumlarda yatıyordu. Vimes'ın kafasından geçenlere tutarlı düşünce denemezdi tam olarak ama ileriden uzak sesler geldiğini duyabiliyordu ve düşünce kadar kadim bir içgüdü, silahlanması gerektiğine karar verdi.

Baltayı aldı. İnce bir pas tabakasıyla kaplıydı yalnızca. Aslında iyice bakınca görüyordu ki mağara zemininde başka yükseltiler ve yumrular...

Bırak, zaman yok! Kitap okuman gerek!

Mağaranın sonunda zemin yükseliyordu ve damlayan sular yüzünden kaygandı. Tırmanmak zorsa da balta işe yaradı. *Sorunları teker teker çöz. Yokuşu tırman! Kitap oku!*

Sonra çığlıklar başladı. Oğlu çığlık atıyordu.

Çığlıklar zihnini doldurdu.

Kavrulacaklar...

Gözünün önünde, karanlığa doğru sonsuzca yükselen bir merdiven yüzüyordu. Çığlıklar oradan geliyordu.

Ayakları kaydı. Balta beyaz kayaya saplandı. Vimes ağlayıp küfürler sallayarak, her adımda kayarak, güçlükle yokuşun tepesine tırmanmayı başardı.

Şimdi aşağıda yeni, devasa bir mağara uzanıyordu. Bu mağara cücelerle doluydu. Bir madene benziyordu.

Gözlerinin önünde oyuncak kuzular salınan Vimes'ın birkaç adım ötesinde dört cüce vardı. Cüceler aniden beliren bu kanlı, sallanan şekle baktı. Şekil hülyalı hülyalı, bir elinde kılıç, diğerinde balta tutuyordu.

Cücelerin de baltaları vardı. Ama şekil onlara dik dik baktı ve sordu:

"İneğim... nerede?"

Cüceler geriledi.

"Benim... ineğim mi şu?" diye sordu şekil, titrek bacaklarla bir adım atarak.

Cüce, başını hüzünle iki yana salladı.

"'Mee!' diyor," diye ağladı Vimes. "Hayır, o bir... koyun..."

Sonra dizlerinin üzerine çöktü, dişlerini sıktı ve işkenceden aklını yitirmiş, talih ve fırtına tanrılarına yakaran bir adam gibi haykırdı:

"O! Benim!! İneğim!!! Değil!!!!"

Feryadı mağarada yankılandı *ve basit kayaları yıkıp geçti, ardındaki kuvvet o kadar büyüktü. Ve sıradan dağları eritti, kilometrelerce öteden haykırdı... Ve kasvetli çocuk odasında Küçük Sam ağlamayı bıraktı, şaşkın ama yine de aniden mutlu bir ifadeye bürünmüş yüzüyle etrafına bakındı ve "Nek!" diyerek çaresiz annesini afallattı.*

Yokuşun dibindeki cüceler geriledi. Başlarının üzerinde kandilböcekleri içeri akmaya devam ediyor, yeşil-beyaz parıltılarıyla işgalcinin silüetini çiziyorlardı.

"İneğim nerede? Benim ineğim mi şu!?" diye sordu adam, onların peşinden giderek.

Mağaradaki bütün cüceler çalışmayı bıraktı. Havada tereddüt vardı. Bu *tek* bir adamdı ne de olsa ve pek çok zihindeki düşünce

şuydu: *Bir başkası* bu konuda ne yapacak? Henüz şu düşünceye varılmamıştı: *Ben* bu konuda ne yapacağım? Ayrıca inek nerede? Burada, madende inek mi var?

"'Nihihi!' diyor! Hayır, o bir at! O benim ineğim değil!"

Cüceler bakıştı. At neredeydi? At kişnemesi mi vardı? Burada başka kimler var?

Dört muhafız, tavsiye ve yeni emirler için mağaraya çekilmişti. Burada derin cüceler de vardı ve şu anda kafa kafaya vermiş, yaklaşan adamı izleyerek telaşla konuşmaktaydılar.

Vimes'ın zonklayan görüş alanında yumuşak tavşanlar ve vaklayan ördekler de vardı...

Yine dizleri üzerine çökmüştü ve yere bakarak ağlıyordu.

Siyahlara bürünmüş yarım düzine muhafız gruptan koptu. Bir tanesi alev silahını önüne uzatarak dikkatle şekle yaklaştı. Silahın küçük pilot ışığı mağaradaki en parlak şeydi.

Adam başını kaldırdı, ışık gözlerinden kırmızı kırmızı yansırken sordu: "Benim ineğim mi şu?"

Sonra baltayı kaldırıp muhafıza fırlattı. Balta alev silahına çarptı, silah patladı.

"'Hrrrr' diyor!"

"Hg!" dedi Küçük Sam, annesi onu kucaklayıp duvara boş boş bakarken.

Karanlıkta alev alev yağlar fışkırdı. Bir kısmı Vimes'ın koluna sıçradı. Vimes alevlere şaplak attı. Acı hissetti, yoğun bir acı; ama bunu ancak gökte Ay'ın var olduğunu bildiği şekilde biliyordu: Oradaydı fakat çok uzaklardaydı ve onu fazla etkilemiyordu.

"O benim ineğim değil!" dedi ayağa kalkarak.

Uzun adımlarla yanan yağların üzerinden aştı, kırmızımsı dumanların içinden geçti, alevleri söndürmek için yerde çaresizce yuvarlanmakta olan cüceleri geride bıraktı. Bir şey arıyormuş gibiydi.

İki yeni muhafız ona doğru koştu. Vimes onların hiç farkında değilmişçesine çömelip kılıcını savurdu. Gözlerinin önünde küçük bir kuzu sallandı.

Aklı diğerlerine oranla daha başında bir cüce bir arbalet bulmuştu ama tam nişan almaktayken durup yanından hızla akan yarasaları kovalamak zorunda kaldı. Arbaleti yine kaldırdı, birbirine çarpan iki et dilimini düşündüren bir ses duyunca dönüp baktı ve çıplak bir kadın tarafından yaka paça tutulup mağaranın diğer ucuna fırlatıldı. Şaşkın bir madenci, baltasını gülümseyen kıza savurdu ama kız bir yarasa bulutu hâlinde gözden kayboldu.

Her yerden bağırış çağırışlar yükseliyordu. Vimes onlara dikkat etmedi. Dumanların içinde cüceler koşuşturuyordu. Vimes onları yana devirmekle yetindi. Aradığı şeyi bulmuştu.

"Benim ineğim mi şu? 'Mööö!' diyor."

Yerden bir başka balta alarak koşmaya başladı.

"Evet! O benim ineğim!"

Çılgına dönmüş *grag*lar bir muhafız halkasının ardına sığınmışlardı ama Vimes'ın gözleri alev alevdi ve miğferinden ateşler saçıyordu. Alev fırlatıcı taşıyan bir cüce silahı yere atıp kaçtı.

"Yaşasın, yaşasın, ne güzel bir gün! Çünkü artık ineğimi buldum!"

...*belki de*, diye anlatıldı daha sonra, *bu yüzden başarmıştı. Bir delibaşın karşısında kendinizi savunamazsınız. Onlar, ölümüne savaşmaya yeminlidir. Ama* bu *ölüme değil.*

Muhafızların en yavaşı baltayla kılıca kurban gitti ve diğerleri de dağılıp kaçtı.

Vimes, yerlerinde büzülmüş yaşlı cücelerin önüne dikildi, silahlarını başının üzerine kaldırdı.

Heykel gibi sallanarak durdu ve...

Sonsuz gece. İçinde gölgeli, yalnızca belli açılardan gerçek bir şehir var.

Yaratık, bu şehrin ara sokaklarından birinde, yükselen sislerin arasında büzülmüştü. Bunun olmaması gerekiyordu!

Ama olmuştu. Sokaklar... şeylerle doluydu. Hayvanlar! Kuşlar! Şekil değiştiren! Bağırıp çağıran! Ve her şeyin üzerinde, çatılardan da yüksekte, parke taşlarının üzerinde gürleyerek, geniş hareketlerle, ağır ağır ileri geri sallanan bir... kuzu?..

Ve sonra parmaklıklar güm diye inmişti ve yaratık geriye fırlatılmıştı.

Oysa o kadar yaklaşmıştı ki! İçeri işlemeye başlamıştı, kontrolü ele geçiriyordu... Ama şimdi bu...

Durmak bilmez yağmurun hışırtısının üzerinde, karanlıkta yaklaşan botların sesini duydu.

Sislerin içinde bir şekil belirdi.

Yaklaştı.

Metal miğferinden ve yağlanmış deri pelerininden sular akarken şekil durdu ve avucunu yüzünün önünde çukurlaştırarak aldırışsızca bir puro yaktı.

Sonra kibrit parke taşlarının üzerine atıldı, tıslayarak söndü ve şekil sordu: "Sen nesin?"

Yaratık, derin bir havuzdaki yaşlı balık gibi kıpırdandı. Kaçamayacak kadar yorgundu.

"Ben, Çağıran Karanlığım." Bir ses değildi aslında. Ama olsa, fısıltı olurdu. "Sen kimsin?"

"Ben Bekçiyim."

"Aileni öldüreceklerdi!" Karanlık atıldı ama direnişle karşılaştı. "Sebep oldukları ölümleri düşünsene! Sen kimsin ki beni durduruyorsun?"

"Beni o yarattı. Quis custodiet ipsos custodes? *Bekçilere kim bekçilik eder? Ben. Ben, onu izlerim. Daima. Onu senin adına cinayet işlemeye zorlayamayacaksın."*

"Nasıl bir insan, kendi bekçisini yaratır?"

"Karanlıktan korkan biri."

"Korkmalı zaten," dedi yaratık, tatminle.

"Kesinlikle. Ama yanlış anladın sanırım. Ben karanlığı uzak tutmak için burada değilim. Ben, onu içeride tutmak *için varım." Gölge Bekçi, bir metal tıngırtısıyla karanlık bir fener kaldırdı ve küçük kapağını açtı. Siyahlığı turuncu bir ışık kesti. "Bana...* Koruyan *Karanlık diyebilirsin. Ne kadar güçlü olmam gerektiğini bir düşün."*

Çağıran Karanlık çaresizlikle ara sokağa geriledi ama ışık onu takip etti ve kavurdu.

"Ve şimdi," dedi Bekçi, "bu şehri terk et."

...ve sırtına bir kurt çullanınca düştü.

Angua'nın ağzından salyalar akıyordu. Belkemiği boyunca kıllar testere gibi kalkmıştı. Dudakları dalga gibi geriye kıvrılmıştı. Hırlaması sanki hayaletli bir mağaranın derinliklerinden geliyordu. Tüm bunlar her tür maymunsu varlığa, hareket etmenin ölüm demek olduğunu anlatıyordu. Fakat kıpırdamadan durmak bile ölüm anlamına gelse de, anlık, *hemen* ölüm anlamına gelmiyordu ve akıllı maymunun seçeceği, bu seçenekti.

Vimes kıpırdamadı. İşittiği hırlama Vimes'ın kaslarını düğüm düğüm ediyordu. Dehşet vücudunun kontrolünü ele geçirmişti.

Seni selamlıyorum, dedi kendisine ait olmayan bir düşünce ve Vimes, o âna dek varlığını hiç fark etmemiş olduğu bir şeyin aniden yok olduğunu hissetti. Gözlerinin ardındaki karanlıkta siyah bir yüzgeç savruldu ve gözden kayboldu.

Vimes bir sızlanma işitti ve üzerindeki ağırlık kalktı. Yuvarlandığı zaman, havada, kuyruklu bir göz betimleyen kaba bir çizimin solduğunu gördü. Çizim küçülerek yok oldu ve her şeyi saran karanlık yerini yavaş yavaş alevlere ve kandilböceklerinin ışığına bıraktı. Kan dökülmüştü; duvarlardan akıyordu. İçindeki his...

Biraz süre geçti. Vimes irkilerek uyandı.

"Kitabı okudum!" dedi, daha ziyade kendi kendini temin etmek için.

"Okudunuz efendim," dedi Angua'nın sesi arkasından. "Hem de açık seçik. Biz iki yüz metre uzaktaydık. Bravo efendim. Dinlenmeniz gerektiğini düşündük."

"Ne konuda bravo?" dedi Vimes doğrulup oturmaya çalışarak. Hareket, dünyasını acıyla doldurdu ama kısa bir bakış fırlatacak zamanı buldu ve sonra yine çöktü.

Mağara dumanla doluydu fakat sağda solda titreşen meşaleler de vardı. Uzakta bir sürü cüce ya oturuyor ya da gruplar hâlinde dikiliyordu.

"Neden burada bu kadar çok cüce var çavuş?" diye sordu Vimes mağara tavanına bakarak. "Daha doğrusu, neden burada bu kadar çok cüce var ve bizi öldürmeye çalışmıyorlar?"

"Alçak Kral'ın cüceleri efendim. Biz onların tutsağıyız... gibi. Ee... ama tam olarak da değil."

"Rhys'in mi? Yok ya?" dedi Vimes, yine ayağa kalkmaya çalışarak. "Bir seferinde o adamın kahrolası hayatını kurtardım!" Dik durmayı başardı ama sonra dünya döndü ve Angua onu yakalayıp bir kayanın üzerine oturtmasa düşecekti. Eh, en azından şimdi oturuyordu...

"*Tam olarak* tutsak değil," dedi Angua. "Hiçbir yere gitmemize izin yok. Ama bir yere gitmemize izin olsa da nereye gidece-

gimizi bilmeyeceğimizden, gereksiz bir tutsaklık. Üzerimde yalnızca kombinezon olduğu için üzgünüm efendim, nasıl olduğunu bilirsiniz. Cüceler alet edevatımı getirmeye söz verdiler. Ee... her şey siyasileşti efendim. Komuta eden cüce düzgün biri ama bütün bunlar onun boyunu aşıyor ve bu yüzden bildiğinden şaşmıyor efendim. Bir de, ee, pek bir şey bilmiyor. Neler olduğu konusunda *herhangi bir şey* hatırlıyor musunuz? En az yirmi dakikadır baygındınız."

"Evet. Şey vardı... yünlü kuzular..." Vimes'ın sesi soldu ve bir süre sessiz kaldı. Bir şekilde, sözleri inanılırlığını almış, derin, çok derin bir kuyuya atmıştı. "Yünlü kuzular yoktu, değil mi?"

"Ben hiç görmedim," dedi Angua dikkatle. "Ama intikam çığlıkları atarak yürüyen bir *manyak* gördüm efendim. Olumlu anlamda söylüyorum tabii," diye ekledi.

İçsel Vimes, ilk seferinden hatırlamadığı anılara baktı.

"Ben..." diye başladı.

"Her şey... yolunda sayılır efendim," dedi Angua çabucak. "Ama gelip şuna bakın. Mahcuboğlu her şeyi görmeniz gerektiğini söyledi."

"Mahcuboğlu... bilgiç cüce değil mi o?" dedi.

"Ah, hatırlamaya başladınız efendim," dedi Angua. "Güzel. Mahcuboğlu bu konuda endişelenmişti biraz."

Vimes şimdi daha sağlam durabiliyordu ama sağ kolu deli gibi ağrıyordu ve o gün biriktirdiği tüm diğer acılar toplanmış, ona el sallıyordu. Angua dikkatle yol gösterirken su birikintilerinden ve ıslak mermer kadar kaygan kayalardan geçip bir dikite vardılar. Dikit yaklaşık iki metre otuz santimdi.

Ve aslında bir troldü. Trol şeklinde bir kaya değil, trol. Öldüklerinde daha da taşlaşıyorlardı, Vimes biliyordu. Trolün hatları, kafasına damlayan süt beyazı kayayla yumuşamıştı.

"Şimdi de şuna bakın efendim," dedi Angua, ona yol göstermeye devam ederek. "Cüceler her şeyi yok etmeye çalışıyordu."

Su birikintisinde yan yatmış bir başka dikit vardı. Dibinden kırılmıştı. Ve bu da bir... cüceydi.

Cüceler ölümden sonra tıpkı insanlar gibi çürürlerdi ama onca zırh, zincir ve kalın deri yüzünden, kayıtsız gözler büyük bir değişim göremezdi. Akan kayalar onu da ışıltılı bir kefenle kaplamıştı.

Vimes sırtını dikleştirip mağaraya baktı. Suyun, yüzyıllar boyu damlaya damlaya, zamanda donmuş kusursuz, fildişimsi bir çağlayan oluşturduğu yere kadar, loşlukta şekiller yükseliyordu.

"Daha fazlası da mı var?"

"Yirmi kadar efendim. Yarısı, siz... gelmeden önce kırılmış. Şuradakine bakın efendim. Zor da olsa seçiliyor. Sırt sırta oturmuşlar efendim."

Vimes ışıltının altındaki şekillere baktı ve başını iki yana salladı. *Bir cüce ile bir trol, birlikte taşlaşmış.*

"Yiyecek bir şey var mı?" dedi. Söyleyecek en hayranlık uyandırıcı şey değildi ama doğrudan midesinden gelmişti ve ısrarlıydı.

"Yaşadığımız heyecanla azıklarımızı kaybettik efendim. Ama cüceler kendi azıklarını paylaşacaktır. Düşmanca davranmıyorlar efendim. Yalnızca ihtiyatlılar."

"Paylaşmak mı? Cüce ekmekleri mi var?"

"*Maalesef*, efendim."

"Tutsaklara cüce ekmeği vermek yasadışı sanıyordum? Sanırım bekleyeceğim, teşekkürler. Ve şimdi çavuş, yaşadığınız heyecanı anlatabilirsin bana."

Tam olarak bir pusu değildi. Cüceler onlara yetişmişti, o kadar. Yüzbaşılarına, Vimes ve ekibini takip etmeleri konusunda genel

bir emir verilmişti ama ekipte iki de trol olduğunu gördüklerinde ortama belli bir soğukluk çökmüştü. Hâlâ Koom Vadisi'ndeydiler ne de olsa. Vimes, cüce yüzbaşısına karşı belli bir duygudaşlık hissetti; yapacak basit bir işi vardı, oysa şimdi iş aniden siyasileşmişti. Kendisinin de geldiği, gördüğü ve tişörtünü satın aldığı bir şeydi.

Grag Mahcuboğlu öne çıkmıştı, ağzı laf yapan bir cüceydi zira. *Herkes aynı yöne gittiğine göre...* demişti.

Ve uzun bir yol olmuştu. Kaçan cüceler tünel girişinin az içerisinde tavanı çökertmişti ve Vimes'ın yalnızca birkaç dakikasını alan yolculuk, peşinden gelenlerin neredeyse tüm gündüzünü almıştı; üstelik Sally önden keşif yaptığı hâlde. Angua bundan da büyük mağaralar ve karanlıkta engin çağlayanlardan bahsederken Vimes, "Evet, biliyorum," dedi. Zaten sonrasında, Koom Vadisi'nin altında, Vimes'ın ağzından *İneğim Nerede?*'nin sözcükleri gürlemiş, yüzyıllık kayaları sarsmış, sarkıtların yankılarla titremesine sebep olmuştu ve onlara da koşmaktan başka iş kalmamıştı...

"Küçük Sam'e kitap okuduğumu hatırlıyorum," dedi Vimes yavaşça. "Ama kafamın içinde bu tuhaf... resimler vardı." Durdu. Onca öfke, onca kor-kızıl gazap düşüncesizce, sel gibi akmıştı. "Ben... o lanet askerleri öldürdüm..."

"*Çoğunu* efendim," dedi Angua neşeyle. "Yolunuzda kalan birkaç madenci de aylarca ağrı çekecek."

Vimes her şeyi hatırlamaya başlamıştı şimdi. Başlamamayı diledi. İnsan beyninin, cücelerle savaşmayı reddeden bir parçası olurdu her zaman. Cüceler çocuk boyundaydı. Ah, elbette aynı zamanda en az insanlar kadar güçlü ve onlardan daha dayanıklıydılar ve hatta kavgada her tür avantajdan faydalanırlardı ve şansınız yaver giderse önyargınızı aşmayı onlar sizin dizlerinizi biçmeden önce başarırdınız, ama yine de...

"O yaşlı cüceleri de hatırlıyorum," dedi. "Küçük solucanlar gibi büzülmüşlerdi. Onları parçalamak istedim..."

"Neredeyse dört saniye boyunca direndiniz efendim ve sonra ben sizi devirdim," dedi Angua.

"Ve bu iyi bir şeydi, öyle mi?" dedi Vimes.

"Ah evet. Bu yüzden hâlâ buradasınız Kumandan," dedi Mahcuboğlu, bir dikitin ardında belirerek. "Sizi ayakta gördüğüme sevindim. Bugün tarihî bir gün! Ve hâlâ bir ruhunuz varmış gibi görünüyor! Ne güzel, değil mi?"

"Beni dinlesene sen..." diye başladı Vimes.

"Hayır, *siz* beni dinleyin Kumandan. Evet, Koom Vadisi'ne geleceğinizi biliyordum, çünkü Çağıran Karanlık da buraya gelecekti. Onu getirmesi için *size* ihtiyacı vardı. Hayır, beni *dinleyin*, çünkü fazla zamanımız yok. Çağıran Karanlık simgesi evren kadar eski bir varlığı yönetir. Ama onun gerçek bir bedeni yoktur ve fiziksel olarak güçsüzdür; göz açıp kapayana dek bir milyon boyut aşabilse de odanın bir köşesinden diğerine gidemez. *Yaşayan varlıklar* aracılığıyla çalışır, özellikle de... etkisine açık olanlarla. *Sizi* buldu Kumandan, çünkü siz bir öfke kazanısınız. Ve o da küçük, incelikli yöntemlerle, onu buraya getirmenizi sağladı."

"Ben ona inanıyorum efendim," dedi Angua çabucak. "Madencilerden birinin lanet olarak çağırdığı varlıktı. Hatırladınız mı? Kendi kanıyla simgeyi çizen cücenin? Kilitli bir kapıya çizmişti? Ve siz..."

"Dokunduğumda acıtan bir kapı vardı, hatırlıyorum..." dedi Vimes. "Bana söylediğin o kapının *ardında,* o cüce... Ah, olamaz..."

"Çoktan ölmüştü efendim, eminim," dedi Angua çabucak. "Onu kurtaramazdık."

"Miğferyaran dedi ki..." diye başladı Vimes ve Mahcuboğlu onun gözlerinde beliren paniği görmüş olmalıydı, çünkü Vimes'ın

ellerini tuttu ve hızlı hızlı, telaşla konuştu: "Hayır! Onu siz öldürmediniz! Ona *dokunmadınız* bile! Ona dokunsanız, benim sizin güç kullandığınızı söyleyeceğimden korktunuz, hatırladınız mı?"

"Öylece düşüp öldü! Bu *ne kadar* güç kullanmak demek!?" diye bağırdı Vimes. Sesi yankılandı ve mağaradaki bütün başlar ona döndü. "O simge içimdeydi, değil mi?"

"Yaratığın, olaylar üzerinde belli bir... imza bıraktığı doğru ama ona *dokunmanız* gerekirdi! *Dokunmadınız!* El kaldırmadınız! Ki kaldırsanız da direnirdiniz bence! Direnir ve kazanırdınız! Beni duyuyor musunuz? Sakin olun. *Sakin olun!* Miğferyaran korku ve vicdan azabından öldü. Bunu anlamalısınız."

"Neden vicdan azabı çeksin ki?"

"Bir cüce için her türlü sebebi vardı. O maden, vicdanı için büyük yüktü." *Grag*, Angua'ya döndü. "Çavuş, Kumandan'a biraz su getirebilir misin? Burada biriken su dünyadaki en temiz sudur. Şey, içinde ceset yüzmeyen bir birikinti seçersen tabii."

"Biliyor musun, o son cümleyi söylemesen de olurdu," dedi Vimes. Bir kayaya oturdu. Titrediğini hissedebiliyordu. "Sonra o lanet şeyi buraya getirdim, öyle mi?" demeyi başardı.

"Evet Kumandan. Onun da *sizi* buraya getirdiği söylenebilir sanırım. Neşeli buradan sekiz yüz metre uzakta, çalkalanan sulara düştüğünüzü görmüş. Bir yüzme şampiyonu bile bundan canlı kurtulamazdı."

"Bir kumsalda uyandım..."

"Sizi oraya da o götürdü. Sizin için vücudunuzu yüzdürdü."

"Ama çarpmadığım yer kalmadı!"

"Ah, o sizin *dostunuz* değildi ki Kumandan. Sizi buraya tek parça hâlinde getirmesi gerekiyordu, o kadar. *İyi görünen* bir parça olması gerekmiyordu. Ve sonra... sonra onu hayal kırıklığına uğrattınız Kumandan. Onu hayal kırıklığına uğrattınız. Ya da belki

etkilediniz. Anlaması zor. Çaresizlere saldırmadınız çünkü. Direndiniz. Çavuştan sizi yere devirmesini istedim, çünkü kendi kendinizle savaşırken tendonlarınızın kemiklerinizden ayrılacağından korktum."

"Korkmuş, yaşlı adamlardı yalnızca..."

"Bu yüzden artık sizi serbest bırakmış gibi görünüyor," dedi cüce. "Neden, merak ediyorum aslında. Tarihsel olarak, Çağıran Karanlığın kontrolüne giren herkes delirerek ölür."

Vimes uzanıp Angua'dan bir kupa su aldı. Su diş sızlatacak kadar soğuktu ve tattığı en güzel içecekti. Bu sırada zihni hızla çalışıyor, bu tür durumlarda insan zihinlerinin hep yaptığı gibi acil sağduyu stoklarına başvurarak dev bir aklı başındalık çıpası yaratıyor ve olanların gerçekte olmadığını ama olmuşsa bile çok fazla olmadığını kanıtlıyordu.

Hayır. Bütün bunlar fazla mistikti. Öyleydi işte. Ah, tamamı *doğru* da olabilirdi ama nasıl bilecektiniz? *Görebildiğiniz* şeylerden şaşmamanız gerekirdi. Ve kendinize bunu sürekli hatırlatmalıydınız.

Evet, işte buydu. Gerçekte ne olmuştu ha? Birkaç işaret? Eh, yeterince gerginseniz, her şey siz nasıl görünmesini istiyorsanız öyle görünürdü, değil mi? Bir koyun, inek gibi görünebilirdi, değil mi? Hah!

Geri kalanlara gelince... Eh, Mahcuboğlu düzgün bir delikanlıya benzese de dünya görüşünü kabullenmeniz gerekmiyordu. Bay Parlak da aynı şekilde. O tür şeyler insanın ödünü patlatabilirdi.

Küçük Sam için endişelenmişti ve o şeytani muhafızları gördüğünde *elbette* onlara saldırmıştı. Son zamanlarda fazla uyuyamamıştı. Geçen her saat yeni bir sorun getirmişti. Zihin tuhaf oyunlar oynardı. Yeraltı nehrinden canlı çıkmak? Kolay. Suyun yüzeyinde

kalmayı bir şekilde başarmış olmalıydı. Beden, ölmemek için her şeyi yapardı.

İşte. Biraz mantık kullanınca, gizemli şeyler... aşikâr hâle gelirdi. Kendinizi kukla gibi hissetmeyi bırakırdınız ve bir kez daha *amaçlı* bir adama dönüşürdünüz.

Boş kupayı indirip ayağa kalktı. Amaçlılıkla.

"Adamlarımın ne durumda olduğunu göreceğim," diye ilan etti.

"Ben de sizinle geleyim," dedi Mahcuboğlu hemen.

"Yardıma ihtiyacım olduğunu sanmıyorum," diye yalan söyledi Vimes, mümkün olduğunca havalı bir sesle.

"*Sizin* yoktur eminim," dedi cüce. "Ama Yüzbaşı Gud biraz tedirgin."

"Gördüklerimden hoşlanmazsam çok daha tedirgin olacak," dedi Vimes.

"Evet. Tam da bu yüzden sizinle geliyorum," dedi Mahcuboğlu.

Vimes rahat bir yürüyüş hızından biraz daha yüksek bir hızla mağarada yürümeye başladı. *Grag* her iki adımda bir sekerek ayak uydurabildi ona.

"Beni tanıdığını düşünme Bay Mahcuboğlu," diye hırladı Vimes. "O piçlere acıdığımı da sanma. Merhamet gösterdiğimi düşünme. Savunmasız kişileri öldürmezsin, o kadar. Öldürmezsin işte."

"Karanlık muhafızlar öyle bir kaygıya kapılmamış gibi," dedi Mahcuboğlu.

"*Kesinlikle!*" dedi Vimes. "Bu arada, Bay Mahcuboğlu... Nasıl bir cüce, balta taşımaz?"

"Bir *grag* olarak ilk başvurduğum silah sesimdir elbette," dedi *grag*. "Elsiz balta bir hiçtir ama akılsız el de bir hiçtir. Kendimi, balta gibi *düşünecek* şekilde eğittim."

"Bana pek mistik geldi," dedi Vimes.

"Gelmiştir eminim," dedi Mahcuboğlu. "Hah, işte burası."

Burası, yeni gelen cücelerin işgal ettiği yerdi. *Pek askerî*, diye düşündü Vimes. *Savunma amaçlı bir kare. Düşmanlarınızın kim olduğundan emin değilsiniz. Ben de değilim.*

En yakındaki cüce, Vimes'ın artık tanımaya başladığı o hafifçe meydan okuyan, hafifçe huzursuz bakışı fırlattı. Yüzbaşı Gud sırtını dikleştirdi.

Vimes cücenin omzunun üzerinden öteye baktı, ki zor iş değildi bu. Nobby, Fred Colon, her iki trol ve hatta Neşeli oradaydı; birbirlerine sokularak oturmuşlardı.

"Adamlarım tutuklandı mı yüzbaşı?" dedi.

"Burada bulduğum herkesi gözaltına almam emredildi," dedi yüzbaşı. Vimes yanıttaki ifadesizliğe hayran oldu. Anlamı şuydu: *Şu anda diyalog kurmakla ilgilenmiyorum.*

"Buradaki yetkin nedir yüzbaşı?" dedi.

"Yetkimin üç kaynağı var: Alçak Kral, Madencilik Kanunu ve altmış silahlı cüce," dedi Gud.

Kahretsin, diye düşündü Vimes. *Madencilik Kanunu'nu unutmuştum. Bu sorun olacak. Bir başkasını yetkilendirmem gerekecek sanırım... İyi bir kumandan, yetki vermeyi öğrenir. Bu yüzden bu sorunu çözmesi için Yüzbaşı Gud'u yetkilendireceğim, haha!*

"İyi bir yanıttı yüzbaşı," dedi. "Ve yetkine saygılıyım." Tek bir hamleyle adamı itip geçti, bekçilere yöneldi. Arkasında, çekilen çeliğin sesini duyunca olduğu yerde kaldı, ellerini kaldırdı ve "*Grag* Mahcuboğlu, durumu yüzbaşıya açıklayabilir misin?" dedi. "Gözaltına *girdim*, çıkmadım. Düşüncesiz hareketlerin ne yeri ne de zamanı!"

Yanıt beklemeden yürümeye devam etti. İtiraf etmek gerekirdi, onu öldürürse cücenin başının belaya gireceği gerçeğine güvenmek tam olarak Düşüncesiz Hareket kategorisine giriyordu ama

bu gerçekle yaşaması gerekecekti. Ya da belki... *yaşamaması* elbette.

Nobby ile Colon'un yanında çömeldi.

"Özür dileriz Bay Vimes," dedi Fred. "Atlarla patikada bekliyorduk ve bunlar yerden bitiverdi. Rozetlerimizi gösterdik ama ilgilenmediler."

"Anladım. Ya sen Neşeli?"

"Birlikte kalmamızın en iyisi olacağını düşündüm efendim," dedi Neşeli ciddiyetle.

"Pekâlâ. Ya sen, Kayağa..." Vimes aşağı baktı ve kızgınlıktan kızardığını hissetti. Tuğla ile Kayağantaş'ın bacaklarına zincir vurulmuştu!

"Sizi prangaya vurmalarına *izin* mi verdiniz?" dedi.

"Eh, durum si-ya-siiileşmee başlıyo gibiydi Bay Vimes," dedi Kayağantaş. "Ama emret yeter, Tuula'yla ben onları kolayca çıkarabiliriz. Saha zincirleri bunlar. Ninem bile koparabilir."

Vimes öfkesinin yükseldiğini hissetti fakat hissi bastırdı. Şu anda Kayağantaş, patronundan çok daha sağduyulu davranıyordu. "Ben emredene kadar yapma," dedi. "*Grag*lar nerede?"

"Onları bir başka mağarada tutuyorlar efendim," dedi Neşeli. "Madencileri de. Efendim, Alçak Kral'ın yolda olduğunu söylediler."

"İyi ki büyük bir mağara bu, yoksa çok kalabalık olacaktı," dedi Vimes. Yüzbaşının yanına döndü ve eğildi. "Çavuşumu zincire mi vurdun?"

"O bir trol. Burası da Koom Vadisi," dedi yüzbaşı ifadesizce.

"Yalnız, o kadar ince zincirleri *ben* bile koparabilirim," dedi Vimes. Başını kaldırıp baktı. Sally ve Angua, doğru düzgün zırhlarıyla birlikte özgüvenlerini de geri kazanmışlar, dikkatle Vimes'ı izliyorlardı.

"O iki subay da bir vampir ve kurtinsan," dedi aynı ifadesiz sesle. "Bunu bildiğini biliyorum ama büyük akıllılık edip *onlara* el sürmeye çalışmamışsın. Mahcuboğlu ise zaten *grag*. Fakat benim çavuşumu, bir parmağıyla koparabileceği zayıf zincirlere vurmuşsun ki kaçmaya çalıştığı bahanesiyle öldürebilesin, değil mi? İnkâr etmeyi *aklına* bile getirme. Pis bir hile gördüğümde anlarım. Şimdi, ne yapacağımı söyleyeyim mi? Kardeşçe bir sevgi gösterip trollerimi *hemen* salıvermen için sana bir şans vereceğim. Diğerlerini de. Aksi hâlde, sen beni öldürmediğin sürece, gelecekteki kariyerini zehirlemek için elimden geleni yapacağım. Ki beni öldürmeye çalışmaya *cesaret* bile edemezsin."

Yüzbaşı onu süzdü ama bu, Vimes'ın uzun zaman önce ustalaştığı bir oyundu. Fakat sonra cücenin bakışları Vimes'ın koluna takıldı, inledi ve kendini korumaya çalışırcasına ellerini kaldırarak bir adım geriledi.

"Tamam! Yapacağım! Tamam."

"Yap madem," dedi Vimes şaşırarak.

Sonra, bileğinin iç kısmını kendisi de gördü.

"*Bu da ne?*" dedi Mahcuboğlu'na dönerek.

"Ah, sizde izini bırakmış Kumandan," dedi *grag* neşeyle. "Bir çıkış yarası belki?"

Çağıran Karanlık, Vimes'ın bileğindeki yumuşak deriyi dağlayarak kıpkırmızı bir yara izi bırakmıştı.

Vimes kolunu bir o yana bir bu yana çevirdi. "*Gerçek* miydi o?" dedi.

"Evet. Ama gittiğinden eminim. Sizde bir... farklılık var."

Vimes simgeyi ovaladı. Acımıyordu; yalnızca kızarmış, kabarık deriydi. "Geri gelmez, değil mi?"

"Geri gelmeyi göze alabileceğini sanmıyorum efendim!" dedi Angua.

Vimes bu müstehzi yorumla ne demek istediğini sormak için ağzını açmıştı ki mağaraya daha fazla cüce koşaradım girdi.

Gördüğü en uzun boylu, en geniş cücelerdi. Çoğu cücenin aksine basit zincir gömlekler giymişlerdi ve yalnızca birer balta taşıyorlardı: tek bir kaliteli, büyük, dengeli balta. Diğer cüceler bir düzine silahla kirpi gibi gezerdi; bu cüceler ise adam başı *bir* silahla kirpi gibi kabararak içeri girmişti. Amaçlılıkla mağaraya yayıldılar, her yönü görecek ve gölgeleri bekleyecek şekilde pozisyon aldılar. Dört tanesi de Kayağantaş ile Tuğla'nın arkasına geçti.

Sonunda tangırdayarak durduklarında, tünelden bir başka grup çıktı. Vimes, cücelerin Alçak Kralı Rhys'i tanıdı. Rhys durdu, etrafına bakındı, Vimes'a bir göz attı ve yüzbaşısını yanına çağırdı.

"Her şey elimizde mi?"

"Efendimiz?" dedi Gud endişeyle.

"Ne demek istediğimi *biliyorsun* yüzbaşı!"

"Evet ama üstlerinde hiçbir şey bulamadık efendimiz! Üstlerini aradık ve zemini de üç kez taradık!"

"Pardon!" dedi Vimes.

"Kumandan Vimes!" dedi Kral, dönüp Vimes'ı uzun zaman önce kaybettiği oğluymuş gibi selamlayarak. "Seni görmek ne güzel!"

"Kahrolası *küpü* mü kaybettiniz?" dedi Vimes. "Bütün bunlardan sonra?"

"Hangi küpmüş bu Kumandan?" dedi Kral.

Vimes adamın rol yapma yeteneğine hayran olmadan geçemedi.

"Aradığınız küp," dedi. "Şehrimde kazılıp çıkarılan. Bütün bu şamatanın sebebi. *Grag* olduklarından, onu fırlatıp atamazlardı, değil mi? Sözcükleri yok edemezsin. Bu, var olan en kötü suç. Bu yüzden yanlarında saklamaları gerekirdi."

Alçak Kral, Yüzbaşı Gud'a baktı.

Yüzbaşı yutkundu. "Bu mağarada değil," diye mırıldandı.

"Başka bir yere de bırakamazlardı," dedi Vimes. "Şu anda değil! Biri bulabilirdi!"

Talihsiz yüzbaşı yardım için kralına döndü.

"Biz geldiğimizde her yerde panik vardı efendimiz!" diye itiraz etti. "Herkes bağırarak koşuşturuyordu, her yerde yangınlar vardı! Tam bir kargaşa, efendimiz! Emin olabildiğimiz tek şey kimsenin dışarı çıkmadığı! Ve hepsini aradık efendimiz, hepsini aradık!"

Vimes gözlerini yumdu. Sağduyu, olmuş olması imkânsız şeylerin etrafına duvarlar örerken anılar hızla soluyordu ama panik içindeki *grag*ların da... bir şeyin... üzerine kapandıklarını hatırlıyordu. Mavi-yeşil benekler mi ışıldamıştı bir an?

Eh, desteksiz atma zamanı...

"Onbaşı Nobbs, buraya gel!" dedi. "Geçmesine izin ver yüzbaşı. Israr ediyorum!"

Gud itiraz etmedi. Morali tamamen çökmüştü.

Nobby gönülsüzce yaklaştı. "Evet Bay Vimes?"

"Onbaşı Nobbs, senden bulmanı istediğim o kıymetli şeyi buldun mu?" dedi Vimes.

"Şey... hangi kıymetli şey o efendim?" dedi Nobby.

Vimes'ın içi burkuldu. Nobby'nin yüzü açık bir kitaptı. Bazı ülkelerde *yasaklanan* bir kitap.

"Nobby, senin saçmalıklarına tahammül ettiğim zamanlar vardır. Bu, o zamanlardan *değil*," dedi. "*Aramanı istediğim şeyi buldun mu, bulmadın mı?*"

Nobby onun gözlerinin içine baktı. "Ben... Ha? *Haaa.* Ah, evet efendim," dedi. "Ben... evet, içeri daldık, sonra, sonra, sonra... ve her yerde koşuşturmaca vardı ve böyle, dumanlar..." Nobby'nin yüzü dalgınlaştı ve bir yaratıcılık acısıyla dudakları sessizce oynadı: "...ve... ve... ve ben yiğitçe savaşıyordum ki bir de ne görsem

beğenirsiniz, yerde yuvarlanan, oradan oraya tekmelenen ışıltılı bir şey. Ve düşündüm ki, bu kesin Bay Vimes'ın özellikle aramamı istediği aynı ışıltılı şeydir. Ve işte burada, sapasağlam."

Hafif hafif ışıldayan küçük bir küpü cebinden çıkarıp uzattı.

Vimes, Kral'dan daha hızlıydı. Eli bir anda fırladı, küpün üzerine kapandı ve kenetlendi.

"Emrimi harfiyen yerine getirdiğin için kutlarım Onbaşı Nobbs," dedi ve Nobby'nin kusursuzca korkunç selamı üzerine sırıtmasını bastırdı.

"Onun cücelere ait olduğuna inanıyorum Kumandan Vimes," dedi Kral sakin sakin.

Vimes avucunu yukarı çevirerek elini açtı. Yalnızca beş santim genişliğinde olan küp mavi-yeşil, minik ışıltılar saçıyordu. Metali bronza benziyordu ama zamanla aşınarak güzelim yeşil, mavi ve kahverengi desenler kazanmıştı. Bu bir *mücevherdi.*

Adam bir kral, diye düşündü Vimes. *Oyuncak at kadar sallantılı bir tahtta oturuyor. Ve* iyi *biri değil. İyilerin fazla dayanmadığı bir iş yapıyor. Teşkilatıma casusunu bile soktu! Krallara güvenemem. Peki şu anda kime güvenebilirim?*

Kendime.

Onlar ne derse desin, bildiğim bir şey varsa o da kafamın içine iblis falan girmediği. Bir ömürlük lahana hediye etseler bile kanmam buna! Benim kafamın içine benden başka kimse giremez!

Ama eline hangi kartlar geldiyse, onlarla oynarsın...

"Alın," dedi elini açarak.

Bileğindeki Çağıran Karanlık simgesi parladı.

"Senden onu bana *vermeni* istiyorum Kumandan," dedi Rhys.

"E *alın*," diye tekrarladı Vimes. Ve düşündü: *Bakalım* sen *neye inanıyorsun ha?*

Kral elini uzattı, duraksadı ve sonra yavaşça geri çekti.

"Ya da belki," dedi, bu fikir aklına şimdi gelmiş gibi, "onu senin ünlü gözetimine bırakmak en iyisi, Kumandan Vimes."

"Evet. Küpün ne dediğini duymak istiyorum," dedi Vimes, yumruğunu yine kapatarak. "Öğrenmenin bu kadar tehlikeli olduğu şey neymiş, bilmek istiyorum."

"Evet, ben de öyle," dedi cücelerin kralı. "Onu güvenli bir yere götürüp..."

"Etrafınıza bakın efendim!" diye terslendi Vimes. "Burada cüceler ve troller ölmüş! Savaşmıyorlarmış, birlikte *direniyorlarmış!* Etrafınıza bakın, mekân tanrıların belası bir oyun tahtasına benziyor! Vasiyetleri bu muydu? O zaman, *burada* dinleyeceğiz! Burada, şu anda!"

"Ya söylediği şey korkunçsa?" dedi kral.

"Yine de dinleyeceğiz!"

"Kral benim Vimes! Senin burada otoriten yok! Bu senin şehrin değil! Burada durmuş, bir avuç adamınla bana meydan okuyorsun, karın ve çocuğun yalnızca on beş kilometre uzakta ve..."

Rhys durdu. Yankılar uzak mağaralardan aksederek geri döndü, birbirine karıştı ve solarak, demir gibi çınlayan bir sessizlik bıraktı.

Vimes kulak ucuyla, Sally'nin "Kahretsin!" dediğini duydu.

Mahcuboğlu telaşla öne çıktı ve Kral'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Cücenin yüzü ancak bir siyasetçinin yüzünün becerebileceği şekilde değişerek dikkatli bir cana yakınlık kazandı.

Hiçbir şey yapmayacağım, dedi Vimes kendi kendine. *Burada böylece dikileceğim.*

"Şey, Leydi Sybil'le tekrar görüşmeyi dört gözle bekliyorum," dedi Rhys. "Oğlunla da elbette."

"Güzel. Buradan yalnızca on beş kilometre uzakta bir evde kalıyorlar, bilgin olsun," dedi Vimes. "Çavuş Dibiküçük?"

"Efendim," dedi Neşeli.

"Lütfen Bekçi Yardımcısı Humpeding'i de yanına alıp kasabaya in. İyi olduğumu Leydi Sybil'e bildir," dedi Vimes, gözlerini Kral'dan ayırmadan. "Hemen git."

Onlar hızla uzaklaşırken Kral gülümsedi ve mağarada etrafına bakındı. İçini çekti. "Eh, Ankh-Morpork'la kavga etmeyi göze alamam. Şu anda değil. Pekâlâ kumandan. Onu *nasıl* konuşturacağını biliyor musun?"

"Hayır. Siz bilmiyor musunuz?" *Bu bir oyun, değil mi?* diye düşündü Vimes. *Bir kral, kendisiyle bu şekilde konuşulmasına izin vermez; özellikle de sayıca bire on üstünlük sahibiyse. Kavga? Koom Vadisi'nde fırtınaya yakalandığımızı söylemesi yeterli olurdu. Burası bu kadar tehlikeli bir yer zaten; herkes kabullenirdi. Bay Vimes'ı çok özlerlerdi ve ceset bulunursa da kesinlikle iade ederlerdi, değil mi? Ama bunu denemeyeceksin, çünkü bana ihtiyacın var. Bu mağara hakkında bir şeyler biliyorsun, değil mi? Ve her ne olacaksa, bunu bizim zeki-değil-ama-aşırı-dürüst Sam Vimes'ın tüm dünyaya söylemesini istiyorsun...*

"Hiçbir küp bir diğerine benzemez," dedi Rhys. "Genellikle bir anahtar sözcükle açılırlar ama bir nefes, ses, sıcaklık, dünyada bir nokta veya yağmur kokusuyla da açılabilirler. Ne olursa. Pek çok küpün hiç konuşmadığını biliyorum."

"Gerçekten mi?" dedi Vimes. "Ama bu lanet şey bir şeyler *geveledi* kesinlikle. Ve onu vadiden her kim gönderdiyse, söylediklerinin duyulmasını *istemiş*. Bu yüzden, yalnızca sıcak bir şubat günü günlerden salıyken ve üzerine bir bakirenin gözyaşı düştüğünde konuşmaya başlayacağından kuşkuluyum. Üstelik *bu* küp, tek kelime Cücece bilmeyen bir adamla bile uzun uzadıya konuştu."

"Ama konuşan, onu *cücelerin* işitmesini istemiştir kuşkusuz!" diye itiraz etti Kral.

"İki bin senelik bir efsane bu. Kimin neyi istediğini artık kim bilebilir?" dedi Vimes. "*Sen* ne istiyorsun?" Bunu, yanında bitmiş, ilgiyle küpe bakmakta olan Nobby'ye söylemişti.

"Bu şey... bu... *adam*, benim muhafızlarımı nasıl geçti?" dedi Kral.

"Nobbs usulü yanpiri süzülüşle," dedi Vimes, iki mahcup muhafız ağır ellerini Nobby'nin cılız omuzlarına indirirken. Ekledi: "Hayır, bırakın onu. Hadi Nobby, *sen* bir şey söyle de bu şey konuşmaya başlasın."

"Ee... *bir şey söyle, yoksa fena olur*?" diye öneride bulundu Nobby.

"İyi deneme," diye kabullendi Vimes. "Yüz sene önce efendim, Ankh-Morpork'ta Cücece veya Trolce fazla kelime bilen olduğunu sanmıyorum. Belki de mesaj *insanlar* içindi? Ovanın ortasında, yiyecek onca kuş ve balığın bulunduğu noktada bir yerleşim yeri olmalı."

"O zaman belki birkaç İnsanca sözcük daha deneyebiliriz, değil mi, ee... Nobby?" dedi Kral.

"Tamam. *Açıl, konuş, bir şey söyle, dökül, ağzındaki baklayı çıkar, oynat...*"

"Hayır Bay Vimes, hayır! Nobby yanlış yapıyor!" diye bağırdı Colon. "Eski günlerden kalma bu, değil mi? Bu yüzden eski sözcükler olmalı, böyle, ee... 'Açılınız' gibi!"

Aklına bir fikir gelince Vimes güldü. *Acaba?* diye düşündü. *Eh, olabilir. Bu aslında sözcükler hakkında değil,* sesler *hakkında. Gürültüler hakkında.*

Mahcuboğlu, girişimi şaşkın bir ifadeyle izliyordu.

"Cücece 'açıl' anlamına gelen sözcük nedir Bay Mahcuboğlu?" dedi Vimes.

"'Kitabı açmak' anlamında mı? 'Dhwe' sözcüğü Kumandan."

"Hmm. Bu olmaz. Peki... 'söyle'?"

"O da 'gd'orgk' ya da emir kipinde 'gd'ark!' Kumandan. Ama bence..."

"Susun!" dedi Vimes yüksek sesle. Konuşmalar kesildi.

Ve...

"Gıdak!" diye denedi.

Mavi-yeşil ışıltılar kıvılcımlanmayı bıraktı ve bunun yerine, metalin üzerinde kayarak mavi-yeşil karelerden bir desen oluşturdu.

"Ressamın Cücece bilmediğini sanıyordum?" dedi Kral.

"Bilmiyordu. Ama *Tavukçası* akıcıydı," dedi Vimes. "Daha sonra açıklarım."

"Yüzbaşı, *grag*ları getir!" diye bağırdı Kral. "Tutsakları da. Trolleri bile. Bunu *herkes* duymalı!"

Küpün yüzeyi Vimes'ın derisinde oynaşıyordu sanki. Mavi-yeşil karelerin bazıları küpün yüzeyinden hafifçe yükseldi.

Ve küp, konuşmaya başladı. Cüceceye benzeyen bir çıtırtı vardı ama Vimes tek bir kelime bile anlamadı. Ardından, birkaç yüksek takırtı geldi.

"İkinci Birlik Merkezyönü Cücecesi," dedi Mahcuboğlu. "O dönemde kullanılan bir lehçe. Her kim konuştuysa, 'Bu şey çalışıyor mu?' dedi."

Ses yine konuştu. Çıtırtılı, eski heceler akarken Mahcuboğlu devam etti: "Ee, şöyle diyor... 'Tak, ilk olarak kendini yazdı. Tak ikinci olarak Kanunları yazdı. Tak üçüncü olarak Dünyayı yazdı. Tak dördüncü olarak bir mağara yazdı. Tak beşinci olarak bir *geod;* yani içi kristal, dışı taştan bir yumurta yazdı. Mağaranın ağzındaki alacakaranlıkta yumurta çatladı ve Kardeşler doğdu. İlk Kardeş ışığa doğru yürüdü ve açık gökyüzünün altında durdu...'"

"*Tak'ın Yazdığı Şeyler* meseli bu yalnızca," diye fısıldadı Angua, Vimes'a.

Vimes omuzlarını silkti ve birkaç muhafızın, yaşlı *grag*ları halkanın içine sürüklemesini izledi. Gayretkeş de aralarındaydı. "Yeni falan değil mi?" dedi hayal kırıklığıyla.

"Her cücenin bildiği bir meseldir efendim."

"'...O ise ilk Cüceydi," diye devam etti Mahcuboğlu. "'Tak'ın yazdığı Kanunları buldu ve karardı..."

Çıtırtılı ses de devam etti ve sonra, Mahcuboğlu'nun, odaklanmak için yumduğu gözleri şokla, fal taşı gibi açıldı.

"...ee... 'Sonra Tak taşa baktı. Taş, canlanmaya çalışıyordu. Tak gülümsedi ve *Her şey çabalar*, diye yazdı,'" dedi cüce, etrafında yükselen kargaşayı bastırmak için sesini yükselterek. "'Ve taşın verdiği hizmet karşılığında onu ilk Trole dönüştürdü ve çağrılmadan gelen yaşama zevkle baktı. İşte Tak bunları yazdı!'" Gürültü nedeniyle son cümleyi bağırmıştı.

Vimes kendini dışlanmış gibi hissediyordu. Onun dışında *herkes* tartışıyordu sanki. Baltalar çekiliyordu.

"'VE BU SESLE KONUŞAN KİŞİ, BEN, B'HRIAN KANLIBALTA'YIM; TAŞ ÇÖREK HAKKIYLA, CÜCELERİN HAKİKİ KRALI!'" diye haykırdı Mahcuboğlu.

Mağara, çığlığın uzak karanlıktan dönen yankıları dışında sessizleşti.

"'Selle mağaralara sürüklendik. Karanlıkta seslerimizle birbirimizi aradık. Ölüyorduk. Korkunç sular, taştan... dişlerle, bedenlerimizi paraladı. Tırmanamayacak kadar zayıfız. Her yön suyla çevrili. Bu tanıklığı, günışığına ulaşması umuduyla, biraz dermanı kalan genç Kolugüçlü'ye emanet edeceğiz. Çünkü bugünün hikâyesi hatırlanmalı. Bu sonuç kasıtlı değildi! Anlaşma imzalamak için gelmiştik! Uzun senelerin gizli, dikkatli emeklerinin eseriydi!'"

Küp konuşmayı bıraktı. Ama içinde hâlâ hafif inlemeler ve bir yerlerde akan suyun hışırtısı vardı.

"Efendimiz, bunun dinlenmesine izin vermemenizi talep ediyorum!" diye bağırdı Gayretkeş, *graglar*ın arasından. "Yalan üstüne yalan, hepsi bu! İçinde gerçeğin *zerresi* yok! Hem, bunun Kanlıbalta'nın sesi olduğuna dair kanıt ne?"

Yüzbaşı Gud'un biraz kararsız göründüğünü düşündü Vimes. *Kral'ın kişisel korumaları? Eh, siyasete ilgi duymayan sadık, vurdumduymaz tiplere benziyorlar kesinlikle. Madenciler? Yaşlı graglar bağırdığı için öfkeli ve şaşkınlar. Bu iş gerçekten büyük hızla sarpa saracak.*

"Şehir Bekçileri, yanıma!" diye bağırdı.

Küpteki arka plan sesleri kesildi ve bu kez bir başka ses konuşmaya başladı.

Kayağantaş hemen başını kaldırdı. "Bu Eski Trolce!" dedi.

Mahcuboğlu bir an duraksadı. "Ee... 'Ben, Trollerin Elmas Kralı,'" diye çevirdi, çaresizce Vimes'a bakarak. "'Gerçekten de barış yapmak için geldik. Ama üzerimize sis çöktü ve yükseldiği zaman bazı trol ve cüceler, *Pusu!* diye bağırdı. Birbirlerine düşerek savaşmaya başladılar ve emirlerimizi duymadılar. Bu yüzden trol trolle, cüce cüceyle savaştı ve biz savaşı durdurmak için mücadele ederken aptallar hepimizi aptal durumuna düşürdü; ta ki gökyüzü tiksintiyle bizi süpürüp götürene kadar... Ama biz şunu söylüyoruz: Burada, dünyanın sonundaki bu mağarada, cüce ile trol arasında *barış yapıldı* ve biz, Ölüm'ün elinin ötesine birlikte yürüyeceğiz. Çünkü asıl düşman, troller değil, asıl düşman cüceler de değil. Asıl düşman kötüler, habisler, korkaklar, nefret taşıyıcıları, kötü bir şey yapıp ona iyi diyenler. Kötü olan, bugün savaştıklarımız. Fakat inatçı aptallık ebedîdir ve şöyle diyecektir...'"

"Bu yalnızca bir hile!" diye bağırdı Gayretkeş.

"'...*bu yalnızca bir hile!* diyecektir!'" diye devam etti Mahcuboğlu. "'Bu yüzden, yalvarıyoruz: Bu vadinin altındaki mağaralara gelin ve bozulamayacak bir barışı paylaştığımızı *görün*.'"

Küpten gelen gür ses konuşmayı bıraktı. Bir kez daha, yarı işitilen seslerin hışırtısı duyuldu ve sonra sessizlik çöktü.

Küçük kareler bir anlığına yapboz parçaları gibi kaydı ve ses geri geldi. Şimdi kutudan bağrışlar, çığlıklar ve çelik şakırtıları geliyordu...

Vimes, Kral'ın yüzünü izliyordu. *Bunun bir kısmını biliyordun, değil mi?* dedi içinden. *Tamamını değilse de, konuşan kişinin Kanlıbalta olduğunu duyunca şaşırmadın. Söylentiler? Eski hikâyeler? Kayıtlarda bir şey? Bana asla söylemeyeceksin.*

"*Had'ra*," dedi Mahcuboğlu ve küp sustu. "Bu, 'dur' demektir Kumandan," diye ekledi.

"Koom Vadisi'nin altındayız," dedi Gayretkeş alayla, "ve ne buluyoruz?"

"*Seni* buluyoruz," dedi Mahcuboğlu. "*Hep* seni buluyoruz!"

"Hayır! Ölü troller, ölü cüceler ve yalnızca bir ses!" dedi Gayretkeş. "Ankh-Morpork burada! Onlar sinsidir. Bu sözcükler *dün* söylenmiş bile olabilir!"

Kral, Mahcuboğlu ile Gayretkeş'i izliyordu. Tüm diğer cüceler de öyle. *Orada dikilip tartışmanız gerekmiyor!* diye bağırmak istedi Vimes. *O şerefsizleri zincire vurun ki daha sonra halledelim!*

Ama cüce olmak tamamen sözcükler ve kanunlar hakkındaydı...

"Bunlar, saygın *grag*lar," dedi Gayretkeş, arkasındaki cübbeli şekilleri göstererek. "Tarih kitaplarını çalıştılar! Cihazları incelediler! Önünde binlerce senenin bilgisi duruyor. Ya sen? Sen ne biliyorsun?"

"Siz gerçeği *yok etmeye* geldiniz," dedi Mahcuboğlu. "Ona gü-

venmeye cesaret edemediniz. Ses yalnızca sestir ama buradaki cesetler, kanıt. Siz buraya *kanıtları* yok etmek için geldiniz!"

Korumalar harekete geçmeye zaman bulamadan Gayretkeş bir madencinin baltasını kaptı ve savurdu. Korumalar, fark ettiklerinde topyekûn öne çıktılar.

"Hayır!" dedi Mahcuboğlu ellerini kaldırarak. "Efendimiz, lütfen! *Grag*lar arasında bir tartışma bu!"

"Sen neden balta taşımıyorsun?" diye hırladı Gayretkeş.

"Çünkü cüce olmak için baltaya ihtiyacım yok!" dedi Mahcuboğlu. "Trollerden nefret etmeye de ihtiyacım yok. Nasıl bir yaratık, kendini nefretiyle tanımlar ki?"

"Sen bizim köklerimizi baltalıyorsun!" dedi Gayretkeş. "Köklerimizi!"

"O zaman sen de beni baltala," dedi Mahcuboğlu, boş ellerini kaldırarak. "Kılıcını yerine sok Kumandan Vimes," diye ekledi kafasını çevirmeden. "Bu, cüceler arasında. Gayretkeş? Hâlâ ayaktayım. Sen neye inanıyorsun? *Ha'ak! Ga strak ja'ada!*"

Gayretkeş baltayı kaldırarak öne atıldı. Mahcuboğlu hızla hamle yaptı, ete vuran bir şeyin *pat* sesi geldi ve mağaradaki kasvetli şekiller kadar kıpırtısız bir tablo oluştu: Gayretkeş baltasını başının üzerine kaldırmıştı; Mahcuboğlu tek dizi üzerine çökmüş, başını neredeyse dostça diğer cücenin göğsüne yaslamıştı ve bir elinin kenarı sertçe Gayretkeş'in gırtlağına yaslanmıştı.

Sonra Gayretkeş'in ağzı açıldı ama minik bir hırıltı ve bir kan sızıntısından başka şey çıkmadı. Cüce birkaç adım geriledi, yere devrildi. Balta beyaz, ıslak, taşsı çağlayana düştü ve binyılların birikintisini yarıp geçti, etrafında zaman paramparça döküldü.

Mahcuboğlu şok içinde, elini ovalayarak doğruldu.

"Tıpkı balta kullanmak gibi," dedi genel olarak herkese, "ama balta *olmadan*."

Gürültü tekrar başladı fakat üzerinden sular damlayan bir cüce, kalabalığın önüne çıktı. "Efendimiz, vadiden yukarı bir trol grubu geliyor! Sizi sordular! Konuşmak istediklerini söylüyorlar!"

Rhys, taş çağlayanda açılan deliğe bakarak Gayretkeş'in cesedinin üzerinden aştı. O dokunduğunda bir parça daha düştü.

"Önderlerinde sıradışı bir taraf var mı?" dedi dalgın bir sesle, yeni karanlığa bakmaya devam ederek.

"Evet efendimiz! O... ışıl ışıl parlıyor!"

"Ah. *Güzel*," dedi Kral. "Konuşmayı kabul ediyorum. Onu buraya getirin."

"Bu, bazı çok güçlü cüceleri tanıyan bir trol olabilir mi?" dedi Vimes.

Alçak Kral bir anlığına Vimes'la göz göze geldi. "Evet, olabilir," dedi. Sonra sesini yükseltti. "Biri bana meşale getirsin! Kumandan Vimes, sen... şuna bakar mısın lütfen?"

Açılan mağaranın derinliklerinde bir şey parlıyordu.

1802 senesinde bugün, ressam Methodia Rascal, ışıltılı şeyi, bildiği en derin kuyuya attı. Orada onu kimse duymazdı. Tavuk, Rascal'ı eve kadar kovaladı.

Bu bir hikâye olsa her şey çok daha basit olacaktı, diye düşündü Vimes. *Taşa saplanmış kılıç çekilir, sihirli yüzük denizin derinliklerine atılır ve sevinç nidalarıyla dünya değişir...*

Ama bu gerçek hayattı. Dünya değişmemişti, dönmeye devam etmişti yalnızca. Koom Vadisi Günü'ydü ve Koom Vadisi'nde savaş yoktu. Gerçi barış da yoktu. Var olan şey... eh, *komitelerdi*. Pazarlık. Aslında, Vimes'ın anlayabildiği kadarıyla henüz pazarlık aşa-

masına da gelinmiş değildi. Delegasyonlar hakkındaki toplantılar hakkındaki konuşmalar aşamasını geçememişti.

Diğer yandan, kimse ölmemişti. Sıkıntıdan patlayanlar hariç belki.

Çözülmesi gereken uzun bir tarih vardı ve bu hassas aktiviteyle uğraşmayanlar için de ehlileştirilmesi gereken bir Koom Vadisi vardı. Aşağıdaki mağarada iki kültürel kahraman gömülüydü ve sağlam bir fırtına ve yanlış yerde birkaç tıkanıklık, devasa kayalarla kaynayan çalkantılı bir sel getirebilir, her şeyi süpürebilirdi. Şimdilik olmamışsa da bu dinamik coğrafya eninde sonunda yapacaktı bunu. Koom Vadisi kendi hâline bırakılamazdı. Artık olmazdı.

Döndüğünüz her yerde ölçüm yapan, suların yönünü değiştiren, önüne set çeken, kayaları delen trol ve cüce ekipleri görüyordunuz. İki gündür bu işlerle meşguldüler; oysa işleri *asla* bitmeyecekti, çünkü gelen her kış, oyunu değiştiriyordu. Koom Vadisi, onları işbirliği yapmaya *zorluyordu*. Koom Vadisi'ne tamamen set çekmek...

Vimes bunun biraz fazla münasip olduğunu düşündü ama doğa böyle olabilir gerçekten. Bazen günbatımları o kadar pembedir ki çiğlik ölçüsünde cafcaflı gelir.

Hızla tamamlanan tek şey tüneldi. Cüceler yumuşak kireçtaşını çabucak keserek açmıştı tüneli. Artık mağaraya yürüyerek gelebiliyordunuz fakat önce uzun bir trol ve cüce kuyruğuna girmeniz gerekiyordu.

Kuyruktakiler içeri girerken, en iyi ihtimalle birbirlerini kararsızlıkla süzüyordu. Dışarı çıkmak için kuyruğa girenler ise bazen öfkeli, bazen ağlamaklı görünüyorlardı ya da başlarını yerden kaldırmadan yürüyüp gidiyorlardı. Dışarı çıktıktan sonra sessiz gruplar hâlinde toplanıyorlardı.

Sam, kollarında Küçük Sam'le geldi. Kuyruğa girmesi elbette gerekmedi, haber yayılmıştı. Kuyruğu görmezden gelerek yürüdü ve kırık dikitleri titizlikle bir araya getirmekte olan trol ile cüceleri önünden geçti. (Vimes bunun yapılabileceğini bilmiyordu ama anlaşıldığı kadarıyla, misal beş yüz sene sonra tekrar gelirseniz onları yepyeni bulabilirdiniz.) İsmine artık "Krallar Mağarası" denen yerdeydi.

Ve işte oradaydılar. İtiraz edemezdiniz. Oyun tahtasına doğru yığılmış cüce kral, ebedî su damlalarının bıraktığı kireçtaşıyla ışıl ışıldı; sakalı taşlaşmış ve kayalarla bir olmuş. Elmas kral ise ölümünde de ayaktaydı; derisi puslanmıştı, önündeki oyunu hâlâ görebiliyordunuz. Hamle sırası ondaydı ve uzattığı elinde küçük, sağlıklı bir sarkıt asılıydı.

Piyonları, küçük sarkıtları kırarak yapmışlardı. Zamanla hepsi yerine mıhlanmıştı. Taş tahtaya kazınmış çizgiler artık neredeyse görünmez olmuştu ama her iki ırktan Güm oyuncuları oyunun durumunu incelemişlerdi ve bu "Ölü Kralların Oyunu", *Times*'ta bile çizim olarak basılmıştı. Elmas kral, cüce tarafını oynuyordu. Görünüşe göre her iki oyuncunun da oyunu kazanma ihtimali vardı.

Herkes, tüm bunlar sona erdiğinde mağaranın mühürleneceğini söylüyordu. "Canlı bir mağaraya çok fazla kişinin girmesi onu bir şekilde öldürür," diyordu cüceler. İşte o zaman, krallar, eğer şansları varsa oyunlarını huzur içinde bitirmek üzere karanlıkta yalnız kalacaklardı.

Damla damla taşa düşen, her damlayla dünyanın şeklini değiştiren, koskoca bir vadiyi önüne katıp sürükleyen su...

Eh, evet, diye ekledi Vimes kendi kendine. *Ama asla o kadar basit olmayacak. Çünkü her yeni nesil için burayı tekrar açmanız gerekecek, ki gerçek olduğunu onlar da görsün...*

Fakat bugün, Sam ve sevimli bir ponponlu bere takmış olan Küçük Sam için, açıktı.

Tuğla ile Sally nöbet başındaydı. İki cüce ve iki diğer trol de öyle. Hep birlikte ziyaretçi selini ve birbirlerini gözlüyorlardı. Tavan kandilböcekleriyle kaplıydı. Oyun tahtası parlıyordu. Küçük Sam bütün bunları hatırlayacak mıydı? Belki yalnızca ışıltıyı. Ama yine de görmesi gerekiyordu.

Oyuncular gerçekti, iki taraf en azından bu konuda hemfikirdi. Elmas'ın üzerindeki oymalar doğruydu, Kanlıbalta'nın zırh ve takıları tıpkı tarihî yazıtlarda kaydedildiği gibiydi. Savaşa götürdüğü uzun cüce ekmeği somunu bile, ki onunla bir trolün kafatasını parçalayabilirdiniz, yanında duruyordu. Cüce âlimleri özen ve titizlikle, on beş testere köreltmeyi göze alarak bu ekmekten minik bir dilim kesmeyi başarmışlardı ve mucizevi şekilde, ekmeğin hâlâ pişirildiği günkü kadar yenilemez olduğu ortaya çıkmıştı.

Bu tarihî an için bir dakikanın yeterli olduğuna karar verdi Vimes. Küçük Sam her şeyi tutmaya çalıştığı bir yaştaydı ve olur da tarihî bir anıtı kemirirse Vimes'ın yiyeceği paparanın sonu gelmezdi.

"Seninle biraz konuşabilir miyim bekçi yardımcısı?" dedi Sally'ye, gitmek üzere dönerken. "Bir dakika sonra nöbetçi değişimi var zaten."

"Elbette efendim," dedi Sally. Vimes mağaranın bir köşesine yollandı ve Nobby ile Fred Colon yeni nöbetçilerle birlikte içeri girene kadar bekledi.

"Teşkilatımıza katıldığın için memnun musun bekçi yardımcısı?" dedi, Sally peşinden seyirtirken.

"Hem de nasıl efendim!"

"Güzel. Yukarı, günışığına çıkalım mı?"

Yokuştan yukarı tırmanıp Koom Vadisi'nin rutubetli sıcaklığına çıktılar. Vimes bir kayaya oturdu. Küçük Sam ayaklarının dibinde oynarken Vimes, Sally'ye baktı.

"Bana söylemek istediğin herhangi bir şey var mı bekçi yardımcısı?" dedi.

"Olmalı mı efendim?"

"Hiçbir şeyi kanıtlayamam elbette," dedi Vimes. "Ama sen, Alçak Kral'ın casususun, değil mi? Beni gözetliyordun."

Sally seçeneklerini değerlendirirken Vimes bekledi. Gökyüzünde kırlangıç sürüleri uçarak geçti.

"Ben olsam, ee... tam olarak öyle söylemezdim efendim," dedi Sally nihayet. "Aslında Butparalayan'ı izliyordum ve madencilik faaliyetlerini duydum, sonra ortam ısınmaya başlayınca da..."

"...bekçi olmak iyi bir fikir olurmuş gibi geldi, öyle mi? İtidal Cemiyeti biliyor mu bunu?"

"Hayır! Bakın efendim, *sizi* gözetlemiyordum ve..."

"Koom Vadisi'ne gideceğimi Kral'a sen söyledin. Vardığımızda da küçük bir gece uçuşuna çıktın. Biraz kanatlarını açmak için mi?"

"Bakın, benim hayatım böyle değildi aslında!" dedi Sally. "Bonk'taki yeni kuvvete katılmıştım. Orada fark yaratmaya çalışıyorduk! Ankh-Morpork'a gelmeyi zaten istiyordum, çünkü... eh, hepimiz istiyoruz. Öğrenmek için. Nasıl başardığınızı. Sizi öve öve bitiremiyorlar! Sonra Alçak Kral beni çağırdı ve ben de, *ne zararı olur ki*, diye düşündüm. Butparalayan orada da sorun çıkardı. Ee... size asla yalan söylemedim aslında efendim."

"Rhys, sırrı zaten biliyordu, değil mi?" dedi Vimes.

"Hayır efendim, tam olarak değil. Ama sanırım burada, aşağıda bir şeyler olduğundan şüphelenmek için sebebi vardı."

"O zaman neden gidip bakmadı?"

"Koom Vadisi'nde kazı yapan cüceler? Troller kafayı yerdi efendim."

"Buna karşılık, cüceler Ankh-Morporklu bir bekçinin neden kaçak suçluların peşinden mağaralara girdiğini soruşturuyorsa kafayı yemezlerdi, öyle değil mi? Hele de söz konusu bekçi bizim iyi Sam Vimes ise. Çünkü onun, uçan gemi mühendisi olmasa da son derece *dürüst* olduğunu herkes bilir. Sam Vimes'ı rüşvetle kandıramazsın. Ama zaten *aldatmak* varken, bunu denemeye neden zahmet edesin?"

"Bakın efendim, neler hissettiğinizi anlıyorum ama... Eh, bakın, küçük oğlunuz burada, Koom Vadisi'nde oyun oynuyor, her yer trol ve cüce kaynıyor ve hiçbiri *savaşmıyor*. Değil mi? Ben yalan söylemedim. Yalnızca... birazcık irtibatla iştigal ettim. Değmez miydi efendim? Hah, sihirbazlara gittiğinizde herkesi gerçekten endişelendirdiniz! Parlak, şehirden ayrılmamıştı daha ve Rhys'in onu geceleyin uçurtarak getirtmesi gerekti! Tek yaptıkları sizin rehberliğinizi takip etmek oldu. Sizi kandıran tek kişi bendim, ki anlaşılan ben de bu konuda o kadar başarılı değilmişim. Size ihtiyaçları vardı efendim. Etrafınıza bakın ve buna değmediğini söyleyin."

Yüz metre ötede, bir düzine trolün ittiği ev büyüklüğünde bir kaya bir obruğa düştü ve çukuru yumurtalığa bırakılmış yumurta gibi tıkadı. Tezahüratlar yükseldi.

"Eee... bir şey daha söyleyebilir miyim efendim?" dedi Sally. "Angua'nın tam arkamda durduğunu *biliyorum*."

"*Çavuş* Angua diyeceksin," dedi Angua, kızın kulağına. "Beni de kandıramadın. Teşkilat'ta ispiyonculardan hoşlanmadığımızı söyledim sana. Bir değeri olur mu bilmem ama efendim, gerçeği söylüyormuş gibi kokuyor."

"Alçak Kral'a ulaşmak için bir yolun var mı hâlâ?" dedi Vimes.

"Eh, eminim ki..." diye başladı Sally çabucak.

"Taleplerim şunlar: *Grag*lar ve muhafızlarından her kim kalmışsa, benimle birlikte Ankh-Morpork'a dönecek. Bir daha konuşmasının haftalar alabileceğini duysam da, buna Gayretkeş de dâhil. Vetinari'nin huzuruna çıkacaklar. Verilmiş sözlerim var ve beni *kimse* durduramaz. Dikkate değer suçlardan suçlu bulunacaklarını sanmasam da *deneyeceğim*. Ve bahse girerim ki Vetinari tüm bunlardan haberdar; bu yüzden onları zaten Rhys'e geri postalayacaktır. *Onun* rahat edemeyecekleri ölçüde derin bir hücresi olduğuna eminim. Anlaşıldı mı?"

"Evet efendim. Ya diğer talepler?"

"İlkiyle aynı, ama daha yüksek sesle *tekrarlanmış* hâli," dedi Vimes. "Anlaşıldı mı?"

"Kesinlikle efendim. Sonra istifa edeceğim elbette," dedi Sally.

Vimes gözlerini kıstı. "Ben ne zaman söylersem o zaman istifa edeceksin bekçi yardımcısı! Kral'ın Şilini'ni aldın, unuttun mu? Yemin ettin. Şimdi git ve irtibat kur!"

"Onu Teşkilat'ta tutacak mısınız?" dedi Angua, uzakta gözden kaybolan vampiri izlerken.

"İyi bir bekçi olduğunu kendin söyledin. Göreceğiz. Ah, yüzünü buruşturma çavuş. Bugünlerde dostlarını gözetlemek siyasette çok moda. Öyle duydum. Onun da söylediği gibi: Etrafına bak."

"Hiç sizden beklemeyeceğim bir şey efendim..." dedi Angua, Vimes'a endişeyle bakarak.

"Öyle, değil mi?" dedi Vimes. "Dün gece iyi bir uyku çektim. Güzel bir gün bugün. Kimse beni öldürmek için aktif çaba göstermiyor, ki bu da iyi. Teşekkür ederim çavuş. İyi akşamlar."

Küçük Sam'le birlikte ikindi ışığına çıktılar. Kızın Rhys için çalışması iyi olmuştu aslında. Aksi hâlde işler sarpa sarabilirdi. İşin doğrusu buydu. Teşkilat'ta tutmak? Belki. Angua bile kızın faydalı

olabildiğini itiraf etmişti. Dahası, neredeyse-savaş-zamanlarında *kendisinin de* casus kullanması gerekmişti daha önce. Ve oyunu doğru oynarsa, bir daha kimse ona Bekçi Teşkilatı'na kimleri alıp alamayacağını *söyleyemeyecekti*. Doreen Winkings takma köpek-dişlerini ne kadar takırdatırsa takırdatsın!

Hmm... Vetinari de her zaman böyle mi düşünüyordu acaba?

Adının seslenildiğini duydu. Kayaların üzerinde bir araba yaklaşıyordu ve Sybil penceresinden el sallıyordu. Bu da bir başka ilerlemeydi: Artık buraya arabalar bile çıkabiliyordu.

"Bu geceki akşam yemeğini unutmadın, değil mi?" dedi Sybil, sesinde bir kuşku tınısıyla.

"Hayır hayatım." Vimes unutmamıştı ama düşünmezse buharlaşıp gideceğini *ummuştu*. Resmî bir davet olacaktı; her iki kral, daha düşük seviyeli pek çok başka önemli kral ve klan reisleri katılacaktı. Ve ne yazık ki bir de, Ankh-Morpork Özel Temsilci Heyeti. Ki bu da güzelce temizlenip parlatılmış *Sam Vimes* demekti.

Neyse, en azından bu kez tayt giymeyecek, kuş tüyleri takmayacaktı. Sybil bile bu kadar şeyi tahmin edememişti. Fakat ne yazık ki kasabada düzgün bir terzi *vardı* ve Sybil, birkaç sene önce yanlışlıkla satın aldığı onca altın sırmayı kullanmaya can atıyordu.

"Geri döndüğünde Willikins banyoyu hazır etmiş olacak," dedi, araba yola çıkarken.

"Peki hayatım," dedi Vimes.

"Surat asma! Ankh-Morpork'un şerefini el üstünde tutacaksın, unuttun mu?"

"Gerçekten mi hayatım? *Diğer* elimle ne yapayım?" dedi Vimes, koltukta arkasına yaslanarak.

"Ah Sam! Bu gece krallarla yürüyeceksin!"

Gecenin üçünde Pekmez Madeni Sokak'ta tek başıma yürümeyi yeğlerim, diye düşündü Vimes. *Hem de yağmur altında, hem de*

yağmur oluklarından sular fışkırırken. Ama bu, eşlere özgür bir şeydi yine. Sybil onunla öyle gurur duyuyordu ki... Sam nedenini bir türlü çözememişti.

Başını eğip koluna baktı. En azından *bunu* halletmişti. *Çıkış yarasıymış!* Yanan yağın derisine sıçraması yüzünden olmuştu işte, o kadar. Tamam, o kahrolası simgeye *birazcık* benziyor olabilirdi, cüceleri ürkütmeye yetecek kadar ama hiçbir yüzer göz, sağduyu ve gerçekleri aşıp geçemezdi. İşe yarayan şeyler bunlardı!

Bir süre sonra, kasabaya gitmediklerini fark etti. Neredeyse göllere kadar inmişlerdi ama şimdi uçurum patikasından yukarı tırmanıyorlardı yine. Aşağıda açılan vadiyi görebiliyordu Vimes.

Krallar, yorgun savaşçıların savaşmaya daha az hevesli olacağı ilkesine uyarak, kullarını sıkı çalıştırıyordu. Kayaların üzerinde ekipler karıncalar gibi akmaktaydı. Belki de bir plan *vardı*. Muhtemelen vardı. Ama her kış, dağlar tüm bu çabayı bozacaktı. Burada sürekli ekip bulundurmaları gerekecekti; büyük kayaların sorun çıkarmasına fırsat vermeden dağ yamaçlarını taramaları, onları bulup parçalamaları gerekecekti. *Koom Vadisi'ni unutma! Çünkü unutursan, tarihin... eh, tarih olur.*

Ve belki, gök gürültüsünün ardında, yeraltında akan suların kükremesinin içinde, ölü kralların kahkahasını duyabilirsin...

Araba durdu. Sybil kapıyı açtı. "Aşağı in, Sam Vimes," dedi. "İtiraz yok. Portre zamanı."

"*Burada mı?* Ama bu..." diye başladı Vimes.

"İyi akşamlar Kumandan," dedi Otto Chriek neşeyle kapıda belirerek. "Byir bank kurdum ve ışık, renkli ryesim için ideal!"

Vimes öyle olduğunu kabul etmek zorundaydı. Şimşeklerin ışığı dağların altın gibi parlamasına sebep oluyordu. Orta mesafede, Kralın Gözyaşları ışıl ışıl gümüş gibi dökülüyordu. Havada

rengârenk kuşlar süzülüyordu. Vadi boyunca gökkuşakları belirmişti.

Koom Vadisi Günü'nde, Koom Vadisi'nde... Orada olmanız gerekirdi...

"Hyanımefendi kyüçükbeyi kyucağına alarak oturabilirse... Syiz de Kumandan, elinizi onun omzuna koyarak ayakta durabilirseniz..." Otto büyük, siyah ikonografıyla etrafta koşuşturuyordu.

"*Times* için resim çekmeye gelmiş," diye fısıldadı Sybil. "Ben de, *Eh, şimdi yapamazsak ne zaman*, diye düşündüm. Portre resimleri geleneği devam etmeli."

"Ne kadar zaman alacak bu?" dedi Vimes.

"Ah, byir saniyeden az, Kumandan," dedi Otto.

Vimes neşelendi. *İşte böyle!*

Tabii, *elbette* asla o kadar kısa sürmez. Fakat ılık bir akşamdı ve Vimes kendini iyi hissediyordu.

Bir saniyenin neden yarım saat sürdüğünü merak eden insanların sabit sırıtışıyla bakarak ailece otururlarken, Otto evreni tatminkâr biçimde düzenlemeye çalıştı.

"Havelock seni nasıl ödüllendirebileceğini merak ediyordur şimdi," diye mırıldandı Sybil, vampir uğraşırken.

"Merak etmeye devam edebilir," dedi Vimes. "Çünkü istediğim her şeye sahibim ben."

Gülümsedi.

Klik!

"*Altmış* yeni bekçi mi?" dedi Lord Vetinari.

"Barışın bedeli efendim," dedi Yüzbaşı Havuç ciddiyetle. "Kumandan Vimes'ın daha azına razı olmayacağına eminim. Yeni bekçilere gerçekten ihtiyacımız var."

"Altmış insan, ve cüceler ve troller elbette, mevcut personelinizin üçte birinden fazlası demek," dedi Ataerk, bastonunu parke taşlarına vurarak. "Barış oldukça büyük bir faturayla gelmiş Yüzbaşı."

"Biraz da kârla efendim," dedi Havuç.

Madenin kapısının tepesinde, içeri girilmemesi için bekçilerin çektiği sarı-siyah halatın hemen üzerindeki halka-çubuk simgesine baktılar.

"Maden bizim mi oluyor şimdi?" dedi Vetinari.

"Görünüşe göre öyle efendim. Kullanılan terim, *İstimlak Hakkı* sanırım."

"Ah evet. Hükümetin aşikâr hırsızlığı anlamına geliyor," dedi Vetinari.

"Ama *grag*lar yalnızca işletme hakkını satın almıştı efendim. Şu anda buna itiraz edecek durumları yok."

"Kesinlikle. Ve cüceler su geçirmez tüneller açabiliyor gerçekten, öyle mi?"

"Evet. İşin hilesi, neredeyse madenciliğin tarihi kadar eski. İçeri girmek ister misiniz? Gerçi asansör şu anda çalışmıyor maalesef."

Lord Vetinari, cücelerin atıkları nakletmek için kullandığı küçük arabaları ve rayları inceledi. Kuru duvarları elledi. Sonra tekrar üst kata çıktı ve bir tonluk demir bir levha duvarı delip geçer, döne döne yüzünün önünde uçar, karşı duvarı deler ve dışarıdaki sokağa saplanırken kaşlarını çattı.

"Bunun olması normal miydi?" dedi, cübbesine yağan sıva tozlarını silkeleyerek.

Arkasında heyecanlı bir ses bağırdı: "Şunun torkuna bak be! İnanılmaz! Muhteşem!"

Duvardan bir şekil çıktı. Elinde bir şey tutuyordu. Heyecandan titreyerek Yüzbaşı Havuç'un yanına koştu.

"6,9 saniyede bir tur atıyor ama tork muazzam! Mengeneyi kırdı! Gücünü nereden alıyor?"

"Kimse bilmiyor gibi," dedi Havuç. "Überwald'de..."

"Pardon ama neyden bahsediyorsunuz?" dedi Lord Vetinari, elini azametle kaldırarak.

Adam ona baktı, sonra Havuç'a döndü. "Bu kim?"

"Lord Vetinari. Şehrin *hükümdarı*. Efendim, sizi Zanaatçılar Loncası'ndan Bay Pony ile tanıştırabilir miyim?" dedi Havuç çabucak. "Beyefendi'nin aksı görmesine izin ver lütfen Bay Pony."

"Teşekkür ederim," dedi Vetinari. Adamın elindeki nesneyi aldı. Bir kenarı on beş santim genişliğinde, altıyı gösteren yüzlerinden yapıştırılmış zarları andıran iki küptü. Biri diğerine oranla çok çok ağır dönüyordu.

"Ah," dedi Vetinari ifadesizce. "Bir mekanizma. Ne hoş."

"Hoş mu?" dedi Pony. "Anlamıyor musunuz? *Durmadan* dönüyor."

Havuç ve Pony beklentiyle Ataerk'e baktı ve Ataerk, "Ve bu *iyi* bir şey, öyle mi?" dedi.

Havuç öksürdü. "Evet efendim. Bunlardan biri, Überwald'deki en büyük madenlerden birine güç veriyor. Bütün pompalar, hava dolaşımını sağlayan pervaneler, cevher taşıyan kamyonlar, demirhanelerin körükleri, asansörler... Tamamına. Bunlardan yalnızca *bir* tanesi. Tıpkı küpler gibi, başka bir Cihaz. Nasıl yapıldıklarını bilmiyoruz, çok nadirdirler ama benim bildiğim diğer üçü, yüzlerce senedir durmaksızın çalışıyor. Yakıt kullanmıyorlar, hiçbir şey gerektirmiyorlar. Milyonlarca senelik Cihazlar, anlaşıldığı kadarıyla. Onları neyin yaptığını kimse bilmiyor. Dönüp duruyorlar."

"Ne ilginç," dedi Vetinari. "Taşıyıcı kamyonlar ha? Yeraltında mı demiştin?"

"Ah evet," dedi Havuç. "Madenci bile taşıyorlar."

"Bunu biraz düşüneceğim," dedi Vetinari, Bay Pony'nin uzattığı elden kaçınarak. "Bu şehirde ne tür bir işe yaramalarını sağlayabiliriz peki?" Havuç'la birlikte, soran bakışlarını Bay Pony'ye çevirdiler.

Bay Pony omuzlarını silkti. "*Her* işe?"

Bir damla su, merhum olalı epey zaman geçmiş Kral Kanlıbalta'nın kafasına şıp diye damladı.

"Bunu daha ne kadar yapmamız gerekecek çavuş?" dedi Nobby, ikisi ayak sürüye sürüye ölü kralların önünden geçen kuyruğu izlerken.

"Bay Vimes memleketten bir ekip daha çağırdı," dedi Fred Colon, ayak değiştirerek. Mağaraya ilk girdiğinizde hava oldukça ılık geliyordu ama bir süre sonra rutubet içinize işliyordu. Doğa'nın doğal bir yapış yapışlıkla kutsadığı Nobby'nin bundan etkilenmediğini düşündü Colon.

"Benim tüylerimi ürpertmeye başladı çavuş," dedi Nobby, kralları göstererek. "O el hareket ederse çığlığı basacağım."

"Bunu, *Orada Olmak* olarak düşün Nobby."

"Ben zaten her zaman bir yerdeyimdir çavuş."

"Evet ama tarih kitaplarını yazdıklarında..." Fred Colon durup düşündü. Muhtemelen kendisinden veya Nobby'den bahsetmeyeceklerini itiraf etmek zorundaydı. "Eh, Tawneee seninle gurur duyacak her durumda."

"Bence o iş olmayacak çavuş," dedi Nobby hüzünle. "Tawneee iyi kız hoş kız ama, sanırım onu incitmeden terk etmem gerekecek."

"Yok artık!"

"Maalesef öyle çavuş. Geçen gün bana yemek pişirdi. İhtiyar anacığımın yaptığı gibi Bahtsız Puding yapmaya çalıştı."

Şıp!

Fred Colon ta midesinden yukarı gülümsedi. "Ah, evet. Hiçbir puding senin anacığınınki kadar bahtsız olamaz Nobby."

"*Korkunçtu*, Fred," dedi Nobby başını eğerek. "Yahnisine gelince... Eh, o konuya hiç girmeyeyim. Mutfakta işi olmayan bir kız o."

"Direksel açıdan daha yetenekli Nobby, orası doğru."

"Aynen. Ben de düşündüm ki, benim Çekiçkafa... Yani tamam, ne yöne baktığından asla emin olamıyorsun ama tereyağlı midyeleri... Of..." İçini çekti.

"Soğuk gecelerde adamın içini ısıtan bir düşünce," diye onayladı Fred.

"Hem, biliyor musun... bugünlerde ıslak balıkla vurduğunda eskisi kadar acıtmıyor," diye devam etti Nobby. "Anlaşmaya başladık sanırım."

Şıp!

"Yumruğunu bir vurdu mu ıstakozu kırabiliyor," diye yorum yaptı Colon. "Çok kullanışlı bir yetenek bu."

"Bu yüzden ben de Angua'yla konuşmayı düşünüyordum," dedi Nobby. "Tawneee'yi incitmeden bırakabilmem için birkaç ipucu verebilir."

"İyi fikir Nobby," dedi Fred. "Dokunmak yok bayım, yoksa parmaklarını kesmem gerekir." Bunu dost canlısı bir sesle, huşuyla oyun tahtasına doğru uzanmakta olan bir cüceye söylemişti.

"Ama yine dost kalacağız elbette," dedi Nobby, cüce gerilerken. "En azından, tabii ben Pembe Pisi Kulübü'ne beleş girebildiğim sürece, üzerinde ağlayabileceği bir miğfere ihtiyaç duyduğu her zaman yanında olacağım."

"Çok modern bir davranış bu Nobby," dedi Fred. Loşlukta gülümsedi. Bir şekilde, dünya yeniden hizaya girmişti.

Şıp!

...Dünyada gezinen ebedî trol...

Tuğla, sopasını sürükleyerek Kayağantaş'ın peşine düştü.

Eh, bu dünyada yükseliyodu artık, orası kesindi! Madde kullanmayı bırakmanın canını acıtcaanı söylüyolardı ama Tuula hayatı boyunca acı çekmişti zaten ve şu anda durumu o kadar da kötü diildi. Hatta *tuhaftı*, artık cümlenin sonuna kadar düşünebiliyodu ve, bööle... sonuna geldiinde baş kısmını da hâlâ hatırlayabiliyodu. Ve ona yemek veriyolardı ve kusmayı bıraktıından beri yemek yemek hoşuna gitmeye başlamıştı. Her şeyi bilen Çavuş Kayaantaş ona, temiz kalırsa ve kendine çe-ki-dü-zen verebilirse, bi gün bekçi yardımcılıına bile yükselebilceeni, o zaman da bi ton para kazanabilceeni söölemişti.

Ne demeye bütün bunlar oluyodu, emin değildi. Artık şehirde diilmiş gibiydi ve bitakım kavgalar olmuştu ve Çavuş Kayaantaş ona bu ölü tipleri göstermişti ve kafasına şaplak atarak, "Unutma!" demişti ve Tuula da elinden geleni yapıyodu. Ki zaten bundan daha sıkı şaplaklar yemişti kafasına ve bu, *hiçbi şeydi*. Ama Çavuş Kayaantaş artık cücelerden nefret etmemek gerektiini söylemişti ve bu da sorun diildi; çünkü Tuula'nın, nefret etmee harcicaa enercisi yoktu zaten. O çukurun dibinde yaptıkları şeyler, dünyayı daha ii bi yere dönüştürüyodu, Çavuş Kayaantaş ööle demişti.

Ve yemek kokusunu alırken Tuula'ya ööle geliyodu ki, Çavuş Kayaantaş bu konuda da haklıydı.

Troller ve cüceler Koom Vadisi'nde, duvarlar için dev kayalar ve çatı için de devrilmiş bir ormanın yarısını kullanarak devasa, yuvarlak bir ev inşa etmişti. İçeride otuz metre uzunluğunda bir ateş çıtırdıyordu. Ateşin etrafına dizilmiş uzun masalarda yüzden fazla cüce madeninin kralı ve seksen trol klanının reisleri, onların takipçileri, hizmetkârları ve korumaları oturuyordu. Gürültü muazzamdı, duman yoğundu ve sıcaklık yüzlere duvar gibi çarpıyordu.

Güzel bir gün olmuştu. İlerleme kaydedilmişti. Misafirler birbirine pek bakmıyordu, orası doğruydu ama birbirlerini öldürmeye de çalışmıyorlardı. Umut vadeden bir gelişmeydi bu. Ateşkes sürüyordu.

Yüksek masada, Kral Rhys doğaçlama tahtında arkasına yaslandı ve "Krallardan taleplerde bulunulmaz," dedi. "Ancak *ricada* bulunulur ve bu ricalar da yüce gönüllülükle *bahşedilir*. Bay Vimes bunu anlamıyor mu?"

"Adamın *tra'ka*'sında değil bence, kaba konuşmama izin varsa," dedi, saygıyla arkasında dikilmekte olan *Grag* Mahcuboğlu. "Şehirdeki kıdemli cüceler de destekliyor onu bu konuda. Haddim olmasa da efendim, kabul etmenizi öneririm."

"İstediği tek şey bu mu yani? Altın, gümüş, iltimas falan istemiyor mu?"

"*Onun* istediği tek şey bu efendim. Ama yakında Lord Vetinari'den de haber alırsınız sanırım."

"Ah, ondan emin olabilirsin!" dedi Kral. İçini çekti. "Bu yeni bir dünya *grag*, ama bazı şeyler asla değişmiyor. Ee, o... şey, onu *terk etti*, değil mi?"

"Sanırım, efendimiz."

"Emin değil misin?"

Grag içten içe hafifçe gülümsedi. "Bence, bu sağduyulu ricanın bahşedilmesi herkes için en iyisi olacak diyelim, olmaz mı efendimiz?"

"Anlaşıldı *grag*. Teşekkür ederim."

Kral Rhys koltuğunda döndü, iki boş sandalyenin üzerinden eğildi ve Elmas Kral'a, "Başına bir şey mi geldi sence?" dedi. "Saat altıyı geçti?"

Bay Parlak gülümseyerek içerisini ışıkla doldurdu. "Çok önemli işler yüzünden gecikmiştir herhâlde."

"*Bundan* daha mı önemli?" dedi cüce kral...

...ve bazı şeyler *gerçekten* önemli olduğundan, araba kasabada, yargıcın evinin önünde durdu. Atlar ayaklarını sabırsızlıkla yere vurdu. Arabacı bekledi.

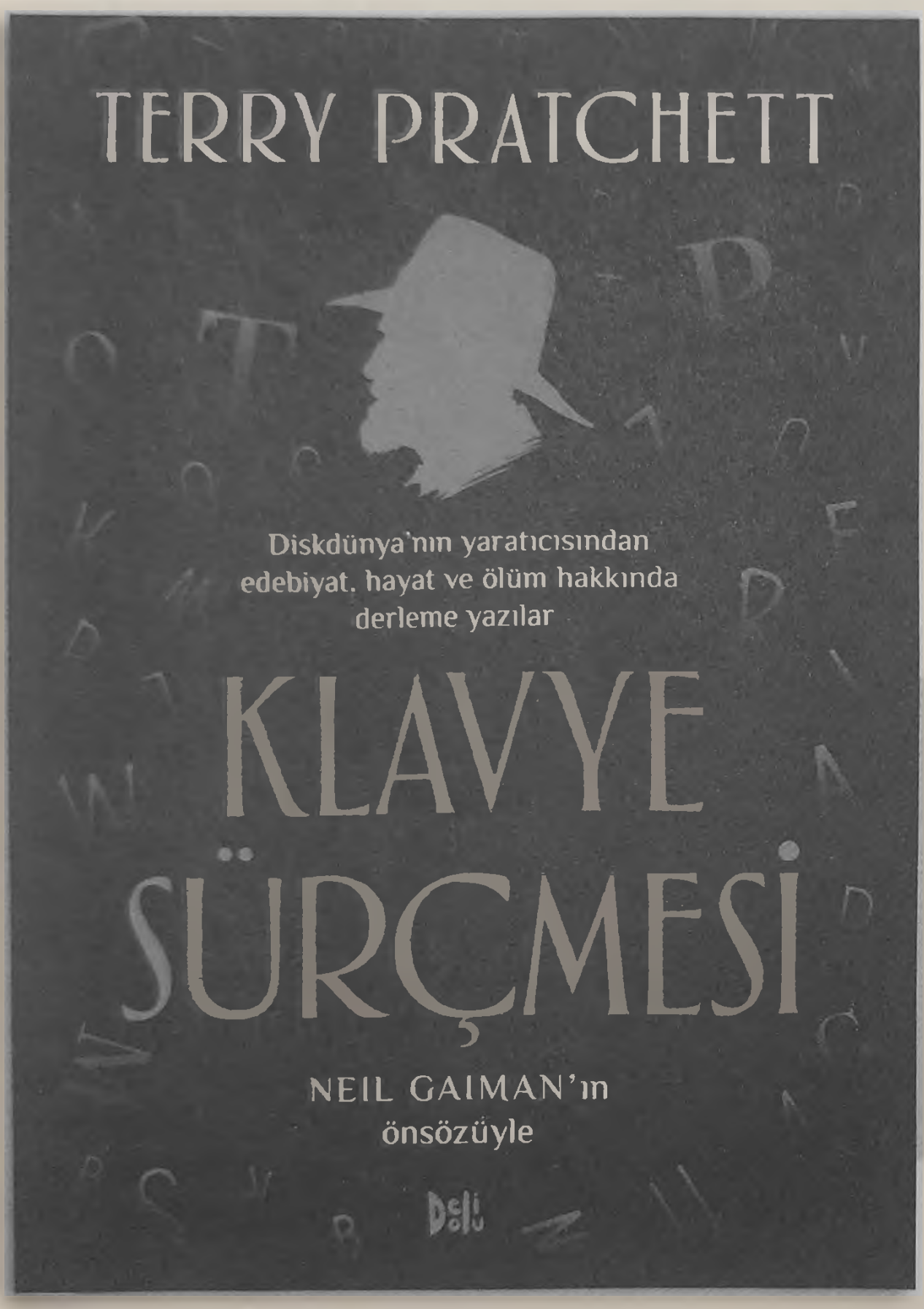
Ve elbette bazı şeyler *çok* önemli olduğundan, içeride Leydi Sybil, yüzünde hafif bir gülümsemeyle çorap yamıyordu.

Ve Sam Vimes'ın üst kattaki açık pencereden süzülen sesi şöyle diyordu: *"'Hrrrr!' diyor. Hayır, o bir hipopotam! O benim ineğim değil!"*

Yine de şimdilik fena değildi.

SON

Pratchett'tan, hayatın özüne dokunan yazılar...

Fantastik evrende yarattığı edebi tınıyla Terry Pratchett, daha ziyade alametifarikası Diskdünya serisiyle tanınsa da, onu "fantastik kitaplar yazan komik bir yazar"dan çok daha öteye taşıyan bambaşka gerçekler var: söyledikleri, yazdıkları ve yaptıkları. Kadın-erkek eşitliği, hayvanların yaşamı ve elbette son döneminde, Alzheimer hastalığı ve insan hakları konusundaki cüretkâr fikirleri... Fakat *Klavye Sürçmesi*'nde bunlardan da fazlası var: Diskdünya kitaplarının kamera arkaları, fantastik edebiyatın kökenleri, başarılı bir yazar olmanın incelikleri, çocukluğa açılan duyguların kapıları...

Klavye Sürçmesi, edebiyatın en özel zihinlerinden birine "içeriden" bakmanın en iyi yolu.

"Fantezi, aşina olana yeni bir ışık tutmalıdır; benim Diskdünya'da yapmaya çalıştığım gibi. Fantezi o zamana ve oraya değil, bugüne ve buraya bakmanın bir yoludur. Fantezi öncü-edebiyattır, her şey ondan doğar. Fantezi en iyi hâliyle gerçekten de kaçış edebiyatıdır. Ama kaçış edebiyatının özelliği şudur: Bir şeyden kaçarken, aynı zamanda bir şeye doğru koşmanız da gerekir. Gitmeye değer bir yere gitmelisinizdir ve bu deneyim sizi daha iyi birine dönüştürmelidir..."

DiskDünya Alt Dizileri

(Parantez içindeki numaralar, kitabın yayın sırasını belirtiyor.)

Sihirbaz ve Kahraman (Rincewind) Romanları
Büyünün Rengi (1) ■ Fantastik Işık (2) ■ Hasbüyü (5)
Eric (9) ■ İlginç Zamanlar (17) ■ Son Kıta (22)
Son Kahraman (27) ■ Görünmez Akademisyenler (37)

Cadı Romanları
Eşit Haklar (3) ■ Ucube Kocakarılar (6)
Cadılar Dışarıda (12) ■ Hanımlar ve Beyler (14)
Maskeli Balo (18) ■ Carpe Jugulum (23)

Tiffany Sızı Romanları
Küçük Özgür Adamlar (30) ■ Gökyüzü Dolu Şapka (32)
Kış Ustası (35) ■ Geceye Bürüneceğim (38) ■ Çobanın Tacı (41)

Kadim Uygarlıklar Romanları
Piramitler (7) ■ Küçük Tanrılar (13)

ÖLÜM Romanları
Mort (4) ■ Tırpanlı Adam (11) ■ Ruh Müziği (16)
Domuz Baba (20) ■ Zaman Hırsızı (26)

Bekçi Romanları
Muhafızlar! Muhafızlar! (8) ■ Asayiş Berkemal (15)
Kilden Ayaklar (19) ■ Savaş Naraları (21) ■ Beşinci Fil (24)
Gece Bekçileri (29) ■ Güm! (34) ■ Burunotu (39)

Sanayi Devrimi Romanları
Hareketli Resimler (10) ■ Gerçek (25)
Canavar Alayı (31) ■ Postane (33)
Para Basmak (36) ■ Buhar Kaldırmak (40)

Genç Yetişkin Romanı
Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri (28)

Terry Pratchett

Güm!

Vimes, darttan daha karmaşık hiçbir oyunu sevmiyordu.
Özellikle satranç, sinirlerini feci bozuyordu.
Şahlar hiçbir şey yapmadan rahat rahat otururken
piyonların gidip başka piyonları katletmesi falan
delirtiyordu onu. Hâlbuki piyonlar birleşseler,
hatta belki kaleleri de ikna etseler, bir düzine hamlede
tüm tahtada cumhuriyet ilan edilirdi...

Hayat kimilerine göre oyunlardan, kimilerine göre yalanlardan ibaret. Kimileri ise bu ikisinin aynı şey olduğunu düşünür. Fakat her şeye rağmen tahtada her zaman iki taraf bulunur ve bu iki taraf Troller ile Cüceler gibi can düşmanıysa savaşın gürültüsü uzaklardan duyulur.

Oysa eski düşmanlıkların dibinde yatan elmas gibi gerçekler, kendilerini yeraltından çıkaracak suyu elbette bulur...

Diskdünya'nın otuz dördüncü kitabı *Güm!*, kan davaları binlerce yıl önceye dayanan iki kadim toplumun, din ve siyaset uğruna gerçekleri karartan otoritelere başkaldırışını anlatan, taş gibi bir roman.

DiskDunyaTurkiye diskdunya_tr diskdunya

delidolukitap
Delidolu Yayınları

ISBN: 978-625-7314-88

9 786257 31488